

**T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KIRSAL KALKINMA İSTATİSTİKLERİ VE UYUM
SÜRECİNDE TÜRKİYE'NİN DURUMU**

Osman YILDIZ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**Ankara
2009**

Her hakkı saklıdır

TEZ ONAYI

Osman YILDIZ tarafından hazırlanan “AVRUPA BİRLİĞİ’NDE KIRSAL KALKINMA İSTATİSTİKLERİ VE UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE’NİN DURUMU” adlı tez çalışması 24/07/2009 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Bülent GÜLÇUBUK

Jüri Üyeleri :

Başkan : Prof.Dr. Hasan TATLIDİL (Ankara Üniversitesi)

B. Tatlidil

Üye : Doç. Dr. Bülent GÜLÇUBUK (Danışman-Ankara Üniversitesi)

Üye : Doç.Dr. Gül ERGÜN (Hacettepe Üniversitesi)

Gül Ergün

Üye : Doç.Dr. İ.Coşkun CEYLAN (Ankara Üniversitesi)

İ. Coşkun Ceylan

Üye : Doç.Dr. Ayşe GÜNDÜZ HOŞGÖR (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

Ayşe Gündüz Hoşgör

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Orhan ATAKOL

Enstitü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KIRSAL KALKINMA İSTATİSTİKLERİ VE UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE'NİN DURUMU

Osman YILDIZ

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Bülent GÜLÇUBUK

Bu çalışmada, Avrupa Birliği'nde (AB) kırsal kalkınma istatistikleri ve uyum sürecinde Türkiye'nin durumu ele alınmıştır. Birlik üye devletleri bu istatistikleri derlemekte ve hesaplamaktadır. AB üye devletlerin kırsal yapı ve politikalarına uyumunda, fonlardan yararlanmasında ve geri kalmış bölgelerinin kalkındırılmasında bu kırsal kalkınma istatistikleri dikkate alınmaktadır. AB kırsal alanlar için; *Nüfus ve Göç, Ekonomi ve Beşeri Sermaye (Ekonomik Yapı ve Verimlilik dahil), Sosyal Refah ile Hizmetlere ve Altyapıya Erişebilirlik* olmak üzere dört başlık ve yaklaşık 41 alt gösterge setini oluşturmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma ile, üyelik sürecindeki Türkiye'nin, kırsal kalkınma göstergeleri ile ilgili olarak, kırsal kalkınma politikalarında ve uygulamalarında Türkiye'de kullanılan mevcut kırsal alan istatistiklerini ortaya koymak, özellikle kırsal yapı politikalarına uyum açısından ne tür kırsal istatistiklere gereksinim duyulduğu ve duyulacağı, bu konuda yapılması gerekenlerin hangi kurum veya kurumların sorumluluğunda olacağını saptamak, Türkiye için kırsal kalkınma konusunda istatistik alanlarının belirlenmesine ve öneri geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu konuda sorumlu kuruluşların eksikliklerini tamamlaması açısından yardımcı olunması amaçlanmıştır.

Tez ile, kırsal kalkınmada veri setleri oluşturma, istatistikleri karşılaştırma, eksiklikleri saptama açısından yapılması gerekenler tespit edilerek politika yürütücülere uygulamalarında yardımcı olunmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'de belediyelerinin kara alanlarını belirleyerek, buna göre nüfus yoğunluğunun tespit edilmesi, mevcut kırsal alan tanımı olan 20 bin nüfus eşiğine göre kırsal kalkınmaya konu olan istatistiklerin hazırlanması, Türkiye'deki istatistiklerin kent ve kırsal alan tanımına göre derlenmesi, kurumsal sorumlulukların ortaya çıkarılması ve eksik kurumsal yapılanmaların tamamlanması gereklilik göstermektedir. Ayrıca, IPARD programı ve Kırsal Kalkınma Planı için hangi kırsal kalkınma göstergeler setine ihtiyaç duyulacağı ortaya konulmaya çalışılmış ve bu konuda öneriler getirilmiştir.

Ağustos 2009, 265 sayfa

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, Kırsal Alan, Kırsal Kalkınma İstatistikleri, IPARD, SAPARD, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS), TÜİK

ABSTRACT

Ph.D. Thesis

RURAL DEVELOPMENT STATISTICS in EUROPEAN UNION and TURKEY's SITUATION DURING ACCESSION PERIOD

Osman YILDIZ

Ankara University
Graduate Scholl of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK

In this study, rural development statistics in European Union and Turkey's situation during accession period were discussed. The member states of the union gather and calculate these kind of statistics. During the harmonization of rural structure and politics, the usage of fund and the improvement of underdeveloped regions, these statistics are taken into consideration by EU. For rural areas four main headlines and about 41 sub-indicators were defined as target which are on ; Population and Migration, Economical and Human Resources (including Economical Structure and Efficiency), Social Wealth and Accession to Services and Infrastructure topics by EU.

Within this study, it is aimed to asses the main targets to produce existing rural area statistics, to determine the rural statistics needed for the adaptation of rural structure policies, to define responsibilities of the organizations and foundations, to designate the rural development area indicators for Turkey, to provide suggestions for preparation of these indicators and to help the responsible organizations for filling their gaps about this subject for Turkey as an accession country on rural development policies and practices,

Within this thesis, try to help to the politicians for putting the plan into force by defining the rural development data sets, by comparing the statistics and by determining the fields that have gaps. In this context, it is necessary to to set the area of municipalities, to determine the population density, to prepare the rural statistics according to the more than 20 000 population treshold of rural definition, to collect statisitics in Turkey according to the urban area and rural area definitions, to intoduce organizations' responsibilities and to complete the needed institutional structure. Besides, rural development indicators which will be needed, to implement IPARD programmes and Rural Development Plans tried to state and proposals underlined for these issues.

August 2009, 265 pages

Key Words: Rural Development, Rural Areas, Rural Development Statistics, IPARD, SAPARD, NUTS, TurkStat.

TEŞEKKÜR

Tezimi hazırlarken, çalışmalarımı yönlendiren, araştırmalarımın her aşamasında bilgi, öneri, yorum ve çok boyutlu disiplinler arası yaklaşımları ile çalışmamda büyük katkı sağlayan, moral ve manevi desteğini esirgemeyen, değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Bülent GÜLÇUBUK'a,

Tezin amacına en uygun ve etkili şekilde nihai hale gelmesinde, yorum, öneri ve manevi desteklerini esirgemeyen değerli Tez İzleme Komitesi Üyeleri, Sayın Prof. Dr. Hasan TATLIDİL ve Doç. Dr. Gül ERGÜN'e,

Gerek iş ve gerekse akademik çalışmalarımda moral ve manevi destek sağlayan Sayın Dr. Ferhat ARSLANER'e, değerli arkadaşlarım Dr. Ali CAN ve Ayhan DOĞAN'a, çalışmama katkı sağlayan mesai arkadaşlarım Mehmet KUŞCU, Selman DAL ve ismini veremediğim bana manevi desteklerini esirgemeyen diğer değerli mesai arkadaşlarıma,

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi, tezimin hazırlanmasında da kahrımı çeken ve çalışmalarımda gerek okuma gerekse yazma konusunda destek veren değerli eşim Sibel YILDIZ'a, çalışmamdan dolayı zaman ayıramadığım biricik oğlum Hüseyin Emre YILDIZ'a ve diğer aile fertlerine teşekkürlerimi sunarım.

Osman YILDIZ

Ankara, Ağustos 2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	3
1.3. Kavramsal Tanımlar.....	4
2. KAYNAK ÖZETİ.....	8
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	18
4. BULGULAR ve TARTIŞMA.....	21
4.1. AB Ortak Tarım Politikası Gelişimi ve Kırsal Kalkınma.....	21
4.1.1. AB bölgesel politikaları ve uygulamaları.....	25
4.1.1.1. Yapısal fonlar.....	26
4.1.1.2. Uyum fonu.....	29
4.1.2. Türkiye’de bölgesel politika ve kırsal kalkınma uygulamaları.....	41
4.1.2.1. Kırsal kalkınma projeleri.....	43
4.1.2.2. AB ile mali işbirliği kapsamında bölgesel kalkınma ve sınır ötesi işbirliği programları.....	46
4.1.2.3. Bölgesel kalkınma projeleri.....	47
4.2. Üyelik Sürecinde Türkiye ve AB.....	52
4.3. Bölgesel İstatistikler.....	57
4.3.1. AB’de bölge tanımı.....	57
4.3.1.1. İdari bir kavram olarak ‘‘bölge’’.....	59
4.3.1.2. NUTS sınıflandırması.....	61
4.3.2. Türkiye’de bölge tanımı.....	68
4.3.2.1. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması.....	69
4.3.2.2. Türkiye’de kırsal alanda rol alan kurumsal yapılanmalar.....	73

4.4. OECD, AB ve Türkiye’de Kırsal Alan Tespiti.....	80
4.4.1. OECD’nin kırsal alan tanımı.....	80
4.4.2. Eurostat’ın kırsal alan tanımı (kentleşme derecesi).....	81
4.4.3. Türkiye’de kırsal alan tanımı.....	83
4.4.3.1. Genel Nüfus Sayım’larına göre Türkiye’de kırsal alan tespiti.....	91
4.4.3.2. UKKS’ye göre Türkiye’de kırsal alan tespiti.....	92
4.4.3.3. OECD tanımına göre Türkiye’nin kırsal alan tanımı.....	95
4.4.3.4. Eurostat tanımına göre Türkiye’de kentleşme derecesi.....	98
4.4.3.5. Bileşik Endeks Yöntemine göre Türkiye’nin kırsal alan tespiti.....	99
4.5. AB Kırsal Kalkınma İstatistikleri	105
4.5.1. Kırsal alan istatistiklerinin gelişimi.....	105
4.5.1.1. Politika planı.....	105
4.5.1.2. Kırsal alanlar için istatistikler.....	107
4.5.1.3. Kırsal kalkınma göstergeleri.....	109
4.5.1.4. Kırsal alanlar ve temel coğrafi birim.....	120
4.5.1.5. Kırsal kalkınma politika uygulamalarında kullanılan istatistikler.....	120
4.5.1.6. Kurumsal konular.....	125
4.5.2. Kırsal kalkınma göstergelerin tanımları.....	126
4.6. Üye Ülkelerdeki Kırsal Kalkınma Göstergeleri.....	147
4.6.1. Fransa.....	147
4.6.2. Belçika.....	152
4.6.3. Almanya.....	154
4.6.4. Danimarka	155
4.6.5. Birleşik Krallık.....	157
4.6.6. İsveç.....	161
4.6.7. Avusturya.....	163
4.6.8. Polonya.....	167
4.6.9. Macaristan.....	169
4.6.10. Çek Cumhuriyeti.....	171
4.7. Türkiye’de Kırsal Kalkınma Göstergeleri.....	176
4.7.1. Kırsal alan istatistikleri.....	176
4.7.2. IPARD programı (2007-2013) için istatistikler.....	191

5. SONUÇ.....	196
KAYNAKLAR.....	208
EKLER.....	220
EK 1 İBBS Kodları.....	220
EK 2 OECD Tanımına Göre Türkiye’de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler).....	224
EK 3 OECD Tanımına Göre Türkiye’de Kırsal Alan Tespiti (İller).....	236
EK 4 Eurostat’ın Tanımına Göre Türkiye’nin Kentleşme Derecesi (DoU).....	237
EK 5 Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri.....	248
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

A.Ş.	Anonim Şirketi
AB	Avrupa Birliği
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ABKF	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AK	Avrupa Komisyonu
AKKF	Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu
AMS	ArbeitsMarktService
ARIP	Tarım Reformu Uygulama Projesi
ASF	Avrupa Sosyal Fonu
ATYGF	Avrupa Tarımsal Yön verme ve Garanti Fonu
AWU	Annual Work Unit (Yıllık İş Birimi)
BEY	Bileşik Endeks Yöntemi
BKA	Bölge Kalkınma Ajansları
BKD	Brüt Katma Değer
Bkz.	Bakınız
BNA	Bureau of National Affairs
BYF	Balıkçılığı Yönlendirme Fonu
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planı
CARDS	Comminty Assistance to Reconstruction Development and Stabilisation (Batı Balkanlarda Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrara Yönelik Topluluk Yardımı)
CLC	CORİNE Land Cover
CSO	Polonya İstatistik Ofisi
DAP	Doğu Anadolu Projesi
DEGURBA	Degree of Urbanisation (DoU)
DG - ENV	Directorate General for Environment
DG-AGRİ	Directorate General for Agriculture and Rural Development (Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğu)

DGD	Doğrudan Gelir Desteği
DKB	Doğu Karadeniz Birliği
DOKAP	Doğu Karadeniz Bölgesi Tarımsal Üretim ve Teknik Destek Projesi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
DSL	Dijital Subscriber Line- Dijital Abonelik hattı
DTO	Dış Ticaret Örgütü
EAA	Economic Accounts for Agriculture
EAFG	European Agricultural Fund for Guarantee (Avrupa Tarımsal Garanti Fonu)
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development (Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarımsal Fonu)
EC	European Commission (Avrupa Komisyonu)
ECHP	European Community Household Panel
Equal	Sosyal Yönden Geri Kalmış Gruplar
ERDF	European Rural Development Fund (Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu)
ESA	European System of Accounts
ESU	Ekonomik Büyüklük Birimi- European Size Unit
EU	European Union (Avrupa Birliği)
EUROSTAT	Statistical Office of the European Union (Avrupa Birliği İstatistik Ofisi)
Eurowoternet	Avrupa Su Ağı
FADN	Farm Accountancy Data Network
FAWS	Forest Available for Wood Suplly
FEOGA	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu)
FIAF	Balıkçılık Bölgeleri
FOWL	Forest and Wooded Land
FSS	Farm Structure Survey (Çiftlik Yapı Anketi)
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GDP	Gross Domestic Product
GEF	Global Environment Facility
GIS	Geographical Information System (Coğrafi Bilgi Sistemi)

Gn. Md.	Genel Müdürlüğü
GNS	Genel Nüfus Sayımı
GTS	Genel Tarım Sayımı
GSKD	Gayrisafi Katma Değer
GSSO	Gayrisafi Sabit Sermaye Oluşumu
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GVA	Gross Value Added (Brüt Katma Değer)
HCSO	Macaristan İstatistik Ofisi
HİA	Hanehalkı İşgücü Anketi
IACS	Integrated Administration and Control System (Entegre İdare ve Kontrol Sistemi)
IBRD	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
ICT	Information and Communication Technology (Bilgi ve İletişim Teknolojisi)
IFAD	International Fund for Agricultural Development – Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
INSEE	Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance (Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı)
IPARD	Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development (Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı)
ISCED	International Standard Classification of Educational (Uluslararası Eğitim Sınıflaması)
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı)
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması
JICA	Uluslararası İşbirliği Ajansı
JRC Ispra	Toprak Erozyonu Riski Değerlendirme Metodu-Pesera Projesi
KOB	Katılım Ortaklığı Belgesi
LAU	Local Administrative Units (Yerel İdari Birim)

LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale: European Union Initiative for Rural Development (AB Kırsal Kalkınma Girişimi)
LFA	Less Favoured Areas
LFS	Labour Force Survey (İşgücü Anketi)
LU	Livestock Unit - Birim Canlı Hayvan Sayısı
MDA	Merkezi ve Doğu Avrupa
MDAÜ	Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri
MFİB	Merkezi Finans ve İhale Birimi
NACE	Nomenclature statistique des Activites economiques dans la Communaute Europeenne
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
OK	Orta Kırsal
ONS	İngiltere İstatistik Ofisi
OPEC	Organisation of the Petroleum Exporting Countries
OPD	Ortak Piyasa Düzeni
OTP	Ortak Tarım Politikası
ÖİK	Özel İhtisas Komisyonu
ÖÜKP	Ön Ulusal Kalkınma Planı
PAİS	Proposal on Agri-Environmental Indicators (Tarım- Çevre Göstergeleri Önerileri)
PHARE	Poland and Hungary: Action for the Reconstruction of the Economy (Polonya İçin Ekonominin Yeniden Yapılandırılması Programı)
RNA	Regional National Account
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı)
SGM	Standart Gross Margin
SILC	Survey of Income and Life Conditions - Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TAPAS	Technical Action Plan for Agricultural Statistics (Tarım İstatistikleri Teknik Eylem Planı)
TBFRA	Temperate and Boreal Forest resources Assessment
TKB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UAA	Kullanılabilir Tarım Arazisi - Utilised Agricultural Area
UF	Uyum Fonu
UKKS	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
vb.	ve benzeri
YHGP	Yeşilirmak Havsa Gelişim Projesi
YK	Yoğun Kırsal
YF	Yapısal Fonlar
YŞ	Yoğun Şehir

TABLolar DİZİNİ

Tablo 4.1 Adaylık sürecinde, MDAÜ'lere SAPARD kapsamında sağlanan yıllık destek.....	32
Tablo 4.2 2007-2013 dönemi kırsal kalkınma destekleri (Avro).....	38
Tablo 4.2 2007-2013 dönemi kırsal kalkınma destekleri (Avro)(devam).....	39
Tablo 4.3 Türkiye'nin IPARD fonundan alacağı yıllık destekler (Bin Avro).....	41
Tablo 4.4 Türkiye'de yıllara göre nüfusun gelişimi.....	52
Tablo 4.5 Türkiye'de tarım işletmelerinin büyüklüğü (%).....	53
Tablo 4.6 Tarımsal göstergeler açısından Türkiye ve AB.....	53
Tablo 4.7 AB'de kırsal alan ile ilgili göstergeler.....	55
Tablo 4.8 NUTS düzeyleri nüfus eşikleri	65
Tablo 4.9 Ülkelere göre NUTS bölge sayıları.....	67
Tablo 4.10 GNS'ye göre Türkiye'nin kırsal alan tespiti.....	92
Tablo 4.11 Türkiye'nin UKKS'ye göre kırsal alan tespiti.....	93
Tablo 4.12 Türkiye'nin UKKS'ye göre kırsal alan tespiti (kent merkezlerine göre).....	94
Tablo 4.13 Türkiye'nin UKKS'ye göre kırsal alan tespiti (köylere göre).....	94
Tablo 4.14 OECD'ye göre Türkiye'nin yerel birimde (ilçe) kırsal alan tanımı.....	96
Tablo 4.15 Türkiye'nin bölgesel (Düzey3) olarak OECD'ye göre kırsal alan tespiti	96
Tablo 4.16 Eurostat'a göre Türkiye'nin kentleşme derecesi	98
Tablo 4.17 Bileşik Endeks Değerine göre kırsal alan tespiti.....	103
Tablo 4.18 Kırsal alan nüfus ve göç göstergeleri.....	115
Tablo 4.19 Kırsal alanlar için ekonomik yapı ve performans göstergeleri.....	116
Tablo 4.20 Kırsal alanlar için ekonomik ve beşeri göstergeler.....	117
Tablo 4.21 Kırsal alanlar için hizmetlere erişim ve altyapı göstergeleri.....	118
Tablo 4.22 Kırsal alanlar için sosyal refah göstergeleri.....	119
Tablo 4.23 Eurostat'a göre Fransa'nın kırsal alan sınıflaması.....	148
Tablo 4.24 Fransa'nın nüfus ve göç göstergeleri.....	149
Tablo 4.25 Fransa'nın ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri.....	150
Tablo 4.26 Fransa'nın tarımsal yapı ve verimlilik göstergeleri.....	150
Tablo 4.27 Fransa'nın sosyal refah göstergeleri.....	151
Tablo 4.28 Fransa'nın hizmetler ve altyapı göstergeleri.....	151
Tablo 4.29 Belçika nüfus ve göç göstergeleri.....	152
Tablo 4.30 Belçika ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri.....	153
Tablo 4.31 Belçika ekonomik yapı ve verimlilik göstergeleri.....	153
Tablo 4.32 Belçika sosyal refah göstergeleri.....	154

Tablo 4.33 Birleşik Krallık nüfus ve göç göstergeleri.....	158
Tablo 4.34 Birleşik Krallık ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri.....	159
Tablo 4.35 Birleşik Krallık tarımsal yapı ve verimlilik göstergeleri.....	160
Tablo 4.36 Birleşik Krallık ulaşım ve altyapı göstergeleri.....	160
Tablo 4.37 Birleşik Krallık sosyal refah göstergeleri.....	161
Tablo 4.38 Avusturya nüfus ve göç göstergeleri.....	163
Tablo 4.39 Avusturya ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri.....	164
Tablo 4.40 Avusturya ekonomik yapı ve verimlilik göstergeleri.....	165
Tablo 4.41 Avusturya hizmetlere ulaşılabilirlik ve altyapı göstergeleri.....	166
Tablo 4.42 Avusturya sosyal refah göstergeleri.....	166
Tablo 4.43 Çek Cumhuriyeti kırsal kalkınma göstergeleri.....	174
Tablo 4.44 AB’de kırsal kalkınma göstergeleri karşılaştırması.....	175
Tablo 4.45 Türkiye’de nüfus göstergeleri.....	178
Tablo 4.46 Türkiye göç göstergeleri.....	179
Tablo 4.47 Türkiye ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri.....	181
Tablo 4.47 Türkiye ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri (devam).....	183
Tablo 4.48 Türkiye ekonomik yapı ve verimlilik göstergeleri.....	185
Tablo 4.49 Türkiye hizmetlere ulaşılabilirlik ve altyapı göstergeleri.....	187
Tablo 4.50 Türkiye sosyal refah göstergeleri.....	189
Tablo 4.51 Türkiye çevre istatistikleri.....	190
Tablo 4.52 IPARD Programı için istatistikler.....	191
Tablo 4.52 IPARD Programı için istatistikler (devam).....	192
Tablo 4.53 Türkiye’de kırsal alan tanımına (20 bin nüfus eşiği) göre veri durumu.....	194

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1 Materyal ve Yöntem Oluşturulmasında İzlenen Yol.....	19
--	----

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

Avrupa Birliği'nde (AB) kırsal kalkınma politikasını oluşturan temel unsurlar ile kırsal kalkınma politikalarının uygulanması ve izlenmesi için gerekli olan kırsal kalkınma istatistikleri, çoğunlukla üye devlet ayrıntısında ortaya koyulmaktadır. Daha sonra bu istatistiklerden yararlanılarak AB kırsal yapı ve kalkınma politikalarında kullanılacak göstergeler ve bunu oluşturacak parametreler hazırlanmaktadır. Ülkelerin AB kırsal yapı politikalarına uyumunda, fonlardan yararlanmasında ve geri kalmış bölgelerinin kalkındırılmasında çoğunlukla bu göstergeler dikkate alınmaktadır. Bundan hareketle hemen her ülke kendi ülke koşullarını da dikkate alarak kırsal kalkınma uygulamalarında, politika belirlemelerinde kullanılacak istatistikleri hazırlamaktadır. Bu bağlamda, uyum sürecinde Türkiye'de kırsal kalkınma politika belirlemelerinde ve uygulamalarında kullanacağı istatistikleri belirlemesi ve bu istatistiklerden kırsal alan göstergeler setini oluşturması gerekmektedir. Bu istatistik ve göstergeler seti kırsal kalkınma uygulamalarında gerek AB kaynaklı fonların gerekse ülke kaynaklarının nasıl, nereye ve ne şekilde olacağını tespit etmede kullanılacaktır. İstatistiklerin eksikliği, Birlik tarafından verilecek yardımların alınmasında ve kırsal kalkınma projelerin uygulanmasında kaynak temininde, veri temininde ve izleme-değerlendirmede sıkıntılara neden olabilecektir. Aslında, bütün bunlar bir anlamda çalışmanın temel sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda kırsal alan istatistik ve göstergelerin bölgesel gelişmişlik düzeylerini ortaya koymada yardımcı olacağı gözönünde bulundurularak çalışma şekillendirilmiştir.

Bu çalışma ile, üyelik sürecindeki Türkiye'yi de yakından ilgilendiren kırsal kalkınma göstergeleri ile ilgili olarak;

- AB üye devletlerindeki durumu incelemek,
- Kırsal kalkınma politikalarında ve uygulamalarında Türkiye'de kullanılan mevcut kırsal alan istatistiklerini ortaya koymak,

- AB üyeliği durumunda özellikle kırsal yapı politikalarına uyum açısından ne tür istatistiksel verilere gereksinim duyulduğu-duyulacağını saptamak,
- Kırsal alan istatistik ve göstergeler konusunda yapılması gerekenlerin hangi kurum veya kurumların sorumluluğunda olacağı konusunda öneride bulunmak,
- Türkiye için kırsal kalkınma uygulamalarında istatistik alanlarının belirlenmesine ve bu konuda öneri geliştirilmesine katkı sağlamak ve bu konuda sorumlu kuruluşların eksikliklerini tamamlaması için yol göstericiliği anlamında katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Yukarıda belirtilen amaçlardan hareketle, Türkiye'nin aday ülke olarak, AB'ne uyum çalışmaları çerçevesinde gündeme gelen bölge tanımları ve sınıflandırması, Türkiye'nin bölgesel gelişme politikalarının AB'ye uyumunun sağlanması ve mali yardımların bu bölgeler için nasıl alınıp alınamayacağı ve Türkiye'nin bu konuda neler yaptığı ve hangi aşamada olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma ile, AB NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics) sınıflaması nedir, bu sınıflama bazında ne tip kırsal kalkınma istatistikleri kullanılmaktadır, bunlar hangi alanlarda kullanılmaktadır ve kırsal kalkınma istatistikleri arasındaki ilişkiler nelerdir, öncelikle ele alınarak ve bunlardan hareketle Türkiye'nin durumunun belirlenmesine çalışılmıştır.

Türkiye'nin, adaylık sürecince, kırsal kalkınmada veri setleri oluşturma, istatistikleri karşılaştırma, eksiklikleri saptama açısından yapması gerekenler araştırmada tespit edilerek politika yürütücülere uygulamalarında yol gösterici olmasına gayret edilmiştir. Sorumlu kurum ve kuruluşların plan ve programlarında bir altlık olarak kullanılması ve onlara destek sağlayıcı bir kaynak olması ve Türkiye'de bu konu ile ilgili yapılan ilk çalışma olması nedeniyle ayrıca önem taşımaktadır. Çalışma, özellikle istatistik üretmek ve göstergeler oluşturmakla sorumlu kuruluş olan Türkiye İstatistik Kurumu'nda (TÜİK) kırsal kalkınma konusundaki verilerde, istatistiklerde köklü değişiklikler olabileceğini açıklamaya çalışmıştır. Metin içerisinde daha ayrıntılı olarak sunulduğu gibi kırsal alan tanımının yapılması ile veri derleme yöntem ve şekillerinin yeniden oluşmasına neden olacaktır. Çünkü şu an uygulanan veri derlemede kullanılan bölge ve

kırsal alan tanımları ne OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ne de AB tanımlarına uymamaktadır. Bu kapsamda yapılan tanımla, istatistiklerin toplandığı coğrafi alanlar değişecek ve örneklem yöntemleri buna göre yapılacaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Kırsal alanların ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla daha etkin bir şekilde analiz edilmesi, buna dayalı olarak kırsal kalkınma politikalarının belirlenmesi ve uygulamaya geçirilmesi ile etkinliğin sağlanmasında gerekli veri setinin belirlenmesi ve kırsal alan tanımı ile bunu oluşturan bileşenlerin Türkiye koşullarına ve gereklerine göre, AB'ye uyum süreci dikkate alınarak, güncelleştirilmesi gerekmektedir.

AB'nde kırsal kalkınma istatistiklerinin gelişimi ile kullanılan göstergelerin bazı üye devlet ayrımında incelenmesi ve Türkiye'de kırsal kalkınma istatistiklerinin oluşturulması uyum sürecinde AB kaynaklı kırsal kalkınma uygulamaları için verilecek desteklerden yararlanmak, projeler oluşturmak ve kırsal alanların gelişmişlik düzeylerini ortaya çıkarmak açısından önemlidir. Özellikle Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) tarafından hazırlanan IPARD (Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development) programı ile yine TKB koordinasyonu ile hazırlık çalışmalarına başlanmış olan Kırsal Kalkınma Planı için gerekli olan göstergeler setinin oluşturması açısından önemlidir.

Uyum sürecinde AB kırsal alanlar için; *Nüfus ve Göç, Ekonomi ve Beşeri Sermaye (Ekonomik yapı ve verimlilik dahil), Sosyal Refah ile Hizmetlere ve Altyapıya Erişebilirlik* olmak üzere dört başlık altında göstergeler seti oluşturmayı önermektedir. Türkiye'de bu göstergelerden hangilerinin olduğu, nasıl güncellendiği ve uyum sürecinde bu konularda neler yapıldığının incelenmesi ve bunlardan hareketle AB fonlarını da dikkate alan kırsal kalkınmaya yönelik istatistik alanlarının ortaya konulması çalışmanın odaklandığı önemli alanlardan birisini oluşturmaktadır. Bunların ortaya çıkarılması yalnızca AB için değil Türkiye'de de kaynakların etkin kullanımı ve

kırsal kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli veri altyapısının oluşturulması açısından da önem taşımaktadır.

1.3. Kavramsal Tanımlar

Bu bölümde çalışmanın esasında büyük rol alan ve kavram olarak bilinmesi ve çalışma içinde fazlaca kullanılan tanımlar verilmiştir.

- **Kırsal alan**

Kırsal alan kısaca, kırsal kalkınma faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği mekanları tanımlamaktadır. Türkiye’de üzerinde anlaşılmiş tek bir tanım yoktur. Farklı sektörler ve çalışmalar için farklı tanımlar yapılmaktadır. Kent ve kır ayrımına dayanan bir kırsal alan tanımı yapmak kolay değildir. Kentsel alanların hızlı gelişimi ve kırsaldaki ekonomik ve toplumsal dönüşüm, ülkeleri kırsal alan tanımlarını yenilemek zorunda bırakmaktadır. Nüfus büyüklüğü temelli olan tanımlar, bölge düzeylerini ya da ülkeleri birbirleri ile karşılaştırmaya yarayan istatistikleri üretmek için kullanılmaktadır. Kırsal alan tanımında nüfusun yanında, bu nüfusun yaşam kalitesinin niteliğini ortaya koymaya yarayacak nesnel parametreler geliştirilmesi daha uygun olacaktır. Ülkeler tek bir tanım yapmaktan ziyade coğrafya, çevre, ekonomik yapı ve nüfus gibi değişkenlerin yer aldığı farklı tanımlar da yapmaktadırlar.

Başka bir tanıma göre kırsal alan; “belediye mücavir alan sınırları dışındaki mekanlar” ya da “doğal coğrafi çevre” olarak kabul edilmektedir (Turan 2005).

Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji (UKKS) belgesinin uygulanmasında; kalkınma planları ile uyumun sağlanması amacıyla kırsal alanlar, 20 bin ve daha fazla nüfusa sahip kentsel yerleşim yerleri dışında kalan alanlar olarak kabul edilmiştir (DPT 2006a).

AB heterojen bir kırsal alan algılamasına sahiptir. Temel alınan değişkenler; nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu, kentleşme düzeyi, kent merkezine olan mesafe, temel ekonomik faaliyet veya kırsallık endeksi kullanılmaktadır. Dünya ülkelerinde olduğu

gibi, AB’de de tek bir kırsal alan tanımı olmamakla birlikte, kırsal alan istatistiksel verilerin toplanmasında ve kırsal kalkınma programlarının uygulamalarında OECD’nin tanımladığı ve yerel idari birimde kilometrekarede yaşayan nüfus yoğunluğu kriterini kullanmaktadırlar (EC 2008b).

Kırsal alanları hangi kritere göre değerlendirmek gerektiği kimi zaman ülkelere göre bile değişmektedir. Kırsal alanlar kolay tespit edilen alanlar değildir. Alanları kırsal ve kentsel alan olarak bölmek, bu alanlarda yaşayanların yaşam biçimlerinden ve sahip olunan alanlardan kaynaklanmaktadır. Bu yaşam biçimlerini etkileyen sosyal-ekonomik, çevresel ve teknolojik birçok faktör vardır. Bu faktörleri ortak paydada ortaya koymak zordur. Bu nedenle gerek OECD ve gerekse Eurostat daha kolay ve anlaşılır olması açısından nüfus kriteri ile kırsal alanları tespit etmek istemişlerdir.

Bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi, bir ülkedeki farklı alanları tanımlarken gelişmişlik düzeyleri öne çıkmaktadır. Özellikle yaşam yerlerini kırsal ve kentsel alan olarak bölmek, o alanlarda yaşayanların hayata bakışları ve beklentileri, yaşam koşulları, kadın ve erkek ayrımında eğitim düzeyleri, sosyal imkanlara ulaşılabilirlik durumları ve teknolojiyi etkin kullanımları açısından bakılarak yapılmaktadır. Bu anlamda kırsal alanlar kentsel alanlara oranla daha az gelişmiş ve bu alanlarda yaşayanlar da daha az imkanlara sahip anlamına gelmektedir. Ancak günümüzde kırsal alanları geri kalmış, tarım merkezli, sosyal aktivilerden uzak alanlar olarak görmemek gerekmektedir. Bu alanlar aynı zamanda doğayla başbaşa kalmak, temiz hava ve kentin yorucu, gürültülü ve sanayi görünümü özelliğinde uzaklaşmış alanlar olarak görmek gerekir.

- **Kırsal nüfus**

Türkiye’de kırsal nüfus çoğunlukla “köy nüfusu” olarak da değerlendirilmektedir. Buna göre il ve ilçe merkezleri haricindeki tüm yerleşimlerde yaşayanlar kırsal nüfusunu oluşturmaktadır. Fakat, Türkiye’de gerek 1982 yılında yapılan *Kent Eşiği Araştırmasına* gerekse birtakım akademik çalışmalara göre kentleşme süreci 20 bin ve daha fazla nüfusa sahip yerleşimlerde başladığı kabul edilmektedir (Çezik 1982).

TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketleri (HİA) kapsamına göre, idari tanımlarına bakılmaksızın nüfusu 20 bin altındaki tüm yerleşimler kırsal alan kapsamında değerlendirildiğinden, kırsal nüfus bu kapsamdaki yerleşimlerde yaşayan nüfus büyüklüğü olarak da alınabilir.

AB, kırsal nüfus olarak, OECD ya da Eurostat (Avrupa Birliği İstatistik Ofisi) kırsal alan tanımına göre tespit edilen alanlarda yaşayan nüfusu, kabul etmektedir.

- **Kalkınma**

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), son yıllarda daha çok “İnsani Gelişme Endeksi”ni kalkınmanın temel ölçütü olarak kullanmaya başlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma için mutlak suretle iktisadi kalkınmanın sosyal kalkınma ile tamamlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımla günümüzde, kalkınmanın merkezine ekonomik büyüme değil, insanın temel ihtiyaçlara ulaşımının ve bunlara ulaşım seçeneklerinin artması konulmuştur. UNDP’ye göre kalkınma, *“insanların insanca yaşam koşullarına erişim olanaklarının artması, gelir dağılımının iyileşmesi, gelir düzeyinin yükselmesi, sosyal ve kültürel alanlarda yerele uygun gelişmelerin sağlanması, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin bireyin hayatına yansıma süreci”* olarak değerlendirilmektedir” (<http://www.undp.org>).

- **Kırsal Kalkınma**

Kırsal alanlar temelde birbirlerine benzemelerine rağmen, özelde çok farklı sosyal özelliklere ve ekonomik yapılara sahiptir. Bu yüzden kırsal kalkınmanın küresel bir tanımdan daha çok, yerel olarak tanımlanması daha uygun olacaktır. Türkiye’de kırsal alanda yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunun tarımla uğraşması, çoğu zaman kırsal kalkınmanın tarımsal kalkınma olarak algılanmasına bile neden olmuştur. Kırsal kalkınma *“kırsal yerleşimlerde yaşayanların, insanca yaşam koşullarına erişim olanaklarının artması, kalkınma temelinde değişim taleplerinin desteklenmesi, bireylerin kendi öz güçlerini keşfetmesi ve ona dayanması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, gelirlerinin artması, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım oranının*

yükselmesi, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin kırsaldaki bireyin hayatına yansımaları süreci” olarak tanımlanmaktadır (TKB 2003).

UKKS belgesinde kırsal kalkınma; kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacına yönelik, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeterek, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak kabul edilmektedir (DPT 2006a).

- **NUTS**

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması olarak tanımlanan bu sınıflama (NUTS) ile AB üye devletlerin bölgeleri arasında oluşan dengesizliği ortadan kaldıran ve geri kalmış bölgelerin birlik fonlarından faydalanmasını sağlamak amacıyla oluşturulan bir bölgeleme sistemidir. Bu sınıflama ile karşılaştırılabilir istatistikler üretmek, Birlik içinde bölgelerarası farklılıkları ortadan kaldırmak hedeflenmiştir. NUTS sınıflaması ile ilgili daha detaylı bilgiler ileriki bölümlerde verilmiştir.

2. KAYNAK ÖZETİ

Çalışmanın amacına uygun olarak AB'nin kurulması, gelişimi, gelişim sürecinde uygulanan OTP ve kırsal kalkınma politika süreçleri ele alınmıştır. Tarihler itibariyle AB - NUTS sınıflamasının gerekçesi, oluşması, yasalaşması, üye devletlerdeki uygulamalar, kırsal alan ve kalkınma politikaları ile ilgili kişisel ya da ülke bazında yapılan çalışmalar, yıllar itibariyle ortaya çıkan değişimler, kırsal kalkınma istatistiklerinin oluşması, hangi alanlarda nasıl kullanılacağı ile ilgili görüşler, Eurostat önerileri, komisyon raporları, kanunlar, AB parlamentosunun aldığı kararlar, üye devletlerdeki kırsal kalkınma istatistikleri ve geçiş süreci, kırsal alan tanımlarının OECD ve Eurostat'a göre yapılması, Türkiye'deki kırsal alanlar, uygulama alanları ve kırsal kalkınma istatistiklerinin durumunu açıklayan bazı kaynakların özeti verilmiştir.

Özguven, A. 1997. Tarım Ekonomisi ve Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası. Filiz kitabevi, 263 s., İstanbul.

Yayında, tarım tarihi, tarım reformu ve ülkeler bazında reformlar, tarımın ekonomideki yeri ve gelişimi, tarım piyasaları ve oluşumu, AB tarım politikası ve OTP'nin amaçları ve gelişimi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

European Commission, 1997b. Agenda 2000 - For a Stronger and Wider European. Bulletin of the European Union, Supplement 5/97, Luxembourg.

AB 2000 yılı ajandasında genişleme sürecinde nelerin yapılması gerektiği ve buna ilişkin, çeşitli kararlar alınmasına yönelik çalışmalar yapmıştır. Alınan kararlar ile yapılması gereken çalışmalar ilgili ülkelere iletilip, o ülkelerin programlarını hazırlaması için bültenler yayımlamaktadır. Bu kaynak genişlemedeki plan ve programları gösteren sonul kararları içermektedir.

European Commission, 1999a. European Union Assistance for Regional development. A Brief Guide for Future Member States, EU Structural Funds, EC yayını, Luxembourg.

Avrupa Komisyonu (AK), yeni üye olacak olan ülkeler için dönemsel bölgesel kalkınma yardımları hazırlamaktadır. Bu bölgelere, fonlardan hangi ülkenin ne kadar alacağı ve yapısal fonlardan yararlanmanın koşullarını gösterir yönetmeliklerin hazırlanmasının

gerektiği, bölgesel verilerin tespit edilmesi ve böylece uygun, geri kalmış bölgelere yapısal fonların yararlandırılması sağlanacağını ifade etmektedir.

European Commission, 1999d. Participation of the Candidate Countries in Community Programmes. Agencies and Committees, Communication to the Concil. EC yayını, COM (99) 710, Luxembourg.

AK, aday ölkelerin katılımı ile ilgili hazırladığı programlar, ajanslar ve komitelerin oluşturulmasına dair yönetmelikleri hazırlamıştır. Alınan bu kararlar aday ölkelere bildirilmiş olup, onların özellikle kırsal kalkınma ve bölgesel kalkınma konularında yapmaları gerekenleri ve yapılacak yardımlar hakkında bilgi vermektedir.

Eurostat,1999a. Regions, Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS). Eurostat Doc. 74 p., Luxembourg.

AB tarafından 1970 yılından beri çalışmaları devam eden ve bölgesel kalkınmalar ile bölgesel istatistikler için önemli olan, üye ölkeyi ve AB'yi kapsayacak bir sınıflamanın nasıl olması gerektiği, bölge tanımları, sınıflamada dikkat edilecek hususlar ile aday ölkelerin nasıl bir sınıflama yapmaları gerektiğine yönelik rapordur. AB'nin bölgesel yapılanmasını belirlemektedir.

Eurostat,1999c. Regions, Nomenclature of Territorial Units for Statistics, Regio Database – Users Guide. Eurostat Doc. 108 p., Luxembourg.

NUTS bazlı tanımlar ve uygulamaları hakkında düzenlemeleri içeren ve bölgesel bazlı veri tabanlarını gösteren tablo ve haritaların olduğu ve bölgesel istatistiklerin neler olacağı ile veritabanlarının oluşturulmasına ait bilgilerin olduğu dökümandır.

European Commission, 2000b. Structural Actions 2000-2006 Commentary and Regulations The Structural Funds; The Cohesion Fund, The Instrument for Structural policies for Pre Accession, Guide. EC yayını, Luxembourg.

AB tarafından aday ölkelere uygulanmış olan ve 2000-2006 dönemini kapsayan yapısal ve uyum fonlarından yararlanma koşulları ve bölgelere göre kırsal kalkınma yatırımları için verilecek yardımların miktarları belirtilmektedir. Özellikle SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) fonu ile anılan

projelerin uygulanması ve dönemleri açıklanmaktadır.

European Commission, 2000c. Regular report From The Commission on progress Towards Accession, Brussels. (Poland, Hungary, Slovenia, Slovakia, Romania, Bulgaria, Czech Republic). EC yayını, Luxembourg.

Komisyon tarafından düzenli olarak hazırlanan raporda 2004 yılında aday olan 8 ülkenin tarama ve müzakereler dönemlerini içeren düzenlemeleri içermektedir. Aday ülkelerin ülke raporları ile müzakere dönemlerinde yapılacak çalışmalar ve sonuçları sunulmuştur. Özellikle, bölgesel politikalar açısından yapılan yardımlar ve elde edilen kazanımlar ortaya konulmaktadır. Aday ülkelerin üye ülke oluncaya kadar geçirecekleri evreler ve sorumlulukları sıralanmıştır.

European Commission, 2000d. Proposal for the Regulation of the European Parliament and of the Council on the Establishment of a Common Classification of Territorial Units for Statistics, 83 Final. EC yayını, Brussels.

AB, uzun yıllardan beri yönetmeliklerle sürdürdüğü NUTS bölge tanımlarının yasalaşması için hazırladığı kanun teklifini detaylı olarak açıklamaktadır.

Eraktan, G. 2001. Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası. Uzel yayınları, 182 s., Ankara.

Tarım politikaları ile ilgili genel bilgiler vererek, tarım politikalarının temellerini, OTP’nin amaç ve gelişimini, Türk tarım politikasının esaslarını, eksikliklerini, OTP ile ilişkilendirilmesini ve destekleme politikalarını kısaca açıklamıştır.

European Commission, 2001b. Second Report on Economic and Social Cohesion. EC Doc. 67 p., Luxembourg.

AB’deki sosyal ve ekonomik gelişmeler ile ilgili göstergeler sunulmaktadır. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin üye ve aday ülkelerdeki mevcut durumu ile yapılması gerekli çalışmalar ve raporlar hazırlanmıştır. Geri kalmış bölgeler ile bölgesel çalışmalarla ilgili raporlar ve değerlendirmeler açıklanmaktadır.

European Commission, 2001e. Regulation of the European Parliament and of the Council on NUTS. EC Doc. 11 p., Brussels.

Avrupa parlamentosunun ve konseyinin NUTS sınıflaması için hazırladığı yasanın metinleri ve bu sınıflamanın yasalaşması için uygulanacak kriterlerin açıklandığı önerilen olduğu dökümandır.

Gibbins, C. 2002. Establishing a system of rural statistics for the UK. OECD Doc. 4 p., Paris.

İngiltere'deki kırsal istatistikler üzerine yapılan bu çalışmada kırsal alanların OECD tanımına göre yapılması bu tanım ışığında verilerin sağlıklı ve kaliteli toplanıp toplanamayacağı açısından değerlendirmeler yapılmaktadır.

Eurostat, 2003b. WG, Rural Development Statistics, NUTS 2003. Eurostat Doc. ESTAT/F5/DR/2, 6 p., Luxembourg.

NUTS'ın tanımı, amacı, sınıflamadaki alt ve üst nüfus kriterleri ile Birlik içinde nasıl uygulanacağına ilişkin açıklamaları içermektedir.

TKB, 2003. AB Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 82 s., Ankara.

Türkiye'de mevcut kırsal kalkınma çalışmaları hakkında bilgi verilmekte olup, tarım ve kırsal alandaki durum saptaması yapılmıştır. Kırsal kalkınma uygulamalarından, kazanımlardan ve ileriki dönemlerde yapılacak çalışmalar ve Türkiye'nin avantaj ve dezavantajları ortaya konulmuştur.

Eurostat, 2004b. European Regional Statistics, Reference Guide. Eurostat yayını, 92-894-7078-X, 189 p., Luxembourg.

Her yıl düzenli olarak çıkarılan ve birlik tarafından uygulanması istenen tanım ve haritalar gösterilmektedir. Üye ülkelerin verileri mevcuttur. NUTS hakkında yeni düzenlemeler olmuşsa bilgilendirilmektedir. Bu raporla LAU1 (Local Administrative Units) ve LAU2 hakkında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Böylece NUTS seviyesi 3 den 5'e çıkarılmıştır. Bu tanımlamaların sınırları ortaya konulmuş ve böylece belediye düzeyinde sınırların çizildiği yeni bir bölgesel çalışma ortaya çıkarılmıştır.

LANDSIS g.e.i.e, 2004. PAÍS, Proposal on Agri-Environmental Indicators. Final report, UASE, SAC, ZALF yayını, 188 p., Luxembourg.

Tarım ve çevre göstergelerini içeren döküman özel bir çalışma olarak hazırlanmıştır. Çalışmada kırsal alanda yaşayan insanların, yaşam kalitesindeki değişimleri ve bu durumu etkileyen faktörleri tespit etmiş olup, ekonomik ve sosyal göstergelerin neler olduğunu sayısal olarak ortaya koymuşlardır. Kırsal kalkınmanın ölçümü ve tanımı, kırsallık ve kentsellik, kırsal kalkınma göstergelerindeki ulusal yaklaşımlar, nüfus, göç, sosyal refah ve ekonomik yapı hakkında bilgiler verilmiştir.

Domaszewicz, B. 2005. Initial work on the scope of rural areas statistics in Poland. OECD Doc. 5 p., Rome.

Çalışma Polanya'daki kırsal alanların oluşturulması, bu alanlar için nasıl istatistiklerin toplanacağı, kırsallık derecesi, OECD tanımına göre Polanya'nın kırsal alan tanımı ile kırsal alan istatistiklerinin durumu hakkında bilgi verilmektedir.

Turan, M. 2005. Bölge Kalkınma Ajansları. Paragraf yayınları, 310 s., Ankara.

DPT tarafından hazırlanan ve uygulanmaya konulan kalkınma ajanslarının işleyişi ve Türkiye'ye uygunluğu hakkında yapılan çok yazarlı bir çalışmadır. Ajansların amaçları, görevleri ve sorumluluk sınırları anlatılmış, Türkiye'de yaşanacak sıkıntılar hakkında görüş ve öneriler verilmiştir. İstatistiki bölge birimleri ile bölgesel politikaların gelişimine yönelik farklı yaklaşımlar sunulmuştur.

Eurostat, 2005b. Indicators for Rural development Data from Sweden. Eurostat Doc. RD/05/8, 9 p., Luxembourg.

İsveç'in kırsal kalkınma göstergeler setinin mevcudiyetini ve kırsal alan tanımını gösteren dökümandır. İsveç, ülkesi için ön gördüğü kırsal alan istatistiklerini OECD tanımına göre hangilerini derlemekte ve veri kalitesi ile ilgili bilgi aktarılmıştır.

Eurostat, 2005c. Feasibility and Perspectives of the Rural Areas Statistics in the Czech Republic. Eurostat Doc. RD/2005/10, 16 p., Luxembourg.

Çek Cumhuriyeti'nin kırsal alanlar için öngördüğü istatistikler ve kırsal alan tanımının OECD'ye göre belirlenmesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Eurostat, 2005d. Data Situation With Regard to the Project for Statistics for Rural Areas on Regional Statistics in Germany. Eurostat Doc. RD/05/9, 7 p., Luxembourg.

Almanya'daki bölgesel istatistiklerin mevcut durumu, kırsal alan tanımı, OECD tanımına göre kırsal alan göstergeleri bölge sınıflamasına göre anlatılmıştır.

Eurostat, 2005f. EU Rural Development Policy (2007-2013) and Needs of RD Indicators, Eurostat Doc. RD/05/2, 16 p., Luxembourg.

AB'de 2007-2013 yılları arasındaki kırsal kalkınma politikaların kapsam ve finansman kaynakları ile hangi fonların uygulanacağı ve bu kırsal alanlara uygulanacak destekler için gerekli olan göstergeler seti hakkında bilgi verilmektedir.

Eurostat, 2005g. How to Prepare Statistics for Rural Development? WG, SRA, Eurostat Doc. RD/05/5A, 20 p., Luxembourg.

Kırsal kalkınma göstergelerinin nasıl ve hangi seviyede hesaplanacağı ya da nasıl derleneceği, bölge biriminin ve kırsal alanların hangi tanıma göre yapılacağına yönelik bilgi veren bir dökümandır.

Eurostat, 2005h. Rural Delimitations. SRS, Eurostat Doc. RD/05/7, 14 p., Luxembourg.

AB kırsal alan tanımı çalışmalarında kullanılan OECD ve Eurostat'ın önerdiği kırsal alan tanımlarının kriterlerini ve iki tanım arasındaki farklılık ve karşılaştırılabilirliği açıklamaktadır.

Eurostat, 2005i. Draft Proposal for the Development of Statistics for Rural Areas. Policy Document. Eurostat Doc. RD/05/06,-06AP1-06AP2-06AP3 68 p., Luxembourg.

Kırsal alanlar için göstergeler seti oluşturulurken politika alanlarının, kırsal kalkınma fonlarının nasıl bir özellik taşıması gerektiği, kırsal alanlar için belirlenen öncelikli göstergeler seti belirlenirken nelere dikkat edildiği açıklanmaktadır.

Acar, M. 2006. DTÖ ve AB Işığında Türk Tarımının Geleceği. Orion yayınları, 278 s., Ankara.

Türk tarımının mevcut durumu ile Dış Ticaret Örgütü (DTÖ) ve AB kapsamındaki durumunu değerlendirmiş olup, tarımdaki destekler hakkında bilgi verilerek, destekleme

politikaları ulusal ve uluslararası farklılıklar açısından incelenmiştir. Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde tarımın durumu ve geleceği irdelenmiştir.

DPT, 2006a. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007-2013). DPT yayını, 41s., Ankara.
Türkiye'deki kırsal kalkınma projelerinin bütüncül bir politika çerçevesini oluşturmak, Ulusal kırsal kalkınma planını oluşturmak, ulusal ve uluslararası kaynaklarla finanse edilecek kırsal kalkınma program ve projelerinin hazırlanması ve uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış bir belgedir. Türkiye'nin adaylık süresince kırsal kalkınma çalışmalarında yapması gerekenlerle, mevcut durumun avantaj ve dezavantajları gösterilmektedir.

Gülçubuk, B., 2006. Kırsal Kalkınma, Türkiye'de Tarım. TKB yayını, s. 69-94, Ankara.
Türkiye'de kırsal alanın genel durumu, kırsal kesimde sosyal ve ekonomik değişme eğilimleri, kırsal kalkınmada devlet politikaları ve şimdiye kadar yapılan uygulamalar hakkında bilgi sunulmuştur. Ayrıca AB'ye uyum sürecinde kırsal kalkınma projeleri ve bunlara yapılan destek ve hibe programlarına ilişkin bilgi sunulmaktadır.

Fensom, P., Carlton, M. 2006. Rural Development Statistics for the UK. RDS working party, Eurostat Doc. 5 p., Luxembourg.

İngiltere'nin kırsal kalkınma göstergelerini ve kırsal alanları ile ilgili istatistiklerini bölge tanımlarına ve kırsal alan tanımlarına göre açıklamaktadır.

Matousova, V. 2006. Experience in the Czech Republic. RDS working party, Eurostat Doc. 2 p., Luxembourg.

Kırsal alan tanımının oluşturulması, Eurostat tarafından önerilen kırsal kalkınma göstergeler setinin ülke uygulamalarını anlatan bir dökümandır.

INSEE, 2006. Data collection exercise for indicators for Rural Development. Institut national de la statistique et des etudes économiques, Paris. <http://www.insee.fr>. Rural Development Statistics, Paris.

Fransa'nın kırsal kalkınma göstergelerinin durumunu ve veri derlemedeki sorun ve deneyimlerini anlatan bir dökümandır.

European Commission, 2006b. (Fact Sheet), The Rural Development Policy 2007-2013. EC Doc. 21 p., Luxembourg.

AB'nin 2007-2013 yılları arasında uygulayacağı kırsal kalkınma politikaları, yeni oluşturulan fonlar, ülke bazındaki destekler, desteklerin nasıl ve nerelerde kullanılacağı, uygulama şartları ve politika reformları hakkında bilgi verilmektedir.

Eurostat, 2006d. Territorial comparison of the two European concepts for rural-urban classification. WG, RDS, Eurostat Doc. RD/06/2, 9 p., Luxembourg.

Kırsal ve kentsel alanların belirlenmesinde, Eurostat'ın önerdiği kentleşme derecelendirme (DEGURBA) tanımları ve bu tanımla OECD'nin tanımın karşılaştırılması, her iki tanımında NUTS düzeylerine göre uyarlanması ile ilgili bir çalışmadır.

OECD, 2007. Defination of Rural Areas for Rural Development. OECD Doc. 11 p., Paris.

OECD tarafından kırsal alanların nasıl olması gerektiği ve kırsal alanlar ile kentsel alanların ayrımını nüfus yoğunluğuna göre yapılabileceğini ve bunu yaparken 3 kriter kullanılacağını açıklamıştır. Kırsal alan tanımı detaylı olarak anlatılmıştır.

Dıraor, B. 2008. Katılım Öncesi AB Fonları ve Kırsal Kalkınma. DPT yayın no: 2764, 238 s., Ankara.

AB ülkelerindeki SAPARD deneyimi ve IPARD programı ile Türkiye'de ilk kez uygulanacak olan Genişletilmiş Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi doğrultusunda yararlanacağı kırsal kalkınma fonlarının kullanım kapasitesini artırmaya yönelik ve bu alanda gerekli olan politikalar ve kurumsal yapılanmalar ile ilgili öneriler sunmaktadır. Bu amaçla MDA ülkelerinin deneyimleri incelenmiş ve Türkiye'nin mevcut durumu gözden geçirilmiştir.

Eurostat, 2008d. Data collection exercise progress report, Working group on Rural Development Statistics. Eurostat Doc. RD/07/3, 12 p., Luxembourg.

Eurostat'ın bir pilot çalışma ile kırsal kalkınma göstergelerinin, OECD ve Eurostat'ın kırsal tanımına göre üye ülkelere uygulattığı çalışmanın sonuçlarının olduğu ve yapılan bu veri derleme ile hangi sınıflama ile verinin derlenmesinin açıklandığı bir rapordur.

Eurostat, 2008e. Proposals for indicators/variables put forward by MS, WG on Rural Development Statistics. Eurostat Doc. RD/07/5, 6 p., Luxembourg.

Eurostat'ın, üye devletlerde hangi istatistik ve göstergelerin kırsal alanlar için olacağını önerdiği ve tartıştığı dökümandır.

Eurostat, 2008f. Accessibility to services and infrastructure-Distance to primary schools. WG on RDS, Eurostat Doc. RD/07/4, 9 p., Luxembourg.

Hizmetler ve altyapıya ulaşılabilirlik göstergelerin metodolojik olarak anlatıldığı, özellikle ilkokulların ikamet edilen yerlere uzaklıkları ile koordinatlarının tespit edilmesi konusunda detaylı sunumun olduğu bir dökümandır.

European Commission, 2008b. Report of Rural Development In The European Union. EC yayını, 388 p., Luxembourg.

Avrupa komisyonu bu raporu her yıl hazırlamaktadır. Üye devletlerin kırsal kalkınma göstergelerini yayımlamaktadır. Ayrıca tanımlar, uygulama süreçleri de raporda yer almaktadır.

Kaynak taraması sonucu, Türkiye'de kırsal kalkınma göstergeleri ile ilgili çalışmanın yapılmadığı veya çok az ele alındığı daha ziyade kırsal kalkınma politikalarının tartışıldığı, ancak bu politikaların oluşmasında ve uygulamasında gerekli olan istatistik ve göstergelere önem verilmediği görülmüştür. Politikalar daha çok makro göstergelerle oluşturulmaya çalışılmış, kırsal alanlar için desteklerin bu göstergeler kullanılarak yapılmaya çalışılmıştır. Tez çalışmasında kaynaklar ağırlıklı olarak AB çalışmalarına dayanmıştır. Türkiye'nin aday ülke olması nedeniyle ve müzakere sürecinin başlaması ile konu ile ilgili TÜİK ve TKB gibi sorumlu kuruluşlar bazı çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Bu çalışmalar daha ziyade genel çerçevenin görülmesi ve AB ile ana

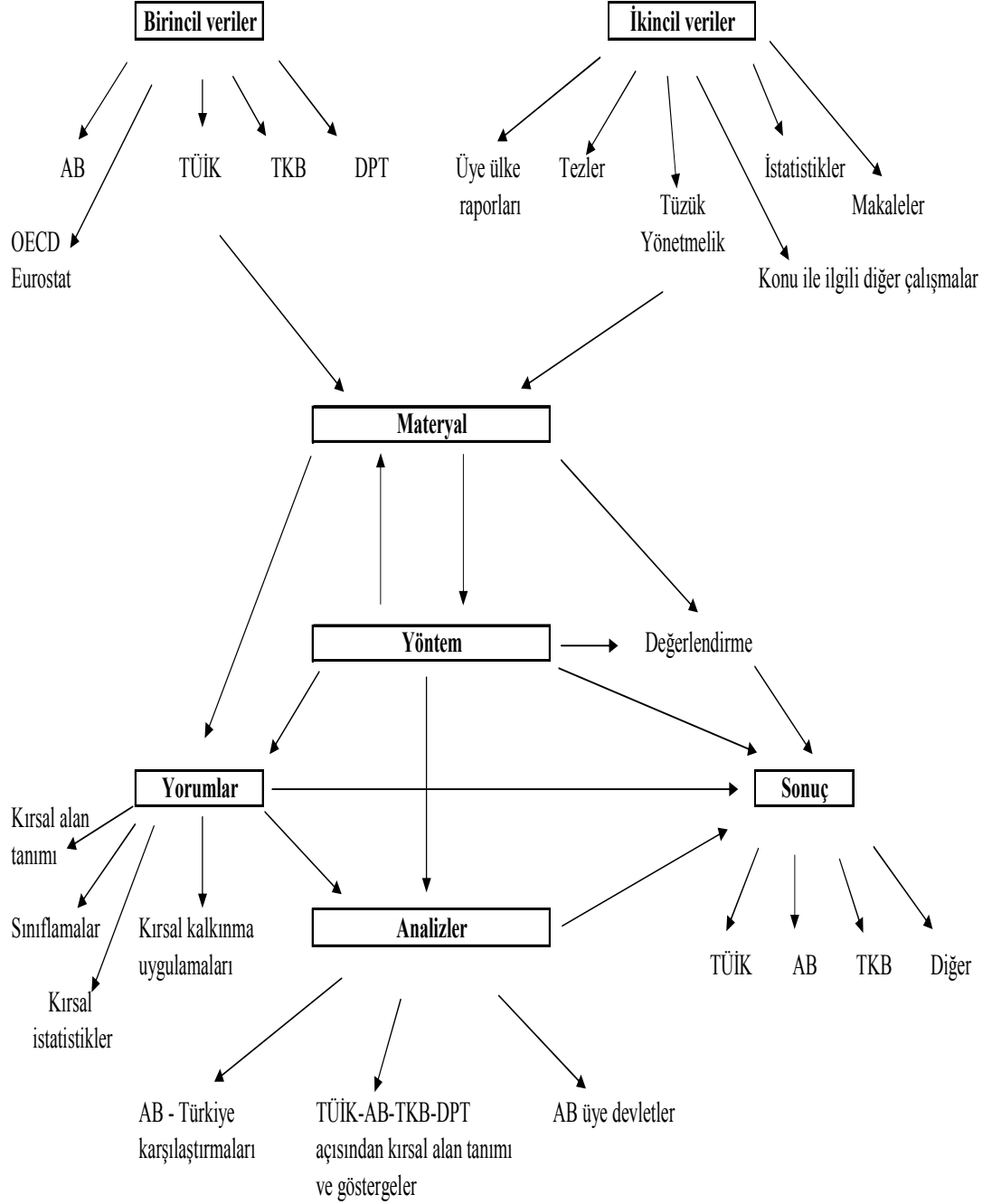
başlıklar açısından karşılaştırması şeklindedir. Türkiye henüz kırsal alan istatistiklerine yeterince yönelememiştir. Kurumsal olarak çalışmalara tam anlamıyla başlamamıştır. Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracının Kırsal Kalkınma Bileşini (IPARD) programı hazırlık çalışmalarında konu gündeme gelmiş ve gerekli istatistiklerin derlenmesi TÜİK'ten istenmiştir. Konu ile ilgili Türkçe kaynak oldukça yetersizdir. Kırsal alan ve istatistikleri belirlenmesi hakkında, çok fazla çalışma bulunmadığı gözlemlenmiştir..

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu tez çalışması temelde literatür taraması ve veri değerlendirilmesine dayanmaktadır. Bundan hareketle ana materyal olarak konuya ilişkin raporlara, mevzuatlara, tüzüklere, ülke raporlarına, AB dokümanlarına, konu ile ilgili yayınlara ve istatistiklere erişebilme ve yararlanma yoluna gidilmiştir. Bunun için öncelikle Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS), Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB), Avrupa Birliği Türkiye Temsilciliği, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Avrupa Birliği Dokümantasyon Merkezi, Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) ile AB üye devletler istatistik ofisleri ve diğer yurt dışı kaynak ve yayınlarından yararlanılmıştır.

AB üye devletlerin tarım politikalarının hem ekonomik hem de siyasi anlamda bir ortaklık esasına dayanan OTP'nin oluşturulması ve politikanların kırsal kalkınma politikalarına doğru gelişmesi, irdelenmiş ve böylece bölgesel politikaların oluşturulması ortaya konulmuştur. Bu amaçla AB bölgesel politika ve uygulamalarına genel bir bakış yapılmıştır. Bu anlamda Türkiye'de mevcut bölgesel politika ve kırsal kalkınma uygulamaları ile AB karşılaştırması yapılmıştır. AB, kırsal kalkınma politikalarında hangi kırsal alan tanımını kullanmakta ve bu tanımları oluşturmak için kullandığı nüfus yoğunluğu kriterlerini ortaya çıkardıktan sonra, nüfus yoğunluğu kriterini kabul eden OECD'nin kırsal alan ve Eurostat'ın kentleşme derecesi tanımları kullanılarak Türkiye için kırsal alan tanımları oluşturulmuştur. Ayrıca Türkiye'de mevcut kırsal alan tanımı olan 20 001 nüfusun altındaki alanlarla karşılaştırma yapılmıştır. Nüfus kriteri yanında seçilmiş bazı göstergeler ile Bileşik Endeks Yöntemi (BEY) kullanılarak kırsal alan tanımı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Kırsal alan tanımlarının oluşturulmasında, farklı tanımların karşılaştırılabilir olması için 2000 yılı GNS sonuçları kullanılmıştır. Böylelikle, Birlik aday ülkesi olan Türkiye'nin kırsallık durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte AB NUTS sınıflaması ile Türkiye'de tanımlanan İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) irdelenmiştir. Bunun sonucunda bu iki sınıflamanın tutarlılığına bakılarak kullanılabilirliği, istatistik üretmek ve karşılaştırma yapılabilirliği açısından değerlendirilmiştir. AB ve Türkiye'deki kırsal kalkınma göstergeleri irdelenerek karşılaştırma yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan veriler, TÜİK, TKB, DPT ve AB kaynaklı olup, temel göstergeleri oluşturma ve bu göstergeleri grublandırma, AB'nin kabul ettiği ve aşağıda gruplar halinde verilen göstergelerden oluşmaktadır.

Şekil 3.1 Materyal ve Yöntem Oluşturulmasında İzlenilen Yol

Çalışmada, kırsal kalkınma göstergeleri için AB tarafından öngörülen istatistikler irdelenerek aşağıda belirtilen öncelikli göstergeler setine ulaşılmıştır.

AB kırsal alanlar için,

- Nüfus ve Göç,
- Ekonomi ve Beşeri Sermaye (Ekonomik Yapı ve Tarım ve Ormancılık dahil),
- Sosyal Refah,
- Hizmetlere ve Altyapıya Erişebilirlik

olmak üzere dört başlık altında istatistiksel veri setleri oluşturulmaya çalışılmıştır. (Eurostat 2005f). Kırsal alanlar için bu dört gösterge setinin seçilmesinin nedeni, kırsal alanlarda yaşayan toplulukların gelişmişlik seviyeleri ile yaşam kalitesini gösteren en önemli göstergeler olmasıdır. Bu bölümle ilgili daha ayrıntılı bilgiler metin içerisinde ilgili bölümlerde sunulmuştur. Bu başlıkları esas alarak her ülke kendi koşullarına uygun istatistiksel veriler oluşturabilmektedir. Metinde bu başlıklar ve başlıkların içinde yer alan alt göstergeler dikkate alınarak seçilen bazı üye ülkelerin yaptıkları çalışmalar ile varılan sonuçlar dikkate alınarak, Türkiye ile karşılaştırma yoluna gidilmiştir.

Çalışma süresince materyal temininde zorluklar yaşanmıştır. Kaynakların çoğunluğunun farklı yabancı dillerde olması, bu kaynakların basılı olmaması ve internet üzerinde taranması oldukça zaman alıcı olmuş ve Türkçe'ye çevrilmesi gerekmiştir. Ülke istatistik ofislerinin ve yayınlarının kendi dillerinde olması, İngilizce web sayfalarının istenilen bilgilere ulaşmada yerterli olmaması bilgiye erişiminde sıkıntılara neden olmuştur. AB üye ülkelerindeki konunun uzmanları ile yapılan e-posta üzerinden yazışmalarda ya cevap verilmemiş, ya kendi dili ile cevap verilmiş, ya da çok uzun süre sonra cevap vermişlerdir. AB ile karşılaştırma yapılırken ülke büyüklükleri, gelişmişlik, tarımın ekonomideki payı, kırsal alanda yaşayan nüfus, tarımsal istihdam ve tarım işletmelerinin ekonomik büyüklükleri dikkate alınmıştır.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. AB Ortak Tarım Politikası Gelişimi ve Kırsal Kalkınma

AB; Belçika, Almanya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya tarafından 1957 yılında Roma Antlaşması'nın imzalanmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olarak kurulmuştur. AET'nin temelini, Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın 9 Mayıs 1950 tarihli ve Schuman deklarasyonu olarak bilinen; "Fransa ve Almanya'nın kömür ve çelik üretimlerinin uluslararası yetkilerle donatılmış bir yüksek otorite tarafından yönetilmesi ve bu girişimin, katılmak isteyen tüm diğer Avrupa ülkelerine açık olması" çağrısı oluşturmaktadır (<http://www.abgs.gov.tr/index.php>).

Peki neden kömür ve çelik sektörü? Kömür ve çelik sektörü, o dönemin savaş sanayisinin ana girdilerini oluşturmaktaydı. Amaç, ana savaş sanayi girdilerinin üretiminin kontrol altında tutulmasıdır. Bu amaçla, II. Dünya Savaşı sonrasında sanayi açısından önemli olan kömür ve çelik sektörünü güçlendirmek amacıyla 1951'de kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu oluşturulmuştur. 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşması üye ülkeler arasında önce gümrük birliğini, yani malların gümrük vergisi ödenmeksizin üye ülkeler arasında serbestçe alınıp satılmasını öngörmüştür. Ancak Roma Antlaşması'nda nihai hedef; sadece ekonomik değil ortak tarım, ulaştırma, rekabet gibi diğer birçok alanda ortak politikalar oluşturulması, ekonomik politikaların yakınlaştırılması, ekonomik ve parasal birlik kurulması, ortak bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturulmasıdır.

AB, 1973 yılında İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın katılımıyla genişlemiş, bundan sonraki katılımlar ise 1981'de Yunanistan, 1986'da İspanya ve Portekiz'in üyeliği ile, üye sayısı 12'ye çıkmıştır. 1995 de ise Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılımıyla üye sayısı 15 olmuştur. AB'nin en geniş kapsamlı genişlemesi 2004 yılında olmuştur. Estonya, Litvanya, Letonya, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Slovakya, Slovenya, Malta ve Macaristan üyelik antlaşmalarını imzalamalarıyla AB üyesi ülke sayısı Mayıs 2004'te 25'e çıkmıştır. Bulgaristan ve Romanya ise üyelik müzakerelerini bitirerek 2007 Ocak ayından itibaren üye ülkeler olmuşlardır.

AB'yi oluşturan Roma Antlaşması, uluslararası bir karar alma mekanizmasını öngörmektedir. Yani, AB'yi yönetmek üzere oluşturulan kurumların üye devletlerden bağımsız olup birçok konuda üye devletleri de bağlayıcı durumda olmasıdır. 1986'da Tek Avrupa Senedi, 1992'de AB'nin oluşturulmasına ilişkin Maastricht Antlaşması, 1997 yılında Amsterdam Antlaşması ve 2000 yılında Nice Antlaşmasıyla AB'yi oluşturan kurumlar üzerinde reformlar yapılmış, üye sayıları ve karar verme mekanizması üzerindeki etkileri yeniden düzenlenmiştir (<http://www.ikv.org.tr/>).

Ortak Tarım Politikası (OTP), AB'nin hem ilk ortak politikası olması hem de Birlik bütçesinin hemen hemen yarısını alması açısından önemlidir. OTP, AB üyesi devletlerin tarım politikalarının ekonomik ve siyasi olarak ortak bir zeminde yönetilmesi esasına dayanmaktadır.

OTP, Stresa konferansında belirlenen üç temel ilke üzerine kurulmuştur (Atakan 1998):

1. Tek Pazar ilkesi, üye devletlerde tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlayarak AB'nin tek bir pazar olmasını amaçlamaktır. Buna ulaşmak için Birlik içinde istikrarlı döviz kurunu, ortak fiyat ve rekabet kurallarını ve ithalata karşı üye olmayan devletlere karşı sınırlarda ortak bir korumayı gerektirmektedir. AB, ortak para birimini kabul ederek döviz kurlarındaki dalgalanmaları önlemiş ve böylece tek pazar olma hedefine ulaşmada ilerleme kat etmiştir.

2. Topluluk tercihi ilkesi, ihracatın desteklenmesi ve tarım ürünlerinin ithalata karşı korunması ve böylelikle Birlik ürünlerine öncelik tanınmasıdır. Bunun için iki koruma oluşturuldu. Birincisi prelevman vergisidir. Günümüzde DTO tarım antlaşması ile gümrük tarifeleri adını almıştır. İthal ürünlerden prelevman alınarak ithal ürünlerin fiyatını Birlik fiyatına getirmek amaçlanıyordu. İkincisi ise, ihracat iadesidir. Birlik ürünlerinin, düşük fiyatlı dış pazarlara ihracatın yapılması için kullanılan bu koruma ile, iç tüketimin yetersiz olduğu ya da üretim fazlası bulunan ürünler için Birlik ürünlerine rekabet kazandırmak amaçlanmıştır.

3.Ortak mali sorumluluk ilkesi, AB üye devletlerinin OTP için gerekli mali desteği ortaklaşa karşılamasıdır. OTP'nin mali desteği üye devletler tarafından karşılanırken, Birliğin ortak geliri ise OTP kapsamında alınan gelirlerden sağlanmaktadır. Bu amaçla, mali sorumluluğun ortak paylaşılması için, Nisan 1962 yılında AB bütçesinde Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) oluşturuldu ve Ortak Piyasa Düzeni'ne (OPD) geçildi. OPD; iç piyasada müdahale, dış kaynaklı rekabete karşı koruma ve ürünlere doğrudan destek sağlayan düzenlemelerdir.

1999 yılının Mart ayında sonuçlanan Gündem 2000 paketi çerçevesinde, OTP tarihindeki en kapsamlı reformları gündeme geldi. Gündem 2000 Reform süreci ile birlikte OTP'nin hem çevre hem de bütçe dostu olması yönündeki yaklaşımlar sonucunda, 2003 yılı kırsal kalkınma politikaları için bir dönüm noktası olmuştur. Tarımsal desteklerde müdahaleci politikalar bırakılarak, destekler kırsal kalkınma gibi üretimden bağımsız araçlara yönlendirilmiştir. Böylece, 2000'li yıllarla birlikte aşırı üretimden piyasaya odaklı, çevreci ve sürdürülebilir tarımsal yapıyı öne çıkaran bir OTP'ye geçiş sağlanmıştır. OTP, sadece tarımı değil bir bütün olarak kırsal alanda uzun vadede yaşamın devamı için gerekli kaynakları temin edebilen bir araç olmuştur. OTP'nin kapsamı kırsal kalkınma lehine genişletilerek, kırsalın yeniden yapılanması, dönüşümü ve ekonomisinin çeşitlenmesine imkan veren bir yapıya kavuşturulmuştur.

AB kırsal kalkınma politikaları; OTP'nin bir parçası olarak tarım sektörünün yapısal sorunları ile ilgilenen bir politikadan, mal ve hizmet üretiminin yanında tarımın Birlik üzerindeki çok yönlü etkisini ve kırsal alanların karşı karşıya kaldığı sorunları dikkate alan bir politikaya dönüşmüştür (EC 2003).

OTP'nin sürdürülebilir olması için tarıma ve kırsal alanlara destek olunması konusunda alınan önlemler (<http://www.ikv.org.tr>) şunlardır;

- Üreticileri aşırı fiyat dalgalanmalarından korumak için piyasaya müdahale edilmesi ve Birlik tarımsal üretim rekabetinin sağlanması,

- İşletme başına desteğin sağlanması ile ürün desteğinin yerine çevrenin korunması, hayvan gelişimi ve gıda kalitesini artırıcı önlemlerin alınarak sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi,
- Kırsal kalkınma uygulamalarını artırarak, kaynakların gıda kalitesi ve hayvan gelişiminin iyileştirilmesine yönlendirilmesidir.

Ayrıca, AB üye devletleri 26 Haziran 2003 tarihinde, Birlik tarımının finansmanına ilişkin aşağıdaki değişiklikleri içeren reformları kabul etmiştir (<http://www.ikv.org.tr>).

- 2005 yılından itibaren, güçlendirilmiş kırsal kalkınma politikası oluşturulması ve yeni mali imkanlar sağlanması,
- kırsal kalkınma uygulamalarına ek mali destek için, büyük işletmelere doğrudan gelir desteğinin azaltılması,
- 2007-2013 döneminde oluşturulan tarımsal bütçeye uyulması için mali disiplinin sağlanmasıdır.

OTP'deki gelişmeler, Türkiye'de uygulanan tarım politikalarını da etkilemiştir. Türkiye'de uygulanan destekleme politikaları özellikle de doğrudan gelir destekleri etkilenmiştir. Bu destekler arazi desteğine çevrilmiş ve oranı azaltılarak kırsal kalkınma uygulamalarına kaydırılması planlanmıştır. Arazi ve çiftçilerin kayıt altına alınması ve desteklerin bu kayıtlarda yer alan çiftçilere verilmesi, prim uygulamaları ve girdi desteklerinin bu sistem içinde değerlendirilmesine yol açmıştır. Tarımsal ve kırsal sektörlerin yeniden yapılandırılması ve modernleştirilmesine yönelik kırsal kalkınma stratejisinin oluşturulması neden olmuştur. Bu amaçla Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) hazırlanmış ve bu stratejiye göre kırsal kalkınma planları hazırlanmaya başlanılmıştır. Ayrıca idari kapasitenin artırılması, kontrol ve denetim sistemlerinin geliştirilmesine yönelinmiştir. Tarım sektörünün başlıca önceliği, bir ulusal kırsal kalkınma stratejisinin geliştirilmesi olmuştur. Bu stratejileri gerçekleştirmek için ayrıca "Tarım İstatistikleri Stratejisi" TÜİK ve TKB tarafından 2008 yılında oluşturulmaya başlanılmıştır. Bu strateji ile gerekli veri setlerini kim, ne zaman ve nasıl üretmesi gerektiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece tarım politikalarının oluşturulmasında yol haritasını çizecek göstergeler setinin neler olması gerektiği ve zamanlaması planlanmış olmaktadır.

Ulusal kırsal kalkınma ve ormancılık stratejisinin oluşturulması, gıda güvenliği ve kontrolü, ortak piyasa düzenlerinin oluşturulması ve uygulanmasına ilişkin düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ile tarım piyasalarının daha etkin izlenmesi, söz konusu öncelikleri oluşturmaktadır. Ulusal Program'daki bu öncelikler çerçevesinde, OTP'ye uyuma yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

AB'de OTP gelişimi ile kırsal kalkınma politikalarına daha fazla önem verilmesine neden olmuştur. Kırsal kalkınma politikalarının uygulanması içinde kırsal alanların belirlenmesi ve bu alanların mevcut durumlarının ortaya çıkarılması içinde istatistiklere ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu gelişmeler Türkiye'yi de yakından ilgilendirmekte ve buna gerekli çalışmalara, kurumsal düzenlemelere gidilmektedir.

4.1.1. AB bölgesel politikaları ve kırsal kalkınma uygulamaları

AB, üye devletlerinin bölgelerarası farklılıkları azaltmak ve geri kalmış bölgeleri kalkındırmak ve bu alanlarda yaşayan nüfusun sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan yaşam kalitesini artırmak için bölgesel politikalar uygulamaktadır. Bu politikaların uygulanabilmesi için bölgelerarası karşılaştırılabilir istatistiklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgesel politikalar özellikle kırsal alanlarda kırsal kalkınma programları şeklinde uygulanmaktadır. AB, fonları kırsal kalkınma programlarını projeler hazırlamak suretiyle kullanmaktadır. Bu projelerin hazırlanması ise göstergeler setinin olmasına bağlıdır. Bunların neler olduğunu ortaya koymak süreçte Türkiye'ye yol gösterici olması açısından önem taşımaktadır.

AB, ekonomik ve sosyal uyum tarafından desteklenen dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı hedeflemektedir. Bunun ile tercih edilmeyen geri kalmış (disadvantaged - dezavantajlı) bölgeleri ve kırsal alanları da içeren, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmaktadır. Bölgesel politikalar, bütün birlik içerisinde uyumlu gelişmeyi desteklemesi mali dayanışmaya dayalıdır. Üye ülkelerin, Birlik bütçesine katkıları ile oluşan fon kaynakları (yapısal fon ve uyum fonu) geri kalmış bölgelere dağıtılır. 2000 – 2006 döneminde AB bütçesinin % 33'den fazlası bu amaçla kullanılmıştır. AB bölgelerarası ekonomik ve sosyal uyumu, bütçenin üçte birinden

fazlasını tahsis ettiği Yapısal Fonlar (YP) ve Uyum Fonu (UF) aracılığı ile sağlamaya çalışmaktadır (EC 2007a).

4.1.1.1. Yapısal fonlar

AB'nin yapısal fonları, sadece özel olarak belirlenmiş bölgelerde, spesifik amaçlara ulaşmada harcanmak üzere oluşturulmuş, özel plan ve programlama dönemlerine sahip ve önceden belirlenmiş bütçe kurallarına ve yasal düzenlemelerine göre harcanabilen, hibe niteliğinde karşılıksız mali yardımlardır. Fonlar üye ülkenin hükümetine doğrudan elden verilmemekte, paranın kullanılabilmesi için özel bir idari yapının kurulmasını, gerekli tüm başvuru kurallarına uyulmasını ve toplumun tüm aktörlerinin bu faaliyetlere katılmasını gerektirmektedir (Gülçubuk 2006).

Yapısal fonların, 2000-2006 dönemine ait genel prensiplerini belirleyen (EC) No 1260/1999 sayılı tüzüğü AB Konseyi tarafından onaylanarak uygulanmıştır. Bu tüzük; yapısal fonların öncelikli hedeflerini, fonksiyonlarını ve organizasyonlarını, fonların idaresi ile ilgili kuralları, etkinliklerini sağlayacak gerekli hükümleri, ayrıca fonların kendi aralarında ve diğer finansman araçlarıyla koordinasyonlarının nasıl yapılacağını düzenlemektedir. Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonlarını (ATYGF) destekleyecek kırsal kalkınmaya ilişkin kuralları ve araçları ortaya koyacak fonlardır. Bu kapsamda Birlik yardımları üç amaç bölge olarak tanımlanmıştır (Official J. of EC 1999b).

Yapısal fonlar kesin olarak belirlenmiş olan aşağıdaki önceliklere kullanılmaktadır;

- Geri kalmış bölgelerin yapısal düzenlemesi (Amaç 1),
- Yapısal zorluklarla karşı karşıya olan alanların ekonomik ve sosyal uyumu (Amaç 2),
- Amaç 1 bölgelerin dışında kalan bölgelerin eğitim ve istihdam politikalarında sistem modernizasyonu içindir (Amaç 3).

Amaç 1;

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF), Balıkçılığın Yönlendirme Fonu (BYF), Avrupa Sosyal Fonu (ASF) ve ATYGF' nin yön verme bölümü tarafından desteklenen Amaç 1 bölgeleri geri kalmış bölgeler şeklinde tanımlanıp, temel kriter olarak satın alma gücü paritesi cinsinden hesaplanan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) dikkate alınmaktadır. Amaç 1; geri kalmış bölgelerin kalkınmasına ve yapısal uyuma yardımcı olmaktır. Amaç 1 bölgeleri nüfusun Birlik nüfusuna oranı % 22.2 olarak belirlenmiştir.

Amaç 2;

ABKF ve ASF tarafından desteklenen Amaç 2 bölgeleri sosyal ve ekonomik değişim geçiren yapısal güçlük içerisindeki bölgeler olarak ifade edilmiştir. Özellikle sanayi ve hizmet sektörlerinde, gerileyen kırsal alanlarda, güçlük içerisindeki kentsel alanlarda ve balıkçılığa bağlı sorunlu alanlarda yaşayan soysa-ekonomik değişimler dikkate alınmaktadır. Amaç 2 bölgelerinin belirlenmesinde nüfus ve yüzölçümü önem taşımaktadır.

Bölge nüfusu, Birlik nüfusunun %18'ini geçmemesi gerekiyor. Bu bölgelerdeki işsizlik oranının üç yıllık ortalaması AB ortalamasından yüksek olmalıdır. Sanayi sektöründeki istihdamın toplam istihdama oranının Birlik ortalamasına eşit veya büyük olmalıdır.

Kırsal bölgelerde kriter olarak nüfus yoğunluğunun kilometre karede 100 kişiden az olması gerekmekte veya tarım sektöründeki istihdamın toplam istihdama oranının Birlik ortalamasının iki katına eşit ya da daha fazla olması esas alınmaktadır. Kentsel alanlarda ise uzun dönemli işsizlik oranının Birlik ortalamasından yüksek olması, uygun olmayan konutlaşmayı içeren yüksek fakirlik seviyesi, çevresel hasar, yüksek seviyede suç ve yasa ihlali oranı, eğitim seviyesi düşüklüğüdür.

Amaç 3;

Eğitim, öğretim ve istihdam politikalarının ve sistemlerinin modernizasyonu ve uyumu dikkate alınmaktadır. Bu bölgeler Amaç 1 dışında kalan bölgelerdir. Ulusal bölge içerisinde insan kaynakları geliştirilmesine yönelik bir referans politika çerçevesi sunulması ve mali yardım sağlanması hedeflenmiştir. İşsizliğin azaltılması için faal

işgücü pazarı politikalarının geliştirilmesi, sosyal dışlanmayla yüz yüze olan kişilere özel önem vermek suretiyle işgücü pazarına girişin geliştirilmesi, eğitim programları ve ömür boyu öğrenme vasıtasıyla istihdam olanaklarının artırılması, öncelikle sosyal ve ekonomik değişikliklerin tanımlanması ve gerekli uyumlaştırmanın yapılmasını sağlayan önlemlerin geliştirilmesi ve erkek ve kadın arasında eşit imkanların geliştirilmesi Amaç 2 ve Amaç 3 kapsamındaki bölgelerde toplam maliyetin en fazla %50'si ve genel olarak kamu harcamalarının en az %25'i karşılanmaktadır (Gülçubuk 2006).

AB yapısal fonları;

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF)

ABKF, AB'nin dört yapısal fonundan biri olup, bölgesel ve sosyal gruplar arasındaki eşitsizlikleri azaltmaya yönelik girişimleri destekleyerek, AB'de ekonomik ve sosyal uyumu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Mali kaynaklar açısından ABKF, YF içerisinde en kapsamlı olanıdır. YF, bütçenin hemen hemen yarısı bu fona ayrılmaktadır. Bu kaynaklar yapısal yardım kapsamındaki önceliklere göre, geri kalmış yörelere ayrılmaktadır (EC 2001c). Küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesine altyapı ve yerel kalkınmanın geliştirilmesine yöneliktir. Türkiye üye ülke olduktan sonra bu fonlardan geniş ölçüde yararlanacaktır. Özellikle Kırsal alanların geliştirilmesi ve kalkınma planlarının uygulanması bu fonlardan gelen yardımlarla yapılacaktır (Yıldız 2005).

Avrupa Sosyal Fonu (ASF)

Birlik sosyal politikasının ana öğesidir. Bu fon kapsamında genç işsizlere, uzun süre işsiz olanlara, sosyal açıdan dezavantajlı gruplara ve kadınlara yönelik, mesleki eğitim, yeniden meslek eğitimi ve istihdamı yaratma programlarına yardım etmektir (Gülçubuk 2006).

Balıkçılığı Yönlendirme Fonu (BYF)

BYF, bütün sahil bölgelerine uygulanmaktadır. Buradaki ana amaç, balıkçılık sektöründe rekabet artırıcı yapıların geliştirilmesi ve başarılı ticari şirketlerin oluşturulmasıdır. Aynı zamanda balıkçılık ve var olan balık kaynakları arasındaki dengenin korunmasına özen gösterilmektedir (Gülçubuk 2006).

Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu (ATYGF)

ATYGF' nin amacı tarım sektörüne fiyat desteği sağlamak ve bu sektörde yapısal uyumu geliştirmektir. ATYGF iki bölüme ayrılmıştır. Garanti bölümü fiyat destekleme konusunda finansman sağlarken, Yön verme bölümü tarımda modernizasyon ve yapısal gelişmeye yönelik destekte bulunmaktadır. Tarımsal fiyat destekleri bu bölümde önem kazanmaktadır. Ülkemizde destekleme politikası buradan gelecek yardımlara bağlı olarak değişecektir (Yıldız 2005).

4.1.1.2. Uyum fonu

Yapısal fonların dışında, ekonomik ve sosyal dengenin sağlanmasına hizmet eden bir diğer fon uyum fonudur. AB'nde kişi başına ortalama milli gelirinin % 90'ının altında kalan üye ülkelerin ulaştırma ve çevre projelerini desteklemek için uyum fonu kuruldu. Uyum fonu, Yunanistan, İspanya, Portekiz, ve İrlanda'da çevre, ulaştırma altyapısı ve ağların geliştirilmesine yönelik projeler katkıda bulunmak amacıyla hizmet etmiştir. Maastricht antlaşmasıyla, ekonomik ve parasal birliğin ekonomik ve sosyal uyumla ilişkilendirilmesi düşünülerek kurulmuştur. AB'de ortak bir para birimine geçilmesinin üye ülkeler arasında daha yüksek dereceli bir ekonomik ve sosyal uyum gerektireceği düşünülmüştür. Maastricht antlaşması imzalandığında ekonomik ve parasal birliğin gerektirdiği katı mali disiplini sağlamak konusunda daha az gelişmiş söz konusu üye ülkelerin güçlük çekecekleri gerçeğinden yola çıkılmıştır (Yıldız 2005). Buna ilave olarak, aşağıdaki özel program araçları tarafından belirli sektör ve bölgelere destek verildi. Bu destekler 2000-2006 yılını kapsamaktadır (Hay 2003a). Bu araçlar;

Sınır bölgeler (Interreg III), Problemlili kent alanları (Urban II), Kırsal alanlar (Leader+ - Link between action for the development of rural economy- AB Kırsal Kalkınma Girişimi), Balıkçılık bölgeleri (FIAF), Sosyal yönden geri kalmış gruplar (Equal), Katılım ölkeleri (ISPA-Instrument for Structural Policies Pre-Accession-Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı) ve IPA (Instrument for Pre-Accession-Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı) (Gülçubuk 2006).

ISPA

Avrupa Konseyi'nin 1257/99 no'lu tüzüğü çerçevesinde, Merkezi ve Doğu Avrupa (MDA) ölkelerinin (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Bulgaristan) adaylık dönemlerinde çevre ve ulaştırma alanlarındaki projelerine fon sağlayan mali yardım programıdır. 1999 yılında oluşturulan ve 2000 yılında faaliyete geçen program kapsamında, 2000-2006 döneminde MDA ölkelerine çevre ve ulaştırma alanlarında kullanılmak üzere yıllık 1,04 milyar Avro kaynak tahsis edilmiştir..

LEADER

Kırsal alanlarda oluşturulan projelerde karşılıklı dayanışma sağlamak, deneyimleri paylaşmak, yenilikleri desteklemek üzere LEADER, kırsal ekonominin geliştirilmesinde faaliyetlerin birleştirilmesi için Birlik girişimleri başlatılmıştır. LEADER, AB'nin kırsal kalkınma girişiminin genel adıdır ve pilot uygulamaları teşvik etmektedir. LEADER+ olarak yeniden düzenlenen program, 2007-2013 döneminde de uygulamaya devam etmektedir.

INTERREG Programı

Sınır bölgelerinde işbirliği arttırarak ve işbirliğini geliştirerek, bu bölgelerin bazı ekonomik sorunların üstesinden gelmelerine yardımcı olmak, sınırdaki ilişkilerin yoğunlaştırılması, çevre koşulları ve yerli nüfusun hayat standartlarının iyileştirilmesi yoluyla sınır bölgesinin dengeli ve sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmak ve sınır bölgelerinde yaşayanların sahip oldukları olumsuzlukları ve izolasyonu azaltmak bu programın amaçları arasındadır. Türkiye-Bulgaristan arasında 2004-2006 arasında

yürütülmüş olan interreg projeleri bu kapsamda yürütülen bir programdır. Yine Türkiye-Yunanistan arasında yürütülecek INTERREG projelerindedir.

PHARE (Poland and Hungary: Action for the Reconstruction of the Economy)

MDA ülkelerinde komünist rejimlerin yıkılmasının ardından, Polonya ve Macaristan ekonomilerini yeniden yapılandırma çabalarını desteklemek amacıyla 1999 yılında PHARE program hazırlanmıştır. Başlangıçta Polonya ve Macaristan'a yönelik olan bu program, zaman içerisinde diğer yeni demokrasiye geçmiş olan ülkeleride (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Makedonya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya, Slovenya) içine alacak şekilde genişletilmiştir. Destekler, kamu kurumlarının kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi, AB'ye uyumun sağlanması, enerji, ulaştırma ve haberleşme altyapısı; özel sektörün gelişimi ve işletmelerin desteklenmesi; eğitim, mesleki eğitim ve araştırma; çevrenin korunması; tarımsal yapıların yeniden düzenlenmesi, özelleştirmenin desteklenmesi ve demokrasinin geliştirilmesi konularını kapsamaktadır. PHARE 2000-2006 programında yıllık 1 milyar 577 milyon Avro tutarında hibe yapılmıştır (EC 2008a).

SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)

AB, OTP paralelinde, Birliğe 2004 yılında üye olan MDA ülkelerinin (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, ve Bulgaristan) tarımsal altyapılarını geliştirmek amacıyla 1999 yılında oluşturulan SAPARD programını uygulamaya koymuştur. Bu fon AB içindeki FEOGA fonuna benzemektedir (EC 2004a).

SAPARD Programı ile aday ülkelerin Birlik müktesebatını uygulamalarına yardımcı olmayı hedeflerken diğer yandan da adayların üyelik yolunda tarım sektöründe ve kırsal alanlarda yaşadıkları sıkıntıları aşmalarını sağlamayı amaçlamıştır.

AB ülkeleri FEOGA fonundan yararlanmak üzere 7 yıllık kırsal kalkınma programı hazırlamaktadırlar. Bu programda AB mevzuatı çerçevesinde hangi kırsal kalkınma tedbirine öncelik verileceği tespit edilmektedir. Örneğin Avusturya'da organik tarım veya çevreye uyumlu tarım fonlardan en çok yararlandırılan faaliyet olmaktadır.

Kırsal kalkınma fonunun kullanımı SAPARD Ajansı yoluyla sağlanmaktadır. Fon onaylandıktan ve bu fonun kullanımı ile ilgili 7 yıllık programlama yapıldıktan sonra bu fonu kullanacak kurum oluşturulmuştur. Bu kurum fon kapsamında kaynak aktarılacak projelerin değerlendirilmesi işlemini yapmaktadır. Fon adaylık döneminde başladığı için üyelikle birlikte diğer tüm tarımsal destekleme mekanizmaları için de kullanılmaktadır. Bu yöntem diğer aday ülkeler için de öngörülmektedir. Bu kapsamda, üyelikle birlikte “Paying Agency” (ödeme ajansı) adı verilen bir kuruluş oluşmaktadır. Böyle bir ajansın kurulması için “twining” denen eşleştirme çalışmasından yararlanılmıştır. Nitekim AB bu çalışmayı Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti ile yapmıştır. Twining çalışmasının zaman ve maddi kayıpları engellediği düşünülmektedir (Dıraor 2008).

2004 yılında üye olan aday ülkelerin, üyelik öncesi OTP'ye uyum çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla, 1 Ocak 2000 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren ve komisyon'un 2000-2006 yılları için yıllık olarak yapılan SAPARD desteği dağılımı aşağıdadır. Program kapsamında 10 MDA ülkelere toplam 3640 milyon Avro kaynak hibe edilmiştir (EC 2007a).

Tablo 4.1 Adaylık sürecinde, MDAÜ'lere SAPARD kapsamında sağlanan yıllık destek

MDA Ülke Adı	Yıllık destek (Avro-2000)
Bulgaristan	52.124.000
Çek Cumhuriyeti	22.063.000
Estonya	12.137.000
Macaristan	38.054.000
Litvanya	29.829.000
Letonya	21.848.000
Polonya	168.683.000
Romanya	150.636.000
Slovenya	6.337.000
Slovak Cumhuriyeti	18.289.000
TOPLAM	520.000.000

Kaynak: EC 2000b, <http://www.europa.eu/comm/dg06/agrista/index>

MDA ülkeleri adaylık sürecinde gerek OTP'ye uyum sağlanması ve gerekse geri kalmış bölgelerin iyileştirilmesinde SAPARD fonlarını kullanarak üye ülke olmuşlardır. Bu program MDA ülkelerinin kırsal kalkınma programlarına Birlik bütçesinden eş mali

destek (finansmanın %25'i aday ülke, %75'i AB fonundan karşılanmaktadır) sağlamıştır. En yüksek desteği Polonya ve Romanya, en düşük desteği ise Estonya, Slovakya ve Slovenya almıştır. Alınan destekler aday ülke tarafından hazırlanan ve uygulamaya konulan kırsal kalkınma projeleri ile orantılıdır (EC 2000b).

AB'ye kırsal alanlar açısından uyum sağlamak için ve fonlardan yararlanmak için tarımsal işletmelere yatırımlar, kırsal alt yapı, pazarlamanın geliştirilmesi, çevrenin korunması ve insan kaynakları konusunda bölgesel projeler hazırlayıp AB komisyonuna sunmuşlar ve kabul gören projeler uygulanmıştır. Bu destekler hibe olduğu için kırsal alanların gelişmesinde önemli katkı sağlamıştır. Böylece üye olacak ülkelerin hem OTP'ye uyumu sağlanmış hem de kırsal alanların gelişimine katkıda bulunmuştur. Türkiye, SAPARD benzeri bir uygulama olan IPARD programında yer aldığı için, MDA ülkelerinin deneyimlerinden yararlanabilecektir. Özellikle projelerin hazırlanması, ödeme ajanslarının oluşturulması, tüzük ve yönetmeliklerin kırsal kalkınma uygulamalarında nasıl uygulanacağını tespitinde ortaya çıkan aksaklıklardan yararlanarak projelerini hazırlayacaktır. Bu amaçla kırsal kalkınma programının uygulanması ve fonların yönetiminden sorumlu olacak Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) 18 Mayıs 2007 tarihinde yayımlanan resmi gazete ile kurulmuştur.

Avrupa Konseyi'nin Aralık 2002 Kopenhag Zirve'sinde, AB'ye 2004 yılında üye olan, aday 10 ülkeye 2004-2006 dönemi için, kırsal kalkınma da dahil olmak üzere tarım alanında toplam 5,1 milyar Avro tahsis edilmesi yönünde karar alınmıştır (EC 2003). Söz konusu zirvede doğrudan gelir desteğine dair düzenlemeler yanında, yeni üye ülkelerin çiftçilerinin üyelik gerçekleştikten hemen sonra, OTP pazar önlemlerinden tam olarak faydalanabilecekleri, 500 milyonluk bir pazara ulaşma imkanlarının olacağı, ürünlerine daha iyi fiyat alabilecekleri, istikrarlı bir gelire sahip olacakları vurgulanmıştır. SAPARD, aday ülkelerden biri olan Hırvatistan'da 2005-2006 dönemi için uygulanırken, Türkiye 1999 Helsinki zirvesi ile aday ülke olmasına rağmen fonların yetersiz oluşu gerekçesiyle SAPARD dışında bırakılmıştır. Türkiye sadece 2002-2006 döneminde katılım öncesi mali yardımlar kapsamında bölgesel ve kırsal kalkınmaya hizmet eden ve ileriki bölümlerde açıklanan bazı projeleri finanse edebilmiştir. Ayrıca

ileriki bölümlerde detaylı olarak sunulduğu gibi Türkiye'nin İPARD programı kapsamında kırsal kalkınma uygulamalarında kullanması için AB tarafından fon ayrılmıştır.

AB stratejik hedeflerine ulaşmak, geri kalmış bölgelere doğrudan ulaşmak, merkezi yönetimden yerel yönetime etkin yapılanmayı sağlamak ve mali desteğin AB içindeki yükünü azaltmak için uyum politikalarında değişikliğe gitmiş ve yapılan reformlar, Haziran 2004 yılında komisyon tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Reform, aşağıdaki yapısal aktiviteleri amaçlamaktadır (EC 2005a);

- AB'nin stratejik öncelikleri üzerine yoğunlaşmak (Lizbon stratejisi, Avrupa istihdam stratejisi vb.),
- En geri kalmış bölgelere yoğunlaşmak (AB mali fonlarını bölgesel politika uygulamalarında ulaşılması zor, yaşam kalitesi en düşük alanlara götürmeyi ve bu alanları kalkındırmayı hedeflemektedir.),
- Daha yerel bir yapı (merkezi yönetimin yetki alanlarını daraltmak ve yerel yönetimleri idari yapılandırmaya çevirerek daha etkin hale getirmek ve böylece yerel kaynakları yerinde kullanılmak üzere hedeflenmektedir.),
- Daha etkin, açık ve basit yönetim metotlarıdır (bölgesel uygulamalarda karmaşık yapılardan daha kolay anlaşılır ve uygulanabilir metotlara geçmek).

Avrupa uyum politikaları ile aşağıdaki üç ana yapısal aktiviteye odaklanmıştır;

- Bölgelerin ve ülkelerin birliği (AB içinde hiyerarşik bir bölgesel yapının oluşturulması ve bölgesel yapıdan ülkelerin birlik içinde yönetim anlayışına geçilmesi),
- Bölgesel rekabet ve istihdam (bölgesel kalkınmanın sağlanması için rekabet ortamının yaratılarak işgücünün daha rasyonel kullanılması ve işsizlik oranlarının aşağıya çekilmesi),
- Avrupa bölgesel işbirliği (üye devletlerin içindeki bölgesel oluşumların birlik içindeki diğer bölgeler ile her türlü işbirliğin sağlanması).

AB kırsal kalkınma programlarını gerçekleştirmek, amaçladığı politikalara erişebilmek için bölgesel işbirliği kapsamında üç düzeyde işbirliği amaçlamaktadır (Yıldız 2005);

- Ortak programlarla sınır ötesi işbirliği (sınır ticaretlerinin geliştirilmesi, kırsal kalkınma uygulamalarında görüş alışverişleri, işgücü transferleri),
- Uluslararası işbirliği alanları (AB içindeki bölgesel yaklaşımların birlik dışındaki ülkeler ile ilişkileri, bölgesel kalkınma yaklaşımlarının paylaşılması),
- AB bünyesinde tecrübe ve bilgi değişim ağı oluşturulması (bölgelerarası bilgi paylaşımı, kırsal kalkınma uygulamalarındaki kazanımları farklı bölgeler ile tartışma ve uygulama desteği).

Uyum politikalarında yapılan yapısal değişikliklere paralel olarak, AB yeni kırsal kalkınma politikasının sınırlarını konsey kararı (EC) No: 1698/2005 tarihli düzenleme ile belirlemiştir. Bu düzenleme ile AB’nde 2007-2013 dönemine ait kırsal kalkınma politikasının ilkeleri şunlar olmuştur (EC 2006b):

- *Tarımın çok fonksiyonluluğu,*
- *Kırsal ekonomilere çok sektörlü ve entegre yaklaşım geliştirilmesi:* Yeni gelir kaynakları yaratılması, istihdam sağlanması ve kırsal mirasın korunması,
- *Kırsal kalkınmaya yönlendirilen yardımlarda esneklik:* Yerinden yönetim, yerinden yönetim ve bölgesel, yerel yetkililerle danışma ve ortaklık,
- *Şeffaflık:* Programların hazırlanmasında ve yönetilmesinde şeffaflık, mevzuata kolay ulaşım ve basitlik.

AB’nin 2007-2013 dönemine ait kırsal kalkınma politikasının üç amacı vardır (EC 2006b).

1. Tarım ve Ormancılığın rakabet gücünü artırmak,
2. Çevreyi, kırsal mirası ve doğal kaynakları korunmak ve arazi yönetimini desteklemek,
3. Ekonomik faaliyetlerde çeşitlenmeyi, kırsal alanların rekabet gücünün artırmak ve yaşam kalitesini geliştirmektir.

AB konsey düzenlemesi (EC) No: 1290/2005 tarihli OTP nın finansmanına göre iki yeni fon kurulmuştur. Sürdürülebilir tarım ve kırsal alanlar için, kırsal kalkınma uygulamalarında kullanılacak bu iki fonda yer alan ve politika uygulayıcıları tarafından dikkat edilmesi gerekli açılımlar aşağıda verilmiştir (EC 2006b).

1. Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (European Agricultural Fund for Guarantee-EAFG). Bu fon ile pazar politikası oluşturmak ve pazar imkanlarını yaratmak ve geliştirmek için kullanılmaktadır.

- Pazar politikası (gelir desteği),
  - Gıda üretimi (gıda kalitesi ve güvenliği sağlanarak yeterlilik derecesinin artırılması),
  - Çevresel fonksiyon (kırsal kalkınma uygulamalarında kırsal çevrenin korunması ve sürdürülebilir çevre korumanın sağlanması),
  - Kırsal fonksiyon (kırsal alanların korunması, tarım ve orman alanların kalkınmada öncelikli korunan bölgeler olması).

2. Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarımsal Fonu (European Agricultural Fund for Rural Development-EAFRD). OTP kapsamında, kırsal kalkınma politikalarını gerçekleştirmek için aşağıdaki fonksiyonlar için kullanılmaktadır.

- Kırsal Kalkınma politikası,
  - Gıda üretimi,
  - Çevresel fonksiyon,
  - Kırsal fonksiyon.

2007-2013 dönemine ait kırsal kalkınma destekleri bu yeni yönetmeliğe göre yapılmaktadır. Bu yönetmeliğe göre üye devlet ayırımında destekler Tablo 4.2'de verilmiştir.

AB bölgesel politikaları ve uygulama yöntem ve metotları zaman içerisinde gelişme göstermiştir. Birlik bölgesel gelişimi önemsemektedir. Bölgelerarası gelişmişlik

farklılığını azaltmak için mali fonlar ile bölgeler desteklenmektedir. Özellikle aday ülkelerin OTP'ye uyumu konusunda aldığı destekler oldukça yüksektir. AB tarafından yapılan kırsal kalkınma destekleri geri kalmış bölgeleri ve kırsal alanları kalkındırmak için yapılmaktadır. Ancak bu destekler doğrudan verilmemektedir. Fonlardan yararlanabilmek için kırsal kalkınma projeleri hazırlamak gerekmektedir. Bu projelerine hazırlanması ve geri kalmış alanların tespit edilmesi için ise istatistik ve göstergelere ihtiyaç duyulmaktadır. Proje başlangıcındaki durum ile uygulama sonucunda oluşan gelişimi ve başarıyı görmek için istatistikler derlemek gerekmektedir. Uyum sürecinde Türkiye'nin en sıkıntılı sektörü tarımdır. Tarımsal işletme sayısının fazlalığı, işletme büyüklüğü ve arazi parçalılığı, tarımda çalışan nüfusun AB'ye göre oldukça yüksek oluşu ve kırsal alanlardaki yaşam kalitesinin düşük oluşu, AB fonlarını, Türkiye için bir kat daha önemli hale getirmektedir. OTP'ye uyum ve kırsal alanlardaki gelişmişlik farklılıkları azaltmak açısından fonlardan azami ölçüde faydalanmak gerekmektedir. Ancak şu anki duruma göre IPARD programının uygulama zamanı olan 2007-2013 döneminden 3 yıl geride kalmış ve somut girişimde henüz sonuçlandırılmamıştır. Sonuçta henüz fonlardan yararlanılamamıştır.

Tablo 4.2 2007-2013 dönemi kırsal kalkınma destekleri (Avro)

Üye Devletler	2007	2008	2009	2010
Belçika	63.991.299	63.967.784	60.238.083	59.683.509
Bulgaristan	244.055.793	337.144.772	437.343.751	399.098.664
Çek	396.623.321	392.638.892	388.036.387	400.932.774
Danimarka	62.592.573	66.344.571	63.771.254	64.334.762
Almanya	1.184.995.564	1.186.941.705	1.147.425.574	1.156.018.553
Estonya	95.608.462	95.569.377	95.696.594	100.929.353
İrlanda	373.683.516	355.014.220	329.171.422	333.372.252
Yunanistan	461.376.206	463.470.078	453.393.090	452.018.509
İspanya	286.654.092	1.277.647.305	1.246.359.901	1253.424.047
Fransa	931.041.833	942.359.146	898.672.939	909.225.156
İtalya	1.142.143.461	1.135.428.298	1.101.390.921	1.116.626.236
Güney Kıbrıs	26.704.860	24.772.842	22.749.762	23.071.507
Letonya	152.867.493	147.768.241	142.542.483	147.766.381
Litvanya	260.974.835	248.836.020	236.928.898	244.741.536
Lüksemburg	14.421.997	13.661.411	12.655.487	12.818.190
Macaristan	570.811.818	537.525.661	498.635.432	509.252.494
Malta	12.434.359	11.527.788	10.656.597	10.544.212
Hollanda	70.536.869	72.638.338	69.791.337	70.515.293
Avusturya	628.154.610	594.709.669	550.452.057	557.557.505
Polonya	1.989.717.841	1.932.933.351	1.872.739.817	1.866.782.838
Portekiz	560.524.173	562.491.944	552.040.154	559.861.895
Romanya	0	1.146.687.683	1.442.871.530	1.359.770.651
Slovenya	149.549.387	139.868.094	129.728.049	128.304.946
Slovakya	303.163.265	286.531.906	268.049.256	256.310.239
Finlandiya	335.121.543	316.143.440	292.385.407	296.367.134
İsveç	292.133.703	277.225.207	256.996.031	260.397.463
İngiltere	263.996.373	645.001.582	698.582.271	741.000.083
AB-27	10.873.879.246	13.274.839.325	13.279.304.584	13.290.726.181

Kaynak: EC, DG for Agriculture and Rural Development, Unit G.2, 2008a.

Tablo 4.2 2007-2013 dönemi kırsal kalkınma destekleri (Avro) (devam)

Üye Devletler	2011	2012	2013	2007-2013
Belçika	59.267.519	56.995.480	54.476.632	418.610.306
Bulgaristan	398.058.913	397.696.922	395.399.781	2.609.098.596
Cek	406.640.636	412.672.094	417.962.250	2.815.506.354
Danimarka	63.431.467	62.597.618	61.588.551	444.660.796
Almanya	1.159.339.200	1.146.661.509	1.131.114.949	8.112.517.054
Estonya	104.639.066	108.913.401	113.302.602	714.658.855
İrlanda	324.698.528	316.771.063	307.203.589	2.339.914.590
Yunanistan	631.768.186	626.030.396	619.247.957	3.707.304.424
İspanya	1.057.772.000	1.050.937.191	1.041.123.263	7.213.917.799
Fransa	933.778.147	921.205.557	905.682.332	6.441.965.109
İtalya	1.271.659.589	1.266.602.382	1.258.158.996	8.292.009.883
Güney Kıbrıs	22.402.714	21.783.947	21.037.942	162.523.574
Letonya	148.781.700	150.188.774	151.198.432	1.041.113.504
Litvanya	248.002.433	250.278.098	253.598.173	1.743.360.093
Luksemburg	12.487.289	12.181.368	11.812.084	90.037.826
Macaristan	547.603.625	563.304.619	578.709.743	3.805.843.392
Malta	10.347.884	10.459.190	10.663.325	76.633.355
Hollanda	68.706.648	67.782.449	66.550.233	486.521.167
Avusturya	541.670.574	527.868.629	511.056.948	3.911.469.992
Polonya	1.860.573.543	1.857.244.519	1.850.046.247	13.230.038.156
Portekiz	565.142.601	565.192.105	564.072.156	3.929.325.028
Romanya	1.357.854.634	1.359.146.997	1.356.173.250	8.022.504.745
Slovenya	123.026.091	117.808.866	111.981.296	900.266.729
Slovakya	263.028.387	275.025.447	317.309.578	1.969.418.078
Finlandiya	287.790.092	280.508.238	271.617.053	2.079.932.907
İsveç	252.975.513	246.760.755	239.159.282	1.825.647.954
İngiltere	748.834.332	752.295.624	748.964.151	4.598.674.416
AB-27	13.470.301.311	13.424.913.240	13.369.510.795	90.983.474.682

Kaynak: EC, DG for Agriculture and Rural Development, Unit G.2, 2008a.

IPARD

2004 yılında AB'ye üye olan MDA ülkelerini üyeliğe hazırlamak amacıyla bazı mali yardımlarda bulunan AB, diğer aday ülkeler gibi Türkiye için de benzer kaynaklar ayırmaktadır. AB, 2007–2013 döneminde aday ülkelere katılım öncesinde sağlanacak mali yardımlara çerçeve oluşturmak üzere yeni bir Katılım Öncesi Mali Araç (IPA) oluşturulmasına dair IPA uygulama tüzüğü hazırlamıştır. IPA, geçmiş dönemdeki aday ülkelere (MDA) uygulanan SAPARD, ISPA, PHARE, PHARE CBC, CARDS (Community Assistance to Reconstruction Development and Stabilisation) programlarının ve Türkiye'ye sağlanan mali yardım çerçevesinin yerini alacaktır. IPA'nın bileşenlerinden birinin kırsal kalkınma bileşeni IPARD olması öngörülmüştür.

IPARD uygulaması, SAPARD uygulaması ile benzer özellik taşımasına karşın yeni hazırlanan tüzük (708/2007 EC sayılı- EC 2007b) ile uygulama farklılıkları vardır. IPARD bileşeninin temel amacı; AB, OTP ile ilgili müktesebatın uygulamasına bugünden hazırlanmak ve aday ülkelerde tarım sektörü ve kırsal alanların sürdürülebilir biçimde kalkınması ve AB hedeflerine uyum yönünde temel sorun alanlarının çözümüne katkıda bulunmaktır.

IPA'nın temel amacının aday ülkenin kalkınmasının sağlanmasından ziyade müktesebat uyumu ve kurumsal kapasite gelişimi olduğu belirtilmektedir, yani yardımcı destektir. IPARD kapsamındaki tedbirlerin uygulanmasına dair usul ve esaslar, 2006 yılında onaylanan UKKS temel alınarak AB'nin 2007-2013 yılları arasında uygulayacağı IPA'nın kırsal kalkınma bileşeni IPARD kapsamında destek almak üzere T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından IPARD programı hazırlanmıştır. IPARD programı, 19 Aralık 2007 tarihinde Brüksel/Belçika' da Avrupa Komisyonu (AK) Kırsal Kalkınma Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Türkiye'de 2007 – 2013 döneminde IPARD programı kapsamına alınan sektörler;

- Süt ve et sektörü,
- Meyve-sebze sektörü,
- Su ürünleri, ve
- Organik tarımdır.

Tablo 4.3 Türkiye'nin IPARD fonundan alacağı yıllık destekler (Bin Avro)

Yıl	2007*	2008*	2009	2010	2007-2010
Toplam	20 700	53 000	85 500	131 300	290 500

Kaynak: European Commission, 2008b.

*IPARD programı 2007 yılı sonunda onaylandığı için henüz kullanılmamıştır.

Türkiye IPARD programı kapsamında 2007-2010 döneminde, AB'den 290 500 000 Avro yardım kullanabilecektir. Yıllar itibariyle rakamlar Tablo 4.3'de verilmiştir. Türkiye, AB'nin aday ülkeler (Türkiye, Hırvatistan ve Arnavutluk) için ayırdığı IPARD fonunun (toplam 424 900 milyon Avro) yaklaşık %69'unu 2007-2010 dönemi için kullanabilmesi için projeler hazırlaması gerekmektedir. Fonlardan yararlanmak için projelerin, AB kırsal kalkınma uygulamaları için çıkarılan tüzük ve yönetmeliklerine göre hazırlanması gerekmektedir (EC 2008b).

4.1.2. Türkiye'de bölgesel politika ve kırsal kalkınma uygulamaları

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kırsal alanların kalkındırılması ve buralarda yaşayan nüfusun yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Ülke nüfusunun önemli bir bölümünün kırsal alanlarda yaşaması ve ekonominin ağırlıklı olarak tarıma dayandığı bu alanlarda, tarımsal ve kırsal kalkınmanın ulusal kalkınmadaki rolü, kalkınma ve modernleşme çalışmalarında tarıma ve kırsal nüfusa ayrıcalık tanınmasına neden olmuştur. Bu kapsamda, cumhuriyet tarihinde çeşitli plan ve programlarla kırsal alanları kalkındırma ve iyileştirme girişimlerinde bulunulmuştur.

1961 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) kalkınma planları hazırlamaya başlamıştır. Bu planlardan ilki olan ve 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP) ile birlikte, sosyo-ekonomik kalkınmanın etkin ve rasyonel bir şekilde gerçekleştirilebilmesi amacıyla planlı kalkınma ilkesi benimsenmiştir. Bu dönemde, kırsal kesimdeki yaşam kalitesinin kentsel kesime yaklaştırılması, kentsel ve ulusal pazar ağıyla bütünleşmenin sağlanması, kırsal alana götürülen hizmetlerin maliyetlerinin azaltılması ve daha geniş topluluklara ulaşarak

hizmet etkinliğinin artırılması, kırsal yerleşim planlamasının yapılması ve kalitesinin iyileştirilmesi gibi amaçlarla ulaşılmaya çalışılmıştır (DPT 2006a).

Önemli bir bölümü dış kaynaklarla finanse edilen kırsal kalkınma projeleri 1970’li yıllardan itibaren uygulanmaktadır. Uygulanan bu kırsal kalkınma projeleri; tarımın geliştirilmesi, sulama, sulu alanın ıslahı, köy yolları yapımı, orman yolları yapımı, içmesuyu göletleri, içmesuyu sağlanması, tarımsal üretimin artırılması ile ağaçlandırma faaliyetleri gibi alanları kapsamaktadır (DPT 2006a).

Türkiye’nin AB adaylık süreci ile birlikte kırsal kalkınma uygulamaları daha da hız kazanmıştır. Destekleme politikalarının değişmesi ve desteklerin kırsal kalkınma üzerinden verilmesi, AB tarafından verilen desteklerin kırsal kalkınmaya yönelik olması, kırsal kalkınma uygulamaların artmasına neden olmuştur. Bu kapsamda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığından alınan bilgiler ışığında, tamamlanmış ya da halen yürütölmekte olan kırsal kalkınma projeleri ve kırsal kalkınmaya katkıda bulunan projeler arasında;

- Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi (1976-1984),
- Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi (1984-1989),
- Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projeleri,
- Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi (1990-1999),
- Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi (1991-2001),
- Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi (2006),
- Doğu Anadolu Havza Geliştirme Projesi ,
- Ortak Ormancılık İçin Uygun Metotların Geliştirilmesi Projesi,
- Köy-Kent Projesi (Ordu-Mesudiye-Çavdar ve Yöresi Köyleri Köy-Kent Projesi),
- Sivas-Erzincan Kırsal Kalkınma Projesi,(2004-2010)
- Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (2005-2011),
- Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı,
- Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (5 yıllık),
- Doğu Anadolu Kalkınma Programı (2004-2006) yer almaktadır.

4.1.2.1. Kırsal kalkınma projeleri

Kırsal alanların gelişmişlik düzeylerini yükseltmek, bölgelerarası sosyal ve ekonomik farklılıkları azaltmak, yaşam koşullarını ve eğitim düzeyini artırmak, tarımsal üretimi yükseltmek, altyapı hizmetlerini götürmek ve kırsal alanlarda yaşayan nüfusu kalkınma hedeflerinin içine koymak için projeler hazırlanmıştır (<http://dpt.gov.tr/bgyu>).

- *Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi*

İki ilde başlatılan proje 1976-1984 yılları arasında uygulanmış olup, projenin toplam maliyeti olan 207,2 milyon doların 72,1 milyon doları Dünya Bankası tarafından karşılanmıştır.

- *Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi*

Erzurum ilindeki tüm köyleri (1046 köy) kapsayan bu proje; 1984-1989 yılları arasında uygulanmıştır. 137 milyon dolar olan proje maliyetinin 40 milyon dolar Dünya Bankası, 20 milyon dolar ise Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) kredisi ile karşılanmıştır.

- *Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi*

Bingöl ve Muş illerinde 1990-1999 yılları arasında uygulanan projenin toplam maliyeti 52,5 milyon dolar olup, 20,5 milyon dolarlık kısmı IFAD kredisi ile karşılanmıştır.

- *Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi*

Yozgat ilindeki bu proje 1991-2001 döneminde gerçekleştirilmiştir. Projenin toplam maliyeti 40,5 milyon dolar olmuştur.

- *Erzincan-Sivas Kırsal Kalkınma Projesi*

2004-2010 yılları arasında yaklaşık 200 köyde gerçekleştirilen projenin toplam maliyeti yaklaşık 30 milyon dolar olarak tespit edilmiştir. IFAD ve OPEC projeyi finanse eden uluslararası kuruluşlardır.

- *Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi*

Karadeniz kıyısındaki iki ilin 280 köyünde yürütülen proje; IFAD ve İslam Kalkınma Bankası tarafından finanse edilmiştir.

- *Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi*

Türkiye'nin orta bölümünde yer alan 13 ilin kırsal alanında ve fakirliğin en yoğun yaşandığı belirlenen 70 mikro havzada, çeşitli faaliyetleri kapsayan Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyonu Projesinin 2004 yılında eğitim ve proje hazırlama süreleriyle ilgili Yüksek Planlama Kurulu kararı çıkarılmıştır. Bu proje toprak muhafaza, ağaçlandırma, mera ıslahı gibi doğal kaynakların rehabilitasyonuna yönelik faaliyetler ve hayvancılığı geliştirme, seracılığı geliştirme, küçük ölçekli sulama alt yapısı gibi gelir artırıcı faaliyetleri kapsamaktadır. Ayrıca, tarımsal potansiyelin değerlendirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi ve kırsal alanda sosyo-ekonomik gelişmenin hızlandırılması politikaları doğrultusunda, kırsal kesimde faaliyet gösteren 111 kooperatife teknik ve mali destek sağlanması programlanmıştır.

Proje, 2005-2011 arasında dönemi kapsamaktadır. Projenin finansman kaynağı, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) kredisi ve Küresel Çevre Fonu (Global Environment Facility-GEF) hibesidir. Projenin yatırım tutarı, 20 milyon dolar dış kredi, yaklaşık 7 milyon dolar iç finansman kaynağı ve 7 milyon dolar da GEF hibesi olarak planlanmıştır.

- *Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi*

TKB ve yoksullukla mücadelede sosyal politikalar üretmede etkili bir rol üstlenen eski adıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (yeni adı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü) işbirliğiyle yürütülen sosyal ve ekonomik amaçlı bir kırsal destek projesidir. Yoksullukla mücadele kapsamında, ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan kişi ve ailelerin gelir seviyelerini yükseltmek, istihdamı artırmak, tarımsal ürünleri mahallinde değerlendirmek, pazarlamak ve köyden kente göçü önleyebilmek için ortak projeler uygulamak amacıyla geliştirilen 5 yıl süreli bir projedir. Proje yaklaşık 200 Trilyon TL tutarında bir desteği içermektedir. 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Genel Sekreterliği Kanunu

kapsamında olan faydalanıcıların kooperatif şeklinde bir araya getirilmeleri veya kurulu tarımsal amaçlı kooperatiflerin 3294 sayılı yasa kapsamında olan ortakları belirlenerek bunların uygulayacakları süt sığırcılığı ve koyunculuk projelerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Proje ile kırsal nüfusun en yoksul kesimine dahil olan ve hayvancılık yaparak gelir elde etmek isteyenler arasından 3294 sayılı yasaya uygun olan kişilerin desteklenmesi hedeflenmiştir. Kooperatiflere kredi kullanımı yapılmıştır. Kredi kullanan çiftçilerin geri ödemede sıkıntılar yaşamaya başlamıştır. Bu nedenle TKB Mayıs 2009'da geri ödemelerde ve yeni kredi vermede revize yapmıştır (<http://www.tarim.gov.tr>). Ancak gerek projelerin hazırlanmasında gerekse değerlendirmesinde gerekli kırsal alan istatistiklerinin eksikliği projenin amacına ulaşip ulaşmadığı tespit edilememiştir. Özellikle bu tip sosyal projelerde yani kırsal alanlardaki ekonomik ve sosyal yoksullukla mücadele için hazırlanan projelerde gerekli sosyal istatistiklerin yani yoksulluk ve yaşam koşulları verilerinin ya olmaması ya da yeteri kadar olmaması kırsal alandaki refah seviyelerinin tespitinde eksiklikler yaratmıştır ve projenin başarısı ölçülememiştir. Bu eksiklik tezin amaçlarından birine altlık oluşturmuştur.

• *Tarımsal Destekler ve Tarım Reformu Uygulama Projesi (ARIP)*

Tarımsal desteklerde fiyat ve girdi desteği yerine Doğrudan Gelir Desteği (DGD) uygulamasına geçişi öngören Reform Programı 2000 yılında başlatılmıştır. Söz konusu Reform Programını desteklemek amacıyla, aynı yıl, ARIP uygulamaya konulmuştur. Reform projesinde öngörülen amaçlar, politika değişikliğinin etkin olarak yürütülebilmesini teminen çiftçi kayıt sistemi ve bununla bağlantılı tapu-kadastro sisteminin oluşturulması, arz fazlası olan ürünlerden alternatif ürünlere geçişin sağlanması, tarım satış kooperatifleri ve birliklerinin yeniden yapılandırılması ve bu süreçte kıdem tazminatlarının ödenmesidir. Söz konusu proje Dünya Bankasından sağlanan 200 milyon doları program kredisi olmak üzere 600 milyon dolar tutarında kredi ile yürütülmüştür (<http://www.tarim.gov.tr/tedgem>). Bu proje ile çiftçi kayıt sistemi oluşturulmuş ve yaklaşık 2.7 milyon çiftçi bu sisteme dahil edilmiştir. Bu sistemle tüm süsbansiyonlar tek çatı altına alınarak sistemde kayıtlı olanlara verilmeye başlanılmıştır. 2009 yılından itibaren sistem arazi kayıt sistemine dönüştürülerek devam

ettirilecektir. Ayrıca ARIP programı altında devam eden Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması (ÇATAK) programı adı altında çiftçilerin desteklenmesi ve bu amaçla teknik yardım yapılması devam etmektedir.

4.1.2.2. AB ile mali işbirliği kapsamında bölgesel kalkınma ve sınır ötesi işbirliği programları

Ön Ulusal Kalkınma Planında ekonomik ve sosyal uyum kapsamında desteklenmesi öngörülen 12 öncelikli Düzey 2 (İstatistikî Bölge Birimi Sınıflaması olarak adlandırılan ve illerin grublandırılması ile elde edilen ve 26 bölgeden oluşan NUTS sınıflaması) bölgelerinde ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmanın yanısıra merkezi ve bölgesel düzeyde proje hazırlama ve uygulama kapasitesini artırmak bu kapsamda yapılan programların ana amacıdır. Bu projelerin finansman kaynağını AB ve Türkiye karşılamıştır. Bu projeler orta ölçekli işletmeleri desteklemek, altyapı hizmetlerini götürmek, tarımı geliştirmek ve yerel yönetimlere destek vermek için yönetilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin sınır komşuları olan Yunanistan ve Bulgaristan ile de sınır illerini kapsayan ve karşılıklı sosyal, ekonomik ve kültürel kazanımlar elde etmek için yapılan bölgesel çalışmalar bulunmaktadır. Projeler DPT koordinasyonu tarafından yürütülmekte olup projeler aşağıda kısaca açıklanmıştır (<http://dpt.gov.tr/bgyu>).

- *Kastamonu, Samsun, Erzurum (Düzey 2) Bölgeleri Kalkınma Programı*

10 ili kapsayan programın; altyapı, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve yerel girişimlerin desteklenmesi ile kurumsal kapasitenin geliştirilmesi öncelikli hedeflerdir. 2004-2006 yıllarında uygulanan programın toplam 52,33 milyon Avro tutarındaki bütçesinin yüzde 25'i ulusal bütçeden sağlanmıştır. Proje uygulamaları ve izleme faaliyetleri devam etmektedir.

- *Doğu Anadolu Kalkınma Programı*

Van, Bitlis, Muş ve Hakkari illerini kapsayan program çerçevesinde, altyapı, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve yerel girişimler desteklenmiştir. 2004-2006 yıllarında uygulanan programın, 45 milyon Avro olan bütçenin tamamı AB hibesidir.

- *Düzey2 (TRABZON) Bölgesel Kalkınma Programı*

Trabzon, Artvin, Gümüşhane, Rize, Giresun ve Ordu illerini içine alan bölgesel kalkınma programıdır.

- *Düzey2 (Konya-Kayseri-Ağrı-Malatya) Bölgeleri Kalkınma Programı*

Kayseri, Yozgat, Sivas, Konya, Karaman, Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Ağrı, Kars, Ardahan ve Iğdır illeri olmak üzere toplam 13 ili kapsayan program alanında öncelikler; tarım, altyapı, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve yerel girişimlerin desteklenmesi ile kurumsal kapasitenin geliştirilmesi amaçlanmıştır. 2005-2007 yıllarında uygulanan programın toplam 90,67 milyon Avro tutarındaki bütçesinin % 25'i ulusal % 75'i AB tarafından karşılanmıştır.

- *Sınır Ötesi İşbirliği Programları*

Yunanistan ve Bulgaristan'la işbirliği kapsamında 7 ilde uygulanacak iki programın toplam bütçesi yaklaşık 39 milyon Avro olup, programın amacı ekonomik gelişme, istihdam, yaşam kalitesi, çevre ve kültür varlıklarının korunması ve geliştirilmesidir.

4.1.2.3. Bölgesel kalkınma projeleri

Sosyal, ekonomik, çevresel ve altyapı konularında bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmak için DPT tarafından hazırlanan projelerdir. Ayrıca AB ile müktesebat uyumu ile ekonomik ve sosyal uyumun sağlanması çerçevesinde, kırsal kalkınma faaliyetlerine bütüncül bir politika çerçevesi oluşturmaktır. DPT Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda hazırlanan ve halen yürürlükte olan bölgesel kalkınma projeleri aşağıda sunulmaktadır.

- *Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)*

Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin (Düzey2) bölgelerini kapsayan GAP'ın ana hedefi, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin tarıma dayalı bir ihracat bölgesine dönüştürülmesidir. Projenin toplam yatırım tutarı 32 milyar dolar'dır. GAP, enerji ve sulama ağırlıklı bir proje olarak başlatılmış olmasına rağmen daha sonra çok boyutlu bir entegre bölgesel kalkınma projesine dönüştürülmüştür. GAP master planı revize edilerek GAP bölge kalkınma planı hazırlanmıştır. Bu planda, proje bölgesinde bugüne kadar

gerçekleştirilen tüm projelerin kapsamlı bir değerlendirmesi yapılarak, 2010 yılı perspektifi için öngörülen yeni hedef ve stratejiler tespit edilmiştir (<http://dpt.gov.tr/bgyu>).

- *Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi*

Bölgede yer alan sanayi ve madencilik kuruluşlarından Türkiye Taşkömürü Kurumunun rehabilitesi, Karabük ve Ereğli Demir Çelik Fabrikalarının özelleştirilmesi sonucunda ortaya çıkacak ekonomik ve sosyal değişimin analizi, özel sektöre yeni yatırım alternatifleri belirlenmesi, orta ve uzun dönemde uygulanabilir gelişme planı hazırlanması ve bölgede yapılabilecek yeni yatırımların tanımlanması amaçlanmıştır (<http://dpt.gov.tr/bgyu>).

- *Doğu Anadolu Projesi Ana Planı (DAP)*

DPT Müsteşarlığınca, Doğu Anadolu Bölgesinin kalkınmasına ivme kazandırmak amacıyla, 1998 yılında başlatılan DAP ana plan çalışmaları 2000 yılında tamamlanmıştır. Söz konusu plan; Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan 14 ili (Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van) ve bölge ile homojenlik gösteren Gümüşhane ve Bayburt illerini kapsamaktadır. DAP ile, proje alanı olarak belirlenen bölgenin; ekonomik, sosyal ve kültürel yönden bir bütün teşkil eden sürdürülebilir kalkınmasını özellikle bölgenin iç dinamiklerini harekete geçirerek sağlamak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, bölgede kişi başına gelirin ve istihdamın artırılması, potansiyel alanlarda ekonomik yapının çeşitlendirilmesi, bölge içi gelir farklılıklarının azaltılması, eğitim ve sağlık hizmetleri ile kent altyapısının kalite ve düzeyinin yükseltilmesi, kentsel ve kırsal alanda refah düzeyinin ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, toprak ve su kaynaklarının korunması için gerekli planlamaların yapılması amaçlanmıştır (<http://dpt.gov.tr/bgyu>).

- *Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP)*

DOKAP, Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon illerini içine alan Doğu Karadeniz Bölgesi (DKB) için Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) tarafından hibe olarak hazırlanmıştır.

DOKAP ile DKB için hedef yılı 2020 olmak üzere, kısa ve uzun dönemli bir entegre bölge gelişme ana planı hazırlanarak, öncelikli sektörlerin ve yapılabilecek yatırım projelerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Japon teknik işbirliği kapsamında “Doğu Karadeniz Bölgesinde Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Kalkınma Çalışması” ile “Doğu Karadeniz Bölgesinde Katı Atık Yönetiminde Çevre Bilincinin Geliştirilmesi Çalışması” tamamlanmıştır (<http://dpt.gov.tr/bgyu>).

- *Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP)*

YHGP, Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerini içeren Düzey2 bölgesini kapsamaktadır. Söz konusu bölge, aynı zamanda ÖUKP çerçevesinde gelişmesine öncelik verilen 12 bölge arasında da yer almaktadır. Diğer taraftan, Türkiye'nin en önemli havzalarından biri olan Yeşilirmak Havzasında, akı rejiminin düzensizliğinden kaynaklanan taşkınlar, erozyon, su ve çevre kirliliği sorunlarının önemli boyutlara ulaştığı görülmektedir.

YHGP ile; havzada ekolojik dengeyi bozmadan en uygun ve en ekonomik arazi kullanım planlaması yapılarak doğal kaynakların güncel takibi ve yönetilmesi ile plan bölgesinin diğer bölgelerle olan sosyo-ekonomik gelişmişlik farkını azaltmak ve mevcut verimlilik düzeyini geliştirerek bölgenin refah düzeyini ve ülke ekonomisine katkısını artırmak amaçlanmaktadır (<http://dpt.gov.tr/bgyu>).

Türkiye, yukarıda da açıklandığı gibi TKB, DPT ve diğer kurumlarla işbirliği şeklinde olmak üzere kırsal alanlara yönelik projeler uygulamış veya uygulamaya devam etmektedir. Bu projelerin bir bölümü kırsal kalkınma, bir bölüme bölgesel kalkınma ve bir bölümü de AB kaynaklı bölgesel kalkınma ve sınır işbirliği şeklinde olmuştur. Projeler dış kaynaklı veya eş finansmanlı olarak yürütülmüştür. Uzun yıllardır bu tip projeler üretilmiş olup, biten projelerin nasıl bir başarı sağlamış olduğu, projelerin uygulandığı alanlardaki bölgesel istatistik ve göstergeler olmadığı için tam olarak açıklanamamıştır. Projelerin sonuçları nitel ve nicel açılardan değerlendirmeye alınmamış ve projelerin uygulandığı yerlerdeki refah artışı ve toplumsal dönüşüm konularında sağlıklı bilgiler ve veriler üretilenmemiştir. Tabiki burada değişimleri ortaya

koyacak ve istatistiki olarak sonuç belirleyebilecek izleme-değerlendirme göstergelerinin de tam olarak geliştirilememiş olmasıda önemli bir eksikliklerdir.

Kırsal alanlara uygulanacak projelerin hazırlık aşamalarında, o alana yönelik kapsamlı istatistiklere ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü uygulanacak bu projeler bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmak içindir. Bu amaca ulaşmak için proje fişleri hazırlanırken hedef alan ve kitleye ait detaylı kırsal alan göstergelerini de hazırlamak gerekecektir. Böylece bu kırsal alanın veya bölgenin öncelikli ihtiyaçları ve eksikleri ortaya konulacak ve bu sonuca göre kalkınma programları uygulanacaktır. Bu amaçla kırsal alan istatistikleri nereden ve nasıl toplanacaktır. Bu sorunun net bir cevabı vardır. Türkiye’de istatistik derlemek ve yayımlamak görevi TÜİK’e aittir. Kırsal alanı tanımak için gerekli olan göstergeler setini derlemek ve kullanıcılara sunmak gerekecektir. Bu göstergeler; işgücü, altyapı, eğitim düzeyi, nüfus hareketliliği, tarımın ve diğer sektörlerin bu bölgedeki durumu, nüfusun yaşam koşulları gibi istatistikler ve göstergelerdir.

Yukarıda anlatılmaya çalışılan projeler kırsal alan kapsamında bir istatistiksel alt yapıyı hazırlamadan ya da makro düzeydeki verilerle uygulanan projelerdir. Çünkü, Türkiye’de henüz kırsal kalkınma istatistikleri olarak adlandırılan göstergeler seti istenilen ölçüde değildir. Var olan istatistikler ya karşılaştırılabilir değil ya da makro düzeyde derlenmiş veya hesaplanmıştır. Bu projelerin bir kısmı uzun bir süre önce uygulamaya konulmuştur ki, o dönemlerde kırsal alanlara ilişkin istatistik olmadığı gibi, yeterince istatistiki kurumsal altyapı da yoktu. Bu nedenle kıt verilerle hazırlanan projelerin başarı oranı da ancak bu veriler kapsamında değerlendirilmiştir. Diğer yandan, projeler tamamlandıktan sonra yine aynı kapsamda göstergeler hesaplanıp, kırsal alandaki gelişmişlik durumunun tespit edilmesi gerekmektedir.

Proje hedefleri için ayrılan finansmanın ne kadarının bu hedefler için kullanıldığını görmek kırsal alanda yaşayan nüfusun yaşam koşullarındaki farklılıktan ortaya çıkacaktır. Yani, harcanan finansman kırsal alanı olumlu yönde değiştirmiş mi? Refah düzeyinde nitel ve nicel değişimler olmuş mu? Buların tespit edilmesi gerekmektedir. Çünkü hedef kırsal alanları kentsel alanlardaki imkanlara yaklaştırmaktır. Bunu

ölçmenin yöntemi de kırsal alan istatistiklerinin güvenilir ve sağlıklı bir biçimde oluşturulmasından geçmektedir. AB, kırsal kalkınma projelerinin uygulanması için tüzük ve yönetmelikler çıkarmaktadır. Bununla birlikte projelerin hazırlanmasında mevcut durumun ortaya konulmasında ve uygulama sonucunda projelerin başarı ya da başarısızlıklarını ölçmek, izlemek ve değerlendirmek kırsal alan göstergelerinin ortaya çıkarılması ile mümkün olabilecektir.

Uygulanan projelerin hemen hemen hepsi tarım, altyapı, küçük ve orta ölçekli işletmeler, sosyal ve ekonomik gelişimi sağlayıcı çalışmalardır. Bu alanlarda başarılı olmanın yolu, bu alanlara ilişkin kırsal düzeyde istatistiklerin varlığı ile doğrudan ilgilidir. Ancak böylece somut ve sonuçları ölçülebilir projeler uygulanabilecektir.

4.2. Üyelik Sürecinde Türkiye ve AB

Türkiye nüfusu 2008 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 71,5 milyon olup bunun %75'i kentlerde (il ve ilçe merkezleri), %25 ise kırsal (bucak ve köyler) alanda yaşamaktadır (TÜİK 2008g). 78 milyon km² toprak kaynağımızın yaklaşık 39,5 milyon hektarı tarım arazisi olup, Eylül 2008 rakamlarına göre 6.123 milyon kişi tarımda çalışmaktadır (TÜİK 2007b,2008a). AB-27'de ise toplam nüfusun %17'si kırsal alanda yaşarken, 198 milyon hektar tarım arazisinde 17,9 milyon kişi tarımda çalışmaktadır (Eurostat 2008c).

Tablo 4.4 Türkiye'de yıllara göre nüfusun gelişimi

Sayım Yılları	Kırsal Nüfus		Kentsel Nüfus		Toplam Sayı (Milyon)
	Sayı (Milyon)	(%)	Sayı (Milyon)	(%)	
1927	10.3	75.8	3.3	24.2	13.6
1940	13.4	75.6	4.3	24.4	17.8
1950	15.7	75.0	5.2	25.0	20.9
1960	18.8	68.1	8.8	31.9	27.7
1970	21.9	61.6	13.6	38.4	35.6
1980	25.0	56.1	19.6	43.9	44.7
1985	23.7	47.0	26.8	53.0	50.6
1990	23.1	41.0	33.3	59.0	56.4
2000	23.8	35.1	44.0	64.9	67.8
2007*	20.8	29.5	49.8	70.5	70.6
2008*	17.9	25.0	53.6	75.0	71.5

Kaynak: TÜİK Genel Nüfus Sayımları (GNS), www.tuik.gov.tr

*2008 ADNKS rakamları

Çevre, kırsal kalkınma, işlevsellik temel özelliklerini taşıyan ve sürekli reforma tabi tutulan AB'deki bir tarımsal yapıya uyum sağlaması için Tablo 4.6.'daki verilere göre Türkiye'nin büyük ölçüde çaba sarfetmesi gerektiği görülmektedir.

Tablo 4.5 Türkiye’de tarım işletmelerinin büyüklüğü (%)

İşletme Büyüklükleri	İşletme Sayısı (%)	İşlenen Arazi (%)
5 dekardan küçük	5,9	0,3
5-9 da.	9,6	1,1
10-19 da.	17,8	3,9
20-49 da.	31,5	16,0
50-99 da.	18,5	20,7
100-499 da.	15,9	46,6
500-999 da.	0,6	6,1
1000 + da.	0,1	5,3
Toplam İşletme Sayısı (milyon)	3.076	-
Toplam Arazi Miktarı (dekar)	-	184.318.224

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>. 2001 Yılı Genel Tarım Sayımı (GTS) Sonuçları.

Türkiye'deki ortalama tarımsal işletme büyüklüğü 2001 GTS'ye göre 6,1 ha. olup, AB'ye (20,7 ha.) göre daha küçüktür. 2001 GTS sonuçlarına göre, 0,5 hektara kadar olan küçük ölçekli işletmeler toplam işletmelerin %65'ini oluşturmaktadır. AB-27'de Farm Structure Survey (FSS-Çiftlik Yapı Araştırması) 2005 yılı sonuçlarına göre, ortalama işletme büyüklüğü 20,7 ha. olup, toplam işletmelerin %91'i 50 ha. altındadır.

Tablo 4.6 Tarımsal göstergeler açısından Türkiye ve AB

Göstergeler	Birim	Türkiye	AB
Nüfus	Milyon	71,5*	491,6
Kırsal Nüfus	Milyon	17,9	83,4
Tarımsal İşgücü	Milyon	6,12	17,9
İşgücünde Tarımın Payı	%	27,5	9,0
Yüzölçümü	1000km ²	78.000	4.326.554
Toplam Tarım Alanı	1000 ha.	39 505	198 042
Kullanılan Tarım Arazisi	1000 ha.	26 000	171 878
İşletme Sayısı	1000Adet	3 076**	7 816
Ort. İşletme Büyüklüğü	ha.	6,1**	20,7
GSMH İçinde Tarımın Payı	%	8,6	3,25
İhracatta Tarımın Payı	%	8,5	7,5
İthalatta Tarımın Payı	%	3,2	10,5

Kaynak: Eurostat, 2008c. <http://www.tuik.gov.tr>.

* 2008 TÜİK ADNKS sonuçları,** 2001 GTS sonuçları.

Düşük üretim, yüksek gizli işsizlik ve düşük rekabet gücü gibi özelliklerle karakterize edilen geçimlik ve yarı geçimlik tarım, 27 üyeli AB'deki bir çok bölgede olduğu gibi Türk tarım sektörünün de karakteristik özelliklerini oluşturuyor. Buna rağmen bu tip tarım, kırsal nüfusun büyük çoğunluğu için geçim kaynağını oluşturuyor. Buna paralel olarak belirli alanlarda gücü fazla olan piyasaya yönelik tarımsal üretim faaliyeti de mevcuttur. Bu çerçevede, kamusal destek kaynakları ve tarımsal politikaların doğru yönlendirilmesi son derece önemlidir.

Türkiye'de tarımın ulusal ekonomiye katkısı giderek azalma eğilimindedir. TÜİK verilerine göre, 1998 yılı sabit fiyatlarıyla GSYH içinde tarımın payı, 2003 yılında %11,1 iken 2007 yılında %8,6 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK 2008b). AB- 27'de ise %3,25 tir (EC 2008b). Türkiye'nin AB'ye ihracatı 1.171 milyar dolar iken, ithalat ise, 2.834 milyar dolar düzeyindedir (TÜİK 2008d).

AB ilerleme raporuna göre, çiftçilere doğrudan ödemeler, arazi ve çiftçilerin kayıt altına alınması, büyükbaş hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması ile ilgili olarak sürdürülen çabaların devam ettirilmesi, tarımsal ve kırsal sektörlerin yeniden yapılandırılması ve modernleştirilmesine yönelik kırsal kalkınma stratejisinin oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda, tarım sektörünün başlıca önceliği, bir kırsal kalkınma stratejisinin uygulanmasıdır.

Tablo 4.7 AB’de kırsal alan ile ilgili göstergeler

Ülke adı	Bölge Tipine Göre Arazi % (NUTS3)			Bölge Tipine Göre Nüfus % (NUTS3)		
	Yoğun Kırsal	Orta Kırsal	Yoğun Kent	Yoğun Kırsal	Orta Kırsal	Yoğun Kent
Belçika	21.8	23.5	54.7	3.5	11.8	84.7
Bulgaristan	36.6	62.2	1.2	25.1	59.2	15.6
Çek Cum.	8.8	90.6	0.6	5.1	83.5	11.4
Danimarka	67.7	27.7	4.6	38.7	31.9	29.4
Almanya	36.2	44.4	19.5	13.1	29.3	57.6
Estonya	20.9	71.4	7.7	10.5	76.6	12.9
İrlanda	98.7		1.3	71.8		28.2
Yunanistan	73.9	23.2	2.9	37	27.2	35.8
İspanya	44.7	41.6	13.7	13.0	42.3	44.7
Fransa	48.3	47.2	4.4	16.8	53.6	29.5
İtalya	27.5	48.4	24.1	9.5	38.3	52.2
Güney Kıbrıs		100			100	
Letonya	56.2	43.4	0.4	38.9	29.3	31.7
Litvanya	32.7	52.2	15	19.9	55.5	24.7
Lüksemburg		100			100	
Macaristan	58	41.5	0.6	41.5	41.6	16.8
Malta			100			100
Hollanda	3.3	35.1	61.7	1.3	15.8	82.9
Avusturya	78.5	20.2	1.3	46.2	30.8	23
Polonya	58.1	39.0	2.9	37.7	39.4	22.8
Portekiz	69.7	21.7	8.6	21.3	26.6	52.1
Romanya	54.7	45.2	0.1	40.9	50.2	8.9
Slovenya	70.4	29.6		57.7	42.3	
Slovakya	32.2	63.6	40.2	25.4	63.4	11.2
Finlandiya	92.7	5.2	2.1	62.1	12.2	25.7
İsveç	89.9	8.5	1.6	49.5	29.7	20.8
Birleşik Krallık	24.2	54.2	21.6	2.0	28.4	69.6
EU27	52.6	37.6	9.7	16.7	37.1	46.2

Kaynak: Eurostat 2008a.

AB-27'nin toplam alanın %90,2'si yoğun kırsal ve orta düzey kırsal olup ve nüfusun %53,8'i bu alanlarda yaşamaktadır. Yoğun kırsal alanlarda nüfusun %16,7'u toplam alanın %52,6'sında yaşamaktadır (Tablo 4.7).

AB, NUTS3 (Düzyey3) düzeyinde kırsal alanları, arazi büyüklüğü ve burada yaşayan nüfus kriterine göre yoğun kırsal, orta düzey kırsal ve yoğun kent olmak üzere üç bölüme ayırmıştır. Bölge tipine göre arazi yoğun kırsal, orta kırsal ve yoğun kentsel alandaki yüzde dağılımlardır. AB- 27, arazi dağılımında yoğun ve orta kırsal alan olarak

%90,2'lik bir paya sahiptir. Yani AB geniş bir kırsal alana sahiptir. Bu durum, AB her ne kadar kentleşme derecesi yüksek bir Birlik olarak gözükmese de kırsal alanı ve çevreyi koruyan bir politika izlemiş olduğunu göstermektedir. AB'yi oluşturan ülkelerin coğrafi büyüklüğüne göre kırsal alanın arttığı, kırsal nüfusun bu geniş alanda yaşadığını söyleyebiliriz. Küçük ülkelerde böyle bir durum söz konusu değildir. Çünkü zaten arazi varlığı az olduğu için nüfus hem kent alanlarında yoğunlaşmış, hem de gelişim bu alanlarda olmuştur. Bir ülkenin gelişmişliği kırsal alanların azlığı kent alanlarının ise fazlalığından kaynaklanmıyor. Örneğin, Fransa'nın arazi olarak %86,3'ü kırsal alan ve bu alanlarda yaşayan nüfus ise toplam nüfusun %70,4'nü oluşturmaktadır (Tablo 4.7). Fransa yaşam koşulları açısından gelişmiş bir ülke özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

Ülkenin coğrafi büyüklüğü kırsal alanı artırmaktadır. Kırsal alanın büyüklüğü gelişmişlikle ters orantılı değildir. Yani ülkede kırsal alan ve bu alanlarda yaşayan nüfus fazla olabilir ve bu ülke aynı zamanda gelişmiş ve yoğun kentsel alanları da olabilir. Bu durum, Tablo 4.7'de AB ülkelerinde gözükmektedir. AB'nin gelişmiş ülkelerinde kırsal alan yüksek ama aynı zamanda kentsel özellik gösteren alanların yaşam kalitesi ile kırsal alanlarda yaşayanları yaşam kalitesi arasında büyük farkların olmadığı da ülke istatistiklerinden anlaşılmaktadır.

Türkiye, kırsal alan açısından oldukça geniş bir ülkedir. Bu durum bize Türkiye'de kırsal alanların ve burada yaşayan nüfusun fazla olduğu aynı zamanda yoğun kentsel alanların varlığından da söz edebileceğimizi göstermektedir. Bu konu ile ilgili detaylı çalışmalar kırsal alan tanımları ile ilgili bölümlerde verilecektir. Önemli olan kırsal ile kentsel alanların genişliği/darlığı ya da nüfus fazlalığı/azlığı değil, buralarda yaşayan insanların yaşamlarındaki farklılıklardır. Bu farklılıklar bölgesel istatistiklerin ölçülmesi ile ortaya çıkacaktır. Bölgesel istatistikleri belirlemek için ise ilk önce bölgenin ne demek olduğu, nasıl bir tanımlamanın yapılması gerektiğine bakılmalıdır.

4.3. Bölgesel İstatistikler

Ulusal istatistiklerin yanında, bölgelerarası farklılıkları azaltmak için uygulanacak olan programların içeriğini belirleyecek istatistiklere ihtiyaç vardır. Bu istatistikleri derlemek için ilk önce bölgenin tanımının yapılması ve yapılan bu tanıma göre veri setlerinin oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla hem AB’de hem de Türkiye’de bölgenin ne anlama geldiğini tespit etmek ve buna göre değerlendirmeler yapılmaktadır.

4.3.1. AB’de bölge tanımı

Bölgeler, ülkenin bütününden daha küçük olan fiziksel, ekonomik ve sosyal yapı olarak birbirinden ayırt edilebilen özelliklere sahip mekansal parçalardır. Gerek bölgenin sahip olduğu özellikler gerekse ülke içinde dengesiz ekonomik yatırımlar, farklı gelişmişlik düzeyinde bölgelerin oluşmasına yol açmakta, bu farklılık ekonomik olarak daha zayıf, yaşam standardı ve gelir düzeyi daha düşük bölgelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bölgeler arası bu eşitsiz gelişme “bölgesel dengesizlik” olarak nitelendirilmektedir (Turan 2005).

AB üye ülkeleri arasında bölgeler arası dengesizliği ortadan kaldırmak ve geri kalmış bölgelerin, Birlik fonlarından ortak bir zeminde yararlandırılması için hem Birlik hem de üye devlet içinde bölgelendirme sistemine gidilmiştir. Bu mantık içinde AB bölgeleme sistemini açıklayan bir el kitabı çıkarmıştır. Buna göre bazı tanımlamalar verilmiştir;

“Bölge”, ülke düzeyinin altında bir idari birim olarak hizmet veren ve sınırları aşağı yukarı belirli sayılabilecek olan toprak parçası olarak tanımlanır (Eurostat 2008a).

Bölge kelimesi, ulusal kalkınma planlarının hazırlanmasında, kent ve bölge planlanması alanında kullanılan bir terimdir.

Bölgeler; peyzaj (dağlar, kıyı, orman), iklim (kurak, yüksek yağışlı), dil (örneğin Belçika, Finlandiya, İspanya), etnik köken (örneğin Galler, Kuzey İsveç, Bask) veya ortak tarih gibi belirgin özelliklerden oluşan birer kimliğe sahiptirler (Eurostat 2005a).

Yukarıdaki özelliklerin tamamı olmasa da birçoğu, bir mevkide belirgin şekilde, büyük alanlarda ise bir dereceye kadar görülür durumdadır. Bu nedenle, bir bölgeyi diğerinden ayırma maksadıyla kullanılamazlar. Başka bir deyişle sınırlar net değildir. Ancak, idari ya da istatistiksel amaçlarla kullanılacaklarsa, bölgelerin sınırları kati olarak belirlenmiş olmalıdır. Bir bölgenin sınırları genellikle aşağıdakilerden herhangi biri kullanılarak belirlenir (Eurostat 2007a):

- **Doğal sınırlar**

Nehirler, dağlar, deniz veya göl kıyıları, yoğun orman alanları gibi seyrek nüfuslu alanlar ya da bataklıklar. Bunların hepsi, iki grup insanı ikiye ayıran ve böylelikle tek bir büyük birim olmalarını engelleyen bariyerlerdir. Geçmişte, bu doğal sınırlar, çatışan yerel güçler arasındaki sınırı belirleyen çizgiler olarak kabul edilmiş, bu sayede, tarihsel sınırlar haline gelmişlerdir.

- **Tarihsel sınırlar**

Göreceli olarak yakın zamana kadar Avrupa dükalık, prenslik, özerk şehirler ve kiralıklardan oluşan bir mozaik idi. Feodal dönemin dağılmış topraklarının bazıları modern haritalarda ancak özerk bölgeler olarak yer alabilmektedir (Baarle Nassau, Llivia, Busingen, Ceuta gibi) (Eurostat 2007a).

Bahsedilen tarihsel sınırların kullanılmaya devam edilip edilmediği, genellikle, söz konusu arazideki eski bölgelerin, ulus devlet oluşumu sırasında, elde tutulma derecelerine bağlıdır. Örneğin, İspanya'daki karmaşık sınırlar Aragon ve Navarre Krallıkları'nın dağınık arazilerinin bir yansımasıdır. Tam tersine, Fransa, idari birimlerini Napoleon döneminde tamamen yeniden yapılandırmıştır. Almanya ve

İtalya'nın birleşmesi sırasında güçlü olan birimler yeni ulus devletin içinde işlevsel bölgeler olarak alıkoyulurken, daha az güce sahip olan birçoğu yok olmuştur.

- **İdari sınırlar**

Devletin (öncelikle savunma, vergilendirme ve adaleti içeren) işlevleri, ulus devlet düzeyinin altındaki idari birimlerin doğrudan yetki verme yoluyla, ya da feodal bir yapıyla güç kullanmalarını gerektirir. Bunlar bazen 'doğal' ya da 'tarihi' bölgeler olabildiği gibi, çoğunlukla gelişigüzel birimlerdir. Bu mahalli idareler, ilçeler, iller, vb. politik ve demografik eğilimlerini yansıtmak için değişime uğrarlar. Günümüzde modern bölgesel yapılarda yansıtılan diğer idari sınırlar çoğunlukla papazlıklar ve piskoposluklar gibi dinidirler, ya da demokratik temsil (seçmenler, adaylıklar) ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuşlardır. Türkiye'de idari sınırlar il, ilçe ve köy adı altında tanımlanmış olup, merkezi yönetimin yetki vermesi ile oluşmuştur. Yetki devri üniter yapı sınırları içerisinde yapılmıştır.

4.3.1.1. İdari bir kavram olarak 'bölge'

Bir bölge, yeterince benzerliğe sahip olan yığın veya alanları idari amaçlar için mantıksal birimler haline getirmeyi amaçlar. Alan farklılıkların uygun idari yapıları gerektirdiği kabul edilmiştir. Bu bağlamda "idari yapı"nın, idari otoritenin, ülkenin hukuksal ve kurumsal çerçevesi içinde, idari, bütçeyle ilgili ya da politik kararlar alma yetkisine sahip olduğu anlamına gelmektedir (Eurostat 2007a).

Bir bölge için ideal gereksinimler (Eurostat 2004b):

1. Uygun sınırlar:

- yönetilenlerce kabul görürlük,
- birimin homojen olması,
- uygun ebat.

2. Sabit sınırlar:

- genişletilmiş zaman diliminde veri toplamaya elverişli olması (*zaman serileri*)
- daha anlamlı birimlerdir (*kişilerin tanımlandığı*).

Bölgelerarası hiyerarşi;

Geleneksel olarak AB’de, küçük bölgeler büyük bölgelerin bir kısmı gibi algılanıp yönetilmiş, bu durum zamanı gelince ulus devletlerin meydana gelmesini sağlamıştır. Bahsedilen durum, politik hiyerarşi ile eş anlamlı olarak kullanılmamıştır. Politik güç başkentte yüksek derecede merkezileşmiş ya da bunun yerine kendi başına bölgelerde kalmış olabilir (Eurostat 2004b).

Yüksek derecede güçlü kalmış bölgeler (politika yapıcı bölgesel yönetimler):

- Comunidades Autónomas – İspanya,
- Länder - Almanya,
- Gewesten - Belçika

gibi örneklerdir.

Tarih boyunca, bölgeler ve buralarda yaşayan topluluklar her ülke için önemli olmuştur. İnsanlar hep belli bir alanda toplu olarak yaşamışlar ve ihtiyaçlarını bu şekilde karşılamışlardır. Bu durum zamanla idari yapılanmaları öne çıkarmış ve toplumsal ilişkiler gelişme göstermiştir. Bölgeler oluşurken tarihsel bağlar, coğrafi koşullar ve insan ilişkileri ön plana çıkmış ve toplumlar kendi sınırlarını çizmişlerdir. Bu sınırlar oluşurken hem idari yapı hem de bu yapılar arasında bir hiyerarşik sıralama olmuştur. Bu durum zamanla ülkelerin yönetim biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Ancak bütün bölgeler idari yapı ile sınırlanacak anlamına gelmemelidir. Kimi bölgeleme çalışması sadece istatistik amaçlı oluşmaktadır. Özellikle ülke yönetim yapısına göre bu şekillenmektedir. Bu durumda da sınırların kesinlik kazanması gerekmektedir.

Sınırları belirlerken aynı sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri gösteren yerleşim yerlerini biraraya getirmek gerekmektedir. Bazı ülkeler merkezi yönetime ağırlık verirken bazıları ise yerel yönetimlere ağırlık vermişlerdir. Türkiye bu açıdan üniter

yapısı nedeniyle daha ziyade merkezi yönetim ağırlıklı bir yönetim anlayışına sahiptir. Bunun yanısıra ihtiyaçları karşılamak için istatistik amaçlı yapılan bölge sınıflamasına ve coğrafi sınırları belirleyen idari olmayan 7 adet bölgeye sahiptir.

4.3.1.2. NUTS sınıflandırması

AB kuruluşundan itibaren yeni ülkelerin katılımı ile devamlı genişleyen bir Birlik olmuştur. Birlik büyüdükçe hem ülkeler arası gelişmişlikler farklılaşmakta, hem de üye ülkelerin bölgeleri arasındaki farklılıklar oluşmaktadır. Bu nedenle bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını azaltmak için bölgesel destekler oluşturmuştur. Bu destekleri de yapısal ve uyum fonları aracılığıyla sağlamaktadır. Bu fonları uygulamak için de bölgelerin yapısını ortaya koyacak verilere ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla bu sınıflama ile bu veri setlerin oluşturulması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda bölgesel istatistikler veritabanı oluşturmaya çalışılmaktadır.

Eurostat, 1970'lerin başlarında, Birlik için bölgesel istatistik üretebilmek amacıyla, AB topraklarını, tek ve tutarlı bir sistem içinde bölgelere ayırabilen AB Bölgesel İstatistik Sistemi olan **NUTS**'ı düzenlemiştir.

Yaklaşık otuz yıldır, NUTS sınıflandırmasının uygulama ve güncellemesi üye ülkeler ve Eurostat arasındaki, uzun ve zorlu, bir takım "centilmenlik antlaşmaları" altında yürütülmüştür. NUTS'a yasal bir statü kazandırma çalışmalarına Temmuz 2003'de başlanmış olup Avrupa parlemontosu ve konseyinin, 20 Şubat 2008 tarihli EC No:176/2008 sayılı kararı ile NUTS'ın oluşturulması gerçekleşmiştir. Buna göre AB,

NUTS 0: 27 AB ülkesi,

NUTS 1: 97 Bölge,

NUTS 2: 271 Bölge,

NUTS 3: 1303 Bölge'den oluşan bir yapıya dönüşmüştür.

Düzenlemelerin en önemli hedefi, üye ülkelerin idari yapılarındaki kaçınılmaz değişim sürecini, değişimin bölgesel istatistiklerin mevcudiyet ve karşılaştırılabilirliklerine etkilerini en aza indirmek amacıyla, olabilecek en yumuşak hale getirebilmektir.

NUTS'ın amacı;

- Birlik bölgesel istatistiklerinin toplanması, geliştirilmesi ve uyumlaştırılması,
- Bölgelerin sosyo-ekonomik analizleri,
- Birlik bölgesel politikalarının çerçevesinin belirlenmesi.

NUTS sınıflandırmasındaki temel ilkeler

AB, bölgesel sınıflamayı oluştururken bazı kriterleri gözönünde bulundurmaktadır. Birçok ülkenin yer aldığı bir organizasyonda sınıflamanın oluşturulması oldukça zordur. Bu amaçla, AB'nin bir organı olan ve istatistik üretmekle sorumlu olan Eurostat NUTS'ı oluştururken üç temel ilke benimsemiştir (Eurostat 2004b). Bu ilkeler şunlardır;

1. NUTS'ın kurumsal açıdan ayrılması

Kurumsal açıdan ayırma iki şekilde olur:

- ***Normatif bölgeler*** politik amaçları yansıtır; sınırları yerel otoritenin belirlediği şekilde sabittir ve bölge nüfusunun büyüklüğü, bölgede işlevlerin yerine getirilmesi için gerek duyulan kaynakların ekonomik olarak en iyi şekilde kullanılmasına karşılık gelecek şekilde kabul edilir; tarihsel faktörler de, bazı idari bölümlerin özerkliklerini koruyabilmeleri için, mutabakatlardaki temel unsurlar arasında yer alabilirler (Eurostat 2004b).
- ***Analitik (ya da işlevsel) bölgeler*** işlevsel gereksinimler açısından tanımlanmışlardır. Alanları toprak cinsi, yükseklik gibi belirgin coğrafi kriterler ya da bölgesel ekonomilerin homojenliği, tamamlayıcılığı veya kutupsallığı gibi ekonomik ve sosyal kriterler açısından kategorize ederler (Eurostat 2004b).

İstatistiksel açıdan bakıldığında, her iki analiz metodunun güçlü ve zayıf yanları olduğu görülmektedir. Normatif bölgeler, ilgili ülkeler açısından idari uygulamalarda kanuni varlığa sahiptir.

Genellikle evrensel olarak tanınırlar ve nispeten durağandırlar. Bu alanlar, belli bir yönetim düzeyinin uygulandığı özellikle bölgesel politikanın göz önünde bulundurulduğu yapıyı kapsarlar. Bu yüzden ulusal istatistiksel sistemler, normatif ya da idari bölgeleri bilgi toplama, işleme ve yayma açısından en uygun birimler olarak kabul ederler (Eurostat 2004b).

Bu yaklaşımın dezavantajı, bölgeleri tanımlamada kullanılan idari ve tarihi temellerin ülkeden ülkeye büyük oranda değişiyor olmasıdır. Bu yüzden uluslararası karşılaştırılabilirlik sadece alan ve nüfus bazında olsa bile gerçekleştirilmesi zor bir olgudur. İsimlerinden de anlaşılacağı üzere, analitik ya da fonksiyonel alanlar sadece ekonomik analizler için yararlıdır. Bazı ülkelerde istihdam bölgeleri ya da altyapı havzaları gibi bazı bölünmeler çoktan çizilmiş hatta kullanılmıştır. Bu bölgeleri tanımlamak için oluşturulmuş kuralların uyumlu bir şekilde uygulanması uluslararası bir karşılaştırılabilirlik sağlayacaktır ve mekansal kırılma yani tanımlanan birimlerin haritası tüm ekstra veriler olmadığında bile ilginç bir bilgi ögesidir. Maalesef, analiz için ne kadar çok konu varsa o kadar da potansiyel bölünme vardır.

Bilgi edinilebilirliğinin ve bölgesel politika uygulamasının geçerli nedenlerinden dolayı, NUTS sınıflandırması büyük oranda üye ülkelerde uygulanan kurumsal bölünmelere dayanır (Eurostat 2004b).

2. NUTS'ın genel coğrafi birimleri tercih etmesi

Yukarıda da bahsedildiği gibi, belli faaliyet alanlarına özgü kömür yatakları, istihdam alanları, demir yolları bölgeleri, tarım alanları, kırsal kesimler vb. coğrafi birimler bazı üye ülkelerde tanımlanmış ve kullanılmış olabilir. Fakat kabaca olarak tanımlandığında, herhangi bir gösterge için verilen en uygun bölgesel kırılma ormanın kapladığı genişlik, hastane yataklarının sayısı gibi farklı bir gösterge için daha az işe yarayabilir hatta

tamamıyla yararsız olabilir. Bu nedendir ki bu tür birimler genel coğrafi birimler lehinde NUTS kapsamına dahil edilmezler.

3. NUTS'ın bir hiyerarşik sınıflandırma olması

NUTS, beş düzeyli hiyerarşik bir sınıflamadır. Bu düzeylerin üçü bölgesel, ikisi yereldir. Hiyerarşik NUTS sınıflaması ilk önce, her üye devleti NUTS1 düzeyinde çok sayıda bölgeye böler. Bu bölgelerin her biri NUTS2 düzeyinde tekrar bölgelere, ardından da NUTS3 düzeyde bölgelere ayrılır. Yerel düzey (yerel idareler) hariç olmak üzere, üye devletlerin dahili idari yapısı üç temel bölgesel düzeyin ikisine dayandırılır. Bu mevcut ulusal idari yapı NUTS1 ve NUTS3 düzeylerinde (Almanya'daki *Länder* ve *Kreise*) ya da NUTS2 ve NUTS3 düzeylerinde (Fransa'daki bölge ya da alanlar) olabilir.

Böylece tam bir bölünme sağlamak (her üç NUTS düzeyinde de) yukarıda bahsedilen iki ana düzeye ek olarak üye devletlerin her biri için bölgesel bir düzey belirlemek anlamına gelir. Bu ek düzey idari amaçlar için daha az yaygın kullanılan ya da herhangi idari bir fonksiyona sahip olmaksızın sadece istatistiksel amaçlar için oluşturulan bölgesel bir yapıya tekabül eder. Halihazırda bulunan düzeylere bağlı kalarak, ek düzey üç NUTS düzeyinden herhangi birinde oluşturulabilir. Mesela Fransa 2 ve 3 düzeylerinde işlevsel idari birimlere sahip olduğu için ek düzey NUTS1 düzeyinde oluşturulur. Bu durum İtalya, Yunanistan ve Almanya için de geçerlidir. Bu durumun tersine idari olmayan ek düzey Almanya ve Birleşik Krallık da ikinci ve Belçika'da üçüncü düzeydedir (Eurostat 2007a).

NUTS düzenlemesi, bölgelerinin ortalama nüfus miktarı için aşağıdaki değer aralıklarını ileri sürer.

Tablo 4.8 NUTS düzeyleri nüfus eşikleri

Düzy	En az	En çok
NUTS 1	3 milyon	7 milyon
NUTS 2	800 000	3 milyon
NUTS 3	150 000	800 000

Kaynak: Eurostat, 2004b.

NUTS 1 en az 3 milyon nüfus içermeli ve en fazla ise 7 milyon olmalıdır. NUTS 2 en az 800 bin ve en fazla ise 3 milyon nüfusu kapsamalıdır. NUTS 3 ise en az 150 bin ve en fazla 800 bin nüfustan meydana gelmelidir. Bu ölçüler bazı durumlarda küçük oynamalar yapabilmektedir.

1990'lı yılların başına kadar NUTS sınıflandırması sadece bu üç bölgesel düzeyi kapsıyordu. Fakat, toplum politikası NUTS ile uyuşmayan alanlarda da uygulanabilmektedir. Bu politika dağlık ve dezavantajlı tarım alanlarını destekleyen projelerin bulunduğu tarım için uzun süredir vardır. Son zamanlarda ise sahil ve kırsal alanlar gibi diğer sahalarda da destek projeleri bulunmaktadır. Tanımlamaya, uygulama ve bu projeleri gözlemlemeye bağlı istatistikler için olan talebi ve de bölgesel düzeyde artan genel bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla, Eurostat, ilk adımı NUTS ile bağdaşan yerel idari birimlerin (LAU-Local Administrative Units) toplum sınıflandırmasını derlemek olan alt bölgesel bir bilgi sistemi kurmuştur. LAU ismi verilen iki düzey daha NUTS prensipleri doğrultusunda tanımlanmış olup, bütün üye devletler için sadece en son ve en küçük olan LAU2 bölgesi kararlaştırılmıştır. Bu genellikle "belediye" (yerel yönetim) kavramını karşılamaktadır.

NUTS'ın üye ülkeye uygulanması

Sınıflandırmanın belirli bir üye devlete uygulamasında bir çok aşama bulunmaktadır. Öncelikle, üye ülkenin idari yapısı incelenir. Daha sonra, bölgesel bilginin toplanıp toplanmadığı ve yayınlanıp yayınlanmadığı bölgesel bölünme baz alınarak kontrol edilir. Ülkede varolan çeşitli idari düzey birimlerinin ortalama büyüklüğünün (özellikle

nüfus açısından) NUTS hiyerarşisinde nerede olduğunu belirlemek amacıyla analiz edilir. Bu değerlendirme sonucunda (EC 2001d);

- İncelenen düzeyin ortalaması NUTS düzeyi (birliğin diğer üye devletleri bazındaki ortalaması) ile uyuyor ise, bu durumda sorgulanan idari yapı bir değişiklik yapılmadan o düzeydeki NUTS bölgesi olarak kabul edilir. Bölgesel yapının tarihsel gelişimi biliniyorsa, bu durum söz konusu ülkedeki bağımsız birimlerin büyüklüğünün, NUTS'ın bu düzeyinde olan birimlerin Birlik çapındaki ortalamasından farklılaştığı anlamına gelir.
- Birlik ortalamasına yakın bir ortalamaya sahip olan idari bir yapı bulunmuyor ise, bu durumda varolan daha küçük idari birimlerin gruplandırılmasıyla oluşturulan ve “idari olmayan birimler” olarak adlandırılan özel bir birim yaratılır. Bölgesel ayrılma üzerinde herhangi tarihsel kısıtlamalar olmadığı için, Eurostat, bütün bölgelerin NUTS düzenlemesinde belirlenen nüfus değerleri ile uyumlu olması için bu konuya daha fazla dikkat etmektedir.

Üye devletlerdeki NUTS bölgelerinin sayısı, NUTS 2007 versiyonuna göre Tablo 4.9'de görülmektedir. NUTS sınıflamasının ikinci maddesinde tanımlanan **idari olmayan düzeyler koyu** bölümlerde gösterilmiştir.

Tablo 4.9 Ülkelere göre NUTS bölge sayıları

	NUTS1	NUTS2	NUTS3
Belçika	3	11	44
Danimarka	1	5	11
Almanya	16	39	429
Yunanistan	4	13	51
İspanya	7	19	59
Fransa	9	26	100
İrlanda	1	2	8
İtalya	5	21	107
Lüksemburg	1	1	1
Hollanda	4	12	40
Avusturya	3	9	35
Portekiz	3	7	30
Finlandiya	2	5	20
İsveç	1	8	21
Birleşik Krallığı	12	37	133
Bulgaristan	2	6	28
Çek	1	8	14
Estonya	1	2	5
Güney Kıbrıs	1	1	1
Letonya	1	1	6
Litvanya	1	1	10
Macaristan	3	7	20
Malta	1	1	2
Polonya	6	16	66
Romanya	4	8	42
Slovenya	1	2	12
Slovakya	1	4	8
Türkiye	12	26	81

Kaynak: Eurostat 2008a.

NUTS her zaman idari yapılanmayı öngörmemektedir. Ülkeler kendi yapılarına uygun olarak idari yapılanma olmadan sadece istatistik amaçlı olarak bölgeleme yapmış olabilirler. Bu nedenle Tablo 4.9’da görülen koyu renkli alanlar o ülkenin sadece istatistik amaçlı bölgeleme oluşturduğunu ifade etmektedir. Türkiye de sınıflamasını, NUTS3 hariç, idari olmayan sınıflama ile tanımlamıştır.

4.3.2. Türkiye’de bölge tanımı

Türkiye, idari yapılanmasında bölge sınıflaması olmayan bir ülkedir. Bunun yanısıra, idari olmayan sadece coğrafi sınıflama olan ve 7 bölgeden oluşan bir bölgeleme mevcuttur. Ayrıca tarım bölgeleri olarak adlandırılan ve TKB ile TÜİK tarafından uzun yıllar kullanılan 9 tarım bölgesi olmuştur. Türkiye’nin AB’ne aday ülke olması nedeniyle istatistik amaçlı bölgeleme çalışması ile ilgili bilgilere aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

Aday ülkelerde, katılım öncesi strateji çerçevesinde sürdürülen çalışmalarda NUTS sınıflandırması, bölgesel ve uyum politikalarının AB taleplerine uygun programlama, yönetim, izleme ve kontrolü amacıyla yasal ve kurumsal çerçeve oluşturma çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Katılım müzakereleri açısından kabul edilebilir bir bölge sınıflandırmasının yapılması önem taşımaktadır. 1996/1997 döneminde Eurostat, PHARE kapsamındaki 10 MDA ülkesinde bir sınıflandırma önermiş ve 1998 yılı itibariyle ülkelerin bölgesel sınıflaması yapılmıştır.

Bu kapsamda, Türkiye - AB ilişkileri, Aralık 1999 tarihinde Helsinki’de gerçekleştirilen zirvede, Türkiye’nin AB’ye aday ülke olarak kabul edilmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Kopenhag siyasi ve ekonomik kriterlerine uyum için yapılması gerekenleri, AB müktesebatına uyum yükümlülüklerini ve üyelik için gerekli kısa ve orta vadeli öncelikleri içeren Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanmış ve 8 Mart 2001 tarihinde yapılan Çevre Konseyi toplantısında kabul edilerek 24 Mart 2001 tarihli Birlik Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır.

Buna karşılık, Türkiye tarafından hazırlanması gereken “AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı”, Bakanlar Kurulu tarafından 13 Mart 2001 tarihinde kabul edilmiş ve 24 Mart 2001 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

AB tarafından hazırlanan KOB ve Türkiye tarafından hazırlanan ulusal programda kısa vadeli öncelikler arasında AB’ye üye ülkelerde kullanılmakta olan NUTS sınıflandırması yer almıştır. Böylece, NUTS düzeylerine karşılık gelecek İstatistiki

Bölge Birimlerinin Sınıflaması (İBBS), adaylık sürecinde ele alınacak önemli konulardan biri haline gelmiştir.

Bu çerçevede, Nisan 2001 tarihinde DPT ve TÜİK tarafından İBBS tanımlanması çalışması başlatılmış, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının ve Eurostat'ın görüşleri de alınmak suretiyle Bakanlar Kurulu Kararı alınarak çalışma sonuçlandırılmıştır. Bakanlar Kurulu Kararı, 22 Eylül 2002 tarihli resmi gazetede İBBS olarak yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4.3.2.1. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması

AB belgelerinde belirtildiği gibi, üye bir ülkede istatistiksel amaçlı bölgesel birimler belirlenirken ilk olarak ülkenin idari yapısı analiz edilir. Sonra verinin hangi bölgesel düzeyde olduğuna bakılır. Daha sonra ülkedeki mevcut idari birimler ortalama nüfus büyüklüğü açısından incelenir, bu idari birimlerin NUTS hiyerarşisinde belirli bir düzeye karşılık gelip gelmediği belirlenir. Eğer incelenen düzey ortalaması NUTS düzeylerinden fazla veya eksik olursa bu durumda idari yapı kendi bütünlüğü içinde değişiklik yapılmadan, bu düzeyde 'NUTS düzeyi bölgesel sınıflandırması' olarak kabul edilir. Eğer hiçbir idari yapının ortalama büyüklüğü birlik ortalamasını tutmuyorsa, bu durumda daha küçük idari birimlerin bir araya getirilmesiyle 'İdari Olmayan Birimler' şeklinde adlandırılan istatistiksel bölgeler oluşturulur. Bu birleştirme aşamasında coğrafi, sosyo-ekonomik, tarihsel, kültürel ve ilgili kriterler gözönüne alınır (EC 2001d).

Yukarıda ifade edilen kriterler çerçevesinde, İBBS yani NUTS düzeyler itibarıyla aşağıdaki yaklaşım dahilinde gerçekleştirilmiştir. NUTS sınıflamasının tanımı gereği üye olmayan ülkelerde NUTS bölgelerinden söz etmek doğru değildir. Bu nedenle, Türkiye üye ülke olmadığı için sınıflamasını İBBS ve Düzey 1, Düzey 2 ve Düzey 3 şeklinde adlandırılacaktır. Bundan sonraki açıklamalarda bu şekilde verilecektir.

İBBS Düzey 3

Türkiye’de merkezi idari bölünüş hiyerarşisi il, ilçe ve bucak düzeyinde olup, temel idari birim il’dir. Daha üst ölçekte bir bölgesel idari yapı bulunmamaktadır. İstatistiki verilerin büyük bölümü il bazında derlenmektedir. NUTS düzeylerinin oluşturulmasında dikkate alınan ve daha önceki bölümde açıklanan nüfus eşiklerine göre NUTS 3 düzeyi olarak il yerine ilçenin kabul edilmemesinin nedeni, ilçelerin ortalama nüfus büyüklükleri NUTS 3 nüfus aralığına göre çok düşük, ülkedeki ilçe sayısı ise çok fazladır. Diğer taraftan ilçe düzeyinde derlenen istatistiki veriler oldukça kısıtlı düzeydedir. Bu nedenle de ilçeler; Düzey 3 olarak kabul edilmemiştir.

Türkiye’de illerin 1997 yılı ortalama nüfusu (İBSS çalışması sırasında kullanılan ortalama nüfus olduğu için bu değer karşılaştırılmıştır) 771.049’dur. AB’de ise, ortalama nüfus NUTS 3 düzeyinde 344.000 iken NUTS 2 düzeyinde 1.781.000’dir. Bu durumda Türkiye’deki illerin ortalama nüfusu, AB’deki NUTS 3 düzeyi ortalamasına daha yakın olmaktadır.

Bu aşamada yüzölçümü ve nüfus büyüklüğü itibarıyla Türkiye ile benzerlik taşıyan AB ülkelerinin NUTS 3 birimlerinin ortalama nüfus ve sayılarının incelenmesi de önem taşımaktadır. Fransa, İspanya, İngiltere ve İtalya gibi ülkelerin NUTS 3 birimlerinin ortalama nüfusları sırasıyla 603.000, 756.000, 444.000 ve 558.000 dir. Aynı ülkelerde, NUTS 3 birimlerinin sayısı sırasıyla 100, 59, 133 ve 107’dir (Eurostat 2007a). Ayrıca, Türkiye’nin il ortalama nüfusu, tüzük önerisinde NUTS 3 için öngörülen 150.000 ve 800.000 ortalama alt ve üst nüfus eşikleri ile tutarlıdır. Yukarıda sayılan gerekçelerle, mevcut idari yapı nüfus büyüklüğü açısından incelendiğinde, iller NUTS 3 düzeyi ile örtüşmektedir. Bu nedenle, ülkemizde iller İBBS Düzey 3 olarak kabul edilmiştir. Düzey 3 81 ilden oluşup idari yapılanma söz konusudur.

İBBS Düzey 1 ve Düzey 2

NUTS 2’lerin tanımlanmasında sosyo-ekonomik, kültürel ve coğrafi yapı açısından benzer olan illerin bir araya getirilmesi önem taşımaktadır. AB bölgesel politikası

kapsamında en fazla yardımı alan geri kalmış bölgeler, NUTS 2 düzeyinde belirlenmektedir. Bu kapsamda, sorunları homojenlik arzeden bölgelerin gruplandırılmasına önem verilmektedir. Ayrıca, AB yardımları açısından coğrafi kriterler önem taşımaktadır. Bu çerçevede, sınır bölgeleri, kıyı bölgeleri, dağlık bölgeler gibi kavramlar öne çıkmaktadır.

Daha önce değinildiği üzere, Türkiye’de NUTS 2 ve NUTS 1 düzeylerine karşılık gelecek bir idari bölünme bulunmadığından, Düzey 3’de yer alan illerin gruplandırılarak daha üst düzeylerin elde edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu durumda gruplamanın hangi yöntemle yapılacağı sorusu gündeme gelmiştir. Bu kapsamda, sınıflandırmaya esas teşkil edebilecek aşağıdaki kriterler dikkate alınmıştır (Turan 2005):

- **Kuramsal bölgeleme yaklaşımları**

Bölgesel sınıflandırmalar, bölge planlama ve bölge bilimi esaslarına göre ortaya konulan sınıflandırma ve tanımlamalardır. Bu sınıflandırma, kuramsal olarak NUTS sınıflandırması ile elde edilmek istenilen amaçlarla daha tutarlı bir yaklaşım sağlamaktadır.

Ancak NUTS sınıflandırmasında, her bir üst düzeyin kendi içinde alt düzey birimlerinin birleştirilerek oluşturulma zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca NUTS sınıflandırmasını oluşturan bölgesel birimlerin birbirleri ile coğrafi sınırlar itibariyle bütünlük arzedecek bir süreklilik içinde olmaları gerekmektedir. Bu durum, yukarıdaki yaklaşımların düzeylerin belirlenmesinde kullanılmasını kısıtlamaktadır.

- **Bölgesel kalkınma planları**

Bölgesel kalkınma planları Türkiye’de planlı kalkınma dönemi ile başlayan ve 5 yıllık kalkınma planları ile bir geleneği olan bir yaklaşımdır. Bölgesel kalkınma planları DPT tarafından hazırlanmaktadır. Bilindiği üzere NUTS sınıflandırmasının kullanım alanlarından birisi, daha önceki bölümlerde detaylı anlatıldığı gibi, AB yapısal fonlarının kullanımına temel teşkil etmesidir. Bölgesel planlama çalışmalarını

yönlendiren etkenlerde bunlarla örtüşmektedir. Böylece bölgeleme çalışması için bir altlık oluşturmaktadır.

- **İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması**

İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması, illerin ekonomik ve sosyal açılardan yapısal niteliklerini belirleyen, demografi, istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, inşaat, mali ve diğer refah göstergeleri olarak sınıflandırılan değişkenlerin bileşik endeksi oluşturularak elde edilen bu çalışma, kırsal kalkınma desteklerinin ve ulusal kalkınma planlarının uygulanması açısından önem taşımaktadır. Söz konusu araştırma ile; farklı gelişmişlik seviyesi gösteren iller ve il gruplarını saptamak suretiyle bölge ve alt bölgeleri analiz etmek, homojen bölgeleri saptamak mümkün olmaktadır. Böylece aynı özelliğe sahip illerin biraya gelip bölge oluşturmaya katkı sağlamaktadır.

- **Yerleşme merkezlerinin kademelenmesi**

1982 yılında gerçekleştirilen yerleşme merkezlerinin kademelenmesi çalışması, ülke coğrafi mekanının sosyal ve ekonomik ilişkiler sistemi temelinde tanımlanması yoluyla, yerleşme merkezleri sistemini kademeli bir şekilde ortaya koyan bir çalışmadır. Bir başka deyişle, çalışma sonucunda yerleşmelerin karşılıklı mal, hizmet, insan ve haber akımlarından kaynaklanan fonksiyonel bölgeler tespit edilmiştir. Çalışma; fonksiyonel bölge ve bölge merkezlerinin oluşturulması suretiyle kamu hizmetlerinden en fazla nüfusun minimum maliyetle yararlanabilmesi, sanayinin sağlıklı yer seçimi ile dışsal ekonomilerin maksimize edilebilmesi, bölgesel gelişmişlik seviyelerinin tespiti ve yatırım politikalarının mekansal açıdan yönlendirilmesi ana amaçlarına cevap vermektedir.

- **Temel istatistikî göstergeler**

AB'de bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının değerlendirilmesi ve bölgesel politikanın uygulanması açısından önem taşıyan göstergelerin, satın alma gücü paritesi cinsinden kişi başına GSYH, demografik yapı, işsizlik oranı, GSYH'nın sektörel dağılımı,

istihdamın sektörel dağılımı gibi istatistiki veriler olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu temel değişkenleri de kapsayacak şekilde iller bazında güncel bir çalışma yapılmıştır.

Bütünüyle kuramsal ve objektif yöntemler kullanılsa da, il gruplamalarında fonksiyonel ilişkilerin ve homojenliğin sağlanabilmesi, bu gruplamanın saha tecrübesi ve gözlem ile desteklenen; tarihi, ekonomik, kültürel ve sosyal bilgi birikimine dayanan uzmanlık görüşüne bağlı bir perspektif ile teyit edilmesine bağlıdır. Oluşturulan bu İBBS, bölgesel istatistiklerinin toplanması, geliştirilmesi ve AB ile karşılaştırılabilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması ve kırsal kalkınma politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve uygulamalarında esas alınması gerekmektedir.

Çalışma sonucunda;

81 il Düzey 3 gruplandırılarak 26 adet Düzey 2 ve Düzey 2'ler birleştirilerek 12 Düzey 1 oluşturulmuştur (Ek 1).

Türkiye'de NUTS sınıflaması iller (NUTS3) hariç idari yapılanmaya göre yapılmamıştır. Bu amaçla Türkiye'de idari yapıya göre çeşitli kurumlar kırsal alanlar için rol almakta ve bu alanlara hizmet götürmektedir. Özellikle kırsal kalkınma uygulamalarında bu yapılanmalar büyük önem kazanmaktadır.

4.3.2.2. Türkiye'de kırsal alanda rol alan kurumsal yapılanmalar

Türkiye'deki idari yapılanma merkez ve taşra teşkilatından oluşmaktadır. Bu yönetim anlayışında kırsal alanların sorunlarına ilişkin politikalar geliştirmekle görevli DPT Müsteşarlığı dışında, kırsal alanlara hizmet veren kurum ve kuruluşlar şunlardır;

Merkezi Yönetim:

- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı,
- Çevre ve Orman Bakanlığı,
- İçişleri Bakanlığı,
- Milli Eğitim Bakanlığı,
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı,

- Sağlık Bakanlığı,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı,
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı,
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü,
- Karayolları Genel Müdürlüğü,
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü,
- GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı,
- İller Bankası Genel Müdürlüğü,
- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı,
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş.,
- Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.

Yerel Yönetimler;

- Valilikler,
- Kaymakamlıklar,
- İl özel idareleri,
- Belediyeler,
- Köyler

Merkezi yönetimin taşra teşkilatı, il ve ilçe yönetimi olup, ilde vali, ilçede ise kaymakam yetkilidir. Yatırımcı bakanlıkların illerde bölge ve il müdürlükleri (Karayolları Bölge Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Bölge Müdürlüğü, Tapu ve Kadasto Bölge Müdürlüğü, Orman Bölge Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğü, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü vb.) mevcuttur.

Ayrıca valiye bağlı il özel idarelerde hizmet akışında rol almaktadır. Özellikle kırsal alanlara hizmet götürmede bu birim rol almaktadır. Bu yöneticilerin yanısıra belde, ilçe, il ve büyükşehir belediye başkanlarının olduğu belediyeler vardır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB)

Bakanlık kalkınma plan ve programları doğrultusunda köyleri güçlendirmek ve kalkındırmak, kırsal alandaki bitkisel üretim ve hayvancılığı geliştirmek, görev alanına giren altyapı tesisleri ve kırsal kalkınma, tarımsal, sosyal ve ekonomik konulardaki kamu hizmetlerini yürütmekle sorumludur. Bakanlık bu görevlerini kendisine bağlı olan merkez ve taşra teşkilatları aracılığı ile yerine getirmektedir.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)

Kurum, 4 Mayıs 2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilen 5648 sayılı “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun” 18/05/2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

AB ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan kaynakların Türkiye’de kırsal kalkınma programlarının uygulanmasına yönelik faaliyetlerde kullanılmasını sağlamak, tarım sektörümüzün gelişmişlik düzeyinin ve tarımsal nüfusumuzun refah seviyesinin yükseltilmesi ve Türkiye’nin AB’ye uyumunun sağlanması için verilen kırsal kalkınma programlarının denetlenmesi ve proje desteklerini yapmak için kurulmuştur.

TKDK, Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen, AB katılım öncesi yardım fonları ile desteklenecek IPARD programını uygulayacaktır. Kırsal alanda faaliyet gösteren üreticilerin, özel sektörün ve potansiyel yatırımcıların tarım ve kırsal kalkınma alanında desteklenmesi amacı ile 2007–2013 döneminde uygulamaya konulacak ve AB hibe fonları kırsal kesime, çiftçilere, üretici birliklerine ve tarım sektöründe faaliyet gösteren firmalara projeler karşılığında ve sözleşmelerine uygun olarak kullanılacaktır. Bu projelerin takibini TKDK yapacaktır. Bu görevini TKDK, merkez birimleri ve il koordinatörlükleri kurarak yapacaktır. Teşkilatlanma çalışmaları devam etmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Ülkenin resmî istatistiklerin üretimine ve organizasyonuna ilişkin temel ilkeleri ve standartları belirlemek; ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda veri ve bilgilerin derlenmesini, değerlendirilmesini, gerekli istatistiklerin üretilmesini, yayımlanmasını, dağıtımını ve Resmî İstatistik Programında istatistik sürecine dâhil kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere, 5429/2005 tarih ve sayılı yasa ile kurulan Türkiye İstatistik Kurumu merkez ve 26 bölge müdürlüğü olarak görev yapmaktadır.

TÜİK, UKKS belgesinin temel amacı olan yerel potansiyelin ve kaynakların değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak; kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasına ulaşmak için yapılacak kırsal kalkınma planları ve uygulamaları için gerekli veri setlerini derlemek ve kullanıcılara sunmakla görevlidir.

Bölge Kalkınma Ajansları (BKA)

Türkiye, AB'ye uyum çerçevesinde 2002 yılında İBBS ile bölgesel sınıflamasını yapmıştır. 2003 yılı KOB'de AB'nin katılım öncesi mali yardım programlarından olan bölgelerarası gelişmişlik farklılıkları ortadan kaldırmak için verilen yardımlardan yararlanabilmek için bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması öngörülmüştür. Bu temelle İBBS'ye göre kalkınma ajanslarının kurulması kararlaştırılmıştır.

Avusturya, Belçika, Almanya, Hollanda, İtalya, Portekiz, İspanya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'da da bir çok bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur. Bölgesel kalkınma ajansları bölgesel stratejilerin uygulanması, yerel ve bölgesel girişimciliği destekleme, alt yapı hizmetlerinin sunulmasına yardımcı olma ve özel sektörün geleceği için yerel bölgesel çözümler araştırmak ve bölgesel talepleri karşılayacak yeni ürün ve hizmet üretimi için finansal garantiler ve çözümler aramak gibi görevleri vardır (<http://www.mtso.org.tr>).

Türkiye’de bölge düzeyinde plan ve programların uygulanması, katılımcı mekanizmalarla işbirliğinin sağlanması amacını güden, yerelde teknik, idari ve mali kapasitesi güçlü kurumların eksikliğini giderilebilmesi amacıyla hazırlanan “Kalkınma Ajansları” kurulmasına yönelik yasa çıkarılmıştır. Ajansların, kırsal kalkınma faaliyetlerinin ve projelerinin bölgesel düzeyde desteklenmesi ve koordinasyonu konusunda önemli roller üstlenebileceği öngörülmektedir. Ajanslar, özel sektöre dayalı, KOBİ temelli, ihracata yönelik ulusal-bölgesel-yerel kalkınmayı hedefleyen sivil toplum örgütleri, şirketler ve yerel yöneticilerle işbirliğini hedefleyen bir yaklaşımla kurulmuştur.

Bölgesel gelişme ÖİK raporuna göre; “bölgesel ekonomik kalkınma ajansı, hükümetlerden bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin girişimcilik potansiyelini geliştirip canlandırmak ve böylece ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla kurulmuş ve faaliyetlerini kamunun veya özel sektörün finansa ettiği bir kuruluş” olarak tanımlamaktadır. Kalkınma ajanslarının yürürlük alanı İBBS Düzey 2 olarak belirlenmiştir. BKA gereksinim oldukça bölgelerde teşkilatlarını kurabilmektedir (<http://www.dpt.gov.tr/bgyu>).

Sivil Örgütler

a. Kooperatifler

Yöresel ihtiyaçları karşılamak için yerel yöneticilerin önderlik ettikleri ve üreticiler tarafından kurulan süt, sulama, içme suyu vb. faaliyetler için kooperatiflerde kırsal alanda hizmet üreten ve sunan kurumlardır. Sivil örgütlerin en önemlisi tarımsal faaliyet içerenleridir. Bunlar;

- Pancar Ekicileri kooperatifleri,
- Tarımsal Kalkınma kooperatifleri,
- Sulama kooperatifleri,
- Su Ürünleri kooperatifleri,
- Yaş Meyve ve Sebze kooperatifleri

b. Meslek Kuruluşları

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği,
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği,
- Ziraat Mühendisleri Odası,
- Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği,
- Orman Mühendisleri Odası,
- Türk Veteriner Hekimler Birliği,

c. Üretici Birlikleri

- Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği,
- Tarış İncir, Üzüm, Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri,
- Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği,
- Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği,

d. Sivil Toplum Kuruluşları

- Doğal Hayatı Koruma Derneği,
- İktisadi Kalkınma Vakfı,
- Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunlarını Araştırma Derneği,
- Tarımsal Gelişme, Eğitim ve Sosyal Dayanışma Vakfı,
- Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı,
- Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı,
- Türkiye Kalkınma Vakfı.
- Sürdürülebilir Kırsal ve Kentsel Kalkınma Derneği (SÜRKAL)

Türkiye’de kırsal alanlarla ilgili yukarıda da açıklandığı gibi birçok kamu ya da kamu dışı olmak üzere farklı yapılanmalar vardır. Bu kurumların hedef kitlesi, kırsal alan, orada yaşayan kırsal nüfus ve tarımsal faaliyetlerdir. Kırsal nüfusun yaşam koşullarını

iyileştirmek, kırsal çevreyi korumak, yerinde gelişmişlik sağlamak için çalışmalar yürütmektedirler. Özellikle AB uyum sürecinde bu kurumların rolleri oldukça artmıştır.

AB fonlarının kırsal alanlara uygulamasında kimi kurumlar proje üretmekte kimileri uygulamakta ya da denetleme görevini yürütmekte, kimileri ise kırsal alanlarla ilgili veri ve göstergeleri derlemekte görev almışlardır. Böylece gerek kamusal, gerekse STÖ şeklinde olsun bir bütün halinde çalışma gereği ortaya çıkmaktadır. Her kurum kendi üzerine düşen görev ve sorumluluğu yaparak kırsal alanlara daha iyi hizmet götürülmüş olacaktır. Özellikle tarım ve kırsal kalkınma uygulamalarında sorumlu kurum olan TKB, diğer kurumlarla koordineli olarak çalışmak durumundadır. Kamu birimleri her zaman kırsal alana doğrudan ulaşamayabilir. Bu durumlarda STÖ ile gerekli işbirliğine gidilerek yatırımlarını, çalışmalarını bu kanallar üzerinden yaparak, bu örgütleri desteklemelidir.

AB uyum sürecinde uygulanacak olan IPARD programı ile kurumlara sorumluluklar düşmektedir. Bu anlamda ulusal bir program olarak uygulanacak IPARD için her kurum kendi görevlerini yerine getirerek, bu programın başarılı olmasına katkı sağlayabilir. TKB projeleri denetleyerek, DPT ulusal politikalara uygunluğunu sağlayarak, STÖ'lerde kırsal alanlarda proje hazırlama ve uygulama konusunda kırsal nüfusa destek vererek sürece daha fazla katkı verebilirler. TÜİK ise bu alanlarda gerekli olan veri setlerini hazırlayıp kullanıcılara sunarak programın başarısı için katkı sağlamış olacaktır.

4.4. OECD, AB ve Türkiye’de Kırsal Alan Tespiti

AB yapısal fonlarının bir bölümü ekonomik ve sosyal uyumu geliştirmek (işsizler, dezavantajlı gruplara eğitim vb.), balıkçılık sektörünü desteklemek ve tarıma yönelik destekler gibi yerel kalkınmaya tahsis edilmiştir. Bu amaçla kırsal alanlarla ilgili verilere gerek duyulmakta, bu düzeyde veri talebi giderek artmaktadır. Kırsal alan tanımı, Eurostat tarafından yayımlanan dökümanlarda, Hanehalkı İşgücü, Hanehalkı Gelir ve Yaşam Koşulları ve Hanehalkı Bilgi ve İletişim Teknolojileri Anketlerinde kırsal alan sınıflandırması (DEGURBA - Degree of Urbanization- Kentleşme Derecesi) kullanılmaktadır. Bu çalışmalardan Hanehalkı İşgücü Anketi (LFS: Labour Force Survey) Commission Reg. (EC) No: 1575/2000 of 19 July 2000, yasal dökümanda yer almaktadır.

Uluslararası düzeyde, belirli bir tanım birliğine ulaşamamış olmakla birlikte, temelde nüfus yoğunluğu kriterine dayalı iki tanımlama yapılmıştır. Bunlardan birisi OECD, diğeri ise Eurostat’ın kentleşme derecesidir.

4.4.1. OECD’nin kırsal alan tanımı

OECD, uluslararası uygulamalarda söz sahibi olan bir kurumdur. Araştırmalarının ve çalışmalarının bütün ülkelerde geçerlilik kazanmasını istemektedir. Ülkeler tarafından benimsenen çalışmalar arasında kırsal alan tanımı da yer almaktadır. Burada OECD’nin tanımının verilmesindeki amaç, AB ve diğer ülkelerin bu tanımda ortak karar kılmalarından ve uygulamalarında bu tanımın daha sık kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

OECD’nin tanımlaması üç kritere göre yapılmaktadır (EC 2008b).

Birinci kritere göre, genellikle belediye olarak tanımlanmış olan yerel idari birim düzeyinde nüfus yoğunluğunun kilometrekareye 150 kişiden az olan yerleşim birimleri kırsal olarak tanımlanır.

İkinci kritere göre, NUTS 3 veya NUTS 2 düzeyinde bölgede yaşayan kırsal nüfusun oranına bakılarak üç tip bölge tanımlanmıştır. Bunlar;

- *Yoğun kırsal bölge*: Nüfusun % 50'den fazlası kırsal alanlarda yaşayan,
- *Orta düzey*: Nüfusu % 15-50 oranında kırsal kesimlerden oluşan,
- *Yoğun kentsel bölge*: Nüfusun % 15'inden azı kırsal alanlarda yaşayan olarak değerlendirilmektedir.

Üçüncü kriter ise kent merkezlerinin büyüklüğüne dayalıdır.

- Kırsal olarak tanımlanan yerleşim birimi, bölge nüfusunun %25'ten azını temsil eden kent merkezinin 200 000'den fazla nüfusu varsa ve nüfus yoğunluğu 150 kişi/km² den fazla ise orta düzey olarak tanımlanır.
- Orta düzey olarak tanımlanmış olan yerleşim birimi, bölge nüfusunun %25'ten azını temsil eden kent merkezinin 500 000'den fazla nüfusu varsa ve nüfus yoğunluğu 150 kişi/ km² den fazla ise yoğun kentsel bölge olarak tanımlanır.

4.4.2. Eurostat'ın kırsal alan tanımı (kentleşme derecesi)

Eurostat'ın tanımına göre kentleşme düzeyine göre üç tip yerleşim yeri belirlenmiştir (Eurostat 2007a). Bunlar;

- 1. Nüfusu yoğun alan:** Her biri için nüfus yoğunluğu kilometrekareye 500 kişiden fazla ve toplam nüfus en az 50 000 olan yerel birimler grubu,
- 2. Orta yoğunlukta alan:** Her biri kilometrekareye 100 kişiden fazla olup yoğun nüfuslu alanların dışında kalan ve toplam nüfusu 50 000'den fazla olan yerel birimler grubu,
- 3. Seyrek nüfuslu alan:** Diğer iki ayırımın dışında kalan yerel birimlerdir.

Eurostat tarafından, tüm üye ülkeler için ülke sınırlarına bakılmaksızın bilgisayar ortamında kentleşme düzeyleri tanımlanmış ve haritalar çıkartılmıştır. İşgücü anketi'nin bu kentleşme düzeyi sınıflandırmasına göre yapılması birlik resmi gazetesinde yayımlanarak uygulamaya girmiştir (OJ L181 2000b). Bu çalışmada 2001 nüfus sayımı kullanılmıştır. Daha önce bu çalışma 1990-1991 nüfus verileri ile yapılmıştır. Türkiye ve Yunanistan dışındaki ülkelerde tanımlama belediye düzeyinde yapılmıştır. Belediye düzeyinde veri derlendiğinde her iki tanım da (OECD ve Eurostat) kullanılabilir.

İşgücü anketinde sınırlama olduğu ve Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi'nde de (SILC: Household Disposable Income) öngörüldüğü için, Eurostat'ın tanımı sosyal alanda gerekli göstergelerin üretilmesinde biraz daha ileri seviyedeysen, OECD'nin tanımı evrensel karşılaştırılabilir istatistikler derlenmesine imkan vermektedir. DG-AGRI (AB Tarım Genel Müdürlüğü), nihai bir karar vermeden önce konunun biraz daha üzerinde durulması gerektiğini belirterek, OECD'nin tanımını tercih etmiştir. Bu temelde, Eurostat, komisyon tarafından net bir tanıma karar verildikten sonra, gelecekte kırsal alanın sınırlarını, değerlendirme amacıyla, kolayca değiştirebileceğimiz esnek bir sistem geliştirerek, her iki yaklaşımla birlikte çalışmayı önermektedir (Eurostat 2006d).

Anket yoluyla veya idari kayıtlardan derlenecek olan istatistiklerin derleneceği coğrafi birim yerel idareler olacaktır (LAU2). Yerel idareleri istatistik toplama birimi olarak belirlemek, yerel idarelerin tanımlanması baz alınarak uygun istatistiklerin toplanmasıyla en alt düzeyden bölgesel veya ulusal düzeye kadar ilerlemeye imkan tanımaktadır. Bu durum, kırsal alan tanımının sınırlarına bir kez ulaşıldığı zaman, yerel idareleri yeni etiketleriyle değiştirerek, gerekli esnekliği garanti etmektedir.

Bu yaklaşım altında;

- Eurostat, daha önce çerçeve halinde belirtilen sınırlandırmayı temel alıp, GIS'i (Geographical Information System - Coğrafi Bilgi Sistemi) kullanarak ve bu bilgiyi üye devletlere de sağlayarak, yerel idareleri etiketlemiştir. Eurostat, GIS uygulaması ile AB bilgisayar merkezli 120 000 belediye sınıflandırılmıştır.

- Üye devletler, kırsal alanlar için istatistikleri raporlamak amacıyla daha yüksek bir coğrafi düzeyde bilgi toplayarak, bu liste temel olmak üzere, uygun şekilde toplanan anket bilgilerini veya idari kayıtları etiketleyecektir (Eurostat 2007a).

Sistemin esnekliği garanti altına alınmıştır. Çünkü kırsal alanların sınırlandırılmasında nihai bir karara varıldıktan sonra, üye devletler gelecekte komisyon tarafından sağlanacak olan yani bir etiketleme listesini uygulayabilecektir. AB ülkelerinde bu sınıflamalara göre kırsal kalkınma istatistikleri derlenmeye çalışılmaktadır.

Kırsal alanların tanımlaması neden önemlidir? Çünkü genel bir bakış açısı olarak bu alanlarda yaşayan nüfusun daha az imkanlara sahip olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu alanlara yapılacak desteklerin oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir. Ancak buralara uygulanacak programların tespit edilmesi ve başarı sağlaması içinde bu alanlara ilişkin göstergeler setinin oluşturulmasına bağlıdır. Kırsal alanların tespiti ile kırsal kalkınma istatistiklerinin de derleneceği alanlar belirlenmiş olacaktır. Kısacası kırsal kalkınma programlarının uygulamalarında kırsal alanların tanımının yapılmış olması gerekmektedir. Ancak böylece hedef kitlemizi tespit eder, buna göre programlarımızı hazırlayabiliriz.

4.4.3. Türkiye’de kırsal alan tanımı

Türkiye’de hukuki olarak belirli zaman dilimlerinde çıkarılan yasalarla belli tanımlar yapılmış olmasına karşın, gerek hukuki olarak gerekse istatistiki olarak net bir tanım kullanılmamaktadır. İstatistiki çalışmalarda farklı tanımlar kullanılırken bazı çalışmalar da kırsal alan tanım olmaksızın yapılmaktadır. Ülkeler kendi idari yapılarını da dikkate alarak ülkelerine özgü kırsal alan tanımı yapmakta, hatta farklı amaçlarda farklı kırsal alan tanımları kullanılmaktadır. Türkiye’de hukuki ve istatistiki olarak yapılan çalışmalardaki bazı kırsal ve kentsel alan tanımları ve kullanım alanları şunlardır:

- **442 sayılı köy kanunu**

Bu kanuna göre; Nüfusu 2 000'den aşağı olan yerleşim yerlerine köy, 2 000 ile 20 000 arasında olan yerleşim yerlerine kasaba, 20 000'den çok olan yerleşim yerlerine şehir denmektedir.

- **5393 sayılı belediye kanunu**

1580/1930 sayılı belediye kanununa göre; Belediye, beldenin ve belde sakinlerinin mahalli mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef hükmi bir şahsiyettir.

03/07/2005 tarih ve 5393 sayılı belediye kanununda belediye teşkilatı kurulması için gerekli nüfus en az 5000 olarak belirlenmiştir. Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur. Köylerin veya köy kısımlarının birleşmek kaydıyla belediye olabilmeleri için nüfus kriteri olarak 5 000 nüfus ölçütü getirilmiştir.

- **Büyükşehir belediyesi kanunu**

Türkiye'de ilk büyükşehir belediyesi 1984 yılında çıkarılan 2972 ve 195 sayılı kanun hükmünde kararname ile Ankara, İstanbul ve İzmir'de kurulmuştur. 1986-1988 yıllarında çıkarılan 3306, 3391, 3398, 3399 ve 3508 sayılı yasalarla Adana, Bursa, Gaziantep, Konya ve Kayseri büyükşehir olmuştur. 1993 yılında 505 sayılı yasa ile Antalya, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Mersin, Kocaeli ve Samsun büyükşehir olmuştur. 2000 yılında 593 sayılı yasa ile Sakarya büyükşehir oldu. 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı yasa ile büyükşehir belediye sınırları için nüfusu en az 750 000 olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra sınırlar için coğrafi ölçüm şartı getirilmiştir.

Buna göre:

- Nüfusu 2 000 000'dan fazla olan büyükşehirlerde 50 km çapındaki yerleşim yerleri,
- Nüfusu 1 000 000 – 2 000 000 arası olan büyükşehirlerde 30 km çapındaki yerleşim yerleri,
- Nüfusu 1 000 000 'den az olan büyükşehirlerde ise 20 km çapındaki yerleşim yerleri büyükşehir sınırları içine dahil edilmiştir.

22/02/2008 tarihli 5747 sayılı yasa ile büyükşehir belediye sınırları içinde 42 yeni ilçe kurulmaktadır. Büyükşehir belediyelerinde 283 ilk kademe belediyesi vardır. Artık ilk kademe belediyesi statüsü ortadan kalkmaktadır. 283 ilk kademe belediyelerinden 34'ü ilçe haline getiriliyor, 241'i en yakın ilçeye mahalle oluyor, 8'i büyükşehir dışına çıkarılıyor. Bunların 7'si belde belediyesi olarak faaliyetlerine devam edecek 1'i de köye dönüşüyor. Ayrıca İstanbul'da Eminönü ilçesi de Fatih ilçesine dahil edilmektedir. Adana'da 2, Ankara'da 1, Antalya'da 5, Diyarbakır'da 4, Kocaeli'de 6, İstanbul'da 8, İzmir'de 2, Mersin'de 3, Sakarya'da 4, Samsun'da 3, Erzurum'da 2 ve Eskişehir'de 2 olmak üzere 42 yeni ilçe kurulmaktadır (<http://www.resmigazete.gov.tr>).

5747 sayılı kanuna göre belediyelerin son durumu,

A) Büyükşehir belediyelerinde,

5747 Sayılı kanun öncesi		5747 Sayılı kanun sonrası	
İlçe belediyesi	101	İlçe belediyesi	142
İlk kademe belediyesi	283	İlk kademe belediyesi	0

101 İlçe Belediyesinden 1'inin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye, 283 İlk Kademe Belediyesinden;

35'i ilçe belediyesine,

8'i büyükşehir dışına çıkarılarak belde belediyesine,

239'u bağlı oldukları ilçe belediyesine bağlanarak mahalleye,

1'i büyükşehir dışına çıkarılarak köye,

dönüştürülerek 240 ilk kademe belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır.

B) Belde belediyelerinde,

5747 sayılı kanun öncesi Belde belediyesi 2011 iken bu kanun sonrası 1132 olmuştur. 2011 belde belediyesinden; 862'sinin nüfusu 2000'in altında kaldığı için köye dönüştürülmüştür.,

C) 5393 Sayılı belediye kanununun 11. maddesine göre,

24/03/2008 tarihi itibariyle 25 belde belediyesinin, tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür.

D) Sonuç,

Belediye durumu	Sayı
Büyükşehir belediyesi	16
İl belediyesi	65
İlçe belediyesi	892
Belde belediyesi	1132
Toplam	2105

Belediyelerin kapatılması ile ilgili olan “5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi 31 Ekim 2008 gün ve E:2008/34, K:2008/153 sayılı kararı ile 5747 sayılı yasa hakkında karar verdi. Buna göre;

İlgili yasanın Geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının; yasaya ekli 44 sayılı listede gösterilen belediyelerden,

1- TÜİK tarafından gerçekleştirilen ADNKS sonuçlarına yasal süresi içinde iptal davası açanlar,

2- Yasa'nın yürürlüğe girdiği 22 Mart 2008 tarihinden önce 5393 sayılı yasanın 8. maddesi uyarınca yapılan katılma işlemi ile nüfusu 2000'in üzerine çıkanlar,

3- "Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilmiş turizm bölge, alan ve merkezleri ve kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri" kapsamında kalanlar ile "Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca saptanan 2008 yılı turizm öncelikli yöreler" listesinde yer alanlar, yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, 31.10.2008 gününde karar verilmiştir.

Mülki idare bölümlerinin sayısı ve durumu 29 Mart 2009 Genel Mahalli İdareler seçim sonuçları kesinlik kazandıktan sonra netlik kazanması gerekiyordu, fakat bu çalışma süresince henüz resmi rakamlar açıklanmadığı için bu konu ile ilgili gelişme aktarılamamıştır.

- **Genel Nüfus Sayımı**

Yerleşim yerleri temelinde demografik tanımlar geliştirilmiştir. Köy nüfusu; köy ve bucak nüfuslarına, kent nüfusu; il ve ilçe merkezleri belediye sınırları içindeki nüfusu kapsamaktadır.

- **2001 Genel Tarım Sayımı**

Bu yılda yapılan sayım 3 bölümden oluşmaktadır.

- *Köy Genel Bilgi Anketi*: Tüm köyler ve nüfusu 25 000'den az olan il ve ilçeleri,
- *Tarımsal İşletme Listeleri*; Tüm köyler ve nüfusu 25 000'den az olan yerleşim yerlerini,
- *Tarımsal İşletme (Hanehalkı) Anketi*; Tüm köyler ve nüfusu 5 000'den az olan yerleşim yerlerini kapsamaktadır.

- **Hanehalkı bütçe ve işgücü anketleri**

Bu anketlerde, 20 000 ve daha az nüfusu olan yerleşim yerleri kırsal alan, üzeri nüfusu olan yerleşim yerleri kentsel alan kabul edilmektedir.

- **1997 yılı köy envanteri**

İl ve ilçe merkezleri hariç, nüfus kriteri olmaksızın bucak, köy belediyeleri ve tüm köyler kapsama alınmıştır.

- **2003 yılı Türkiye nüfus ve sağlık araştırması**

İdari yönetime bakılmaksızın nüfusu 10 000'den büyük olan yerleşim yerleri kentsel alan, nüfusu 10 000'den az olan yerleşim yerleride kırsal alan örnekleme olarak kabul edilmiştir.

- **9. Beş Yıllık Kalkınma Planı- Kırsal Kalkınma ÖİK raporu**

Nüfusu 20 000 ve üzeri yerleşim yerlerini kentsel alan, aşağısını ise kırsal alan olarak kabul etmiştir.

- **Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Belgesi (UKKS)**

UKKS, Yüksek Planlama Kurulu'nun 25 Ocak 2006 tarih ve 2006/1 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Strateji belgesi, 04.02.2006 tarih ve 26070 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Strateji belgesinin uygulanmasında; kalkınma planları ile uyumun sağlanması amacıyla kırsal alanlar, 20 bin ve daha fazla nüfusa sahip yerleşim yerleri kentsel alan, bu nüfusun altında kalan yerleşim yerleri ise kırsal alan olarak kabul edilmiştir. İleriki bölümlerde bu kısım ile ilgili çalışmalar aktarılacaktır. Kırsal alan tanımı ile ilgili bu sınırlama ile ilgili sıkıntı aslında UKKS içinde de açıklanmaktadır. Gerekli görülür ise kırsal alan tanımı yapılabilir denmektedir.

UKKS belgesine göre;

Kırsal alanların ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla daha etkin bir şekilde analiz edilmesi, buna dayalı olarak kırsal kalkınma politikalarının belirlenmesi ve uygulamaya geçirilmesinde etkinliğin sağlanmasına yönelik olarak DPT Müsteşarlığı ve TÜİK Başkanlığı tarafından gerekli veri setinin belirlenmesi ve kırsal alan tanımının güncelleştirilmesi amacıyla çalışmalar başlatmış olup, bu çalışmaların sonuçlarına göre, gerek duyulması halinde kırsal alan tanımı güncellenecek ve uygulamada dikkate alınmasına karar vermiştir. UKKS belgesi, ulusal kırsal kalkınma planı oluşturmak için aşağıda belirtilen stratejik amaç ve öncelikler ortaya koymuştur. Bu stratejik amaç ve öncelikler dikkate alınarak 2010-2013 döneminde kırsal kalkınma projeleri uygulanacaktır.

UKKS'nin stratejik amaç ve öncelikleri

1. Ekonominin geliştirilmesi ve iş imkanlarının artırılması

1.1. Tarım ve gıda sektörlerinin rekabetçi bir yapıya kavuşturulması,

- Üreticilerin örgütlenme ve bilgi düzeyinin yükseltilmesi,
- Su ve toprak kaynaklarının etkin kullanımı,
- Tarım ve gıda sanayi işletmelerinin rekabet gücünün artırılması,
- Gıda kalitesi, tüketicinin korunması ve gıda sağlığına yönelik kontrol yapılarının güçlendirilmesi,

1.2. Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi

2. İnsan kaynaklarının, örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi

2.1. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi

2.2. Yoksullukla mücadele ve dezavantajlı grupların istihdam edilebilirliğinin artırılması

2.3. Yerel kalkınma kapasitesinin güçlendirilmesi

3. Kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması

3.1. Kırsal altyapının geliştirilmesi

3.2. Kırsal yerleşimlerin geliştirilmesi ve korunması

4. Kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi

4.1. Çevreci tarım uygulamalarının geliştirilmesi

4.2. Orman ekosistemlerinin korunması ve orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması

4.3. Korunan alanların yönetimi ve geliştirilmesi

TKB önderliğindeki Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013), yukarıdaki amaç ve önceliklere göre hazırlık çalışmalarına başlanılmıştır. Plan stratejik amaç içinde yer alan önceliklere göre önce tedbirler tespit edilecek ve daha sonra bu tedbirlerin nasıl uygulanacağını gösteren faaliyetler şeklinde olacaktır. Bu stratejik amaçlara ulaşmak için tedbirlerin oluşturulmasında DPT, TKB ve TÜİK çekirdek yapıyı oluşturmaktadır. Bu çekirdek yapıdaki en önemli kurum TÜİK'tir. Çünkü, UKKS'deki bu amaç ve önceliklere ulaşmak için sosyal ve ekonomik, kırsal çevre, tarım işletmelerinin yapısı, yoksulluk, eğitim ve sağlık, altyapı ve sektörel bazlı vb. istatistik ve göstergelere kırsal alan düzeyinde ihtiyaç vardır.

Kırsal kalkınma planı için oluşturulacak tedbir ve faaliyetlerin uygulanmasında mevcut durumun tespit edilmesinde sorunlar yaşanacaktır. Çünkü hedef kitle ile ilgili istatistik bulmakta zorluklar çekilecektir. Bu verilerin mevcut durumu ile eksik olan verilerin tespiti ile ilgili açıklayıcı bilgiler ileriki bölümlerde verilecektir. Kırsal kalkınma planı hazırlanmasında TÜİK, sorumlu kurum ve kuruluşlar tarafından protokol yapılarak imza atan kurumlardan biridir. Bu nedenle TÜİK bu istatistik ve göstergeleri hazırlamakla görevlidir. Yukarıdaki açıklamalarda gösterdiği gibi ülkemizde tek düze bir kırsal alan tanımı yoktur. Karşılaştırabilirlik açısından kırsal alan tanımının yapılması gerekmektedir. Eurostat belediye teşkilatı olan yerleşim yerlerinde, OECD'nin yapmış olduğu kırsal alan tanımının uygulabileceği söylemektedir. Birlik üyeleride

çalışmalarında bu tanımı kullanmaktadır. Türkiye’inde bu tanımı kullanarak kırsal alanlarını tespit etmesi gerekmektedir.

Özellikle istatistiki anlamda kırsal alan tanımı olmadığı ve farklı çalışmalarda farklı kriterlerin kullanılması rakamların karşılaştırılmasında sıkıntılara neden olmaktadır. AB istatistikleri ile Türkiye’de elde edilen istatistikler arasında kapsam farklılığı olduğu için karşılaştırma yapılamamakta veya dönüşümler yapmak suretiyle karşılaştırma yapılabilmektedir. Türkiye’nin kullanmakta olduğu ve UKKS’de belirlenen 20 bin nüfus (kırsal alan $\leq 20\ 000$) eşğine göre oluşturulan bir kırsal alan tanımı olmasına karşın, AB ile uyumlu olabilecek bir kırsal alan tanımını yapması gerekmektedir. Bu çalışmada, farklı yöntemler kullanılarak Türkiye için kırsal alan tespitleri yapılmıştır. Hesaplamalar yapılırken en son yapılan 2000 GNS sonuçları kullanılmıştır. Böylece farklı tanımlardan ortaya çıkan sonuçların karşılaştırılabilir olması sağlanmıştır.

UKKS’nin amaç ve önceliklerini gerçekleştirmek için oluşturulacak tedbir ve faaliyetlerin ortaya konulmasında hedef alan olan kırsal alana ilişkin ve bu alanlarda yaşayan toplulukların yaşam kalitesi ile ilgili istatistiklerin olması gerekmektedir. Çalışmaları devam eden kırsal kalkınma planının hazırlanmasında faaliyet ve tedbirlerin ortaya konulmasında mevcut istatistiklerin yeterli olmadığı görülmüştür. Özellikle kırsal alanlara ilişkin nüfus ve göç durumu, yoksulluk sınırları, işgücü ve şekilleri, sektörel bazlı göstergeler, yaşam koşulları vb. istatistiklerin olmadığı veya ulusal ya da bölgesel olduğu, bu nedenle bu verilerin kırsal alan tanımına göre düzenlenmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

4.4.3.1. Genel nüfus sayımlarına göre Türkiye’de kırsal alan tespiti

TÜİK, nüfus sayımı sonuçlarını kentsel alanları il ve ilçe merkezleri, kırsal alanları ise il ve ilçe merkezleri dışında kalan köy, mezra, buçak ve belde belediyeleri kabul ederek açıklamaktadır. Bu tanıma göre en son yapılan 2000 GNS verileri kullanılarak aşağıdaki sonuç elde edilmiştir. Bu tanımlamada kırsal alan olarak gösterilen yerleşim yerleri diğer tanımlar içinde kırsal alan olarak kabul edilebilmektedir. Ancak, kentsel alan olarak kullanılan il ve ilçe merkezleri içinde gerek OECD tanımına göre gerekse

Eurostat tanımında kullanılması önerilen kentleşme derecesine göre kırsal alan olarak görülebilecek yerler de vardır.

Tablo 4.10 Genel Nüfus Sayımına göre Türkiye'nin kırsal alan tespiti

Düzy	Yerleşim yeri sayısı	%	Nüfus	%
Kentsel	923	2,41	44 006 184	64,9
Kırsal	37 379	97,59	23 397 743	35,1
Türkiye	38 302	100,00	67 803 927	100,0

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>

2000 GNS sonuçlarına göre, 38 302 yerleşim yerinin 923 adedi il (81) ve ilçe merkezi, 37 379 adedi ise köy ve bucak olarak tanımlanmaktadır. Toplam yerleşim yeri içinde il ve ilçe merkezinin oranı %2,41'dir. Bu yerleşim yerlerinde nüfusun %64,9'u yaşamaktadır ve bu alanlara kentsel alanlar denmektedir. Kırsal alan olarak tanımlanan ve yerleşim yeri olarak %97,59'unu kapsayan bu alanlarda nüfusun %35,1'i yaşamaktadır. İl ve ilçe merkezlerinin kırsal alanları bilinmediği için kentsel alanın ne kadar olduğu tespit edilememiştir. Bu tanımlama kırsal ve kentsel alanları tanım olarak ayırmamakta, yerleşim yerlerinin idari olarak yapılanmasını temel alarak sınırlar çizilmektedir. Bu nedenle AB ile karşılaştırma yapma imkanı sağlamamaktadır. Bir yerleşim yerinin il veya ilçe merkezi olması onun kentsel alan olmasını gerektirmez. Bu alanlarda yaşayan nüfus yoğunluğuna göre bu merkezlerin bir kısmı kırsal alan olarak tanımlanabilir.

4.4.3.2. UKKS'ye göre Türkiye'de kırsal alan tespiti

UKKS, kırsal alanları nüfus kriterini dikkate alarak nüfusu 20 000 altında olan alanları kırsal alan kabul etmektedir. 1982 yılında yapılan "kent eşiği araştırması"nda kullanılan 28 farklı değişkene (gelişmişlik göstergeleri) göre, Türkiye'de asgari kentsel fonksiyonlara sahip yerleşimlerin nüfusu 20 000 ve üstü olarak belirlendiği belirtilmiştir (Çezik 1982). Bu tanım, yapıldığı zaman diliminde geçerliliği olabilir. Ancak günümüz koşullarında geçerliliğini kaybetmiştir. Hem gelişmişlik açısından hem de AB aday

ülkesi olması nedeniyle, bu durum Türkiye'nin Birlik uyum şartlarına göre hareket etmesi nedeniyle tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu nüfus sınırlaması çeşitli istatistiklerin derlenmesinde kullanılabilir olmasının yanında bazı göstergelerin hesaplanmasında özellikle IBBS'ye göre veri elde etmek zorlaşmaktadır. Çünkü bu nüfus kriteri Düzey 1, 2 ve 3 bölge ayırımına denk gelmemektedir. Aşağıdaki tablolar da görüleceği gibi bu sınıflamanın Türkiye'nin bugünkü ihtiyacını karşılamamaktadır.

TÜİK verilerinin bir kısmını bu tanıma göre derlesede kırsal istatistikler bakımından eksikler vardır. İleriki bölümlerde konu ile ilgili detaylı bilgi verilecektir. Nüfus kriterine göre aşağıdaki hesaplamalar yapılmıştır. 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarının kullanılması diğer tanımlarla karşılaştırılabilirlik açısından önemlidir. Bu nedenle ADNKS yerine 2000 yılı nüfusları kullanılmıştır.

Tablo 4.11 Türkiye'nin UKKS'ye göre kırsal alan tespiti

Nüfus eşiği	Yerleşim Yeri sayısı	%	Nüfus	%
-20 000	37 948	99,1	27 631 771	40,75
+20 000	354	0,9	40 172 156	59,25
Toplam	38 302	100,0	67 803 927	100,0

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>

Türkiye'nin yerleşim yeri bazında %99,1'i kırsal alan olarak görülmekte ve bu alanlarda yaşayan nüfus ise toplam nüfusun %40,75'ni kapsamaktadır. Kentsel alanlarda ise %59,25'lik bir nüfus, %0,9'luk yerleşim yerinde yaşamaktadır. UKKS'deki tanım sonucu ile GNS'deki tanım sonucu elde edilen nüfus oranı hemen hemen benzerlik göstermektedir. 20 bin nüfus eşiğine göre köy ve bucakların tamamı kırsal alan olarak kabul edilmiştir. Bu durum GNS içinde geçerlidir. Ancak GNS'de kentsel alan olarak kabul edilen 923 il ve ilçe merkezinin sadece 354'ü bu tanıma göre kentsel alan olarak kabul edilmekte, 569 yerleşim yeri ise kırsal alan sınırına girmektedir. Bu şekliyle ise GNS'den farklılık göstermektedir. Aşağıdaki tablolarda il-ilçe merkezi ile köy- bucak ayırımında nüfus dağılımı görülmektedir.

Tablo 4.12 Türkiye'nin UKKS'ye göre kırsal alan tespiti (kent merkezlerine göre)

Nüfus eşiği	İl-İlçe Merkezi	%	Nüfus	%
-20 000	597	64,68	4 902 354	11,14
+20 000	326	35,32	39 103 830	88,86
Toplam	923	100,00	44 006 184	100,00

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>

Türkiye'deki 326 il ve ilçenin nüfusu 20 000'in üzerinde, 527 il ve ilçenin ise 20 000'in altındadır. İl-ilçe merkezlerinin %64,68'i kırsal alan ve nüfusun %11,14'ü bu alanlarda yaşamaktadır. Kentsel alan olan il-ilçelerin oranı ise %35,32 olup, nüfusun %88,86'sı buralarda yaşamaktadır. GNS'ye göre kentsel alan olan il ve ilçe merkezlerinden %64,68'i kırsal alan olarak çıkması, istatistiki araştırmalarda farklı sonuçların çıkmasına neden olacaktır. Bazı çalışmalarda kentsel alan olarak kabul edilerek işlem göre bu yerleşim yerleri, resmi kırsal alan tanımına göre ise kırsal alan olarak kabul edilmiş olmaktadır. Bu durum nüfusla elde edilecek sonuçlarla, 20 bin nüfus eşiğini kullanarak elde edilen sonuçların karşılaştırılabilir olması zorlaşacaktır. GNS tanıma göre kent olan yerleşim yeri, UKKS tanıma göre kırsal alan olarak görülmektedir. Bu iki tanım kullanılarak üretilen istatistik ve göstergelerin birbirleri ile veya AB verileri ile karşılaştırılması zorlaşacaktır.

Tablo 4.13 Türkiye'nin UKKS'ye göre kırsal alan tesbiti (köylere göre)

Nüfus eşiği	Köy-Bucak	%	Nüfus	%
-20 000	37351	99,93	22 729 417	95,51
+20 000	28	0,07	1 068 326	4,49
Toplam	37 379	100,00	23 797 743	100,00

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>

Tablo 4.13'de görüldüğü gibi il-ilçe merkezleri dışında kalan yerleşim yerlerinin sadece %0,07'si kentsel özellik göstermektedir. Bunların da büyük kısmı büyükşehirlerdeki bucak merkezleridir. Buradaki sonuçtan da 28 adet yerleşim yerinde yaşayan ve

%4,49'luk nüfusa denk gelen yerleşim yerleri, GNS 'ye göre kırsal alan olarak tanımlanırken, UKKS tanımına göre kentsel alan olarak kabul edilmektedir.

UKKS tanımı, Türkiye'nin kabul ettiği ve programları ile bazı istatistikleri derlemede kullandığı tanımdır. Bu tanımlama ile AB kırsal kalkınma göstergelerini karşılaştırmak çok doğru olmayacaktır. Çünkü, AB nüfus yoğunluğu kriterini NUTS sınıflamasına göre tanımlamaktadır. Türkiye'de kullanılan tanım yukarıda hesaplanan sonuca göre NUTS sınıflamasına karşılık gelmediği gibi işgücü, nüfus, göç, milli gelir, tarım istatistikleri vb. farklı çalışmalarda kullanılan tanımlardaki sonuçlarla karşılaştırılmamaktadır. Bu nedenle gerek istatistik derlemek için gerekse kırsal kalkınma programlarının uygulamalarında kırsal alanlar için kullanılacak fonların bu tanıma göre değerlendirilemesinin nasıl olacağı düşünülmelidir.

4.4.3.3. OECD tanımına göre Türkiye'nin kırsal alan tanımı

OECD, önceki bölümlerde anlatıldığı üzere 3 kriter üzerinden kırsal alan tespitinin yapılmasını önermektedir. AB ülkelerinde bu tanımı kullanarak kırsal alanlarını belirlemiştir. Bu öneriye göre, 2000 GNS sonuçları kullanılarak Türkiye için aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir (Tablo 4.14).

Birinci kritere göre; Türkiye'de belediyelerin alanı belirlenmediğinden yerel birim olarak kabul gören belediye yerine ilçeler yerel birimler olarak alınmıştır. İlçe nüfusları içinde köy ve belde nüfusları dahildir. Gerçekte köy, bucak ve belde nüfusları dahil olmamalıdır. İlçe merkezlerinin alanları bilinmediği için bu şekilde kullanılmıştır. Öncelikle ilçe nüfusları ilçe alanlarına bölünerek ilçe bazlı nüfus yoğunluğu hesaplanmış, kilometrekareye 150 kişiden daha az nüfus düşen ilçeler kırsal alan olarak tanımlanmıştır (Bkz. Ek-2).

Tablo 4.14 OECD'ye göre Türkiye'nin yerel birimde (ilçe) kırsal alan tanımı

Yoğunluk (kişi/km ²)	İlçe sayısı	%	Alan (km ²)	%	Nüfus	%
-150	747	81	691 914	90	31 109 186	46
+150	176	19	77 690	10	36 694 741	54
Toplam	923	100	769 604	100	67 803 927	100

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>

Bu tanımlamaya göre ilçelerin %81'i kırsal ve %90'lık bir alanı kapsamakta olup, toplam nüfusun %46'sı bu alanlarda yaşamaktadır. Bu hesaplama için belediye verileri kullanılabilseydi çok daha anlamlı sonuçlar çıkabilecekti. Ancak bu sonuçlar da Türkiye'nin kırsal özelliğe sahip olduğunu göstermektedir.

İkinci kritere göre; iller kırsal yoğun, orta kırsal ve kentsel yoğun düzeyi olarak üç düzeye ayrılmıştır. Bir ildeki kırsal ilçelerin (yoğunluk 150 km²'den az ise) toplam nüfusu, il nüfusunun % 50 den fazlası ise kırsal yoğun, %15-50 arasında ise orta kırsal, %15'ten az ise kentsel yoğun bölge olarak tanımlanmıştır (Bkz. Ek-3).

Tablo 4.15 Türkiye'nin bölgesel (Düzyey3) olarak OECD'ye göre kırsal alan tespiti

Kırsallık	Aralık	İl sayısı	%	Alan (km ²)	%	Nüfus	%
Kırsal yoğun	%50'den fazla kırsal nüfus	52	64,2	527 320	68,1	26 881 004	39,6
Orta kırsal	%15-50 kırsal nüfus	27	33,3	233 476	30,8	29 698 103	43,8
Kentsel yoğun	%15'den az kırsal nüfus	2	2,5	8 808	1,1	11 224 820	16,6
Türkiye		81	100	769 604	100	67 803 927	100

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>

Düzeş 3 (il) bölgesel sınıflamasına göre; OECD'nin kırsal alan tanımı dikkate alınarak yapılan hesaplamalar sonucu, Türkiye'de 52 il yoğun kırsal, 27 il orta kırsal ve 2 il ise kentsel yoğun olduğu ortaya çıkmıştır. Toplam nüfusun %16,6'sı kentsel bölgede, %43,8'i orta kırsal ve %39,6'sı ise kırsal bölgede yaşamaktadır (Tablo 4.15). Bu sonuçta Türkiye'nin kırsal alan ağırlıklı yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Üçüncü kritere göre, orta kırsal olarak tanımlanan, nüfusu 500 binden fazla olan ve nüfusunun il nüfusu içindeki payı %25 ten az olan dokuz ilçe (İzmir-Konak, Ankara-Çankaya, Keçiören ve Yenimahalle, İstanbul-Bağcılar, Küçükçekmece, Ümraniye, Kadıköy ve Gaziosmanpaşa) kentsel olarak tanımlanmış, kırsal olarak tanımlanmış olan, nüfusu 200 binden fazla olan ve nüfusunun il nüfusu içindeki payı %25'ten az olan iki ilçe (Konya-Karatay ve Şanlıurfa-Siverek) orta kırsal olarak tanımlanmıştır. (Bkz. Ek-2)

OECD tanımına göre çıkan sonuçlar ile Türkiye'nin kullandığı resmi kırsal alan tanımı arasında çok büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımla, Türkiye'nin kırsal kalkınma programlarına koyduğu 20 bin nüfus eşiğı olan kırsal alan tanımlarını değıştirmesi gerekecektir. Aynı şekilde TÜİK verilerini toplarken bu tanımlara göre yapması gerekmektedir. Yukarıdaki hesaplamalar ışığında ortaya konulacak kırsal alanlar, Türkiye için tanımlanabilecektir. OECD yöntemine göre bulunan bu kırsal alanlar için, TÜİK veri derleme metot ve alanlarını değıştirmek zorunda kalabilecektir. Bu durum elbetteki kolay olmayacaktır. Çünkü uzun bir süredir uygulanan yöntemler yeniden belirlenmiş ve kırsal kalkınma için hedef alan olan kırsal alan yeniden tanımlanmış olacaktır. Bütün verilerin geriye dönük olarak revizesi yapılacaktır. Ancak AB uyum sürecinde diğer konularda olduğu gibi bu konuda da uyum sağlamak zorunluluğunun olduğu unutulmamalıdır. Bu, süreç gerektiren bir durumdur. Türkiye kırsal alanlarını OECD metoduna göre yapmak istiyor ise, ki bu kabul gören bir tanımdır, ilk önce belediye sınırları alanlarının tespitini yapmalı ve yukarıda ortaya konulan hesaplamaları en son veriler kullanarak yeniden hesaplamalıdır. Önceki bölümde açıklaması olan OECD'nin kırsal alan tanımının üç kriteri dikkate alınarak tanımlar oluşturulmalıdır.

4.4.3.4. Eurostat tanımına göre Türkiye’de kentleşme derecesi

Bu tanımlamaya göre, Türkiye belediyelerinin alanı bilinmediğinden yerel birim yine ilçe olarak alınmıştır. Eurostat’ın DEGURBA (DoU) olarak tanımlanan kentleşme derecelendirmesine göre, nüfusu yoğun alan (>500 kişi/km² - 1. grup) ve orta yoğunlukta alan (100-500 kişi/km² - 2. grup) olan ilçeler komşuluk esasına göre, nüfus yoğunluğu ve nüfus büyüklüğü dikkate alınarak birleştirilmiştir. 2000 GNS sonuçları kullanılarak, ilk önce ilçelerin yüzölçümü ve kilometrekareye düşen nüfus yoğunluğu hesaplanmıştır. Tanıma uygun olarak kilometrekareye 500 ve üzeri kişi düşen ve toplam nüfusu en az 50 000 olacak şekilde ilçe birleştirmeleri yapılarak 1. grubun alanları tesbit edilmiştir. 1. ya da 2. grupta yer alan ilçelerin toplam nüfusu 50 000’den fazla olmalıdır. Eğer bir ilçenin yoğunluğu 100’den fazla olup, yoğun nüfuslu alanların dışında kalan (nüfus yoğunluğu 100-500 arası olanlar) ve nüfusu 50 000’den fazla ise 2. grupta yer almıştır. Nüfusu 50 000’den az olan fakat nüfus yoğunluğu 100’den fazla olan ilçeler seyrek nüfuslu alan (-100 kişi/km² - 3. grup) grubuna alınmıştır. Nüfusu 50 000’den az olan ve nüfus yoğunluğu 500 den fazla olan Beşikdüzü ilçesi 1. grubun yerine 2. grubuna alınmıştır. Çünkü birleştirildiği diğer komşu ilçeler 100-500 aralığında yoğunluğa sahiptir. Nüfus yoğunluğu 100’ün altında olan ilçeler, daha önce açıklandığı gibi, Eurostat kırsal alan kriterlerine göre incelendiğinde çok azı 1. ya da 2. gruba geçeceğinden birleştirilmemiş ve 3. grup olarak tanımlanmıştır (Bkz. Ek 4).

1.,2. ve 3. gruba giren ilçeler birleştirilerek aşağıdaki tablo elde edilmiştir.

Tablo 4.16 Eurostat’a göre Türkiye’nin kentleşme derecesi

Kırsallık	Yoğunluk (kişi/km ²)	İlçe sayısı	%	Nüfus	%	Kara alanı (km ²)	%
Seyrek	100’den az	683	74,0	25 935 636	38,3	649 034	84,3
Orta	100-500	180	19,5	20 768 818	31,6	108 962	15,2
Yoğun	500+	60	6,5	21 099 473	31,1	11 608	1,5
Türkiye		923	100,0	67 803 927	100	769 604	100

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>

Tablo 4.16'daki sonuçlara bakıldığında, 2000 GNS sonuçları ile yüzölçümü değerleri kullanılarak Eurostat'ın öngördüğü tanıma göre hesaplamalar yapılmıştır. Türkiye'de kara alanının %84,3'ü seyrek nüfuslu olup, nüfusun %38,3'ü, kara alanının %15,2'si orta yoğunlukta ve nüfusun %31,6'i, kara alanının %1,5'i ise yoğun nüfuslu ve nüfusun %31,1'i bu alanlarda yaşamaktadır. Seyrek nüfuslu alanların yüksek çıkmasında ilçe verileri içinde zaten kırsal özelliği taşıyan köy ve bucakların olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu hesaplamalarda ortaya çıkan kırsal alan tanımı UKKS'de tanımlanan kırsal alan tanımından oldukça farklı olduğu görülmüştür. UKKS kırsal alanı 20 bin nüfus eşiğine göre tanımlamıştır. Bu tanıma göre, yerleşim yerlerinin %99,1'i kırsal alan ve nüfusun %40,75'i bu alanlarda yaşadığı ortaya çıkmıştır. Sadece il ve ilçe merkezleri dikkate alındığında ise %64,68'i kırsal alan ve nüfusun %11,14'ü bu alanlarda yaşamaktadır. Bu oranlar ile yukarıdaki oranlar kıyaslandığında hem alanda, hem de bu alanlarda yaşayan nüfusların farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

4.4.3.5. Bileşik Endeks Yöntemi ile Türkiye'nin kırsal alan tespiti

OECD ve Eurostat tanımlarına göre belediye düzeyinde alan bilgileri Türkiye'de belirlenemediğinden, bu tanımlara göre kırsal alan tespiti için ilçe nüfusları ve alanları kullanılmıştır. Ancak ilçe alanlarında ve nüfus bilgileri içinde köy tüzel kişiliğindeki yerleşim yerleride bulunmaktadır. Bu durum zaten kırsal özellik gösteren köyler, ilçe merkezlerine dahil olarak ilçenin kırsal özelliğe sapsmasına neden olabilmektedir. Kilometrekareye düşen nüfus dağılımında seyrelmelere neden olmaktadır. Bu nedenle, ilçe bazlı çalışmanın hem metodolojik açıdan hem de karşılaştırmalar ve tanımlar bakımından sıkıntı olması nedeniyle OECD tarafından yapılan tanımlamada yerleşim birimi olarak önerdiği belediyeler (il, ilçe, belde belediyesi) ile ilgili istatistik veriler kullanılarak bileşik endeks yöntemi ile hesaplamalar yapılarak kırsal alanların belirlenmesine çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında 2000 GNS'na göre mevcut 3212 belediyeye ait, 42 adet gösterge kullanılarak kırsal kalkınma anlamında Bileşik Endeksin hesaplanması ve belediyelerin ilgili değişkenlere göre aldıkları değerler açısından sıralanarak gruplandırılması

amaçlanmıştır. Bu kapsamda kentsel ve kırsal alan kapsamında kullanılabilirlik gelişmişlik göstergelerinin değerlendirilmesi ve aldıkları değerlere göre belediyelerin gruplandırılması için yeni bir bakış açısı ve yöntemi amaçlanmaktadır. Aşağıdaki göstergeler kentsel ve kırsal alan düzeyinin değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Göstergeler 2000 yılına ait TÜİK verileridir. Belediye verilerinin bu yıl için olması ve diğer kırsal alan tanımları ile uyumlu olması açısından önemlidir. Kullanılan göstergeler aşağıda verilmiştir:

X1: Nüfus

X2: Nüfus bağımlılık oranı

X3: Okur yazarların 6 + üstü yaş nüfusa oranı

X4: Okur yazar kadınların 6 + üstü yaş kadın nüfusa oranı

X5: Okul bitiren kadınların, toplam okul bitirenlere oranı

X6: Yüksek okul bitirenlerin 23+ yaşa oranı

X7: 12-19 yaş evli nüfusun 12+ yaşa oranı

X8: 4 ve daha fazla canlı doğum yapmış kadınların 12+ yaş evli kadınlara oranı

X9: İşsiz nüfusun toplam işgücüne oranı

X10: Ücretli çalışanların toplam istihdama oranı

X11: Ücretli çalışan kadınların toplam kadın istihdama oranı

X12: İşverenlerin toplam istihdama oranı

X13: Ücretsiz aile işgücünün toplam istihdama oranı

X14: Tarım işgücünün toplam istihdama oranı

X15: Sanayi işgücünün toplam istihdama oranı

X16: İnşaat işgücünün toplam istihdama oranı

X17: Ticaret işgücünün toplam istihdama oranı

X18: Ulaştırma işgücünün toplam istihdama oranı

X19: Mali işler işgücünün toplam istihdama oranı

X20: Hizmetler işgücünün toplam istihdama oranı

X21: Ev sahibi hanehalkının toplam hanehalkına oranı

X22: Kiracı hanehalkının toplam hanehalkına oranı

X23: Ortalama hanehalkı büyüklüğü

X24: Tuvaleti içinde olan konutun toplam konuta oranı

- X25: Banyosu olmayan konutun toplam konuta oranı
- X26: Borulu su tesisatı olmayan konutun toplam konuta oranı
- X27: Kişi başı günde toplanan katı atık miktarı
- X28: Katı atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı
- X29: İçme suyu hizmeti alan nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı
- X30: Kişi başı temin edilen içme ve kullanma suyu miktarı
- X31: Kişi başı belediye geliri
- X32: Kişi başı belediye gideri
- X33: Toplam daire sayısı
- X34: Daire başına düşen nüfus
- X35: Ticari bina sayısının toplam bina sayısına oranı
- X36: Sanayi amaçlı kullanılan bina sayısının toplam bina sayısına oranı
- X37: Sağlık, sosyal ve spor amaçlı kullanılan bina sayısının toplam bina sayısı içindeki oranı
- X38: Kanalizasyonu olan bina sayısının toplam bina sayısı içindeki oranı
- X39: 7 ve üzeri daireli bina sayısının toplam bina sayısına oranı
- X40: Tek katlı bina sayısının toplam bina sayısına oranı
- X41: 3 ve üzeri katlı bina sayısının toplam bina sayısına oranı
- X42: 12-19 yaş kadınların canlı doğumunun toplam canlı doğuma oranı

Bu göstergeler kırsal alan istatistikleri için tavsiye edilen verileri kapsadığı gibi, belediyenin sosyo-ekonomik açısından gelişmişliğini gösteren istatistiklerdir. Bu kısımda 42 gösterge kullanılarak hesaplanan bileşik endeksin hesaplama ayrıntıları üzerinde durulmuştur. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.17’de özetlenmiştir. Hesaplama şu şekilde yapılmıştır (OECD 2005).

x_{ij} i. Belediyeye ait j. göstergeye ait değerdir. ($i = 1,2,3,\dots,n$ ve $j = 1,2,3,\dots,k$)

Öncelikle x_{ij} ’ler, z_{ij} ’ye aşağıdaki şekilde dönüştürülerek standartlaştırılmıştır:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{s_j}$$

(1)

$\bar{x}_j$ j. göstergeye ait ortalama

s_j j. göstergeye ait standart sapma

Standartlaştırılmış her değer için $[z_{ij}]$ olarak gösterilen değerler içinden her göstergeye ait ilgili göstergenin ortalaması, aldığı en az ve en çok değer ile göstergeye yaptığı katkı göz önünde tutularak en iyi değer seçilerek ve bu değer z_{0j} olarak gösterilmiştir. Daha sonra z_{ij} ve z_{0j} değerleri kullanılarak belediyelerin kırsallık düzeylerini belirlemek için p_{ij} kırsallık paterni hesaplanmıştır:

$$d_{ij} = (z_{ij} - z_{0j})^2 \quad (2)$$

Elde edilen p_{ij} 'lerden Bileşik Kırsallık Endeksi BE_i değerlerinin hesaplanmasına yardım edecek K_i değerleri hesaplanmaktadır:

$$K_i = \left[\frac{\sum_{j=1}^k d_{ij}}{(D.K.)_j} \right]^{1/2} \quad (3)$$

$$(D.K.)_j = \frac{SS_i}{x_i} \quad (4)$$

$(D.K.)_j$ x_{ij} 'deki j. göstergeye ait değişim katsayısını göstermektedir.

Bileşik Kırsallık Endeks BE_i değeri,

$$BTGE_i = \frac{K_i}{K}$$

(5)

formülünden yararlanılarak hesaplanmıştır.

$$K = \bar{K} + 3S_{D_i}$$

(6)

$\bar{K}$: K_i değerlerine ait ortalama

S_{D_i} : K_i değerlerine ait standart sapma

Elde edilen endeks değerleri Ek-5’de verilmektedir. Buna göre, Tablo 4.17’de belediyelerin aldıkları değerlere göre gruplandırılması görülmektedir.

Tablo 4.17 Bileşik Endeks Değerine göre kırsal alan tespiti

Değer aralığı	Kırsallık düzeyi	Belediye sayısı	%	2000 GNS	%
<= 0,53	Yoğun kırsal alan	978	30,44	6 646 886	12,45
0,53 - 0,65	Orta kırsal alan	1117	34,78	17 064 887	31,95
0,65 - 0,76	Orta kentsel alan	535	16,66	11 729 968	21,96
>= 0,76	Yoğun kentsel alan	582	18,22	17 962 099	33,64
	Türkiye	3212	100,00	53 403 840	100,00

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>

Tablo 4.17’deki sonuçlara göre Türkiye’deki 3212 belediyenin %30,45’i yoğun kırsal alan olup toplam belediye nüfusunun %12,45’i bu alanlarda yaşamaktadır, %34,78’i ise orta kırsal alan ve toplam belediye nüfusunun %31,95’i buralarda yaşamaktadır. Orta yoğunluktaki kentsel alanlar %16,66 ve nüfusun %21,96’sı ile yoğun kentsel alanlar belediyelerin %18,22’ni kapsamakta olup, nüfusun %33,64’ü bu alanlarda yaşamaktadır.

Bu sonuçlara göre, belediyelerin % 65,22'si kırsal alan ve toplam belediye nüfusunun %44,4'ü ile %34,88'i de kentsel alan olup toplam belediye nüfusunun %45,6'sı bu alanlarda yaşamaktadır. 3212 belediye dışında kalan yerleşim yerleri köy ve buçaklar kırsal alan olarak kabul edilmiştir. Bu alanlarda yaşanan nüfus ise 2000 GNS verilerine göre 14 400 087 (67 803 927-53 403 840 farkı)'dir. Bu alanlarda toplam nüfusun %21,24'ü yaşamaktadır.

Türkiye için OECD, Eurostat, GNS ve UKKS'de kabul edilen kırsal alan tanımlarından hareketle tespitler yapılmıştır. Ancak uluslararası kabul görmüş olan ve özellikle AB üye devletleri tarafından da kullanılan OECD tanımını kullanması kırsal kalkınma göstergelerini karşılaştırabilmesi ve kırsal kalkınma projelerini uygulayabilmesi için gereklilik göstermektedir.

4.5. AB Kırsal Kalkınma İstatistikleri

4.5.1. Kırsal alan istatistiklerinin gelişimi

Kırsal alanlar, ülke politikalarının uygulanmasında ve birçok çalışma çerçevesinde ele alınmıştır. Bu sebeple, kırsal alanların bugün karşı karşıya olduğu sorunlarla ilgili oluşturulan bu politikalara veya bunlarla ilgili belirli konulara yön veren kapsamlı bir göstergeler setinin oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

Tarım merkezli sektörel bir yaklaşım, bazı sektörlerin politika üreticileri tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Bununla birlikte, bu alanlara yönelik farklı sorunları ve bunlarla ilgili politikaları, finansal destek dahil olmak üzere göz önünde bulundurarak, kırsal alanlar için oluşturulan kapsamlı göstergeler seti bu alanların belirli ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlarına hitap ettiği sürece, kırsal alanlar için sürdürülebilir bir kalkınma sağlanacaktır. Belirli bir kırsal alanın birtakım problemlerinin olabileceği açıktır; bununla birlikte bütün kırsal alanlar kendi karakteristik özelliklerinden kaynaklanan düşük nüfus yoğunluğu, uzaklık vb. ortak problemlerle karşılaşmaktadır ve mevcut yaklaşım, birlik açısından, ortak sorunların ele alınması şeklindedir. Kırsal alanlar için göstergeler seti oluşturmak amacıyla Eurostat aşağıdaki konuları belirlemiştir (Eurostat 2005i).

4.5.1.1. Politika planı

Kırsal alana hitap eden politikalar, OTP kapsamında kırsal alanlar için politikaları oluşturacak ve uygulayacak kurum/kuruluşların (DG-Agri vb.) görevleri OTP'nin gelişimi bölümünde detaylı olarak verildiği üzere netleştirilmiştir. Böylece politikalar daha hızlı ve şeffaf olarak uygulanabilecek ve kırsal alanlar için verilen destekler yerinde ve zamanında kullanılacaktır.

AB'yi kuran anlaşmanın 158. maddesi (Başlık XVII), özellikle kırsal alanları içerecek şekilde en az ayrıcalık tanınan bölgelerin geri kalmışlık seviyesi ile farklı bölgelerin

gelişmişlik seviyesi arasındaki farklılıkları gidererek ekonomik ve sosyal bir bütünlüğün oluşmasını istemektedir. Bu talebe karşılık olarak geliştirilen politikalar;

- Belirtilen araçlarla bütünleştirme politikası: Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu (AKKF-ERDF), ASF ve Bütünleştirme Fonu,
- OTP piyasa destekleri ve piyasa harici destek miktarları olmak üzere iki araç kullanmaktadır. Bu miktarlar Avrupa Tarımsal Yardım ve Garanti Fonu'nun Yardım veya Garanti Bölümleri tarafından finanse edilmektedir. Bu amaçla, 2007'de kırsal kalkınma için belirli bir fon kurulmuştur. (Kırsal Kalkınma için Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu).

Yukarıda bahsedilen iki politika bölgesel ve sektörel olmak üzere iki farklı yaklaşım takip etmiştir (Eurostat 2005i).

1. Bölgesel Kırsal Kalkınma Politikası (Birleştirme Politikası)

Bu politika tarıma ve kırsal alanlara hitap etmektedir. Amaç, kırsal alanlara uygulanabilir, farklılaştırılmış, sürdürülebilir (karma) bir ekonomi ile toplum temin etmektir. Nihai çok fonksiyonlu kırsal alan iç ihtiyaçlara ürün, çevresel ürün, gündelik yaşam, aktiviteler, hayat tarzı ve erişebilirlik açısından toplumun talep ettiği bazı yeni ihtiyaçları karşılayabilmelidir.

2. Sektörel Kırsal Kalkınma Politikası (OTP)

Bu politikanın amacı devam eden OTP'ye eşlik etmesidir. Aslında bu OTP reformunun sonucudur ve OTP'nin ikinci ayağını oluşturmaktadır. Bu politika piyasa desteğinin içermediği bütün miktarları kapsamaktadır. Resmi dayanak 1257/1999 numaralı konsey yönetmeliğidir ve ayrıca üye devletlerin seçim yapabileceği bir liste sunan ve Kırsal Kalkınma Yönetmeliği olarak bilinir. Tesis edilen temel araçlar kırsal kalkınma programlarıdır. Kaynak aktarımı sektörel yaklaşımı takip etmektedir, yani bütün yararlanıcılar çiftçidir.

2007-2013 yeni kırsal kalkınma program periyodunda, DG AGRI (Directorate-General for Agriculture and Rural Development) 2003'te kırsal kalkınma ile ilgilenenlerin de davet edildiği "Salzburg Konferansı'nı" organize etmiştir. Bu konferansın sonuçları baz alınarak kırsal kalkınma politikası için üç temel faaliyet alanı formüle edilmiştir.

- Yeniden yapılanma yoluyla tarım sektörünün rekabet edebilirliğini artırmak,
- Arazi yönetimi için sağlanan destek yoluyla çevreyi ve kırsal çevreyi güzelleştirme,
- Kırsal alanlardaki hayat kalitesini yükseltmek ve tarım sektörünü ve diğer kırsal aktörleri hedef alan ekonomik aktiviteler yoluyla farklılıkları teşvik etmek.

Bu politikaların tamamı, Lisbon ve Gothenburg Konsey'lerinde (Sürdürülebilir kalkınma politikasını şekillendiren konseyler) belirtilen stratejik hedeflerle uyumlu olmalıdır, yani istihdamı artırmak, ekonomik reform ve doğal ve çevresel kaynaklar bakımından bilgi bazlı ekonominin parçası olarak sosyal bütünleşmedir.

Ulusal veya Birlik seviyesinde etkili bir kırsal kalkınma politikası, Cork bildirisinde mevcut olan ekonomik, sosyal ve çevresel konulara hitap eden kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasını garanti etmelidir. Etkili bir kırsal kalkınma politikasına eşlik eden istatistikler de kırsal alanlar için aynı konulara hitap etmelidir. Politikalar ile politikanın uygulandığı alanlar için gerekli istatistik ve göstergeler aynı amaca hizmet etmelidir. Uygulanacak politika ekonomik temelli ise istatistiklerde ekonomiyi tanımlayacak ve yön verecek derecede olmalıdır. Sonuçta istatistikler olmazsa uygulanacak ya politika olmayacak ya da yanlış politikalar uygulanacaktır (Eurostat 2005i).

4.5.1.2. Kırsal alanlar için istatistikler

Kırsal alanlar için "Öncelikli Göstergeler" setinin tanımlanmasındaki prensipler çerçeve olarak belirtilmiştir. Mevcut bilgiler araştırılarak, kırsal alanların öncelikli konularını incelemek ve kırsal kalkınma politika ve programlarını uygulamak amacıyla hazırlanmıştır. Öncelikli alanların tespitinde gerekli olan göstergeler setinde öncelikli

veriler olmasına neden olmuştur. İstatistikler kırsal kalkınma politikalarını oluşturmada ve uygulamada destekleyici ve sürükleyici olmalıdır. Bu kapsamda kırsal alanlar için oluşturulan istatistiklerin aşağıda verilen özelliklerde en az birisine sahip olması istenir (Eurostat 2005i).

1. Politikanın etkinliğinin değerlendirilmesi için gerekli bilgileri sağlayacak, OTP kapsamında kırsal kalkınma projeleri için veriler gibi belirli bir politikanın gereksinimini karşılayabilir,
2. Daha çok farklı politikaların formülasyon hizmetini görerek ve birçok politikanın ve ilgili fonun ileri seviyede yani makro düzeyde etki değerlendirmesine imkan vererek, kırsal alanların problemleri ile ilgili genel bir bilgi sağlayabilir.

Daha geniş bir kullanıcı kitlesine hitap ettiği için yani üretilen istatistikler tek bir hedefe yoğunlaşmadan daha genel ve üretilecek farklı politikalara hizmet edecek 2. yaklaşım dikkate alınmıştır. Bu şekilde istatistiksel bir yaklaşım AB tarafından sürdürülebilir kırsal kalkınma için belirlenen stratejik amaçlara cevap vermektedir. Şunu göz önünde bulundurmak gerekir ki, 1. yaklaşım, yani belirli bir politikanın veya programın ihtiyacını karşılayan yaklaşıma göre, 2. yaklaşımın politika veya programa uygun politika bölümünün yetkisi dahilinde olmalıdır. Çok sık olarak, politikanın etkinliğini ve kırsal kalkınma programlarını değerlendirmek amacıyla daha çok idari olarak gerekli bilgilerin toplanması için OTP kapsamındaki kırsal kalkınma programlarında olduğu gibi bir uygulamalardır. Kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasını hesap ederek sosyal, ekonomik ve çevresel alanların içinde değerlendirilebilmesi için konuların geniş bir yelpazesi mevcuttur. Kırsal alanlar için ulusal düzeydeki herhangi bir göstergenin geliştirilebileceği söylenebilir. Bununla birlikte, veri toplamayla ilgili maliyetleri sınırlandırmak amacıyla birtakım öncelikler belirlenebilir. Kalkınmanın erken safhasında, yeni araştırma başlatmayı gerektirmeyen ana politikaları veya sorunları kapsayan sınırlı sayıda istatistik göz önünde bulundurulabilir. İdari kaynaklardan veya mevcut araştırmalardan elde edilebilir veriler için sınırlı sayıda öncelikli konuların göz önünde bulundurmaları teklif edilmektedir. Bu durum ana politikalar oluşturulurken geçerli olmaktadır (Eurostat 2005i).

Verinin raporlanacağı coğrafi detaylar dikkate alınarak bölgesel veri sağlamak farklı çalışmalar içinde kullanılabilir olması ilgiyi artıracaktır. Bölgesel politikalar oluşurken bölgesel verilerde gündeme gelecek ve bunun için detay çalışmalar gerecektir. Ancak bu aşamada, verilerin ulusal düzeyde raporlanması teklif edilmektedir, fakat araştırma sonuçlarının daha düşük bir seviyede (NUTS 3) istatistiksel olarak anlamlı bir bilgi sağlanıp sağlanamayacağını belirlemek amacıyla bir pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışma Danimarka merkezli olup 2007 yılında uygulanmıştır. Sonuçları 2008 yılı ocak ayında rapor halinde Eurostat'a sunulmuştur.

Bilginin yapısal tabiatından dolayı, daha düşük bir frekansın yeterli olabileceği onaylanmasına rağmen, istatistiklerin yıllık bazda ve NUTS3 düzeyinde olması teklif edilmiştir (Eurostat 2008d). Bu şekilde üye ülkeler ve özellikle Türkiye kendi sınıflaması açısından daha rahat bilgi derleme imkanına sahip olacaktır. Çünkü idari yapılanması olan il, Düzey 3 olarak tanımlanmıştır. Sınıflama oluşturulurken yeniden yaratılan bölgeler için veri toplamak her zaman zor olmuştur. Oysa idari bir yapının olması istatistik altyapısının oluşmasına neden olmaktadır. Türkiye'de NUTS 3 düzeyi il'e denk gelmesi veri derlemede kolaylıklar sağlayacaktır. Bu düzeyde çoğu veriler uzun süredir derlenmekte ya da gerekli altyapı hazır durumdadır.

4.5.1.3. Kırsal kalkınma göstergeleri

Kırsal kalkınma politika kuruluşları ile ilgili belirli sorunların analizlerini takiben, kırsal alan politikalarını analiz ve formüle etmek amacıyla "öncelikli göstergeler seti" hazırlanmıştır. Kırsal alanlar için mevcut kalkınma göstergeleri, daha önce belirtildiği gibi, kırsal alanların ekonomik, sosyal ve çevresel alanlardaki öncelikli politikalarına veya sorunlarına odaklanacaktır. Kırsal alanları ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel yönden sağlıklı hale getirebilecek başlıklar şunlardır (Eurostat 2005i):

- Kırsal alanlar en azından kendi nüfusunu koruyabilmeli ve varlığını sürdürebilir bir yaş yapısına sahip olmalıdır,

- Bu alanların ekonomik temeli, temel sektördeki iş kayıplarını telafi edebilmesi için istihdam seviyesini koruyabilecek hatta artıracak şekilde temel sektörden daha fazla farklılaşmalıdır, dolaylı olarak bu yoksulluk ve işsizlik oranlarının kentsel alanlardan daha kötü olmaması gerektiği anlamına gelir,
- Bir alanın erişebilirliği çok önemlidir. Bu nedenle kırsal alanlara ulaşabilmek için gerekli altyapının olması gerekir,
- Mülk sahipliği yaygın olmalıdır, yerel olarak finanse edilen ve başlatılan yeni küçük çaplı teşebbüslerin göreceli olarak yüksek olması gerekmektedir,
- Kırsal nüfusun fiziksel ve ruhsal sağlığının başka herhangi bir yerdeki nüfus kadar iyi olması gerekmektedir,
- Kamu faaliyetleri uzlaşılan temel değerlerle ortak amaçlara yönelik olmalıdır. Amaçlar ve değerler “bottom-up” yaklaşımı kullanılarak belirlenmiştir. Yerel hükümet, uygun mali ve karar alma özerkliği ile aktiftir,
- Kırsal topluluklar kendi kalkınmalarını gerçekleştirirler, kalkınmaları başkaları tarafından gerçekleştirilmez.

Yukarıda belirtilen kırsal alanlar için öncelikli olanları belirlerken, ilk dört konu üzerinde yoğunlaşılması gerekmektedir. İlgili istatistikleri belirlemek için, kırsal alanların politikacılar ve kırsal alanda yaşayanlar ile STÖ’ler tarafından ortaya çıkarılan belirli sorunların bazıları aşağıda çerçeve olarak verilmiştir.

1. *Kırsal alanlar en azından kendi nüfusunu koruyabilmeli ve varlığını sürdürebilir bir yaş yapısına sahip olmalıdır.*

Kırsal alanlar, tarihi olarak, kentsel alanların inşasında ve kent fabrikalarının faaliyetinde işgücü ihtiyacını karşılamışlardır. Yakın geçmişe kadar, genç nüfusun kırsal alan dışına göçü sınırlı sayıdaki şehir merkezlerindeki istihdam ve yatırım odaklı politikalar sebebiyle teşvik edilmiştir. Kırsal alanların depopülasyonu, kırsal alanlardaki tarım dışı istihdam eksikliği ile birlikte tarımdaki etkinlik artışı yoluyla ayrıca vurgulanmıştır.

Geçtiğimiz yıllarda kırsal alanların nüfus artışında gözlenmiştir. Bazı ekonomik aktivitelerin merkezi olmaktan çıkıp çevreye doğru yayılması, emeklilik göçü kadar özel araç sahipliği, toplu taşıma altyapısı vb. şehir merkezlerine ulaşım imkanlarının daha iyi hale gelmesi gibi nedenler kırsal alanların nüfus artışına katkıda bulunan etmenlerdir.

Nüfus değişiklikleri kırsal alanın yaş yapısını da etkileyebilir. Sürdürülebilir bir yaş yapısı gelişmekte olan bir bölgenin önkoşuludur. Eğer yaş yapısı sürdürülebilir değilse, mesela yaşlı nüfus durumunda, doğum oranı ölüm oranını karşılamadığı için doğal nüfus kaybı ile bölge nüfusunu kaybedebilir (Eurostat 2005i).

Bu temeller üzerinde, aşağıdaki nüfus/göç konuları öne çıkmıştır.

- Nüfus ve nüfus değişimi
  - Yaşa göre iç ve dış göç
  - Yaş yapısı
2. *Bu alanların ekonomik temeli, temel sektördeki iş kayıplarını telafi edebilmesi için istihdam seviyesini koruyabilecek hatta artıracak şekilde temel sektörden daha fazla farklılaşmalıdır.*
  3. *Kırsal alanların geleneksel ekonomik tabanı ana sektördü ve özellikle de tarımdı. Tarım sistemlerindeki birçok ilerlemeden ve mekanizasyondan dolayı bu sektörde üye devletlerin işgücünün çok küçük bir yüzdesi istihdam edilmektedir.*

Hemen hemen bütün kırsal alanlarda, tarımsal işletmeler ikinci plandadır ve üçüncü sırada gelen bir sektör bulunabilir, fakat daha çok onlar doğrudan veya dolaylı olarak alandaki tarımsal aktivitelerle ilgilidir. Tarımsal araç gereç bakım ve onarımı, tarımda gerekli tüm girdiler mesela tohumlar, gübre, ilaç vb. bölgenin tarım ürünlerini işleyen kuruluşlar örnektir.

Gerçek farklılaşma yerel tarım faaliyetlerinden daha bağımsız işletmelerin kurulması anlamına gelmektedir. Ölçek ekonomisi oluşturmanın zor olduğu göz önüne alınarak, küçük işletmeleri tarımdan bağımsız bir ekonomi tesis edebilmek için bir seçenek olarak görünmektedir.

İkinci ve üçüncü sektörde (sanayi ve hizmet), ölçek ekonomisi ile birlikte farklılaştırılmış ekonomiye kalifiye işgücü yani beşeri sermaye gerektirmektedir. Geleneksel olarak kırsal alanlarda tarım faaliyetleri düşük yetenekli işgücü ile gerçekleştirilebilir. Bu temelden hareketle, ekonomi ve beşeri sermaye ile ilgili aşağıdaki göstergeler önemlidir (Hay 2003a).

- İstihdam şekilleri (kendi işi olanlar, ücretli çalışanlar vb.),
- Farklı sektörlerin önemi (Tarım, Sanayi ve Hizmet sektörleri),
- Kamu sektörünün önemi,
- Yerel ekonominin dinamikleri,
- Turizmin önemi,
- Tarım sektörünün verimliliği,
- Potansiyel olarak mevcut olan insan kaynakları,
- Beşeri sermaye (işgücü, eğitim durumu vb. sosyal sermaye),

4. *Yoksulluk ve işsizlik oranlarının kentsel alanlardan daha kötü olmaması gerektiği anlamına gelir.*

Yoksulluk oranları ve sosyal yoksunluk, finansal yoksulluk, sosyal transferler, hayat beklentisi, uzun dönem işsizlik vb. birçok faktöre bağlıdır. Potansiyel olarak, kırsal alanlarda, özellikle de temel sektörde bulunan işçiler, eğer düşük yetenek gerektiren işte çalışıyorlarsa uzun dönem işsizlik oranları yüksek olacaktır. Bu temelden hareketle, aşağıdaki sosyal konular ön plana çıkmıştır (Eurostat 2005i):

- İstihdamda değişiklik,
- İstihdamın göreceli değişimi,
- İşsizliğin göreceli değişimi,
- Yaşam kalitesi,
- Yoksulluk oranı

5. Bir alanın erişebilirliği çok önemli hale gelmektedir.

Erişebilirlik geniş anlamda yorumlanmaktadır. Yerleşiklerin yer değiştirmesine imkan veren ulaşım altyapısı, insanların eğlence ve iş için kırsal alanları kolayca ziyaret etmeleri anlamına gelebilir. Ayrıca, erişebilirlik modern toplumun hizmetlerine ve sosyal altyapısına ulaşılabilirliği ifade edebilir. Bu temelden hareketle, erişebilirlik ile ilgili aşağıdaki konular Eurostat tarafından önerilmiştir (Eurostat 2005i):

- Ulaşım altyapısı,
- Yer değiştirmenin önemi (insanların istedikleri mekanlara kolaylıkla gidebilmeleri ve yerleşimleri),
- Hizmetlere erişebilirlik (Kamu hizmetleri dahil),
- ICT (Information and Communication Technology – Bilgi ve İletişim Teknolojisi)’ye erişebilirlik.

Kırsal alanlar için politikaların hangi amaç ve gerekçe için olacağı yukarıda belirtildiği gibi, ana başlıklar halinde olmak üzere öncelikli göstergeler seti şu şekilde oluşmuştur.

- Nüfus ve göç,
- Ekonomi ve beşeri sermaye (ekonomik yapı ve verimlilik dahil),
- İşsizlik ve yoksulluk,
- Hizmetlere ve altyapıya erişebilirlik.

AB bu göstergeler grubunu oluştururken, OECD de yukarıdaki dört başlığı kapsayan temel kırsal kalkınma göstergeler setini önermiştir. OECD uluslararası faaliyet yürüten bir kurum olması ve görevleri arasında üye ülkelerde halkın yaşam standartının iyileştirilmesi, sürekli ve dengeli ekonomik gelişim sağlayan politikayı desteklemesi ve yardım etmesi, işsizliğin ortadan kaldırılmasına destek olması nedeniyle kırsal alanlara yönelik gerekli göstergeler setinin olmasını kabul etmiştir (<http://www.oecd.org>).

Bunlar;

1. Nüfus ve göç,
2. Sosyal hayat kalitesi ve adalet,
3. Ekonomik yapı ve performans,
4. Çevre ve sürdürülebilirlik.

Bu kapsamda tespit edilen göstergeler ana başlıklar halinde aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.18 Kırsal alan nüfus ve göç göstergeleri

Konu	Gösterge	Değişken	Açıklama
Nüfus değişimi	Toplam nüfus	1. ve 2. yıl toplam nüfus	İlk çalışmalar için yeterli olup, gerekli görüldüğünde detaylandırılabilir.
Net göç	Yaş gruplarına göre göç	İç ve dış göç 15-24, 24-65 ve 65 + LAU 2 (Yerel İdari Birim) düzeyinde	İç ve dış göç sebepleri nelerdir?
Doğal nüfus değişimi	Doğum/Ölüm oranları ve % değişimi	1.yıl ölüm ve doğum, 2.yıl ölüm ve doğum oranları	Sosyal yapıyı yansıtmaktadır.
Yaş yapısı değişimi	Cinsiyete göre yaş yapısı(1.yıl ve 2. yıl)	Cinsiyete göre 0-14, 15-64 ve 65 üzeri yaş dağılımı	Nüfus yaşlanmasını ve işgücü baskısını göstermektedir.

Kaynak: Eurostat 2005i.

AB kırsal alandaki nüfus ve göç hareketliliği ile ilgili göstergeler seti oluşturmuştur. Bu başlıkta dört ana gösterge temel alınmıştır. Kırsaldaki nüfus değişimi, göç, doğal nüfus değişimi ve yaş yapısıdır. Kırsal kalkınma politikaları uygulamalarında hedef kitlenin bu dört başlıktaki verileri, hedefe ulaşmada ve politika uygulamada yön verecektir. Kırsal alanın nüfus değişimi, kırsal kalkınma projesinin ilk aşamasında gereklidir. Göç verileri yaş gruplarına göre iç ve dış göç ayrımında olması bu alandaki göç sebeplerini ortaya koymak için gereklidir. Doğum ve ölüm oranları sosyal yapıyı ortaya koymakta ve nüfusun yaş yapısında bu alanlardaki nüfusun yaşlanma derecesini ve böylelikle işgücü sorunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 4.19 Kırsal alanlar için ekonomik yapı ve performans göstergeleri

Konu	Gösterge	Değişken	Açıklama
Tarım işletmelerinin yapısı	Tarımsal işletme büyüklüğü	Ekonomik Büyüklük Birimi(ESU)'ne göre işletme büyüklükleri	FSS sonuçlarına göre hesaplanır.
1. sektörün ağırlığı	1. sektörün brüt katma değeri	-	-
Tarımsal işletmelerin verimliliği	Hektar ve AWU (Yıllık Çalışma Birimi) cinsinden kişi başı katma değeri	-	-

Kaynak: Eurostat 2005i.

Ekonomik yapı ve performans göstergeleri, kırsal alandaki tarım işletmelerinin yapısını ve bu işletmelerin brüt katma değerini tespit ederek hem yerel birimdeki ekonomiye katkısını hem de ulusal ekonomiye katkısını ortaya çıkarmış olmaktadır. Böylelikle tarım sektörü ile uğraşan nüfusun yaşam biçimleri ve gelir seviyeleri ortaya çıkarılmış olacak ve kırsal kalkınma programlarında bu sektöre nasıl destek sağlanacağı ortaya çıkarılacaktır. Tarım işletmelerini ekonomik büyüklükleri ile işgücü katma değeri ortaya konularak gerek işgücü gereksinimi gerekse fazlalığı tespit edilerek yatırımlar buna göre yapılabilecektir.

Tablo 4.20 Kırsal alanlar için ekonomik ve beşeri göstergeler

Konu	Gösterge	Değişken	Açıklama-1	Açıklama-2
İstihdam şekilleri	Kendi işinde çalışanların yüzdesi	Kendi işinde çalışanların sayısı	Küçük ve orta boy işletmelerde bu oran yüksek olabilir.	Kırsal alanda tarımsal işletmenin olması oranını düşürmektedir
Farklı sektörlerin önemi	1., 2. ve 3. sektörlerdeki istihdam	1. 2. 3. sektördeki toplam istihdam	Alanın tarımsal faaliyetleri gerçekleştiği ve 3. sektörün durumunda değişiklik var mı?	Sektör sınıflaması NACE.Rev.1. 1. (*)
Kamu sektörünün payı	Kamu sektörünün istihdam içindeki oranı	Kamu sektörü toplam istihdamı	-	-
Turizmin önemi	Turizmin önemi	Turizm tesislerindeki kapasite, Tesis sayısı, Oda sayısı, Yatak sayısı	Tarımsal turizm ile diğer turizmi kapsamaktadır	-
İmalatın sektör içindeki ağırlığı	İmalat sektörünün kişi başı brüt katma değeri	İmalattaki brüt katma değer toplamı	-	-
3. sektörün ağırlığı	3. sektördeki kişi başı brüt katma değeri	3. sektörün toplam brüt katma değeri	-	-
Yerel ekonominin dinamiği	İş oluşum oranı	Toplam işletme sayısı ve yeni oluşan işletme sayısı	Bölge girişim için cazip midir? Yeni işletme kurmada teşvikler var mıdır?	-
Beşeri sermaye	İşçilerin ve kendi işini yapanların eğitim durumu	Yüksek öğrenimlerinin sayısı (Cinsiyet ve yaşa göre)	İşgücünün eğitim kalitesi	Uluslararası Eğitim Sınıflamasına (ISCED) göre
Potansiyel beşeri kaynaklar	Aktivite oranı (1. yıl ve 2. yıl oranı)	Aktif nüfus/Çalışan nüfus oranı	-	-
İstihdamdaki değişim	İstihdamdaki büyüme	1. yıl ve 2. yıl toplam istihdam	-	Yaş ve cinsiyete göre
İstihdamın görece değişimi	İstihdam oranı (1.yıl ve 2.yıl oranı)	15-65 yaş arası çalışan nüfus	Çalışan nüfusa part-time ve mevsimlik çalışanlar dahil	Cinsiyete göre dağılım
İşsizliğin görece değişimi	İşsizlik oranı(1. yıl ve 2. yıl)	15-64 yaş arası işsiz insan sayısı	Yaş ve cinsiyet ayrımında	-

Kaynak: Eurostat 2005i.

*NACE (Nomenclature statistique des Activites economiques dans la Communaute Europeenne) Rev. 1.1. sınıflamasında, ekonomik aktivitelere göre üç sektör bulunmaktadır.

Bunlar;

1. *Primary (Birincil) sektör*; A grubu sektörler olup, Tarım, Avcılık ve Ormanlık ile Balıkçılık sektörlerini kapsamaktadır.
2. *Secondary (İkincil) sektör*; C, D, E ve F grubu sektörler olup, Madencilik ve Taşocaklığı, İmalat, Elektrik, Gaz ve Su Rezervi ile İnşaat sektörlerini içermektedir.
3. *Tertiary (Üçüncül) sektör*; G - P arasındaki gruplar olup, Özel ve Kamu hizmetlerini kapsamaktadır.

Ekonomik ve beşeri göstergeler, kırsal alanların gelişmişlik durumunu gösteren en önemli göstergelerdir. Bu grupta istihdam durumu, sektörlerin katma değerleri, aktif nüfus, işsizlik oranı, işgücü eğitim durumu ve işgücü yaş yapısı gibi göstergeler yer almaktadır. Bu göstergeler kırsal kalkınma uygulamalarında yapılacak yatırımların nasıl, hangi sektöre ve ne oranda yapılacağına yön verecektir. Bu göstergeleri elde etmek için kırsal alan bazında istatistiklerin derlenmesi gerekmektedir.

Tablo 4.21 Kırsal alanlar için hizmetlere erişim ve altyapı göstergeleri

Konu	Gösterge	Değişken	Açıklama
Bölgenin erişebilirliği	Ulaşım ağı, Demir, Kara ve Hava yolları	Bölgenin ulaşım ağına yakınlığı	Bölgenin ulaşım durumu, Oto yol uzunluğu, demir yolu uzunluğu, hava alanı sayısı ve otoban çıkış noktası sayısı
Ulaşım alt yapısının gelişimi	Son 5 yılda yapılan yatırımla	AB ve ulusal destekler	-
Yer değiştirmenin önem derecesi	Profillerdeki değişim	Yer değiştirme sayısı	Bölgenin fonksiyonu (ekonomi ve sosyal alandaki rolü) açısından bilgi verebilir.
Hizmetlere erişim	Hizmetlere Yakınlığı (Banka, postahane, mağazalar, lokanta, okullar, doktor, hastahane, eczane, hotel)	Hizmetlere yakınlık	Bölgenin cazibe olup olmaması
İletişim araçlarının varlığı	İnternet, telefon ağı	İnternet bağlantısı olan hanehalkı sayısı, işletmeler, mobil telefon sayısı	Yeni işletmelerde temel parametrelerdir.
Yeni oluşum imkanları	Endüstri ve diğer işletmeler için arazi durumu	Sanayi sektörü için araziler (tarım arazisi dışında)	-

Kaynak: Eurostat 2005i.

Hizmetlere erişim ve altyapı göstergeleri, kırsal alanın yaşam koşullarında rahatlıkları elde edip etmediğini göstermektedir. Bu alanların cazibe merkezi olması ve diğer alanlardan buralara çeşitli nedenlerle insanların gelmesi veya transit geçiş yeri olarak kullanması, bu alanlardaki altyapı durumuna bağlıdır. Bölgenin ulaşım ağına uzaklığı veya ticaret merkezi olmasını gerektirecek hizmetlerin olması politika uygulamalarında kullanılacaktır. Yerleşim yerlerinin hizmetlere yakınlığı, ulaşım imkanları ve sanayi sektörünün faaliyet gösterebileceği alanların varlığı bölge için uygulanacak projeler için önemlidir.

Tablo 4.22 Kırsal alanlar için sosyal refah göstergeleri

Konu	Gösterge	Değişken	Açıklama
Yoksulluk	Sosyal yardıma bağlılık	Sosyal yardım alan insan sayısı	Ülkeden ülkeye değişkenlik gösterir
Yaşam kalitesi	Kendi mülkünde yaşayan insanların yüzdesi	Kendi mülkünde yaşayanların toplam sayısı, Kiracı,	
Nüfusun görece refahı	Kişi başı gelir, Yoksulluk oranları	Kişi başı milli gelir, Hanehalkı harcanabilir geliri, Transfer ödemelerinden sonra yoksulluk oranı riski taşıyanlar	Ulusal hesaplar

Kaynak: Eurostat 2005i.

Sosyal refah göstergeleri, kırsal kalkınma projeleri için çok önemlidir. Bu göstergeler kırsal alanın veya hedef bölgenin yaşam kalitesini, yoksulluk derecesi ve bu alandaki nüfusun gelirini göstermektedir. Bu göstergelerin olumlu olması kırsal alanın refah seviyesinin yüksek olduğunu gösterecektir. Kırsal kalkınma uygulamalarında bu istatistikler yönlendirici olacaktır. Özellikle sosyal yardımların verilmesinde etkin rol almaktadır.

4.5.1.4. Kırsal alanlar ve temel coğrafi birim

Karşılaştırılabilirlik amacıyla, istatistikleri raporlarken kırsal alanın sınırlarını tayin etmek amacıyla bir tanım yapılmıştır. İleride, daha açıklayıcı bir tanıma imkan vermesi açısından esnek bir sistem geliştirmek amacıyla coğrafi birim tanımlanmıştır ve esnek sistem için imkan ve imkansızlığı belirten durumlar taslak olarak belirtilmiştir.

Karşılaştırılabilir kırsal kalkınma istatistikleri sistemi oluşturabilmek için, kırsal alanları istatistiksel amaçlarla tanımlamak gerekmektedir. Farklı politik amaçlara hizmet eden, bir veya daha fazla kriter baz alınarak kırsallığın farklı tanımlamaları yapılmıştır. DG-AGRI (AB Tarım Genel Müdürlüğü), kırsallığı tanımlamak için arazi örtüsünü kriter olarak kullanabilme ihtimalini araştırmaktadır; Eurostat TAPAS (Technical Action Plan for Agricultural Statistics) altında kırsal alanın sınırlarının belirlenmesinde farklı sosyo-ekonomik kriterlerin sınamasını finanse etmiştir. Uluslararası seviyede, temel olarak nüfus yoğunluğu temel alınarak, detaylı açıklamaları daha önce anlatılan OECD ve Eurostat metotları önerilmiştir.

4.5.1.5. Kırsal kalkınma politika uygulamalarında kullanılan istatistikler

AB'ne üye ve aday ülkeler kırsal kalkınma desteklerinden yararlanmak istediği zaman, ilgili destek alacak bölgeler, kırsal alanlar ve ulusal bazda bazı göstergeler setine ihtiyaç duyulmaktadır. Kırsal kalkınma projelerin kabul görmesi, istatistiklerin bölgeyi tanımlamasına bağlıdır. Bu nedenle üye ve aday ülkeler aşağıdaki konularda detaylı bilgiler hazırlamak zorundadırlar (EC 2005f).

- Ulusal kırsal kalkınma stratejisinin varlığı stratejinin hazırlık ve kabulüne dahil olan Bakanlıkların ilgili bölümlerinin ve bölgesel kurumların belirtilmesi, paydaşlarla birlikte yapılan toplantılar ve danışmalar sonunda stratejinin kabul edildiğine dair bilgiler (ortaklık prensibi), stratejinin ana öncelikleri,
- Kamu tarafından finanse edilen tüm kırsal kalkınma faaliyetleri, bunların entegre programların bir parçası ya da tek başına bir proje olarak uygulanıp

uygulanmadığını ve de hem ulusal hem de bölgesel olarak finans edilen faaliyetleri içermelidir. Bu bilgiler, program veya projelerin yasal dayanağını, tasarımı, hedeflerini, içeriğini, finansmanını, uygulamasını, izlenmesini, kontrol ve değerlendirilmesini kapsamalıdır. Ayrıca, spesifik faaliyetlere yönelik hedeflenmiş alanların tanımı için kullanılan seçim kriterleri tanımlanmalı ve programlar veya projelerden sorumlu olan kurumlar listelenmelidir.

Kırsal kalkınma faaliyetleri;

Kırsal kalkınma politika uygulamaları kırsal kalkınma projeleri ve destekleri ile gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetler daha önce açıklandığı gibi yapısal ve uyum fonları ile OTP kapsamında yürütülmektedir. Üye ve aday ülkelere verilecek destekler Avrupa Komisyonu tarafından kırsal kalkınma destekleri için çıkarılan tüzük ve yönetmelikler ışığında verilmektedir. Bu amaçla bu uygulamalar için gerekli olan ve Avrupa Komisyonu (DG Agri) tarafından belirlenen ve aşağıda maddeler halinde verilen faaliyetler sınırlandırıcı olmamakla birlikte uygulamalarda tavsiye niteliği taşımaktadır (EC 2005f).

- **Tarımsal sektörün rekabetçiliğinin yatırım desteği ve yeniden yapılandırma ile arttırılmasına yönelik tedbirler,**
  - Tarımsal işletmelere yatırımlar,
  - İşleme ve pazarlama desteği,
  - Arazi iyileştirmesi,
  - Yeniden parselleme,
  - Sulama ve su yönetimi,
  - Erken emeklilik,
  - Mesleki eğitim,
  - Danışma ve yayım hizmetlerin sağlanması,
  - Üretici grupların kurulması ve
  - Tarımsal ürünlerin kalitesine yönelik uygulamaların kurulması ve işletilmesi

- **Sürdürülebilir toprak yönetimine destek yoluyla, çevrenin ve kırsal alanların geliştirilmesine yönelik tedbirler,**
  - Dağlık alanlarda veya doğal sorunları olan diğer alanlarda tarımı destekleme,
  - Biyo-çeşitliliğin korunması,
  - Habitat ve peyzajın korunması,
  - Organik tarım, çevre dostu tarım ve ormancılık uygulamaları.

- **Yaşam kalitesinin artırılması ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesinin teşvik edilmesine yönelik tedbirler,**
  - Kırsal nüfusa yönelik temel hizmetlerin götürülmesi (yol, elektrik, su, kanalizasyon vb.), köylerin yenilenmesi ve kalkındırılması,
  - Kırsal ekonomiyi çeşitlendirmeye yönelik yeni ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi örneğin kırsal turizm el sanatları vb.

- **Yerel katılımcı kalkınma faaliyetlerine yönelik destekler, □ □**
  - politika tedbirinin adı (hangi alanda ne politika geliştirilecek),
  - yasal dayanak (ilgili hukuki fiilin adı ve referansı),
  - hedefler, gerekçe ve genel tanım,
  - faydalanıcılar ve uygunluk kriterleri,
  - verilen desteğin detayları (ödeme düzeyi vb.),
  - öngörülen bütçe,
  - faydalanıcıların sayısı ve her bir faydalanıcıya verilen ortalama destek,
  - projenin idaresi (sorumlu kurum vb.).

Bu hedeflere ulaşmak için bazı kırsal alan istatistikleri;

Kırsal alanlar için sınıflandırma veya tanımlamanın olup olmadığı eğer varsa sınıflandırmanın temelini açıklanması ve ülke için kırsal alanların önemini belirten ülke çapındaki sonuçlar kırsal alan istatistikleri olarak belirlenmesi. Ülkenin İBBS veya NUTS için aşağıda belirtilen bilgiler (EC 2005f),

- kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla,
- kilometrekare başına nüfus yoğunluğu ve nüfus gelişim eğrileri (net göç ve doğal gelişim),
- tarım-dışı sektörlerin ekonomik gelişimi,
- işsizlik oranları,
- arazi kullanımı (tarım, ormancılık, doğal alan...),
- tarımda çalışan toplam işgücü %'si ve değişimi (tercihen işgücü yoklaması üzerine kurulmuş, yıllara göre tespit edilen istatistikî verilere göre),
- çevresel koruma (sit) alanları (çevre koruma sistemine alınan tarım alanı %'si ve orman alanı %'si),
- tarımda su kullanımını (sulanan tarım alanı %'si) olmalıdır.

Kırsal kesimde yaşayan toplam nüfusun %'sini ve aşağıdaki hususlarda toplam % ve kırsal nüfus;

- su şebekesi,
- elektrik şebekesi,
- kanalizasyon sistemine bağlantı durumu,
- sabit telefon şebekesi veya mobil telefon şebeke kapsamı,
- hizmetlere erişebilirlik (yolların ve demiryollarının yoğunluğu (km/km²),
- ilköğretim eğitimi,
- ortaöğretim eğitimi,
- yüksek eğitim,

Tarımsal yapıyla ilgili istatistikler;

Kırsal alanlara sektörel olarak bakıldığı zaman ağırlıklı olarak tarım merkezli bir yapı görülmektedir. Kırsal alanların geçim kaynağının tarım olması desteklerin de bu merkezli olmasına sebep vermektedir. Kalkınmanın çekirdeğini tarım sektörü oluşturmaktadır. Bu amaçla geri kalmış alanların ya da kırsal alanların desteklenmesine yönelik çalışmalarda tarımsal yapı öncelik almaktadır. Kırsal alanda yaşayan nüfusun gelir kaynağı tarımsal faaliyet olduğuna göre, bu alanın varlığını gösteren istatistiklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu istatistikler ve konu alanları aşağıda verilmiştir (EC 2005f).

- Dağlık ve tepelik alanlar ve diğer alanlar:
  - Dağlık ve tepelik alanlar:
    - işletme sayısı,
    - kullanılan tarım alanı (UAA) ve
    - birim canlı hayvan sayısı (LU),
    - dezavantajlı arazileri tanımlamak için kullanılan yükseklik ve eğim kriteri.
  - Önemli fiziki engele (dezavantajlı) sahip diğer alanlar:
    - çayır ve hububat veriminin ulusal ortalamasının %80'ninden küçük olduğu alanlarda:
      - işletme sayısı,
      - kullanılan tarım alanı ve
      - birim canlı hayvan sayısı.
    - Temel ekonomik göstergelerin (örneğin katma değer, çiftçilerin brüt ve net kazançları, kazanılan gelir v.b.)
      - ulusal ortalamasının altında olduğu alanlarda:
        - işletme sayısı,
        - kullanılan tarım alanı ve
        - birim canlı hayvan sayısı.

- Yatırım:
  - kazanılan gelirin yıllık insan gücü çalışma sayısına oranının, alandaki tarım-dışı işçilerin ortalamasından 1.2 kez daha az olduğu ve sahiplerin toplam tarım işletme gelirlerinin en az %50'sini sağlayan işletmelerin sayısı ve oranı.
- Genç çiftçiler ve erken emeklilik:
  - çiftlik sahiplerinin beşer yıllık bantlarla yaş profilleri, 40 yaşının altında olanların sayısı dahi.
- Üretici birlikleri:
  - üretimin her bir ana sektör için üretici birliklerince idare edilen kısmın üretim yüzdesi değeri,
  - Meyve ve sebze sektörleri için detayları üretici birliklerinin üyesi olan her bir sektördeki işletmelerin yüzdesi,
  - Meyve ve sebze sektörleri için detayları.
- İşleme ve pazarlama:
  - her bir ana sektör için:
    - işlenen ürün yüzdesi ve mevcut işleme kapasitesi,
    - işlenen oranda tahmin edilen artışlar ve kapasitedeki gelecek on yıl içindeki artış,
    - her bir temel sektör için:
      - modernizasyon ihtiyacı olan kapasite.

İle ilgili temel kırsal alan istatistikleri belirlenmesi kırsal kalkınma projelerinin hazırlanmasında ve uygulanmasında gerekmektedir.

4.5.1.6. Kurumsal konular

Kırsal kalkınma istatistikleri oluşturmada çerçeve olarak belirtilen yaklaşım, kırsal kalkınmanın birçok istatistiksel konuyu kapsayan dikey bir mevzu olduğunu

göstermektedir. Bu durum, uyumlu istatistiklerin derlenmesini garanti etmek amacıyla Eurostat, kullanıcıların taleplerini düşük bir rapor yüküyle karşılamayı garanti altına almak için belirli bir göstergeler seti oluşturmadan önce, kullanıcıların ve veri sağlayanların danışmanlığını garanti etmektedir (Eurostat 2005i).

Uyumlu istatistiklerin üretilmesini garanti altına almak için kırsal kalkınma göstergelerinin tanımlanmasında yer alan istatistikler için mevcut meta verileri kullanarak, Eurostat yetkili birimlerin uzmanlığına başvuracaktır. Bu anlamda, yetkili birimlerin göstergeler için tanım ve meta veri sağlamada aktif katılımı beklenmektedir. Eurostat uzmanları, sınırlama kriterleri ve 2001 nüfus sayımı verileri baz alarak mahalli idarelerin nitelemesini yapmışlardır.

4.5.2. Kırsal kalkınma gösterge tanımları

AB üye devletleri tarafından, kırsal kalkınma göstergelerinin oluşturulmasında kullanılan bazı tanımlar aşağıda verilmiştir (EC 2008b).

Kişi Başı GSYH: Ekonomik kalkınma için ana kriterlerden biri GSYH' dir. GSYH; belirli bir dönem içerisinde ülke sınırları içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin toplam piyasa değeridir. Ekonomik güç karşılaştırmak bağlamında bölgelerarası bir karşılaştırma yapabilmek için bu göstergeye ihtiyaç vardır. Bu amaçla GSYH satın alma gücü standartlarına göre kişi başı olarak ve AB ortalamasının yüzdesi olarak hesaplanmaktadır. 3 yıllık ortalama değerler, kısa dönemli dalgalanmaları azaltmaktadır. Ekonomik kalkınmışlık, ortalamaların oranı olarak da hesaplanmaktadır.

Örnek; (GSYH 'nın 3 yıllık ortalaması) / (3 yıllık ortalama nüfus) ve 3 yıllık ortalamasının yüzdesi olarak da ifade edilebilmektedir.

Ölçü Birimi : Satınalma Gücü Paritesi/ Kişibaşı Satınalma Gücü Standartları

Kaynak : Eurostat – Ekonomik Hesaplar (ESA 95).

İstihdam Oranı: 15-64 yaş aralığında istihdam edilen kişilerin aynı yaştaki nüfusun tamamına oranıdır. İstihdam edilenlerin tamamı, referans olarak alınan hafta boyunca en az 1 saat belirli bir işte çalışan veya geçici olarak iş yerinde bulunmayan 15 yaş üzerindeki bütün insanları ifade etmektedir. Nüfus ise şahsi evlerinde ikamet eden 15 yaşından büyük bütün insanları ifade etmektedir. İkamet eden insanlar nüfusa dahil edilmiştir. Bu nüfus referans olarak kabul edilen hafta boyunca anket uygulanan hanehalklarındaki insanlardan oluşmaktadır. Bu tanımda, evinden kısa bir süreliğine ayrılan (fakat evle ilişkisi kesilmeyen), (kısa süreli çalışmalar, tatiller, hastalıklar ve iş seyahatleri) şahısları da kapsamaktadır. Zorunlu askerlik görevini yapanlar ise bu tanıma dahil değildir.

Ölçü birimi %.

Kaynak: Eurostat - İşgücü anketi (LFS).

İşsizlik oranı: İşsiz sayısının ekonomik olarak aktif nüfusa oranıdır. İşsizler 15- 74 yaş arası;

1. Referans alınan hafta boyunca işsiz olan,
2. Bahsi geçen süre içerisinde çalışmak için elverişli durumda bulunan,
3. Aktif olarak iş arayan

kişilerden oluşur. Ekonomik olarak aktif nüfus, çalışan ve işsiz nüfusun toplamına eşittir.

Ölçü birimi %'dir.

Kaynak: Eurostat - İşgücü Anketi.

Tarımsal eğitim ve öğretim: Tarım sektöründeki çiftçilerden temel ve tam eğitim almış çiftçi yüzdesini ifade eder. Bu gösterge, bölgede bulunan yöneticilerin eğitim seviyesi hakkında bilgi vermektedir. Bu gösterge, temel tarımsal eğitim ve tam zamanlı tarım eğitimi alan yöneticileri kapsamaktadır. Karakteristiklerin tanımlarıyla ilgili olarak 24 Kasım 1999 tarihli Komisyon kararına göre,

Tarımsal ürün listeleri, işletme yapı anketleri gözönünde bulundurularak hariç tutulan tanımlamalar, bölgeler ve taşralar, (EC (1999/3875) (2000/115/ EC) isimli dökümanda belirtilen, yöneticilerin tarımsal eğitimleri aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

Sadece Pratik Tarım Deneyimi: Burada deneyim, tarımsal işletmede çalışmayı gerektirmektedir.

Temel Tarım Eğitim: Herhangi bir tarım okulunda veya enstitüsünde belirli bir konu üzerinde tamamlanan eğitim programları (Bahçecilik, Bağcılık, Ağaç yetiştirme, Balıkçılık, Veterinerlik, Tarımsal teknoloji ve ilgili konular). Tarımsal alanda tamamlanan bir çıraklık eğitimi, temel eğitim olarak değerlendirilmektedir.

Tam Tarımsal Eğitim: Zorunlu eğitimden sonra en az 2 yıl süreyle tam zamanlı olarak tarım kolejinde, üniversitede veya tarımda, bağcılıkta, bahçecilikte, ağaç yetiştirmede, balıkçılıkta, veterinerlikte tarım teknolojileri veya ilgili konularda tamamlanması gerekmektedir.

Ölçü Birimi: %'dir.

Kaynak: Farm Structure Survey (FSS – Çiftlik Yapı Araştırması)

Tarımdaki yaş yapısı: 35 yaşından küçük çiftçilerin yüzdesi ile, 55 yaşından büyük çiftçilerin yüzdesinin birbirine oranıdır. Gösterge, sadece işletme sahibi gerçek kişi olan işletmeleri kapsamaktadır. Yaş yapısı 2 gruba ayrılmıştır. Tarımsal faaliyette uğraşanların genç mi yoksa yaşlı nüfus mu olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşlı nüfus oranı işgücü kaybını göstermektedir.

- 35 yaşından küçük olanlar.
- 55 yaşından büyük olanlar.

Ölçü Birimi: %'dir.

Kaynak : Eurostat – FSS- İşletme Yapı Anketi

Tarımda İşgücü Verimliliği: Her bir yıllık iş birimi (AWU) için Brüt Katma Değer (BKD)'dir. Verimlilik = (GVA/AWU)'dur.

Tarımdaki işgücü verimliliği, her yıllık iş birimi için temel fiyatlarla BKD olarak gösterilmektedir. BKD, çıktı değerlerinden ara tüketim değerlerinin çıkarılmasıyla elde edilir. Çıktı ve BKD temel fiyatlarla, ara tüketim ise satın alma fiyatlarıyla değerlendirilir. Her bir yıllık iş birimi için BKD, işgücü verimliliği ile ilgili karşılaştırılabilir veri sağlamakta, alt sektörler ve bölgeler arası karşılaştırmalara imkan tanımaktadır.

Veri sağlamak mümkün olduğu zaman, 3 yıllık bir ortalama kısa dönem dalgalanmaları hafifletecektir. İşgücü verimliliği ortalamaların oranı olarak hesaplanmaktadır ((3 yıllık BKD ortalaması) / (3 yıllık işgücü ortalaması)).

Tarım sektörü, NACE Rev.1.1 (Tarım, Avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri) 01 no'lu birimine denk gelmektedir. Alt- Göstergeler:

- Tarla ürünlerinde işgücü verimliliği,
- Bahçecilikte işgücü verimliliği,
- Uzun ömürlü ürünlerde işgücü verimliliği,
- Mera hayvancılığında işgücü verimliliği,
- Yem bitkilerinde işgücü verimliliği.

Ölçü Birimi : 1000 Avro / AWU ve Endeks:(AB 25 = 100) ülke düzeyi

Kaynak : Ülke Düzeyinde, Eurostat - Tarımda Ekonomik Hesaplar ve Tarımsal İşgücü Girdi İstatistikleri. Bölge Düzeyinde, Eurostat - Bölgesel Tarımda Ekonomik Hesaplar – FSS ve Sektör bazında, DG – AGRI – FADN

Tarımda Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu: Tarımda, üretim yapmak amacıyla yıllar itibariyle sürekli olarak kullanılan aktiflere yapılan yatırımlardır. Mutlak terimlerle ölçülür.

Ölçü Birimi: Avro.

Kaynak: Ülke Düzeyinde, Eurostat – Ekonomik Hesaplar,
Bölge Düzeyinde, Eurostat Bölgesel Ekonomik Hesaplar.

Birincil Sektörde İstihdamın Gelişimi: Ekonomik hesaplarda, toplam istihdam (ESA 1995, 11.11) bütün bireyleri kapsamaktadır (belirli bir bölgede işçi ve kendi işiyle uğraşanlar).

AB işgücü anketinde, istihdam 15 yaş üstü bütün bireyleri kapsamaktadır (ücretli bir işte çalışan veya kar amaçlı çalışan haftalık çalışma saati göz önüne alınmaksızın).

Birincil Sektör, NACE Rev.1.1 'de 01 ve 02 bölümlerinin A branşına denk gelmektedir (Tarım, Avcılık ve Ormancılık).

NUTS3 düzeyinde bir veri elde edildiği zaman veya kaynak işgücü anketi olduğu zaman, NUTS3 düzeyi göz önünde bulundurulmaksızın birincil sektör ayrıca NACE Rev. 1.1' in 05 birim veya B branşını (Balıkçılık) da kapsamaktadır.

Ölçü Birimi: İstihdam edilen birey sayısı (1000),

Kaynak: Eurostat – Ulusal Hesaplar / İşgücü Anketi.

Birincil Sektördeki Brüt Katma Değer: Bu gösterge, birincil sektörde belirli bir bölgede BKD'yi göstermektedir. BKD: Çıktı değerinden ara tüketimin çıkarılmasıyla elde edilir. Çıktı temel fiyatlarla hesaplanmaktadır. BKD'de temel fiyatlarla değerlendirilmekte, ara tüketim ise tüketici fiyatları ile değerlendirilmektedir. BKD mutlak terimlerle ölçülür.

Ölçü Birimi: Avro

Kaynak: Ülke Düzeyinde, Eurostat – Ulusal Hesaplar

Gıda Sanayinde İşgücü Verimliliği: Gıda sanayinde istihdam edilen her bir bireyin BKD'dir. İşgücü verimliliği, gıda sanayinde istihdam edilen her bir bireyin BKD yoluyla hesaplanır. İstihdam; işçi ve kendi işini yapan sistemin üretim çerçevesinde yer alan faaliyetle uğraşan bütün bireyleri kapsamaktadır.

Gıda sanayinde, NACE Rev.1.1 'de 15 ve 16 birimlere veya DA branşına karşılık gelmektedir (Gıda, içki ve tütün ürünleri).

Ölçü Birimi : İstihdam edilen her birey için (1000 Avro)

Kaynak: Eurostat – Ulusal Hesaplar

Gıda Sanayinde Gayrisafi Sabit Sermaye Oluşumu: Gıda sanayinde yıllar itibariyle sürekli olarak kullanılan aktiflere yapılan yatırımlardır.

Ölçü Birimi: Avro

Kaynak: Eurostat – Ulusal Hesaplar.

Gıda Sanayinde İstihdam Gelişim: Mutlak istihdam oranı, bölgede sağlanan istihdamın sektör içindeki önemini göstermektedir. Ekonomik hesaplarda, toplam istihdam (ESA 1995, 11 . 11) belirli bir bölgede işçi ve kendi işini yapan bütün bireyleri kapsamaktadır.

Ölçü Birimi: İstihdam edilen bireyler (1000 kişi)

Kaynak: Eurostat - Ulusal Hesaplar

Gıda Sanayinin Ekonomik Gelişimi: Bu gösterge, gıda sanayinde belirli bir bölgedeki BKD'i ölçmektedir.

Ölçü Birimi: Avro

Kaynak: Eurostat – Ulusal Hesaplar.

Ormancılıkta İşgücü Verimliliği: İşgücü verimliliği, ormancılık alanında istihdam edilen her bir işçi için BKD kanalıyla ölçülür. İstihdam, işçi ve kendi işini yapan, ve sistem üretim faaliyet sınırları içerisinde yer alan aktivitelerde bulunan bütün bireyleri kapsamaktadır. Ormancılık sektörü, NACE Rev.1.1 'in 02 nolu birimine denk gelmektedir (Ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili aktiviteler).

Ölçü Birimi: İstihdam edilen her birey için (1000 kişi)

Kaynak: Eurostat - Ormancılık için Ekonomik Hesaplar İşgücü Anketi.

Ormancılıkta Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu: Ormancılık alanında yıllar itibariyle mamül üretiminde kullanılan aktif (varlık) yatırımlarıdır. GSSO mutlak terimlerle ölçülmektedir.

Ölçü Birimi: Avro.

Kaynak: Eurostat – Ormancılık için Ekonomik Hesaplar.

Yeni Üye Ülkelerde Yarı Geçimlik İşletmelerin Sayısı: Yeni üye ülkelerin 1 ESU (Ekonomik Büyüklük Birimi) küçük olan işletme sayılarıdır. Yarı geçimlik işletmeler, ürünlerini piyasada satmayan işletmelerdir. Genel olarak, bu tip işletmeler 1 ESU 'dan küçük olan işletmelerdir. Bu işletmelerin önemi ve miktarı hakkında bilgi sahibi olabilmek için, işletme sayılarının ve oranlarının derlenmesi gerekmektedir (Yeni üye ülkelerde yarı geçimlik işletme sayısı ve bu sayının toplam işletme sayısına oranı).

Ölçüm Birimi: Adet, %.

Kaynak : Eurostat – FSS- Çiftlik Yapı Anketi

Su Kalitesi: Nutrient (azot ve fosfor) veya mineral dengeleri, tarımsal nutrient kullanımı, çevresel kalitedeki değişim ve toprak nutrientlerinin sürdürülebilir Gayrisafi nutrient dengeleri, potansiyel su kirliliği hakkında bilgi vermekte ve çok yüksek nitrojen ve fosfor kalıntıları olan tarım alanları ve sistemlerini tespit etmektedir. Bu göstergeler potansiyel nitrojen ve fosfor artıkları göz önünde bulunduran çok önemli tarımsal

parametreleri içerdiği için, bugün itibariyle su kalitesi üzerinde tarımsal etkinin en iyi yaklaşımını vermektedir.

Gayrisafi nitrojen dengesi, tarım arazisi üzerinde (Kg/ha), potansiyel nitrojen fazlası ile ilgili bir tahmini içermektedir. Bu tahmin, kullanılan mineral gübre miktarı, organik gübre üretimi, topraktaki mevcut nitrojen, nitrojen bileşiklerinin atmosferik depozisyonu, tohumlar ve ekim materyalleri ve hasat edilen ürün ve yem bitkileri ile ilgili istatistiki bilgilere dayanmaktadır. Bununla ilgili veriler de, OECD ve EUROSTAT 'ın "Ulusal Nitrojen Dengesi" Elkitabına uygun olarak derlenmektedir.

Brüt fosfor dengesi için, karşılaştırılabilir bir metodoloji uygulanmaktadır.

Alt Göstergeler,

- Brüt Nitrojen Dengesi.
- Brüt Fosfor Dengesi.

Ölçüm Birimi: Kg /ha.

Kaynak : Tarım - Çevre Göstergeleri, OECD

Suda Nitratlar ve Gübrelerin Sebep Olduğu Kirlilik: Nitrat ve gübre artıklarının yer altı ve yerüstü sularındaki konsantrasyonu, tarımsal aktivitelerin su kalitesi üzerindeki etkisini göstermektedir. Trend, farklı ölçümlerin karşılaştırılmasına imkan vermeyen yöntemlerin muhtemel farklılıklarını bertaraf edebilmek için, 'n' yılda konsantrasyona ikame olarak alınmaktadır. Trend, 3 yılın yuvarlak ortalamasıyla hesaplanmaktadır.

Alt Göstergeler: Kirlilik göstergesi, kirlilik türüne ve suya göre aşağıdaki alt göstergelere ayrılmaktadır.

- Yerüstü sularındaki nitrat konsantrasyonlarının yıllık trendi,
- Yeraltı sularındaki nitrat konsantrasyonlarının yıllık trendleri,
- Yerüstü sularındaki gübre konsantrasyonlarındaki yıllık trendler,
- Yeraltı sularındaki gübre konsantrasyonlarındaki yıllık trendler.

Ölçü Birimi: Endeks (1992 – 1994 = 100)

- Toplam nitrojen oksit konsantrasyonlarındaki trendler (NO₃ mg /c)
- Gübre konsantrasyonlarındaki trendler (mg/c)

Kaynak: Avrupa Çevre Ajansı (EUROWATERNET).

Toprak Erozyonu Riski Altındaki Alanlar: Sürdürülebilir toprak idaresi, daha az toprak erozyonunun olmasını sağlar. Bu etki, ton olarak hektar başına yıllık toprak kaybı hesaplanarak ölçülür. Kullanılan Model Pan-Avrupa Toprak Erozyonu Riski Değerlendirme Modeli – Pesera Projesi (JRC Ispra), sadece su kaynaklı erozyon için sonuçlar vermektedir.

Organik Tarım: Organik tarım yapılan kullanılabilir tarım arazisi, hangi alanın sürekli olarak idare edildiğini tespit etmek açısından organik tarım yapılan alanın bilinmesi önemlidir. Gübre, sentetik pestisitlerin gübrelerini kullanmaksızın yapılan tarımdır. Tarımsal arazinin sürdürülebilir idaresine yönelik olarak, organik tarım sadece (EEC) NO 2092 / 91 no' lu kanunda belirtilen alanlarla sınırlandırılmamıştır, ek olarak organik üretim için belirlenen ulusal kuralları da kapsar.

Ölçü Birimi : ha UAA.

Kaynak: Ulusal Düzeyde, Eurostat - FSS-Çiftlik Yapı Anketi .

Bölgesel Düzeyde, DG AGRI.

Diğer Aktivitelerle Uğraşan Çiftçiler: Gelir getiren diğer aktivitelerle uğraşanların toplam işletme sahiplerine oranıdır. İşletme sahipleri, tarladaki işlerinin dışında herhangi bir işten gelir elde edebilirler. Bu gösterge, çiftçilerin ne kadarının işletme dışında gelir getiren bir işle uğraştığını göstermektedir. Bu aktivite, işletme işi haricinde herhangi bir iş olabilir (maaşlı, ücretli vs). Bu aktiviteler işletme tarafından gerçekleştirilen tarım dışı aktiviteleri (Kamp alanları, turistler için konaklama vs.) veya bu aktiviteler farklı bir tarımsal işletme üzerinde, tarımsal olmayan bir işletme tarafından gerçekleştirilen faaliyetleri kapsar. Oranlama yapılırken, 'pay' gelir getiren diğer işlerle uğraşan bütün çiftçileri, 'payda' ise uygulanan ankete cevap veren tüm çiftçileri (diğer işlerle uğraşan + uğraşmayan) kapsar. Bu gösterge tarımsal gelirin

azlığını ve bu alanlardaki farklı sektörlerin gelişmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Ölçü Birimi : %.

Kaynak : Eurostat – FSS

2. (İkincil) veya 3. sektördeki istihdam: Ekonomideki dağılım, tarım dışı sektörde istihdam edilen insan sayısı itibariyle gösterilir. Ekonomik hesaplarda, toplam istihdam (ESA 1995, 11.11) bütün bireyleri kapsamaktadır. Belirli bir bölgede hem işçi hem de kendi işini yapan, AB işgücü anketinde (LFS), istihdam 15 ve daha büyük yaştaki bireyleri kapsamaktadır. Haftalık çalışma saati göz önünde bulundurulmaksızın ücret veya kar karşılığı iş sahibi olanlar dahildir. Verinin mevcut olması sebebiyle, tarım dışı sektör ikincil ve üçüncül sektörlerin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik hesaplarda sektörler;

NUTS 2 düzeyinde, özellikle tarım, avcılık ve ormancılık sektörü (NACE Rev.1.1 ‘in A branşına veya 01 ve 02 nolu birimlere denk gelmektedir.) ile ilgili veriler mevcuttur. NUTS 3 seviyesinde, veri 05 nolu birimi veya NACE Rev. 1.1 ‘in B branşına karşılık gelmektedir (Balıkçılık).

İşgücü anketinde,

Birincil sektör 01, 02 ve 05 nolu birimlere (NACE Rev.1.1 ‘in) veya A-B branşına denk gelmektedir.

İkincil sektör, NACE Rev. 1.1 ‘in C ‘den F’ye kadar olan branşlarına veya 10’dan 45’e kadar olan birimlerine denk gelmektedir.

Üçüncül sektör, NACE Rev. 1.1 ‘in G’den P’ye kadar olan branşların veya 50’den 95’e kadar olan bölümlerini kapsamaktadır.

Ölçüm Birimi : İstihdam edilen bireylerin sayısı (1000 kişi)

Kaynak : Eurostat – Ekonomik Hesaplar (ESA 95), İşgücü anketi.

2. ve 3. sektörelere Brüt Katma Değer: Bu gösterge, bir bölgedeki tarım dışı sektörde oluşturulan BKD’i ölçmektedir.

Ölçü Birimi: Avro.

Kaynak : Eurostat – Ekonomik Hesaplar (ESA 95).

İstihdam Şekilleri-Kendi İşiyile Uğraşan Bireyler: Kendi işiyile uğraşan birey kendi işinde, tarlasında veya uzmanlık alanında kar elde etmek amacıyla çalışan kişidir. Bu gösterge, girişimciliği ölçmek için kullanılan bir ipucudur.

Ölçüm Birimi: Kendi işiyile uğraşan insanlar (1000)

Kaynak : Eurostat – İşgücü Anketi (LFS).

Kırsal Alanlarda Turizm Alt Yapısı: Turist ağırlanabilecek yataklı mekanların sayısı, kırsal alanlarda turizm altyapısı birçok unsurdan oluşmaktadır. Bu göstergede, turizm altyapısını (kapasitesini) tespit etmek amacıyla yataklı mekan sayıları baz alınmaktadır. Yataklı mekan sayıları, hoteller ve benzer kurumlar, turist kamp alanları, tatil beldeleri ve diğer ikamet alanları baz alınarak hesaplanır. Yataklı mekan sayıları veya konutlar, müşterinin talep edebileceği ekstra yataklar gözardı edilerek diğer yataklarda kalabilecek turist sayısına göre belirlenir. Tanımlar, ölçü kıstasları vs. turizm istatistikleri ile ilgili konsey direktiflerinde bulunabilir (95 / 97 / EC).

Ölçü Birimi: Yatak sayısı.

Kaynak: Eurostat

Kırsal Alanlarda İnternet Kullanımı: Dijital Subscriber Line (DSL-Dijital abonelik hattı) abonesi olan bireylerin toplam nüfusa oranıdır.

Ölçü Birimi: %.

Kaynak : DG INFSO

Hizmetlerdeki Brüt Katma Değerin Toplam BKD'e oranı: BKD, çıktı değerlerinden ara tüketimin çıkarılmasıyla elde edilir. Çıktı ve BKD temel fiyatlarla, ara tüketim ise tüketici fiyatları ile değerlendirilmektedir. Hizmetler, NACE Rev. 1.1 'de G'den P' ye kadar, veya 50 'den 95'e kadar olan birimlerde yer alır.

Ölçü Birimi: %.

Kaynak : Eurostat – Ekonomik Hesaplar (ESA 95)

Net Göç: Net göçün yıllık kabataslak oranı, yıl boyunca gerçekleşen net göç oranının ortalama nüfusa bölünmesiyle bulunur. Göç akımları tam olarak bilinemediğinden, net göç oranının kabataslak hesaplanması, nüfus artışının kabataslak artış oranı ile doğal nüfus artış oranı arasındaki fark bulunarak yapılmaktadır. Böylelikle, net göç, doğum ve ölümlere atfedilmeyen nüfus değişiminin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Değer her 1000 yerleşim yeri olarak gösterilmiştir.

Kabaca nüfus artışı, yıl boyunca görülen toplam nüfus değişiminin, anket uygulanan yıldaki ortalama nüfusa oranıdır. Değer, her 1000 yerleşim yeri olarak gösterilmiştir.

Doğal nüfusun kabaca artışı, sorgulanan alanın belirli bir periyottaki ortalama nüfus üzerinden görülen nüfus artışıdır (doğum ve ölümler). Değer her 1000 yerleşim yeri olarak gösterilmiştir.

$$\text{Kabaca Net Göç Oranı}_{(y)} = [(\text{Nüfus}_{(1/01/y+1)} - \text{Nüfus}_{(1/01/y)}) - (\text{Doğumlar}_{(y)} - \text{Ölümler}_{(y)})] / \text{Ortalama nüfus}_{(y)} .$$

Ölçü Birimi : Her bir 1000 yerleşim yeri için oran.

Kaynak : Ulusal Düzeyde, Eurostat-Düzeltilmeleri de içeren kabaca net göç oranı.

Bölgesel Düzeyde, Eurostat nüfus istatistiklerini baz almaktadır.

Kırsal Alanlarda Yaşam Boyu Öğrenme: Yetişkinlerin %'si (25 - 64 yaş arası) eğitim ve öğretime katılma oranıdır. Yaşam boyu öğrenme göstergesi, anket uygulamadan 4 hafta öncesine kadar eğitim veya öğretim faaliyetlerine katılmış olan 25- 64 yaş arası

insanları kapsamaktadır. Bu ‘pay’ olarak kullanılır. Payda ise, aynı yaş grubundaki toplam nüfustan oluşur. Ancak, eğitim ve öğretime katılım sorusuna “ hayır” cevabı verenler hariç tutulur. Pay ve payda AB işgücü anketinden gelmektedir. Hayat boyu öğrenme, bireyin mevcut veya gelecekteki işiyle alakalı olsun veya olmasın her türlü eğitim ve öğretime atıfta bulunmaktadır. Veri başlangıç eğitimini, ilave eğitimleri, çıraklık eğitimleri, sürekli ve ilave öğretimleri, işletmelerde verilen eğitimleri, çıraklık eğitimlerini, iş üzerinde yapılan eğitimleri, seminerleri, uzaktan eğitimleri, akşam sınıflarını vs. kapsamaktadır.

Ayrıca bu eğitimlere, şahsi ilgi alanlarıyla ilgili alınan eğitimler ve dil, bilgisayar, iş hayatı, sanat ve kültür, sağlık ve ilaç üzerine alınan her türlü eğitim de dahildir. 2004’ten itibaren, “Düzenli eğitimlere katılım“ ve “Diğer eğitim aktivitelerine katılım” değişkenlerinden derlenmektedir. Kendi kendine öğrenme aktiviteleri kapsamamaktadır.

Ölçü Birimi : % .

Kaynak : Eurostat – İşgücü Anketi.

Yerel Aktivite Gruplarının Gelişimi: “ Leader” programı çerçevesinde “ Yerel İş Grupları” tarafından kapsanan nüfusun oranıdır. Yerel İş Grupları, kırsal kalkınmayı başlatmak için önemli bir faktördür. Bu gösterge,” Yerel İş Gruplarının “ aktif olduğu kırsal alanlarda yaşayan insan sayıları hakkında bir fikir vermektedir.

Ölçü Birimi : %.

Kaynak : DG AGRI.

Kırsal Alanların Önemi: Bu gösterge 4 adet alt-gösterge içermektedir.

- Kırsal alanlardaki arazi yüzdesi,
- Kırsal alanlardaki nüfus yüzdesi,
- Kırsal alanlardaki Gayri Safi Katma Değer yüzdesi,
- Kırsal alanlardaki istihdam yüzdesi.

Bu gösterge, kırsal alanlara göreceli olarak önem atfeden bir çok alt göstergeden oluşmaktadır.

- Kırsal alanların toplam alana oranı,
- Kırsal alanlarda yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı,
- Kırsal alandaki (Gayri Safi Katma Değer) GSKD ' in Bölgedeki toplam GSKD'ye oranı,
- Kırsal alanda oluşturulan istihdamın, toplam istihdama oranı.

Ölçüm Birimi: %.

Kaynak: OECD tanımına göre kırsallık, DG AGRI, Eurostat.

Tarımsal Alan Kullanımı: Sulanabilir alan içerisindeki kullanılabilir tarım arazisi / sürekli mera alanları / sürekli ekili alanlar yüzdesi. Baz alınan kullanım alanları, sulanabilir araziler, sürekli otlak ve meralar ve sürekli ekili alanlardır.

Eurostat'ın FSS tanımına göre (Reg. 571/88 ve Komisyon Kararı 2000/115), kullanılabilir tarım arazisi (UAA) şu alanlardan oluşmaktadır.

- Tarla bitkileri,
- Meyve bahçesi (Bahçecilik – Kitchen Garden),
- Daimi otlak ve meralar,
- Uzun ömürlü bitkiler.

Ölçüm Birimi : % UAA (Kullanılabilir tarım arazisi).

Kaynak : Eurostat – FSS

Tarımsal işletme yapısı: Bu göstergede 5 alt- gösterge mevcuttur.

- İşletme sayıları,
- Kullanılabilir tarım arazisi,
- Ortalama işletme büyüklüğü,

- Ortalama işletmenin ekonomik büyüklüğü,
- İşgücü.

Arazinin katma değer bazında üretim türü ve üretime bağlı olarak ekonomik büyüklüğü, faktörlerin dağılımı kadar mutlak ve ortalama değerlerde işletmeler arasında göz önünde bulundurulmaktadır. Eurostat'ın uyguladığı FSS'de, işgücü (AWU –Yıllık İş Birimi) olarak ölçülmektedir.

Yıllık iş birimi tam zamanlı istihdam için geçerlidir. 1 AWU, 12 ay boyunca bir işletmede tam zamanlı tarımsal aktivitede bulunan kişiye denk gelmektedir. Böyle bir işçinin yıllık toplam çalışma saati, 225 gün için günlük 8 saatten toplam 1800 saattir. (İstihdam sözleşmesinde aksi bir durum belirtilmediği müddetçe).

FSS'de, işletmelerin ekonomik büyüklükleri ESU (European Size Unit) olarak ölçülmektedir. ESU, işletmeleri, her bir işletme için, ekili alan ile veya hayvansal üretim ile ilgili brüt karın çarpılmasıyla (standard gross margin-standart brüt kar- = bölgesel düzeyde çok yıllık ortalama olarak hesaplanan) elde edilir. Bir işletme için bulunan toplam standart brüt kar ESU'ya çevrilir (1 ESU = 1 200 Auro SGM) ve işletmenin ekonomik büyüklüğü hesaplanır.

Alt- Göstergeler:

- İşletme sayısı,
- Kullanılabilir tarım arazisi (UAA),
- Ortalama işletme büyüklüğü,
- Ekonomik büyüklüğe göre sınıflandırılmış işletmelerin sınıflara dağılımı: (5 hektar'dan az UAA, 50 ha.'dan küçük 5 ha.'dan büyük, 50 ha ve üzeri),
- Ortalama ekonomik büyüklüğü,
- İşletmelerin ortalama ekonomik büyüklüğüne göre tanımlama, (2 ESU'dan küçük olan işletmeler, 2 ESU'dan büyük 100 ESU'dan küçük olanlar, 100 ESU ve üzeri olanlar),
- İşgücü.

Ölçüm Birimi: Sayı, ha., ESU, AWU ve %.

Kaynak : Eurostat – FSS.

Ormanlık Yapısı: Bu göstergenin 3 adet alt göstergesi vardır.

- Kereste üretimine uygun orman arazisi (FAWS- Forest Available for Wood Supply),
- Mülkiyet durumu (“nitelikli” mülkiyet durumundaki FAWS alanlarının % ‘ si).
- Özel işletmelerin ortalama büyüklüğü (FOWL- Forest and Wooded Land).

Kereste üretimine uygun ormanlık arazi (FAWS): Herhangi bir resmi, ekonomik veya spesifik kısıtlamaların kereste üretimini olumsuz etkilemediği alanlardır. Bu alanlar; herhangi bir kısıt olmadığı halde ekim yapılamayan alanlardır. Uzun dönemde kullanılabilir tarım arazisi olarak planlanan alanlardır.

Devlet harici kamu enstitüleri: Bu alanlar, şehirlere, belediyelere, köy vb. ait ormanlık arazileri kapsar. Bu alanlar “ Devlet Mülkü ” olarak sınıflandırılan kamuya ait ormanlık arazilerdir. “Devlet Mülkü”, ulusal veya bölgesel yönetimler tarafından sahiplenilen veya hükümet kuruluşlarının sahip olduğu ormanlık ve diğer ağaçlık alanlardır. Özel Mülkiyet: Tarım ve diğer meslekler yanında, ormancılıkla’da uğraşan bireyler, firmalar, aileler tarafından mülk edilen ormanlık arazileridir.

Ormanlık ve diğer ağaçlık alanlar (FOWL): Orman; 0.5 ha. ve daha fazla alanın % 10’undan fazlası ağaçlık alan ise “orman” olarak tanımlanır. Ağaçlar ise en az 5 m’lik uzunluğa sahip olmalıdır.

Ölçü birimi: Ha. ve %.

Kaynak : Temperate and Boreal Forest Resources Assessment- TBFRA, Eurostat.

Orman verimliliği: Ortalama net yıllık hacim artışı (FAWS), Orman verimliliği, ortalama yıllık net artışla ölçülür. Ortalama yıllık net artış, referans alınan periyot için

ortalama yıllık brüt artıştan, minimum 0 'cm'ye kadar olan ağaçların doğal zayıyatını çıkararak bulunur.

Ölçüm Birimi : 1000m³ overbark / yıl / ha of FAWS.

Kaynak : (TBFRA 2000) – FAO, Eurostat.

Arazi Örtüsü: Tarım / orman / doğal ve yapay sınıflardaki alanların yüzdesi, Arazi örtüsü, insan aktiviteleri sonucu oluşturulanlar da dahil olmak üzere, ormanların, suyun, çöllerin, meraların ve arazinin diğer fiziki özelliklerinin mevcut dağılımıdır. Arazi kullanımı ise diğer yandan, arazi örtüsü tipinin beşeri kullanımını karakterize eder.

Kullanılan veri kaynağı CORINE 'dir. CORINE veritabanları 1990 ve 2000 yıllarında uydu görüntülerinden bilgisayar destekli yardımlarla elde edilmiştir, ve Coğrafi referans yaklaşımı çerçevesinde spesifik alanların ve bitki örtüsünün dağılımı tespit edilmiştir.

Bitki örtüsü kategorileri ;

- Tarım arazileri,
- Ormanlık araziler,
- Doğal alanlar,
- Yapay alanlar.

Ölçüm Birimi : %.

Kaynak : CORINE Lond Cover (CLC).

Dezavantajlı alanlar (LFA-Less Favoured Areas): % UAA'nın LFA/LFA dağlık arazi / diğer LFA / belirli engellere sahip LFA. LFA olarak desteklemeye uygun olan araziler 1698 / 2005 no'lu konsey regülasyonunda tanımlanmıştır.

Yapılan tanımlamaya göre veri toplanarak bazen zor olabilmektedir. Özellikle bölgesel düzeyde ve spesifik engellerden etkilenen alanlar için bu zorluklar söz konusudur. Bu bilgiler, sistematik olarak Kırsal kalkınma programlarına rapor edilmemekte ve birlik düzeyinde bu bilgilerin derlendiği tek anket FSS 'dir.

Alanların Sınıfları;

- Dezavantajlı olmayan alanlar,
- Dezavantajlı “ dağlık alanlar ”,
- Diğer “ Dezavantajlı “değerli” araziler / Belirli engeller nedeniyle değer düşen araziler,
- Belirli engellere sahip araziler.

15.04.2005 tarihli Konsey dökümanının’ da : Tarıma özel oluşturulan özel topluluklara sunulmak üzere hazırlanan “ Tarımsal Yapı ve Kırsal Kalkınma “ çalışma grubu raporu. Bu rapor, 1698/2005 tarihli AB komisyonu regülasyonunun hazırlanması süresince üye ülkelerin görüşlerini baz almaktadır.

Ölçüm Birimi : % UAA (Kullanılabilir tarım arazisi).

Kaynak : Eurostat – FSS.

Ekstansif Tarım Arazileri: Bu gösterge, doğal durumları, fildi yoğun üretimden daha iyi gösterir. Bu göstergenin 2 alt- göstergesi vardır.

- Ekstansif tarım için ayrılan kullanılabilir tarım arazisi. (%),
- Ekstansif meracılık için ayrılan kullanılabilir tarım arazisi % ‘si.

Ekstansif Tanımı:

- Ekilebilir ürünlerin bulunduğu alan için, (yem bitkileri hariç), bölgesel hasat tahıllar için (pirinç hariç), AB-27 ortalamasının % 60 ‘in den daha az ise,
- Mera hayvancılığı üretimi için (sığır,keçi,koyun), besi yoğunluğu, yem bitki alanının her bir hektarı için 1 “ canlı hayvan birimi “ ni aşmadığı zaman, şeklinde tanımlanır.

Ölçüm Birimi : % UAA.

Kaynak : Eurostat – FSS.

Natura 2000 Alanı: Bu gösterge doğal çevrenin ve doğal kaynakların korunmasına ve genişlemesine yönelik bilgileri sağlamaktadır. Natura 2000 programı çerçevesinde, Avrupa Birliğinde tehlike altındaki korumasız nadir ırmakların ve doğal habitatların korunmasına yönelik alan network 'ü oluşturulmuştur. Bu göstergenin 3 – alt göstergesi vardır.

- Natura 2000 altındaki alanda ki alanın % 'si,
- Natura 2000 altındaki UAA % 'si,
- Natura 2000 altındaki orman arazisi.

Ölçüm Birimi : % .

Kaynak : Natura 2000 veritabanı.

Su Kalitesi: Bu gösterge, su kalitesiyle ilgili problemlerin boyutu ve bu konuya verilen politik önem hakkında fikir vermeyi amaçlamaktadır. Nitrata karşı korumasız alanlar, belirli bir uygulama altında tarım kaynaklı su kirliliğinin azaltılmasını amaçlayan prosedürün uygulandığı alanlardır. “ Nitrata Karşı Korumasız Alan “ olarak düzenlenen alanlar 91/676/ECC numaralı konsey direktifinde yer alan 3 (4) nolu bölümde belirtildiği üzere üye ülkelerin milli sınırlarına karşılık gelmektedir.

Ölçü Birimi: % Alan.

Kaynak: DG ENV.

Su Kullanımı: Sulanan UAA % 'si. Su kullanımının idaresinde tarım, gerekli bir itici kuvvettir. Yeni üretim metotları ve sulama tarım sektörünün gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, tarımsal verimlilikteki gelişmeler doğal kaynaklar üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Bu durum özellikle kurak geçen sezonlarda sulama amaçlı su kullanımı için geçerlidir. Eurostat'ın (571/88) no'lu FSS tanımında ve 2000/115 no'lu komisyon kararında bu husus belirtilmiştir.

Sulanan Arazi : Bu araziler, 12 aylık anket süresinde en az 1 defa sulanan ekili arazilerdir. Kendi tüketimi için üretilen küçük bahçeler gibi sürekli sulanan alanlar buna dahil edilmemelidir.

Kullanılabilir Tarım Arazisi (UAA): Toplamda sulanan alanları, sürekli mera alanı, ekili alanları ve bahçeleri içermektedir.

Ölçüm Birimi: % .

Kaynak: Eurostat : FSS.

Nüfus Yoğunluğu: Bu gösterge, ortalama toplam nüfus yoğunluğunu içerir. Yani, belirli bir tarihte belirlenen alanın yüzölçümüne göre nüfus oranını içermektedir. Birçok üye ülke, nüfusu hesaplarken birbirlerini takip eden 2 yılın 1 Ocak itibariyle nüfusunun aritmetik ortalamasını almaktadır. Almanya ise farklı olarak 20 aylık verinin ortalamasını, İrlanda nisan-ortası nüfusu, İngiltere 30 hazirandaki nüfusu, Danimarka, İspanya ve Hollanda da ise 1 temmuzdaki nüfusu baz alır.

Ölçüm Birimi : Yerleşik / km² . Kaynak: Eurostat.

Yaş Yapısı: (0-14) yaş aralığındaki insanların %' si, (15-64) yaş arası ve 64 ve üzeri yaştaki insanların % 'si. Bu gösterge, bütün nüfusun yaş yapısını kapsamaktadır. Aşağıdaki gruplar bu gösterge için tanımlanmıştır.

- 0 - 14 yaş arası nüfus oranı,
- 15 - 64 yaş arası nüfus oranı,
- 65 ve üzeri arası nüfus oranı.

NUTS-3 düzeyinde veri elde edebilmek amacıyla mümkün olan yerlerde 2001 sayımı verileri kullanılmıştır. Sayım, bütün nüfusu (yerleşik) kapsamaktadır. Diğer bir ifadeyle, sayımda, sayım sırasında ikamet ettiği yerde bulunan ve genellikle sürekli ikameti bulunduğu yer alan insanlar ve sürekli ikameti olduğu halde sayım sırasında yerinde bulunmayanlar dahil edilmiş, fakat başka yerde oturup da sayım esnasında orada bulunan insanlar o bölgenin nüfusuna dahil edilmemiştir. Sayım verilerine ulaşmak

mümkün olmadığı zaman, nüfus verileri 1 Ocak tarihine veya bütün bir yıl ortalamasına ait olabilir. Nüfus, en son güncellenen sayım sonuçlarına göre veya nüfus kayıtları baz alınarak hesaplanır.

Ölçüm Birimi : %.

Kaynak: Eurostat : Nüfus İstatistikleri Verisi.

Uzun Dönemli İşsizlik: Aktif nüfusun %' si olarak, uzun dönemli işsizlik. Uzun dönemli işsizlik oranı, işgücü piyasasındaki toplam aktif bireylerden işsiz olup da 12 ay ve daha fazla zaman işsiz kalan bireylerin oranıdır.

- İşsiz birey, tanım olarak, 15-74 yaş arasında olup referans alınan hafta ve daha önceki 4 hafta boyunca işsiz olan ve 2 hafta içinde veya hemen işe başlamaya hazır bireylerdir.
- İşsizlik süresi, en son işe giriş tarihinden itibaren iş arama süresi de dahil edilerek hesaplanır.

Aktif bireyler, çalışan veya çalışmayan, 15 yaş üzerindeki en az 1 saat ücret veya kar amaçlı (referans alınan haftada) çalışan bireylerdir. Aile bireyleri de buna dahildir. Burada kullanılan terimlerin tamamı AB işgücü anketine ait terimlerdir.

Ölçüm Birimi: Aktif nüfus %'si.

Kaynak: Eurostat – İşgücü Anketi.

4.6. Üye Ülkelerdeki Kırsal Kalkınma Göstergeleri

Çalışmada, 27 üye devletin incelenmesinin zorluğu ve kaynak temini nedeniyle, AB'yi temsil edebilecek, 10 üye devlet AB'nin genişleme tarihçesi dikkate alınarak, Birlik kurucusu ülkelerden olan Fransa, Belçika ve Almanya, 1973 yılında üye olan Danimarka ve Birleşik Krallık, 1995 yılında üye olan Avusturya ve İsveç ve 2004 yılından sonra üye olan Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin kırsal kalkınma istatistiklerindeki durumu tespit edilmiştir.

4.6.1. Fransa

Fransa, AB kurucu üyesidir. Nüfusu 60.9 milyon ve yüzölçümü 550.000 km² ile birliğin en büyük ülkelerinden biridir. Fransa coğrafi alan ve nüfus bakımından Türkiye'ye benzerlik göstermektedir. Fransa 100 NUTS3 (Departments), 26 NUTS2 (Regions+DOMs) ve 9 NUTS1 (Z.E.A.T.+DOM) bölgelerinden oluşmaktadır (<http://europa.eu./countries/fr>).

Fransa, OECD kırsal alan sınıflamasına göre ve DEGURBA'ya göre istatistiki veri derleyip hesaplamalar yapmıştır. OECD kırsal alan tanımına göre, LAU2 ve bölgesel (NUTS3=İlçe) olan iki hiyerarşik tanımlama vardır. LAU2 belediye, NUTS3 ise ilçe olarak adlandırılmaktadır. Yerel idari birimlerin, nüfus yoğunluğuna göre (150 kişi/km²'nin altındaki) kırsallık derecesi tesbit edilir.

Geniş işlevsel veya idari birimler olan bölgesel düzeyler, kırsallık derecesine yani kırsal alanlarda bölge nüfusunun ne kadarının yaşadığına bağlıdır. Bölgeler yoğun kırsal, önemli kırsal ve yoğun kentsel bölgeler olarak tanımlanmıştır.

Kentleşme derecesine göre; yoğun nüfuslu (>500 kişi/km² ve en az 50.000 nüfus), orta nüfuslu (100-500 kişi/km² ve en az 50.000 nüfus) ve seyrek nüfuslu (<100 kişi/km²) alanlar olarak ayrılmıştır. Tablo 4.23' de kentleşme derecesine göre belediye dağılımı verilmektedir.

Fransa istatistik ofisi, alan uygulamalarında üç coğrafi sınıflamayı kullanmaktadır. Bunlar;

1. Kentsel birimler: En az 2000 nüfuslu alanlarda belediyeler kurulmaktadır. Bunun dışındaki yerleşim yerleri ise kırsal yerler olarak tanımlanmaktadır.
2. Kentsel alanların coğrafik sınıflaması: En az 5 000 çalışan olan kentsel birimlerin birleştirilmesi ile kentsel kümeler (urban cluster) oluşturulmaktadır. Bu kümeler ise kentsel alanlar olarak adlandırılmaktadır.
3. İş alanları: Kriter olarak ikamet ile çalışılan yer arasındaki mesafedir. Bu her bölge için tanımlanmaktadır. İşgücü piyasası ile üretim sitemleri arasındaki denge çalışmaları için tercih edilmektedir. İstihdam ve işsizlik istatistikleri bu sınıflama ile toplanmaktadır. Ancak bu alanlar belediye olarak tanımlanan kentleşme derecesini iyi temsil edememektedir.

Tablo 4.23 Eurostat'a göre Fransa'nın kırsal alan sınıflaması

Sınıflama		Belediye sayısı ve %		İkamet edenlerin sayısı ve %	
Kentleşme Derecesi	Yoğun nüfuslu	1.200	3,3	26.534.051	45,3
	Orta nüfuslu	4.102	11,2	11.615.647	19,8
	Düşük nüfuslu	31.259	85,5	20.368.163	34,8
Toplam		36.561	100	58.517.861	100
Kentsel Birimler	Kentsel	6.075	16,6	43.805.911	74,9
	Kırsal	30.486	83,4	14.711.950	25,1
Toplam		36.561	100	58.517.861	100

Kaynak:INSEE, 2006.

Fransa'da belediyelerin %3,3'ü yoğun nüfuslu olup, nüfusun %45,3'ü buralarda yaşamaktadır. Kırsal alanlarda yaşayan nüfus %25,1 ve belediye yüzdesi ise %83,4'dür. Buda bize Fransa'nın kırsal özellik gösteren gelişmiş bir ülke olduğunu açıklamaktadır.

Nüfus ve göç göstergeleri

Fransa nüfus, göç ve doğum/ölüm oranları ile yaş yapısı göstergelerini OECD (NUTS3=İlçe) ve Kentleşme derecesine (LAU2 = Belediye) göre hesaplamaktadır. İstatistikler 10 yılda bir yapılan nüfus sayımlarından, yıllık yapılan tahminlerle ve yıllık yapılan anketler sonucu elde edilmektedir (Tablo 4. 24).

Tablo 4.24 Fransa'nın nüfus ve göç göstergeleri

Göstergeler	NUTS3	LAU2
Nüfus	Yıllık tahminler	1999 GNS
Göç	1999 GNS	1999 GNS
Doğum/Ölüm Oranı	Yıllık istatistikler	Yıllık istatistikler
Cinsiyet ve yaş yapısı	Yıllık tahminler	1999 GNS

Kaynak: INSEE, 2006.

Ekonomi ve beşeri sermaye

İstihdam şekillerinden olan, serbest meslek sahibi ile sektörel bazlı istihdam istatistikleri LAU2 düzeyinde olmak üzere nüfus sayımlarından ve NUTS3 düzeyinde ise tahminler ile hesaplanmaktadır. Kamu sektörü bilgileri ise NUTS3 için yıllık istatistikler ve LAU2 için ise GNS ile elde edilmektedir. Hotel konaklama kapasitesi ile doluluk oranları yapılan turizm anketlerinde bulunmaktadır. Sektörlerin BKD beş yılda bir yapılan tahminlerle hesaplanmakta olup, LAU2 düzeyinde veri mevcut değildir. İşsizlik oranı, eğitim seviyesi, çalışma oranı ve istihdam oranı GNS sonuçlarından elde edilmektedir (Tablo 4.25).

Tablo 4.25 Fransa'nın ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Göstergeler	NUTS3	LAU2
Serbest meslek sahibi	İstihdam tahminleri	1999 GNS
Sektöre göre istihdam	İstihdam tahminleri	1999 GNS
Kamu sektörü	Yıllık istatistikler	1999 GNS
Hotel kapasitesi	Turizm anketleri	Turizm anketi
Hotel doluluk oranı	Turizm anketleri	-
İmalat sektörün BKD	5 yılda bir yapılan tahminler	-
3. sektörün BKD	5 yılda bir yapılan tahminler	-
İLO işsizlik oranı	Toplam işsizlik oranı	1999 GNS
Nüfusun eğitim seviyesi	1999 GNS	1999 GNS
Çalışma oranı	1999 GNS	1999 GNS
İstihdam oranı	1999 GNS	1999 GNS

Kaynak: INSEE, 2006.

Tarımsal yapı ve verimlilik

Tarım işletmelerinin dağılımı NUTS3 ve LAU2 düzeyinde GTS ve FSS anketleri ile derlenmektedir. Tarım ve Ormancılık sektörünün BKD hesabı ise beş yıllık tahminlerle NUTS 3 düzeyinde elde edilmektedir. LAU2 düzeyinde veri yoktur (Tablo 4.26).

Tablo 4.26 Fransa'nın tarımsal yapı ve verimlilik göstergeleri

Göstergeler	NUTS3	LAU2
Tarım işletmelerinin dağılımı	2000 GTS, 2003 FSS	2000 GTS, 2003 FSS (NUTS2 seviyesinde)
Tarım ve Ormancılık sektörünün BKD	5 yıllık tahminler	-

Kaynak: INSEE, 2006.

Sosyal refah göstergeleri

Hanehalkı kişi başı gelir yıllık tahminler olarak NUTS2 düzeyinde, GSYH ise beş yıllık tahminlerle NUTS3 düzeyinde hesaplanmaktadır. Evlerdeki banyo ve duş bilgileri ile mülkiyet istatistikleri GNS ile derlenmektedir. Dayanıklı mallar ve mülkiyet durumu ise GNS ile elde edilmiştir (Tablo 4.27).

Tablo 4.27 Fransa'nın sosyal refah göstergeleri

Göstergeler	NUTS3	LAU2
Hanehalkı kişi başı gelir	Yıllık tahminler (NUTS2 sadece)	-
GSYH	5 Yıllık tahminler	-
Ev koşulları	Banyo ve duş, 1999 GNS	Banyo ve duş, 1999 GNS
Dayanıklı mallar ve mülkiyet	1999 GNS	1999 GNS

Kaynak: INSEE, 2006.

Hizmetler ve altyapı göstergeleri

İlköğretim okullarına ait istatistikler NUTS3 ve LAU2 düzeylerinde yıllık idari kayıtlardan derlenmektedir. Bu göstergeler için alan uygulaması yapılmamaktadır (Tablo 4.28).

Tablo 4.28 Fransa'nın hizmetler ve altyapı göstergeleri

Göstergeler	NUTS3	LAU2
Okul sayısı	Belediyeler tarafında yıllık olarak kayıt altına alınan bilgiler.	Belediyeler tarafında yıllık olarak kayıt altına alınan bilgiler.

Kaynak: INSEE, 2006.

Fransa, 2009 yılından sonra belediye düzeyinde veri toplamayı sağlayacak yeni bir GNS yapmayı planlamaktadır. Böylece veriler güncellenmiş olacaktır. 2009 yılından sonra

sayım verilerinden ve idari kayıtlardan tahminler yapılacaktır. Özellikle istihdam istatistiklerindeki eksiklikleri tamamlamak açısından çok önemlidir. Yoksulluk oranları 2009 yılından sonra NUTS3 düzeyinde hesaplanacak ve beş yıl içinde hanehalkı gelir bilgilerini idari kayıtlardan sağlayacak daha kapsamlı bir sistem kurmayı planlamaktadır. Fransa, kırsal kalkınma göstergelerinin beş yılda bir hesaplanmasının daha faydalı olacağını savunmaktadır.

4.6.2. Belçika

Belçika, AB kurucu üyesi olup, nüfusu 10,5 milyon, yüzölçümü ise 30.158 km²'dir. Belçika 3 NUTS1 (bölge), 13 NUTS2 (iller) ve 44 adet NUTS3 bölgesinden oluşur, bunlar da Arrondissement olarak adlandırılmaktadır (<http://europa.eu/be>).

Nüfus ve göç göstergeleri

Nüfus değişimi, net göç, doğal nüfus değişimi ve yaş yapısı ile ilgili göstergeler 2000 ile 2004 yılları için NUTS3 düzeyinde bulunmaktadır. Bu tarihten sonra çalışma yapılmamıştır. Bir sonraki GNS ile veriler elde edilecektir (Tablo 4.29).

Tablo 4.29 Belçika nüfus ve göç göstergeleri

Göstergeler	Veri durumu	Veri Düzeyi
Nüfus Değişimi	2000-2004	NUTS3
Net Göç	2000-2004	NUTS3
Doğal Nüfus Değişimi	2000-2004	NUTS3
Yaş Yapısı	2000-2004	NUTS3

Kaynak: Direction generale des Statistiques et de l'Information economique 2007. ONSS 2007.

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

İstihdam (2000-2004), farklı sektörlerin önemi (2000-2002), kamu sektörünün önemi (2000-2002) NUTS3 düzeyinde derlenmiştir. Turizm konaklama kapasitesi 2000-2004

yılları arası ve NUTS3 düzeyinde ve doluluk oranları ise gizlilik nedeniyle verilmemektedir. İmalat sektörünün ağırlığı ve 3. sektörün ağırlığı NUTS2 düzeyinde olup, NUTS3 düzeyinde gizlilik nedeniyle verilmemektedir. İşsizlik ve istihdam değişimleri (2000-2004) NUTS3 düzeyinde, nüfus eğitim seviyesi verileri 2001 yılına aittir. İnsan kaynakları ise 2001-2004 yılları için NUTS2 düzeyindedir (Tablo 4.30).

Tablo 4.30 Belçika ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Göstergeler	Veri Durumu	Veri Düzeyi
İstihdam Şekilleri	2000-2004	NUTS3
Farklı Sektörlerin Önemi	2000-2002	NUTS3
Kamu sektörünün Önemi	2000-2002	NUTS3
Turist Konaklama Kapatesi	2000-2004	NUTS3
İmalatın Ağırlığı	2000-2004	NUTS2
3. Sektörün Ağırlığı	2000-2004	NUTS2
İstihdam Değişimleri	2000-2004	NUTS3
Nüfus Eğitim seviyesi	2001	
İnsan Kaynakları Potansiyeli	2000-2004	NUTS2
İşsizlik Değişimi	2000-2004	NUTS3

Kaynak: ONEM, BNB 2007.

Ekonomik yapı ve verimlilik

Tarımsal işletme büyüklüğü (2000-2004) NUTS3, 1. sektör ağırlığı (2000-2004) NUTS2 (NUTS3 düzeyi gizlilik nedeniyle verilmemektedir) ve tarımsal işletmelerin verimliliği NUTS2 düzeyinde hesaplanmaktadır. İşletme büyüklükleri FSS (Çiftlik Yapı Araştırması) ile edilmektedir (Tablo 4.31).

Tablo 4.31 Belçika ekonomik yapı ve verimlilik göstergeleri

Göstergeler	Veri Durumu	Veri Düzeyi
İşletme büyüklük dağılımı	2000-2004	NUTS3
1. Sektörün Ağırlığı	2000-2004	NUTS2
Tarımsal işletmenin verimliliği	2001-2004	

Kaynak: BNB, Ekonomi İstatistikleri Gen.Md. 2007.

Sosyal refah göstergeleri

Kişi başı GSYH 2000-2004, yoksulluk sadece 2004 yılı için ve 2 bölgeye ait, mesken koşulları ile dayanıklı mallar varlığı için 2001 yılına ait veriler mevcuttur (Tablo 4.32).

Tablo 4.32 Belçika sosyal refah göstergeleri

Göstergeler	Veri Durumu	Veri Düzeyi
Kişi Başı GSYH	2000-2004	
Yoksulluk	2004	2 Bölge
Mesken Koşulları	2001	
Dayanıklı mallar	2001	

Kaynak: BNB, 2007.

4.6.3. Almanya

Almanya, AB kurucu üyesidir. Nüfusu 82 milyon ve yüzölçümü ise 358.854 km²'dir. Almanya'daki bölgesel istatistikler, federal cumhuriyet yapısına uygun olarak derlenmektedir. Buna göre, 16 NUTS1 yani Lönder denilen eyalet sistemine ait yerlerin sorumluluğunda yürütülmektedir. Almanya 39 NUTS2 (Regierungsbezirke) ve 429 adet NUTS3 (Kreise) düzeyinden oluşmaktadır. İstatistikler, genel kırsal alan istatistikler listesine uyum sağlamış durumdadır. Federal ofislerin veri toplama kriterleri 3 başlıkta belirlenmiştir (Eurostat 2005d). Bunlar;

1. Bölgesel düzeyde,
2. Arazi birimine göre ve
3. Dönemsellik (genelde yıllık).

Nüfus ve göç göstergeleri

Nüfus, yaş ve cinsiyete göre nüfus, göç ve yaş gruplarına göre göç göstergeleri NUTS3 düzeyinde derlenmektedir. Güncellemeleri GNS ile yapmaktadırlar.

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

İstihdam, sektörlere göre istihdam dağılımı, çalışan nüfus oranı, cinsiyete göre çalışma oranı (sadece tahmin yapılıyor), Kişi başı gayrisafi katma değer ve GSYH, sektörlere göre katma değer ile turizm (tesis sayıları, yatak kapasitesi ve gecelik konaklama vb.) istatistikleri NUTS3 düzeyinde hesaplanmaktadır. Tarımsal işletme büyüklüğü ve Brüt Katma Değer ise NUTS2 düzeyinde derlenmektedir.

Hizmetlere ulaşılabilirlik göstergeleri

İlkokul ve öğrenci sayıları NUTS 3 düzeyinde idari kayıtlardan alınmaktadır. Hastane, banka, postahane vb. hizmetlere erişim bilgileri NUTS3 düzeyinde bölge yönetimleri tarafından alınmaktadır.

Sosyal refah göstergeleri

Hanehalkı harcanabilir gelir ile yoksulluk oranları NUTS3 düzeyindedir. Eğitim seviyesine göre nüfus, kendi işinde çalışanların durumu ve iş kurma oranları ile mesken koşulları NUTS2 düzeyinde ve ancak %1 örnek hacmi ile yıllık olarak araştırılmaktadır. Yoksulluk riskleri ile yaş gruplarına göre yoksulluk durumu araştırmaları henüz yapılmamaktadır.

4.6.4. Danimarka

Danimarka'nın yüzölçümü 43.094 km² ve nüfusu 5.4 milyon olup, nüfusun %70'i kırsal alanlarda yaşamaktadır.. AB'ye 1973 yılında üye olmuştur. Danimarka, Eurostat'ın hazırladığı öncelikli göstergeler listesine bağlı olarak kırsal istatistikleri ile ilgili çalışmalarını yürütmektedir. Kırsal alan istatistikleri veri kaynaklarını belirlemiş olup, belediye (LAU2), 11 adet NUTS3 (Landsdeler) ve 5 adet NUTS2 (Regioner) ve NUTS1 (Tüm Danimarka) düzeyinde kırsal kalkınma göstergelerini hesaplamaktadır (<http://europa.eu/countries/dn>).

Danimarka kırsal istatistikler ve kentleşme derecesi bakımından AB içinde gelişmiş düzeydedir. Bu amaçla daha öncede belirtildiği gibi Eurostat tarafından NUTS3 düzeyinde kırsal göstergeleri ile ilgili veri toplanması pilot çalışması bu ülkeye verilmiştir. Çalışma tamamlanmış olup rapor Eurostat'a sunulmuştur (Eurostat 2008d).

Nüfus ve göç göstergeleri

Danimarka nüfus ve doğum/ölüm oranlarını idari kayıtların tutulması nedeniyle belediye (LAU2) seviyesinde toplarken sadece göç göstergelerini NUTS3 düzeyinde derlemektedir. Bu verileri nüfus kayıtlarından almaktadır. Danimarka geleneksel bir nüfus sayımı yapmamaktadır, nüfus bilgileri idari kayıtlardan almaktadır (Statistics Denmark 2006).

Bölgesel bazlı hesaplamalar NUTS 3 düzeyinde olup, ulusal düzeydeki hesaplamalar ile karşılaştırmalar ve birleştirmeler yapabilecek düzeyde bölgesel göstergeler setleri hazırlanmaktadır.

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

İşgücü ve istihdam verileri belediye düzeyinde olup, verileri toplarken bir anket çalışması yapmamaktadır. Bu göstergeleri idari kayıtlardan elde etmektedir. Ülkedeki hotel kapasite bilgileri NUTS 3 seviyesinde ve anket yoluyla soru kağıdına dayalı metot uygulamasıyla yapılmaktadır.

Gelir istatistikleri, belediye düzeyinde ancak, bazı göstergeler NUTS3 düzeyinde gelir kayıtlarından alınmaktadır. Eğitim istatistikleri, belediye düzeyinde ve idari kayıtlardan sağlanmaktadır. Tarımsal işletme yapı istatistikleri, NUTS 3 düzeyinde anket sonuçları ile idari kayıt bilgilerinin birleştirilmesi sonucu hazırlanmaktadır.

Sosyal refah göstergeleri

Yaşam kalitesi ile ilgili kırsal kalkınma göstergeleri belediye düzeyinde derlenmektedir. Bilgiler inşaat ve mesken kayıtlarından alınmaktadır. Ancak, hanehalkı kirlilik raporları, sanayi ve trafik tarafından neden olunan sanayi şehri kirliliği ve diğer çevresel kirlilik göstergeleri mevcut değildir. Araçsız, telefonsuz ve bilgisayarsız hanehalkı bilgileri mevcut değildir.

Danimarka, belirlenen kırsal kalkınma göstergelerinin hemen hemen hepsini toplamaktadır. Bu istatistiklerin büyük çoğunluğu belediye düzeyinde olup bazı değişkenler NUTS3 düzeyindedir. Ancak NUTS2 düzeyinde bazı bilgiler eksik olup, bunlarda birkaç gösterge ki ve çoğu tarımsal istatistiklerdir. Bu istatistikler hiç derlenmemektedir (Eurostat 2008d). Bunlar;

- Çiftçilerin çalışma saatleri,
- Tarımdan başka aktivitelerde uğraşan çiftçiler,
- İşletme dışında zamanlarını geçiren çiftçiler,
- İşletme dışında veya çiftlikte eşlerin iş durumu ve
- Kültürel göstergeler, kütüphane, müze ve kilise vb.

4.6.5. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık AB'ye 1973 yılında üye olmuştur. Nüfusu 60.4 milyon ve yüzölçümü 242.500 km²'dir (<http://europa.eu/countries/uk>). Birleşik Krallık dört ülkeden oluşmaktadır. Bunlar; İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'dır. Bu ülkeler kendi bölgelerine ait istatistikleri derlemekle yükümlüdürler. Krallığın Ulusal İstatistik Ofisi (ONS) vardır. Diğer bölgeler bu kurumun belirlediği veri kalitesi ile uygulamada kullanılan kodlamaları kullanmak zorundadırlar. Fakat ONS diğer bölgelerin istatistik hizmetlerini kontrol etme yetkisine sahip değildir. Ekonomi ve işgücü piyasası istatistikleri krallık genelinde birleştirilir. Aynı şekilde turizm ve tarım istatistikleride birleştirilerek sunulur (Eurostat 2006b).

Birleşik Krallık 12 NUTS1 (Government Office regions; Country), 37 NUTS2 (Counties; Inner and Outer London; Groups of unitary authorities) ve 133 NUTS3 (Unitary authorities or districts) bölgelerinden oluşmaktadır (Eorostat 2008a).

Nüfus ve göç göstergeleri

Nüfus ve doğum ve ölüm oran istatistikleri NUTS3 ve LAU2 düzeyinde derlenmektedir. Göç istatistikleri kısmı olarak ve yaş ve cinsiyet istatistikleri NUTS3 düzeyindedir. Ançak İskoçya da bazı belediyeler hariç olmak kaydıyla, LAU düzeyinde ve sadece 2001 yılı için mevcuttur.

Uluslararası göç bilgileri (iç ve dış göç) NUTS3 düzeyinde mevcut olmadığı gibi, göçmen işçi kayıtlı kısmen fakat buda temsil etmesi açısından yeterli değildir. İngiltere içindeki göç kayıtları sadece doktorların hasta kayıtlarına bağlı olarak tutulmaktadır. Eğitim de okul geçme bilgileri sadece İskoçya da tutulabilmektedir (Tablo 4.33).

Tablo 4.33 Birleşik Krallık nüfus ve göç göstergeleri

Göstergeler	Açıklama
Nüfus	OECD Tanımına göre NUTS3, Kentleşme derecesine göre LAU2 düzeyinde veriler var. Göç bazı bölgelerde yok.
Göç	
Doğum/Ölüm oranı	
Yaş ve cinsiyet yapısı	

Kaynak: DEFRA 2006.

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Kendi işinde çalışanlar, tüm çalışanların istatistikleri ve cinsiyet ve sektörlere göre istihdam istatistikleri LAU2 düzeyinde derlenmekte olup, NUTS3 düzeyinde tahmin verilmektedir. Kamu sektöründeki istihdam verileri NUTS3 düzeyinde fakat bölgeler itibariyle farklı tanımlarla veri toplanmaktadır. İlkokul istatistikleri NUTS3 düzeyinde bulunmaktadır.

Hotel ve konaklama yerlerinin kapasitesi NUTS3 düzeyinde, doluluk oranları ise NUTS2 seviyesinde yapılan anketlerden elde edilen tahminlerdir. İmalat sektörünün katma değeri (LAU2 düzeyinde bilgi yok), 3.sektörün katma değeri (LAU2 düzeyinde bilgi yok), işsizlik (LAU2 düzeyinde var), eğitim seviyesi, çalışma oranları (LAU2), işsizlik oranları (LAU2) NUTS3 düzeyinde yapılan anket tahminleri ile elde edilmektedir (Tablo 4.34).

Tablo 4.34 Birleşik Krallık ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Göstergeler	Açıklama
İstihdam şekilleri (Kendi işinde çalışanlar ve diğer çalışanlar)	OECD tanımına göre NUTS3 düzeyinde yapılan anketlerden tahminler yapılıyor. Kentleşme derecesine göre LAU2 düzeyinde LFS (Labour Force Survey) anketlerinden.
Cinsiyet ve sektör ayrımına istihdam	
Kamu sektörü istihdamı	
İlköğretim verileri	NUTS3 ve LAU2 düzeyinde
Konaklama tesis kapasitesi ve doluluk oranları	OECD tanımına göre NUTS3 düzeyinde yapılan anketlerden tahminler yapılıyor. Kentleşme derecesine göre LAU2 düzeyinde veri yok.
İmalat sektörü brüt katma değeri	
3. sektörün brüt katma değeri	
İşsizlik verileri (çalışma oranı, işsizlik oranı)	OECD tanımına göre NUTS3 düzeyinde yapılan anketlerden tahminler yapılıyor. Kentleşme derecesine göre LAU2 düzeyinde LFS anketlerinden.
Eğitim düzeyi	

Kaynak: DEFRA, 2006.

Tarımsal yapı ve verimlilik göstergeleri

ESU (Ekonomik büyüklük) üzerinden işletme büyüklüğü ile yıllık iş birimi (AWU=Annual work Unit) verileri hem NUTS3 hem de LAU2 düzeyinde veri derlenmektedir. Birincil sektör (Tarım, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık sektörleri) brüt katma değeri (GVA- Gross value Added) ile toplam brüt katma değer verileri

NUTS3 düzeyinde yapılan yıllık anketlerden tahminler yapılmaktadır. Bu veriler LAU2 düzeyinde bulunmamaktadır (Tablo 4.35).

Tablo 4.35 Birleşik Krallık tarımsal yapı ve verimlilik göstergeleri

Göstergeler	Açıklama
Tarımsal işletme büyüklükleri	OECD tanımına göre NUTS3 düzeyinde yapılan anketlerden tahminler yapılıyor. Kentleşme derecesine göre LAU2 düzeyinde brüt katma değerler hariç veri mevcut.
1. sektörün brüt katma değeri	
Toplam brüt katma değer	
Yıllık iş birimi(AWU)	

Kaynak: DEFRA, 2006.

Ulaşım ve altyapı göstergeleri

Otoyol ve karayolu uzunluğu ve otoban çıkış sayısı ile tren istasyonları sayısı NUTS3 düzeyinde derlenirken LAU2 düzeyinde bilgi bulunmamaktadır (Tablo 4.36).

Tablo 4.36 Birleşik Krallık ulaşım ve altyapı göstergeleri

Göstergeler	Açıklama
Karayolu uzunluğu (km)	OECD tanımına göre NUTS3 düzeyinde veri mevcut.
Otoyol uzunluğu (km)	
Demiryolu istasyon sayısı	

Kaynak: DEFRA, 2006.

Sosyal refah göstergeleri

Hanehalkı kişi başı net gelir, brüt katma değer ile kişi başı katma değer istatistikleri NUTS3 düzeyinde yapılan yıllık anketlerden tahminler yapılmaktadır. Mesken koşulları, kirlilik ve suç istatistikleri sadece İskoçya için örneklem yöntemiyle bilgiler alınmaktadır (Tablo 4.37).

Tablo 4.37 Birleşik Krallık sosyal refah göstergeleri

Göstergeler	Açıklama
Hanehalkı net kişi başı gelir	OECD tanımına göre NUTS3 düzeyinde yapılan anketlerden tahminler yapılıyor. Kentleşme derecesine göre LAU2 düzeyinde veri yok.
Brüt katma değer	
Kişi başı brüt katma değer	
Mesken koşulları, kirilik ve suç verileri	NUTS3 ve İskoçya için örneklem yöntemi ile anketlerden, LAU2 veri yok.
Arabasız olmayanların oranı	2001 sayım sonucu, LAU2 veri yok.

Kaynak: DEFRA, 2006.

4.6.6. İsveç

İsveç, 1995 yılında AB'ye üye olmuştur. Nüfusu 9,9 milyon olup, 450.000 km²'lik yüzölçüme sahiptir (<http://europa.eu/sw>). İsveç 1 NUTS1 (Grupper av riksomraden), 8 NUTS2 (Riksomraden) ve 21 NUTS3 (Lan) sınıflamasından oluşmaktadır. Kırsal kalkınma göstergeleri NUTS3 ve LAU2 düzeyinde verilmektedir. İstatistikler anketler ile idari kayıtlardan toplanmaktadır. İsveç farklı iklim ve geniş yüzölçümüne sahip olduğu için uzun mesafeler önem arz etmektedir (Eurostat 2005b).

Nüfus ve göç göstergeleri

Toplam nüfus değişimi, cinsiyet bazlı yaşa göre göç verileri, doğum/ölüm oranları, yaş yapısı 1.yıl yaş, 2. yıl yaş yapısı LAU2 düzeyinde derlenmektedir. Bilgiler nüfus kayıtlarından ve vergi makamlarından alınmaktadır.

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Kendi işinde çalışanların yüzdesi, cinsiyete göre 1., 2. ve 3. sektörlerdeki istihdam, kamu sektöründe çalışanların oranı LAU2 düzeyinde derlenmektedir. Veriler LFS, nüfus, iş kayıtları ve idari kayıtlara bağlı işgücü istatistiklerden alınmaktadır.

Hotel ve benzeri yerlerin kapasitesi, hotel ve benzeri yerlerin doluluk oranları NUTS3 düzeyinde toplanmaktadır.

İmalat sektöründe kişi başı brüt katma değer (GVA), 3. sektörde kişi başı brüt katma değer oranları NUTS1 düzeyinde hesaplanmaktadır. İşletme kurulum oranı NUTS3 düzeyinde yer almaktadır.

Yaş ve cinsiyet ayrımında eğitim seviyesi NUTS3 düzeyinde İsveç eğitim kayıtlarından derlenmektedir. İşsizlik oranı LAU2 düzeyinde 16 yaş ve üzeri bilgileri içermektedir. İstihdam verileri NUTS3 düzeyindedir.

Tarımsal işletme büyüklüğü verileri FSS sonuçlarına göre NUTS3 düzeyinde toplanmaktadır. Tarım sektöründe veya 1. sektör içindeki kişi başı brüt katma değer ile tarımsal işletmelerin üretkenliği NUTS2 düzeyinde hesaplanmaktadır.

Hizmetlere ulaşabilirlik göstergeleri

Ulaşım ağı bilgileri Eurostat tarafından sağlanmaktadır. Her 100 000 kişiye düşen ilkokul sayısı LAU2 düzeyinde hazırlanmaktadır.

Sosyal refah göstergeleri

Sosyal refah bilgileri gelir kayıtlarına, vergi makamlarına ve nüfus kayıtlarına bağlı olarak hesaplanmaktadır. Sosyal yardım alan insan sayısı NUTS1 düzeyinde hesaplanmaktadır. GSYH, Eurostat tarafından sağlanmaktadır. Yosulluk oranları hanehalkı gelirine göre hesaplanmakta, konaklama ve iskan koşulları bilgileri bulunmamaktadır.

4.6.7. Avusturya

Avusturya, AB'ye 1995 yılında üye olmuştur. Nüfusu 8.3 milyon ve yüzölçümü 83.858 km²'dir. Avusturya 35 NUTS3 (Gruppen von Politischen Bezirken), 9 NUTS2 (Bundeslander) ve 3 NUTS1 (Gruppen von Bundeslandern) bölgelerinden oluşmaktadır (Statistik Austria, 2007). Avusturya sınıflamasını hem OECD'ye göre hem de kentleşme derecesine göre yapmıştır (<http://europa.eu/countries/at>).

Nüfus ve göç göstergeleri

Nüfus, cinsiyete göre yaş yapısı oranı, yaş ve cinsiyete göre göç, doğum ve ölüm oranları NUTS3 düzeyinde nüfus sayımları ve belediye tarafından tutulan idari kayıtlardan derlenmektedir. Sayım yılından sonra ise tahminler yapılmaktadır (Tablo 4.38).

Tablo 4.38 Avusturya nüfus ve göç göstergeleri

Göstergeler	Değişken	Veri Düzeyi	Açıklama
Nüfus Değişimi	Toplam Nüfus Değişimi	NUTS3	2001 GNS ve İdari Kayıtlar
Net- Göç	Cinsiyet ve Yaşa göre Göç	NUTS3	2001 GNS ve İdari Kayıtlar
Yaş Yapısı	1. yıl ve 2. yıl yaş yapısı cinsiyete göre	NUTS3	2001 GNS ve İdari Kayıtlar
Doğal Nüfus Değişimi	Doğum/Ölüm oranı	NUTS3	Belediye kayıtları

Kaynak: Statistik Austria, 2007.

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

İstihdam şekli LFS anketleri ile ve idari kayıtlardan temin edilmekte olup, veri NUTS2 düzeyindedir. İstihdam şekli sektör ayrımında ve cinsiyete göre bulunmaktadır. Veri NUTS2 ve NUTS3 düzeyinde derlenmektedir (Tablo 4.39).

Tablo 4.39 Avusturya ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Göstegeler	Değişkenler	Veri Düzeyi	Açıklama
İstihdam Şekli	Kendi işinde çalışanların %'si	NUTS2	LFS sonuçları ve İdari kayıtlar, ArbeitsMarktService (AMS),
Farklı sektörlerin önemi	Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde cinsiyet göre istihdam	NUTS2	Kamu İstihdam Servisi kayıtları.
Kamu sektörünün önemi	Cinsiyete göre kamu sektöründe istihdam %	NUTS3	
İşsizliğin görece değişimi	İşsizlik oranı	NUTS2	
Beşeri sermaye	Yaş ve cinsiyete göre nüfusun eğitim seviyesi	NUTS2	
Potansiyel mevcut beşeri sermaye	Cinsiyete göre çalışma oranı	NUTS2	
İstihdamın görece değişimi	İstihdam oranı	NUTS2	
Konaklama kapasitesi	Hotel vb. yerlerin kapasitesi	NUTS3	1500 (toplam 2400) belediye ait kayıtlar.
Konaklama doluluk oranı	Hotel vb. yerlerin doluluk oranı	NUTS3	1500 (toplam 2400) belediye ait kayıtlar.
İmalat sektörünün ağırlığı	Toplam BKD içindeki oranı	NUTS3	Sanayi sayımları, Yapısal iş istatistikleri, Kısa dönem iş anketleri,
Hizmet sektörünün ağırlığı	Toplam BKD içindeki oranı	NUTS3	Ücret vergi istatistikleri, Kamu sektörü kayıtları, Eğitim ve sağlık istatistikleri, iş raporları vb.
Tarım ve ormancılık sektörünün ağırlığı	Toplam BKD içindeki oranı	NUTS3	

Kaynak: Statistik Austria, 2007

Kamu sektöründe çalışanların cinsiyete göre dağılımı NUTS3 düzeyinde tutulmaktadır. İşsizlik oranı, cinsiyet ve yaşa göre eğitim seviyesi ve cinsiyete göre aktif nüfus değişimleri ile istihdam oranları NUTS2 seviyesinde olup 2004 yılından önceki dönemde de mevcuttur. Veriler kamu istihdam kayıtları ile LFS ve idari kayıtlardan elde edilmektedir (Tablo 4.39).

Hotel vb. turistlerin konakladığı yerlerin kapasiteleri, konaklama doluluk oranları belediye kayıtlarından, 1.,2. ve 3. sektörlerin dağılımı ve toplam içindeki brüt katma değerleri sanayi sayımları, yapısal iş istatistikleri vb. anketler yapılarak NUTS3 düzeyinde hesaplanmaktadır (Tablo 4.39).

Tarımsal yapı ve verimlilik

Tarımsal işletme büyüklükleri, brüt katma değerleri ve işletmelerin verimliliği FSS ve GTS kullanılarak hesaplanmaktadır. Alternatif kaynak olarak IACS (Entegre İdare ve Kontrol Sistemi) verileri çok küçük ve çok büyük işletmeler için kullanılmaktadır. BKD hesaplamalarında tarım için ekonomik hesaplar yöntemi kullanılmaktadır (Tablo 4.40).

Tablo 4.40 Avusturya ekonomik yapı ve verimlilik göstergeleri

Göstergeler	Değişkenler	Veri Düzeyi	Açıklama
Tarımın yapısı	Tarımsal işletme büyüklüğü	NUTS3	GTS (1999, 2010), FSS Anketler (2003,2005,2007), IACS verileri.
Tarım ve ormancılık sektörünün ağırlığı	1. sektörün % BKD	NUTS3	Tarım için ekonomik hesaplar yöntemi uygulanmaktadır. (EAA)
Tarım işletmelerinin verimliliği	Yıllık iş birimi (AWU)	NUTS2	

Kaynak: Statistik Austria, 2007.

Hizmetlere ulaşılabilirlik ve altyapı göstergeleri

Okulların sayısı, okul koordinatları ve uzaklıklar okul anketleri, adres bilgileri, bina koordinatları ve bina kayıtlarından NUTS3 düzeyinde derlenmektedir (Tablo 4.41).

Tablo 4.41 Avusturya hizmetlere ulaşılabilirlik ve altyapı göstergeleri

Göstergeler	Değişkenler	Veri Düzeyi	Açıklama
Okullar	İlköğretim okullarının sayısı	NUTS3	Okul Anketleri, Okul adresleri, binaların koordinatları, bina kayıtları.
İlköğretim okullarının yakınlığı	Koordinatları	NUTS3	

Kaynak: Statistik Austria, 2007.

Sosyal refah göstergeleri

Hanehalkı geliri NUTS2, kişi başı GSYH verileri NUTS3, yoksulluk oranı ve yaşam kalitesini belirleyen değişkenler ulusal düzeyde hesaplanmaktadır (Tablo .4.42)

Tablo 4.42 Avusturya sosyal refah göstergeleri

Göstergeler	Değişkenler	Veri Düzeyi	Açıklama
Nüfusun sağlık durumu	Hanehalkı geliri	NUTS2	ECHP/SILC*, Bölgesel Hesaplar
Nüfus zenginliği	Kişi başı GSYH	NUTS3	Bölgesel hesaplar, Nüfus istatistikleri
Yoksulluk	Yoksulluk oranı riski	Ulusal Düzey	ECHP/SILC, Sıcak su kullanımı, evsizler, telefon, bilgisayar varlığı
Yaşam kalitesi	Ev koşulları Dayanıklı mallar	Ulusal Düzey	

Kaynak: Statistik Austria, 2007.

* ECHP: European Community Household Panel, SILC: Survey Of Income and Life Conditions.

Mevcut verilerin durumu ile ilgili sonuçlar;

- LFS verilerinin kalitesinin artırılması, NUTS3 bölgesi için verilerin elde edilmesi ve sürdürülebilirliğin geliştirilmesi,
- Bölgesel hesapların DoU kapsamında yapılamaması, bu kısım için yasal dayanağın olmaması, LAU2 düzeyi için veri kaynaklarının olmaması,
- Tarım işletmelerinin verimliliği göstergesinin üye devletler arasında bir uyumun olmaması karşılaştırmalarda problem yaratması,
- Sosyal refah göstergelerinin DoU'ya göre ulusal düzeyde olması, NUTS3 düzeyinde temin edilmesi ve sürdürülebilir olması gerekmektedir.

4.6.8. Polonya

Polonya nüfus 38,1 milyon ve yüzölçümü 313.000 km² (CSO 2006) ile Türkiye'ye kırsal alan dağılımı, coğrafi durum ve nüfus açısından yeni üye olmuş ülkeler içinde en yakın olan ülkelerden biridir. AB'ye üyelik başvurusu 1994 yılı olup, 2004 yılında üye ülke olmuştur.

Polonya 1999 yılında yeniden idari yapılanma sürecinden geçmiştir. Bu süreçle Polonya'da 16 bölgesel istatistik ofisi kurulmuş ve bu ofisler NUTS sınıflamasından sorumlu olmuşlardır. Yeni yapılanma ile idari yapı olan eyalet (voivodship), ilçe (powiat) yönetimleri işlevsellik kazanmıştır. 2000 yılında 5 düzeyli NUTS sınıflaması Polonya hükümetince onaylanmıştır. Bu sınıflamaya göre, 2489 belediye NUTS5 (gmibas), 373 NUTS4 (powiat), 66 powiat grubu NUTS3 (Podregiony) ve 16 voivodship NUTS2 ve 6 NUTS1 (Regiony) vardır (EC 2008b).

2002 yılında yapılan nüfus ve tarım sayımları ile Voivodship düzeyinde istatistik setleri oluşturulmuştur. Her iki sayımı birlikte yaparak kent ve kır alanlardaki farklılıkları ölçme şansına sahip olmuşlardır. Sayım sonuçları ile "Kırsal Alan Karakteristiği" adlı çalışma ile kırsal alanlarla ilgili çeşitli tablo ve grafikler oluşturulmuştur.

Polonya, kırsal alanların istatistiksel analizini yapmak için çeşitli projeler hazırlamıştır. Bu projeler, nüfus ve göç, iş durumu ve insan kaynakları, bölgesel ekonomik farklılıklar, tarım sektöründeki durum, yaşam kalitesi ile çevre ve peyzajı kapsamaktaydı. Burdan elde edilen sonuçlar AB ve OECD ile karşılaştırılmıştır. Bu sonuçlara göre;

Toplam alanın %91,2'si kırsal alan olup, nüfusun %35,15'i bu alanlarda yaşamaktadır. Doğal kaynaklarının olduğu gibi, kültürel eserlerinin de çoğu bu bölgelerde yer almaktadır. Bu nedenle kırsal kalkınma açısından tüm paydaşların odak noktası halindedir (CES/AC.(61/2005/10) 2005).

Kilometrekare başına nüfus yoğunluğu ise, OECD tanımına göre (150/km²), toplam alanın %91,7'si kırsal alandır. Eurostat kentleşme düzeyine göre ise Polonya'nın %83'ü kırsaldır (EC 2008b). Kırsal alanlarda sadece tarımla uğraşan çiftçiler yaşamamaktadır. Bunların yanında başka işlerle uğraşan insanlarda buralarda farklı iş kollarında çalışmaktadırlar.

Nüfus ve göç göstergeleri

Nüfus, yaş ve cinsiyete göre iç ve dış göç, doğum ve ölüm oranları ile yaş yapısı hem OECD tanımına göre hem de kentleşme derecesi olan Eurostat tanımına göre NUTS 3 düzeyinde bulunmaktadır (CSO 2006).

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Kendi işinde çalışanlar ile cinsiyete göre çalışanların toplamı sadece 2002 yılına ait bilgiler olup NUTS3 düzeyindedir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine ait toplam istihdamın ortalama verileri NUTS2 düzeyindedir. Sanayi ve hizmet sektörünün brüt katma değeri ile toplam brüt katma değer içindeki payları sadece OECD tanımına göre yapılan NUTS3 düzeyinde bulunmaktadır. Cinsiyet ve yaşa göre işsizlerin sayısı (LFS sonuçları) NUTS2 düzeyinde, cinsiyet ve yaşa göre aktif nüfus ise sadece 2002 yılı ve

NUTS3 düzeyindedir. Cinsiyete göre aktif nüfus, cinsiyete ve 15-64 arası yaş gruplarına göre nüfus ile çalışan nüfus NUTS2 düzeyinde mevcuttur (CSO 2006).

Tarımsal ekonomik yapı ve verimlilik göstergeleri

Ekonomik büyüklüklerine göre tarımsal işletme sayısı 2002 yılında yapılan tarım sayımı sonuçlarına ait olup NUTS3 ve FSS sonuçlarına göre ise NUTS2 düzeyindedir. Tarım ve ormancılık sektörünün brüt katma değeri ve oranı ve yıllık iş birimi NUTS3 düzeyinde derlenmektedir (CSO 2006).

Sosyal refah göstergeleri

GSYH, NUTS3 düzeyinde hesaplanmaktadır. Banyosu veya duşunun olmadığını beyan eden hanehalklarının yüzdesi ve evinde sıcak suyu olmadığını söyleyen hanehalkı yüzdesi ile ilgili veriler ulusal düzeydedir. Evinin mobilyalı, araba veya benzeri araçlar ile sabit telefon, bilgisayar olduğunu beyan eden hanehalkı yüzde oranı NUTS2 düzeyindedir (CSO 2006).

Hizmetlere ulaşabilirlik göstergeleri

İlköğretim okullarının sayısı ile buralarda öğrenim gören öğrenci sayıları NUTS3 düzeyindedir (CSO 2006).

4.6.9. Macaristan

Macaristan'ın nüfusu 10,2 milyon ve yüzölçümü 93 000 km²'dir (HCSO 2006). Üyelik başvurusunu 1994 yılında yapmış olan Macaristan 2004 yılında üye ülke olmuştur. 1999 yılında çıkarılan bir yasa ile Macaristan Merkez Ofisi resmi istatistiklerin derlenmesini sağlamaktadır. 1999 Ekim'inde Bölgesel kalkınma ve Fiziki Planlama yasası çıkarılmıştır. Bu yasaya göre, NUTS2 düzeyinde yedi Bölgesel Kalkınma Konseyi kurulmuştur. Bu konseyler, bölgesel kalkınma programların hazırlanmasında rol almaktadırlar. Macaristan 20 NUTS3 (Megyek ve Budapest), 7 NUTS2 (Tervezesi-

statistikal regiök) ve 3 NUTS1 (Statistikal nagyregiök) düzeyinde bölgelerden oluşmaktadır (EC 2008b).

Macaristan kırsal kalkınma göstergeleri bakımından gelişme gösteren bir ülkedir. Kırsal alan istatistikleri OECD tanımını kapsamında, NUTS3 ve NUTS2 seviyesinde 2000 yılından itibaren derlemeye ve hesaplamaya başlamışlardır. Veri kaynakları (HCSO 2006);

- Genel Nüfus Sayımları,
- Genel Tarım Sayımları ve FSS (Tarımsal İşletme Yapı Anketleri),
- LFS (İşgücü Anketleri),
- Hanehalkı Bütçe Anketleri,
- Ulusal hesaplamalar,
- İdari kayıtlardır (Doğum ve ölüm kayıtları vb.).

Nüfus ve göç göstergeleri

Nüfus, yaş ve cinsiyete göre iç ve dış göç, doğum ve ölüm oranları ile yaş yapısı NUTS3 ve NUTS2 düzeyinde bulunmaktadır (HCSO 2006).

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Tarım, sanayi ve hizmet söktörlerine ait toplam istihdamın ortalama verileri NUTS2 ve NUTS3 düzeyindedir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörünün brüt katma değeri ile toplam brüt katma değer içindeki payları NUTS3 ve NUTS2 düzeyinde bulunmaktadır. Kendi işinde çalışanlar ile cinsiyete göre çalışanlarına ait bilgiler NUTS3 ve 2 düzeyindedir. Yaşa göre işsizlerin sayısı (LFS sonuçları) NUTS2 ve 3 düzeyinde, yaşa göre aktif nüfus NUTS3 ve 2 düzeyindedir. Toplam aktif nüfus, 15-64 arası yaş gruplarına göre nüfus ile çalışan nüfus NUTS2 ve 3 düzeyinde mevcuttur. İşsizlik oranları ile istihdam oranları 1.,2. ve 3. sektör ayırımına NUTS2 ve 3 seviyesinde hesaplanmaktadır (HCSO 2006).

Ekonomik yapı ve verimlilik göstergeleri

Tarımsal işletmelerin, ekonomik büyüklüklerine göre sayısı tarım sayımı sonuçlarına ait olup NUTS3 ve FSS sonuçlarına göre ise NUTS2 düzeyindedir. Tarım ve ormancılık, sanayi ve hizmet sektörlerinin brüt katma değeri ve oranı ile yıllık çalışma birimi NUTS2 ve 3 düzeyinde derlenip hesaplanmaktadır. FSS sonuçlarına göre arazi varlığı, çiftçilerin eğitim durumu, yaş yapıları ve tarımsal verimlilik NUTS2 düzeyinde hesaplanmaktadır (HCSO 2006).

Sosyal refah göstergeleri

GSYH verileri NUTS2 ve 3 düzeyinde hesaplanmaktadır. Hanehalkı gelir, yaş gruplarına göre yoksulluk oranları, turistik tesisler, ev koşulları (banyonun olup olmadığı vb.), trafik, hava temizliği, çevresel problemler vb. göstergeler NUTS2 düzeyinde derlenip hesaplanmaktadır (HCSO 2006).

Hizmetlere ulaşabilirlik göstergeleri

İlköğretim okullarının sayısı ile buralarda öğrenim gören öğrenci sayıları ile okullara uzaklıklar NUTS2 ve 3 düzeyindedir (HCSO 2006).

4.6.10. Çek Cumhuriyeti

Çek Cumhuriyeti 10.3 milyon nüfus ve 79 000 km²'lik yüzölçümüne sahip bir ülkedir. 1994 yılında aday olmuş ve 2004 yılında ise üyeliğe kabul edilmiştir. Çek Cumhuriyeti 1999 yılında yeniden yapılanma ile NUTS sınıflamasına dayalı bölge birimlerinin oluşturulmasını 2000 yılında tamamlamıştır. Buna göre, NUTS3 düzeyinde 14 bölge (kraje), NUTS 2 düzeyinde 8 bölge (Oblasti) ve 1 NUTS1 (Üzemi) olarak tanımlanmıştır. NUTS2 bölgeleri uyum bölgeleri olarak adlandırılmaktadır. 14 kraje ise idari yapıyı belirlemektedir. Bu bölgelere yerinden yönetilen bölgeler (Higher Self Governing Territorial Units-HSGTU) olarak tanımlanmaktadır. İstatistiksel

gereksinimleri karşılamak için Çek hükümeti, AB NUTS sınıflama sistemini CZ-NUTS başlığıyla kabul ettiği NUTS düzeylerini şu şekilde tanımlamıştır (<http://www.czso.cz>).

- NUTS 0: Çek Cumhuriyeti Devaleti,
- NUTS 1 : Çek Cumhuriyeti Toprakları,
- NUTS 2 : Birkaç bölgenin (HSGTU) birleşik alanı,
- NUTS 3 : Bölge (kraj),
- NUTS 4 : Belde,
- NUTS 5: Belediye
- NUTS 2 sadece istatistik amaçlı oluşturulan bölgelerdir.

NUTS4 düzeyinde toplanan verilerden elde edilen göstergeler NUTS3 ve NUTS2 düzeyinde birleştirilmektedir. AB gereksinimlerine göre karşılaştırmalar ise NUTS1 (NUTS0) düzeyindedir. Çek Cumhuriyeti'nin bölgesel kalkınma hedefi;

- Teknik olanaklar ve hizmetler: ulaşım altyapısı, hizmetler altyapı, teknik altyapı ve iskan standardı,
- Genel özellikler: yapı, konum, nüfus, ekonomik özellikler, dış ilişkiler, ekonomik yoğunlaşma,
- Ekonomik potansiyel: istihdam düzeyi, ekonomik etkinliklerin yoğunluğu, yatırım düzeyi, araştırma ve geliştirme, tarım, turizm,
- İnsan kaynakları: demografik eğilimler, nüfusun yaşam standartı, eğitim yapısı, sağlık durumu, işsizlik düzeyi, sosyal düzey,
- Çevre: hava, su, atık ve fiziki alanlar, kırsal alan özellikleri.
olarak sınıflandırılmaktadır.

Çek Cumhuriyetinde kırsal kalkınma istatistikleri henüz istenilen seviyede değildir. Kırsal kalkınma istatistikleri AB'ye üye olduktan sonra önem kazanmıştır. Bu istatistikleri Çek istatistik ofisinde tarım istatistikleri bölümü derleyecektir. Ülkede belirlenmiş tek düze bir kırsal alan tanımı yoktur. LEADER CZ programlarında kullanılan resmi kırsal mikro bölgeler vardır. Ancak bölgesel istatistikler birlik koşullarına uyum sağlamıştır.

Nüfus ve göç göstergeleri

Nüfus, ölüm doğum oranları ile değişimi, yaş yapısı ve iş oluşum oranı NUTS3 ve LAU2 düzeyinde veri mevcut fakat cinsiyet ve yaşa göre göç istatistikleri bölge düzeyinde mevcut değildir (Tablo 4.43).

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

İstihdam şekilleri, kendi işinde çalışanlar, kamu sektörü, turist konaklama kapasitesi ve doluluk oranları, sektörlerin brüt katma değerleri, iş kurma oranları ve çalışma oranları NUTS3 düzeyinde derlenmeye ve hesaplamalar yapmaya başlanılmıştır (Tablo 4.43).

Tarımsal yapı, verimlilik ve sosyal refah göstergeleri

Tarımsal işletme sayısı, yıllık çalışma birimi ve brüt katma değeri, okul sayıları, hanehalkı net geliri, GSYH ve ulaşım verileri NUTS3 düzeyinde derlenmektedir (Tablo 4.43).

Tablo 4.43 Çek Cumhuriyeti kırsal kalkınma göstergeleri

Göstergeler	Veri Düzeyi	Veri Kaynağı
Nüfus Değişimi	LAU2	Demografi İstatistikleri
Yaş Yapısı	LAU2	
Göç	LAU1	
Kendi İşi Olanların Sayısı	NUTS3	LFS
Sektörlere Göre İstihdam	NUTS3	LFS
Kamu Sektörü İstihdamı	NUTS3	LFS
Turist Konaklama Kapasitesi		Turizm anketleri
İmalatın Brüt Katma Değeri	NUTS3	Bölgesel bazlı veri
3. Sektörün Brüt Katma Değeri		
İş Kurma Oranı	NUTS3	Bölgesel veriler
Eğitim Seviyesi	LAU2	İş kayıtları
Çalışma Oranı	NUTS3	LFS
Çiftlik Sayısı	NUTS3	LFS
Tarım Sektörü	NUTS3	FSS
AWU başına BKD	NUTS3	BNA/EAA
	NUTS3	FSS
Ulaşım Durumu	NUTS3	Eurostat
Okul dengesi	NUTS3	Bölgesel
3 Alternatif	LAU2	İdari kayıt
Hanehalkı net gelir	NUTS3	RNA*
GSYİH	NUTS3	RNA

Kaynak: CzSO 2006. * Reginal Account

AB üye devletleri olan bu 10 ülke kırsal kalkınma göstergelerini nüfus ve göç, ekonomi ve beşeri sermaye, tarımsal yapı, verimlilik, sosyal refah ve hizmetlere ulaşılabilirlik göstergeleri temelinde tanımlanan kırsal alana göre veri seti oluşturmuş veya başlamışlardır. Ülkeler NUTS sınıflamasını temel almışlardır. Bu sınıflama ile OECD ve Eurostat kırsal alan tanımına göre kırsal istatistikleri derleyip göstergeleri hesaplamaktadırlar. Kırsal kalkınma göstergelerini Eurostat tüzük ve yönetmeliklerine göre oluşturmaya çalışmaktadırlar. AB’de kırsal kalkınma göstergeleri gelişme gösteren

bir konudur. Halen Eurostat hangi düzeyde verilerin olması gerektiğini kesinleştirememiştir. Ancak genel bir prensip kararı ile NUTS3 düzeyinin başlangıç olarak kabul edilmesi ortak bir karardır. Buna rağmen isteyen üye ülkeler daha alt düzeyde veri derleyebilirler. Burada dikkat edilmesi gereken kırsal alan tanımının oluşturulması ve tanıma göre istatistiklerin derlenmesidir. AB istatistiklerini belediye düzeyinde olmasına önem vermektedir. Yukarıda incelenen üye devletlerde de görüldüğü gibi temel kırsal göstergeler belediyeler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu ülkelerin ortak özellikleri NUTS sınıflaması ve OECD kırsal alan tanımını ülkelerinde uygulamalarıdır (Tablo 4.44).

Tablo 4. 44 AB’de kırsal kalkınma göstergeleri karşılaştırması

Ülkeler	Nüfus ve göç	Ekonomi ve beşeri sermaye	Ekonomik yapı ve verimlilik	Sosyal refah	Hizmetlere ulaşabilirlik
Fransa	NUTS3 ve LAU2	NUTS3 ve LAU2	NUTS3 ve LAU2	NUTS2 ve NUTS3	NUTS3 ve LAU2
Belçika	NUTS3	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3 ve NUTS2	NUTS2	-
Almanya	NUTS3	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3	NUTS3 ve NUTS	NUTS3
Danimarka	NUTS3	NUTS3	NUTS3	NUTS3	NUTS3
B. Krallık	NUTS3 ve LAU2	NUTS3 ve LAU2	NUTS3 ve LAU2	NUTS3 ve LAU2	NUTS3
Avusturya	NUTS3	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3	NUTS3 ve NUTS2	NUTS2 ve NUTS3
İsveç	LAU2	LAU2	NUTS3 ve NUTS2	NUTS1	LAU2
Polonya	NUTS3	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3
Macaristan	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3 ve NUTS2	NUTS3 ve NUTS2
Çek Cum.	NUTS3 ve LAU2	NUTS3	NUTS3	NUTS3	NUTS3

4.7. Türkiye’de Kırsal Kalkınma Göstergeleri

Türkiye, 71,5 milyon nüfus ve 769 604 km² yüzölçüme sahip bir ülkedir. Avrupa ekonomik topluluğu kurulduktan sonra 1959 yılında üyelik için başvurmuştur. Aralık 1999 yılında aday ülke olmuştur. Ekim 2005 yılından sonrada katılım müzakerelerine başlamıştır. Türkiye, AB aday ülke olması ile birlikte, Birlik müktebasatlarında belirtilen koşulları yerine getirmekle yükümlü hale gelmiştir. Birlik ile Türkiye arasında katılım ortaklığı belgesi hazırlanmış ve Türkiye yapmakla zorunlu olduğu konularda AB’ye taahhütlerde bulunmuştur. Bu karşılıklı taahhütlerden olan, adaylık sürecinde AB fonlarından yararlanmak için kırsal kalkınma ile ilgili çalışmalardır. Müzakere başlıklarından olan Tarım ve Kırsal kalkınma ile İstatistik faslında açılış ve kapanış kriterlerinde yapmakla yükümlü olduğu sorumlulukları ortaya konmuştur. Bu sorumluluklar arasında kırsal alan tanımı yapmak, istatistiki bölge birimlerini oluşturmak ve kırsal alan istatistiklerini derlemek ve göstergeleri hesaplamak vardır. Bu kapsamda aşağıda kırsal kalkınma istatistikeleri için önemli olan konularda çalışmalar yapılmıştır.

4.7.1. Kırsal alan istatistikleri

Türkiye’de 5429/2005 sayılı Türkiye İstatistik Kanununa göre istatistikleri toplamak ve yayımlamak görevi TÜİK’e verilmiştir. İlgili kanun gereği TÜİK Resmi İstatistik Programını hazırlar ve gerekli istatistiklerin derlenmesinde ve yayımında sorumlu ve paydaş kurumları tespit eder. Bu program 5 yıllık dönem için hazırlanır. Her yıl program revize edilebilir. TÜİK bu programda belirtilen hususları yerine getirir. Buna göre TÜİK tarafından üretilen bölgesel ve kırsal düzeydeki istatistikler aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Derlenen istatistiklerin kentsel ve kırsal ayrımında olmasının önemi büyüktür. Ancak aşağıdaki tablolarda da görüleceği gibi temel bir kırsal alan tanımı olmadığı için, farklı çalışmalarda farklı tanımlar kullanılarak istatistikler ve göstergeler hesaplanmıştır. Bir veride 20 bin nüfus kriteri, başka bir veride farklı bir tanım alınmıştır. Bu durum istatistiklerin karşılaştırılabilir özelliğini zorlaştırmaktadır. Kırsal kalkınma programlarının uygulanmasında bu durum sorunlar yaratabilecektir. Özellikle AB destekli IPARD programı ile ulusal Kırsal Kalkınma Planı uygulamalarında bu durum karşımıza sık sık çıkacaktır. Çünkü, Türkiye 2010-2013

döneminde kırsal kalkınma uygulamalarını bu programlar adı altında yapacaktır. Daha önceki bölümde bahsi edilen kırsal kalkınma uygulamalarında da kırsal alan istatistiklerinin tanım farklılığı sıkıntı yaratmıştır. Çünkü, hazırlanan projelerde kullanılan istatistikler, uygulanacak bölgenin durumunu gösterecek ve proje sonunda kazanımlar yine bu istatistiklerle ortaya konulacaktır. Bu bağlamda Türkiye’de kırsal alan istatistiklerinin mevcut durumu ile AB ile karşılaştırması yapılmıştır.

Nüfus ve göç göstergeleri

Türkiye’de nüfus istatistikleri 1990 yılına kadar her beş yılda, bu yıldan itibaren ise 10 yılda bir yapılan Genel Nüfus Sayımı (GNS) ile elde edilmektedir. Veriler köy, bucak, belde belediyesi, ilçe ve il bazında derlenmektedir. İstatistikler Düzey1, Düzey2 ve Düzey3 ayrımında kentsel ve kırsal alan olarak verilmektedir. Nüfus istatistikleri için kullanılan tanımlama kentsel alanlar il ve ilçe merkezi, kırsal alanlar için ise bunların dışında kalan köy, mezra, bucak ve belde belediyelerini kapsamaktadır. 2007 yılından itibaren ADNKS ile nüfus verileri yıllık olarak açıklanmaktadır. Bu yöntemle sadece kentsel ve kırsal nüfusları cinsiyet ayrımlarına göre verilmektedir (Tablo 4.45).

Nüfus değişimi, yaş ve cinsiyete göre nüfus, doğum/ölüm oranları ve değişimi ile nüfus yoğunlukları Düzey1, Düzey2 ve Düzey3 bölge ayrımında bulunmaktadır. Doğum/ölüm oranları ve değişimi en son yapılan 2000 GNS sonuçlarından elde edilmiştir. ADNKS ile bu sonuçlar elde edilememektedir. Bir sonraki nüfus sayımının 2011 yılında yapılması planlanmaktadır.

AB ülkelerinde, nüfus istatistikleri GNS ile edilmektedir. Bu sayımlar on yılda bir yapılmakta olup nüfus göstergeleri bu sayımlardan elde edilmektedir. Nüfus değişimi, nüfus yoğunluğu, yaş yapısı ve cinsiyet dağılımı OECD tanımına göre yapılan NUTS3 düzeyinde bulunmaktadır.

Türkiye ile ilgili veri farklılığı kırsal alan tanımı bakımından elde edilen sonuçlar açısından görülmektedir. Ülkemizde nüfus göstergeleri yukarıda da belirtildiği gibi kentsel ve kırsal alan olarak tanımlanan yerleşim yeri ayrıntısında olmasıdır. İBBS deki

Düzyey3 verisi ile, AB'de kullanılan OECD tanımına göre NUTS3 düzeyindeki veri sınıflaması farklılık göstermektedir. Çünkü AB'de nüfus yoğunluğu (kişi/ km²) kriteri ile kırsal alan nüfus istatistikleri hesaplanırken, Türkiye'de yerleşim yerine göre hesaplanmaktadır.

Tablo 4.45 Türkiye'de nüfus göstergeleri

Değişken	Veri Düzeyi	Yıl	Veri Kaynağı
Nüfus değişimi	Düzyey1,2,3	1985-2000, 2007,2008	1985,1990, 2000 GNS ve ADNKS (yıllık)
Toplam hanehalkı nüfusu, hanehalkı sayısı ve ortalama hanehalkı büyüklüğü	Düzyey1,2,3	1985-2000	
Yaş bağımlılık oranı % (0-14 yaş)+(65+yaş)/14-65 yaş	Düzyey1,2,3	1985-2000,2007,2008	
Yaş ve cinsiyete göre nüfus, 5-14, 15-24, 55-65 ve 65+	Düzyey1,2,3	1985-2000,2007,2008	
Cinsiyet oranı %	Düzyey1,2,3	1985-2000,2007,2008	
Çocuk-kadın oranı %	Düzyey1,2,3	1985-2000	
Doğum/Ölüm oranı ve değişimi %	Düzyey1,2,3	1985-2000	
Okuryazarlık, eğitim durumu ve cinsiyete göre nüfus (6 ve yukarı yaştaki nüfus)	Düzyey1,2,3	1985-2000	
Nüfus yoğunluğu	Düzyey1,2,3	1990,2000,2007,2008	

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>.

Türkiye'de göç istatistikleri, GNS ile derlenmektedir. İç ve dış göçler Düzyey1, Düzyey2 ve Düzyey3 bölge ayrıntısında olup cinsiyet ve yaş ayrıntısında yoktur. Bu göstergeler içinde nüfus sayımlarındaki kent ve kır ayrımı olan tanım kullanılmaktadır (Tablo 4.46).

AB göç göstergeleri çoğunlukta NUTS3 düzeyinde olup, bazı üye devletlerde sadece ulusal ve uluslararası göç bilgileri mevcuttur. Göç istatistikleri açısında da kırsal alan tanımı bakımından farklılık gözükmektedir.

Tablo 4.46 Türkiye göç göstergeleri

Değişken	Veri Düzeyi	Yıl	Veri Kaynağı
Bölgelerin ve illerin aldığı, verdiği, net göç ve net göç hızı	Düzyey1,2,3	1980, 1985, 1990, 2000	Genek Nüfus Sayımları
Bölgelerin ve illerin yerleşim yerine göre aldığı göç (2000 yılı daimi ikametgahına göre)	Düzyey1,2,3	1980, 1985, 1990, 2000	
Bölgelerin ve illerin yerleşim yerlerine göre verdiği göç (2000 yılı daimi ikametgahına göre)	Düzyey1,2,3	1980, 1985, 1990, 2000	
Yurt dışından gelen göç	Düzyey1,2,3	1980, 1985, 1990, 2000	

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>.

Göç göstergeleri sadece GNS ile elde edilmektedir. Sayımlarda 10 yılda bir yapıldığı için veriler 10 yıllık periyotta olmaktadır. Ancak ara yıllar için projeksiyon ve tahminler yapılmaktadır. Göç istatistiklerinde idari kayıtlarda çok önemlidir. Özellikle belediyelerin bu kayıtları tutması yer değiştirmelerin sağlıklı olarak belirlenmesine yardımcı olacaktır. Türkiye’de göç değişkenleri en son yapılan 2000 GNS sonuçlarına göre vardır (Tablo 4.46).

Ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

İşgücü istatistikleri, 1988-1999 yılları arasında anket sonuçları Türkiye, kent ve kırsal (>20 001 nüfuslu yerler kentsel alan, ≤20 000 nüfuslu yerler kırsal alan) ayrımında yayımlanmıştır. 2000-2003 yılları arasındaki tahminler üçer aylık dönemlerde Türkiye, kent ve kırsal, yıllık olarak; Türkiye, kent, kırsal, yedi coğrafi bölge (toplam, kent, kırsal) ve seçilmiş dokuz il merkezi (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Samsun) için verilmiştir. 2004 yılından itibaren ise dönemsel sonuçlar yine Türkiye, kent ve kırsal ayrımında; yıllık sonuçlar ise Düzey1’e göre kent ve kırsal ayrımında, Düzey2’e göre ise toplam bazda verilmektedir. İşgücü istatistiklerinin veri kaynağı Hanehalkı İşgücü Anketleridir (Tablo 4.47).

Sektörlere göre istihdam, işgücü durumu (kamu ve özel sektör), istihdam şekilleri (kendi işinde olanlar), yaş ve cinsiyete göre istihdam, işsizlik ve istihdam oranı, işgücüne katılma oranı ile eğitim durumu verileri metodolojik olarak AB'ye uyumludur. Veri düzeyi ise nüfus kriterine göre 20 bin üzeri yerleşim yerleri ile 20 bin altı yerleşim yerleri ayrımı ile AB ile uyumsuzdur. Çünkü veri NUTS bölge sınıflamasına göre uyumsuzdur.

AB, işgücü verilerini işgücü anketleri (LFS), sayımlar, istihdam kayıtları, sosyal sigortalar vb. kaynaklardan temin etmektedir. AB ülkelerinde çoğunlukla NUTS2 ve ulusal düzeyde veri mevcut olup NUTS3 düzeyi için çalışmalar devam etmektedir.

Tablo 4.47 Türkiye ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri

Değişken	Veri Düzeyi	Yıl	Veri Kaynağı
İstihdamın sektörlere göre dağılımı (1., 2. ve 3.)	Düzye1,2- Ulusal 7 Coğrafi düzey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, >20 bin (kent) ve <=20 bin (kırsal) kapsamında Kent- Kırsal ayrımında, yıllık
İşgücü durumu (kamu, özel)	Düzye1,2- Ulusal 7 Coğrafi düzey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, >20 bin (kent) ve <=20 bin kapsamında Kent-Kırsal ayrımında, yıllık
İstihdam Şekilleri (Kendi işi, diğer çalışanlar), 15+ yaş ve cinsiyet ayrımında	Düzye1,2- Ulusal Düzye, 7 Coğrafi düzey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, 20 bin (kent) ve <=20 bin kapsamında Kent-Kırsal ayrımında, yıllık
Yaş ve Cinsiyete göre İstihdam	Düzye1,2- Ulusal Düzye, 7 Coğrafi düzey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, 20 bin (kent) ve <=20 bin kapsamında Kent-Kırsal ayrımında, yıllık
İşsizlik Oranı, (yaş ve cinsiyet ayrımında, 15-24, 25-54, 55-64 yaş grupları)	Düzye1,2- Ulusal Düzye, 7 Coğrafi düzey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, 20 bin (kent) ve <=20 bin kapsamında Kent-Kırsal ayrımında, yıllık
İstihdam Oranı, (cinsiyet ve 15-65 yaşa göre)	Düzye1,2- Ulusal Düzye, 7 Coğrafi düzey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, 20 bin (kent) ve <=20 bin kapsamında Kent-Kırsal ayrımında, yıllık
İşgücüne Katılma Oranı (Aktif nüfus), (15+ yaş)	Düzye1,2- Ulusal Düzye, 7 Coğrafi düzey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, 20 bin (kent) ve <=20 bin kapsamında Kent-Kırsal ayrımında, yıllık
Yaş ve cinsiyete göre eğitim düzeyi, (15+ yaş)	Düzye1,2- Ulusal Düzye, 7 Coğrafi düzey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, 20 bin (kent) ve <=20 bin kapsamında Kent-Kırsal ayrımında, yıllık

Kaynak: TÜİK, 2008a.

Konaklama tesis kapasitesi ve doluluk oranı, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hesaplanmakta olup, veriler Dzey1, 2 ve 3 olarak mevcuttur. AB turizm istatistikleri ise ulusal düzeyde yapılan anketlerle derlenmektedir ve NUTS3 düzeyinde bulunmaktadır (Tablo 4.47).

Türkiye’de imalat sanayi sektörü ile 3. sektörün BKD ile toplam BKD içindeki oranı, ulusal ve Dzey2 verisi mevcuttur. Hesaplama yöntemi 1998 baz yılı ile Eurostat metodolojisine uyumlaştırılmıştır. Üretim yöntemi ile hesaplamada takip edilen yol; ekonominin cari mal ve hizmet üretiminin ölçülmesidir. Üretim yönteminde; bir ekonomideki aynı mal ve hizmet üreten birimlerden meydana gelen faaliyet kolları, tarım, hayvancılık, sanayi, inşaat, ticaret, ulaştırma vb. sektörlerde üretim değerleri (ıktı) bulunup, bu üretimi yapabilmek için tüketilen mal ve hizmetlerin (girdi) değeri, üretim değerinden düşülerek, sektörlerin yaratmış olduğu katma değere ulaşılmaktadır. Kırsal ve kentsel alan ayırımında veri mevcut değildir (Tablo 4.47).

AB, BKD hesabı ile ülkemiz metodolojisi uyum göstermektedir. Veri kaynakları ulusal ve bölgesel hesaplar olup bazı ye ülkelerde ise anketler kullanılmaktadır. Veri NUTS 3 düzeyindedir. Türkiye’de kırsal alan olarak kabul edilen 20 bin nüfus eşiği seviyesinde veri olmadığı gibi Dzey3 olarak da veri mevcut değildir. Bu da kırsal alanlara yönelik yapılacak çalışmalarda katma değerin etkisinin görülmeyeceği anlamına gelmektedir. Kırsal alanlarda sektörlerin buralarda yaşayanlara sağlayacağı katma değerin bilinmemesi, uygulanan projenin katkısının ne olduğunun tespit edilememesi anlamına gelmektedir (Tablo 4.47).

Tablo 4.47 Türkiye ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri (devam)

Değişken	Veri Düzeyi	Yıl	Veri Kaynağı
Konaklama tesis kapasitesi	Düzyey1,2,3	2000-2003, 2006-2007	Kültür ve Turizm Bakanlığı, İşletme belgeliler için tam sayım, Belediye belgeliler için ise örnekleme anket yapılarak
Konaklama tesis doluluk oranı	Düzyey1,2,3	2000-2003, 2006-2007	Kültür ve Turizm Bakanlığı, İşletme belgeliler için tam sayım, Belediye belgeliler için ise örnekleme anket yapılarak
İmalat sanayinin BKD ve Toplam BKD içindeki oranı	Düzyey2 ve Ulusal	2008 ve öncesi	Sektörün katma değerine ulaşılmasında, sanayi üretim endeksinin cari ve sabit artış hızları kullanılmaktadır.
3. sektörün BKD ve Toplam içindeki oranı	Düzyey2 ve ulusal	2008 ve öncesi	Sektörlerde üretim değerleri (output=çıktı) bulunup, bu üretimi yapabilmek için tüketilen mal ve hizmetlerin (input=girdi) değeri, üretim değerinden düşülerek, sektörlerin yaratmış olduğu katma değere ulaşmaktadır.
Uzun dönem işsizlik, 15+ yaş	Düzyey1,2- Ulusal Düzyey, 7 Coğrafi düzyey ve 9 il olarak	2004+, 2000-2003, 1988-1999	Hanehalkı İşgücü Anketi, 20 bin (kent) ve <=20 bin kırsal kapsamında Kent-Kırsal ayrımında, yıllık

Kaynak: TÜİK, 2008b.

Ekonomik yapı ve verimlilik

Tarımsal işletmelerin ekonomik büyüklüklerine (ESU) göre dağılımı yüzdesel olarak sadece 2006 yılında yapılan Çiftlik Yapı Araştırması (FSS- Farm Structure Survey) sonuçları ile elde edilmiştir. Fiziksel büyüklük, işletme tipleri, arazi kullanımı, tarım dışı faaliyetler, tarımda yaş yapısı, yıllık iş birimi %'si tarım sayımları ile elde edilmektedir. Tarım sektörünün BKD ile toplam içindeki oranı ise ulusal ve Düzey2 ayırımında hesaplanmaktadır. Bitkisel, hayvansal üretim ile ormancılık üretim değerlerinden, üretim masraflarının çıkarılması ile katma değer hesaplanmaktadır. Tarım istatistiklerinde kırsal alan tanımı olarak farklı nüfus kriteri uygulanmaktadır. Örneklem yöntemiyle yapılan araştırmalarda ≤ 5000 nüfusun altındaki yerleşim yerleri, tam sayımlarda ise $\leq 25\ 000$ nüfusun altındaki yerleşim yerlerini kapsamaktadır. Bu nüfus eşikleri Türkiye'de kabul gören kırsal alan tanımına uymamaktadır. Ayrıca AB tarafından uygulanan kırsal alan tanımına da benzememektedir. Elde edilecek sonuçlar bu nedenle karşılaştırılmayacak ve kırsal kalkınma uygulamalarında kullanılmayacaktır. Yıllık iş birimine göre BKD hesabı yapılmamaktadır (Tablo 4.48).

AB, BKD ve tarım işletmelerinin ekonomik büyüklüğünü FSS, tarım sayımları ile bölgesel hesaplardan elde etmektedir. Veriler NUTS3 düzeyindedir. Her iki veya üç yılda yapılan FSS ile diğer tarım istatistikleri güncellenmektedir.

Tablo 4.48 Türkiye ekonomik yapı ve verimlilik göstergeleri

Değişken	Veri Düzeyi	Yıl	Veri Kaynağı
Tarımsal işletmelerin ekonomik büyüklüğüne göre dağılımı	Ulusal % dağılımı	2006	FSS
Tarımsal işletmelerin büyüklüğü ve sayıları	Düzyey1,2,3- Ulusal düzeyde	1991, 2001, 2006 için %	GTS, FSS (2006)
Tarım ve Ormancılık sektörünün BKD ve Toplam içindeki oranı	Düzyey2 ve ulusal	2008 ve öncesi	Üretim değerlerinden üretim masraflarının çıkarılması ile elde edilir.
Yıllık İş Birimi (AWU) bazında BKD	-	-	-
Arazi kullanımı	Düzyey1,2,3	1995-2007	İdari Kayıtlar, GTS
Tarımsal işletme tipleri	Düzyey1,2,3	1991, 2001	GTS
Tarım dışı faaliyeti olan çiftçiler	Düzyey1,2,3	1991, 2001	GTS
Tarımda yaş yapısı	Ulusal, Düzyey1,2,3	2001, 2006	FSS, GTS
Yıllık İş Birimi (%)	Ulusal	2006	FSS

Kaynak: TÜİK, 2007a.

Türkiye’de istatistiki çiftçi kayıt sistemi olmadığı (gelir desteğine dayalı çiftçi kayıt sistemi TKB tarafından oluşturulmuştur.) için işletme bazlı anket uygulaması AB metodolojisine uyumlu değildir. Bu nedenle güncelleme yapılamamaktadır. Veriler idari kayıtlardan ya da tarım sayımlarından elde edilmektedir. Bu nedenle, özellikle işletmelerin ekonomik büyüklükleri, tipleri, yıllık iş birimi ve tarım dışı faaliyetler hesaplanamaktadır. AB’nin önerdiği işletme bazlı anketlerden elde edilen sonuçlar ile idari kayıtlardan elde edilen sonuçlar tutarlı olmamaktadır.

Hizmetlere ulaşabilirlik ve altyapı göstergeleri

Devlet yolu, otoyol ve il yollarının uzunluk verileri, yalnızca Karayolları Genel Müdürlüğü sorumluluk alanında bulunan yol ağının uzunluğunu kapsamaktadır. Bu yolların belediye sınırları içerisinde olan kısımları dahil değildir. Köy yolları uzunlukları ise 2005 yılına kadar Mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden derlenmiştir. 13.1.2005 tarihinde 5286 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Kaldırılması hakkındaki kanununun çıkmasının ardından köy yolları uzunluklarına ilişkin veriler derlenememektedir. Ayrıca belediye sınırları içerisinde yer alan cadde ve sokak uzunluklarına ilişkin verilerde kapsamamaktadır. Tren istasyon sayısı ile otoyol çıkış nokta sayı bilgileri bulunmamaktadır (Tablo 4.49).

Okulların yerleşim yerlerine olan uzaklıkları ile okul koordinat bilgilerine ait veriler mevcut değildir. Kırsal alan sınıflamasında herhangi bir istatistik yoktur. Eğitim ile ilgili öğrenci, öğretmen ve okul sayıları ile ilgili idari kaynaktan sağlanan bilgiler haricinde istatistik yoktur. Sağlık ve kültür istatistikleri idari kaynaklardan Düzey1, 2 ve 3 ayrımında derlenmektedir (Tablo 4.49).

AB, ilköğretim sayıları ile okul koordinatları verilerini LAU2 düzeyinde tespit etmeye önem vermektedir. Okulların yerleşim yerlerine uzaklıkları belediye düzeyinde bulunmaktadır. Altyapı ve hizmet göstergeleri NUTS3 düzeyinde mevcuttur.

Tablo 4.49 Türkiye hizmetlere ulaşabilirlik ve altyapı göstergeleri

Değişken	Veri Düzeyi	Yıl	Veri Kaynağı
Otoyolların uzunluğu (km)	Ulusal	2007 ve öncesi	Karayolları Gn. Gm.
Karayolu (Devlet-il) uzunluğu (km)	Ulusal	2007 ve öncesi	Karayolları Gn. Gm.
Demiryolu uzunluğu (km)	Ulusal	2007 ve öncesi	Demiryolları Gn. Gm.
Tren istasyonu sayısı	-	-	-
Otoyol çıkış sayısı	-	-	-
İlköğretim okullarının ikamet yere olan uzaklığı	-	-	-
Okul koordinatları	-	-	-
Eğitim seviyesine göre okul, öğretmen, ve öğrenci sayısı	Düzeyl,2,3	1997-2007	Milli Eğitim Bakanlığı (İdari Kayıtlar)
Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları	Düzeyl,2,3	1997-2007	Milli Eğitim Bakanlığı (İdari Kayıtlar)
Müze, Halk kütüphaneleri, Sinema ve Tiyatro sayıları	Düzeyl,2,3	1995-2007	Kütüphaneler, sinemalar, tiyatro, müzelerden
Sağlık personeli sayısı	Düzeyl,2,3	2007 ve öncesi	Sağlık Bakanlığı
Hastane yatak sayıları	Düzeyl,2,3	2007 ve öncesi	Sağlık Bakanlığı

Kaynak: TÜİK, 2007d, 2008c.

Sosyal refah göstergeleri

Hanehalkı Bütçe Anketleri, hanelerin sosyo-ekonomik yapıları, yaşam düzeyleri ve tüketim kalıpları hakkında bilgi veren ve toplumun ihtiyaçlarının belirlenmesi ve uygulanan sosyo-ekonomik politikaların geçerliliğinin test edilmesi amacıyla kullanılan en önemli kaynaklardan biridir. TÜİK, 2002 yılından itibaren bu anketi düzenli olarak uygulamaya başlamıştır. TÜİK, 2006 yılından itibaren her yıl gelir dağılımı, gelire bağlı yoksulluk, sosyal dışlanma ve diğer yaşam koşulları konularında bilgi derlemeye yönelik “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması“nı uygulamaya koymuştur. Veriler ulusal, kırsal (≤ 20 bin nüfus), kentsel (> 20 bin nüfus) alan ayrımında bulunmaktadır.

Bu anketle ayrıca yoksulluk ve yaşam koşulları ile ilgili istatistikler derlenmektedir. Veriler ulusal düzeyde kent ve kırsal ayrımındadır (20 bin nüfus eşğine göre).

Kişi başına GSMH hesaplamalarında cari fiyatlarla tahmin edilen GSYH büyüklüğünün yıl ortası nüfus tahminine bölünmesi ile Türk Lirası olarak kişi başı GSYH sonucu elde edilir. Hesaplanan bu değer in ithalat ağırlıklı ortalama dolar kuruna bölünmesi ile dolar değeriyle kişi başına GSYH'ya ulaşılmaktadır.

AB, kullanılabilir hanehalkı gelirini, yoksulluk ve yaşam koşulları verilerini, gelir ve yaşam koşulları anketi (SILC) ile NUTS2 ve ulusal düzeyde, kişi başı GSYH ulusal ve bölgesel hesaplardan NUTS3 düzeyde hesaplamaktadır. Burada yine metodolojik uyum olmasına rağmen kırsal alan tanımı farklılığı ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de IBBS ayrımında veri bulunmamaktadır (Tablo 4.50).

Tablo 4.50 Türkiye sosyal refah göstergeleri

Değişken	Veri Düzeyi	Yıl	Veri Kaynağı
Kişi başı kullanılabilir hanehalkı geliri	Ulusal, Kent-kırsal ayrımında	2002-2007	Hanehalkı Bütçe Anketi, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, >20 bin kent, <=20 bin Kırsal
Kişi başı GSYH	Ulusal	2008 ve öncesi	*
Yoksulluk oranı sınırı (yaş gruplarına göre)	Ulusal, Kent-kırsal ayrımında	2002-2007	Hanehalkı Bütçe Anketi, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, >20 bin kent, <=20 bin Kırsal
Dayanıklı mallara sahip olduğunu belirten hanehalkı % (Araba, telefon, bilgisayar vb.)	Ulusal, Kent-kırsal ayrımında	2002-2007	Hanehalkı Bütçe Anketi, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, >20 bin kent, <=20 bin Kırsal
Barınma koşulları (mülkiyet durumu)	Ulusal, Kent-kırsal ayrımında	2002-2007	Hanehalkı Bütçe Anketi, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, >20 bin kent, <=20 bin Kırsal
Yaşam koşullarını beyan eden hanehalkı % (banyo, duş, sıcak su oranı, çevresel problemler)	Ulusal, Kent-kırsal ayrımında	2002-2007	Hanehalkı Bütçe Anketi, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, >20 bin kent, <=20 bin Kırsal

Kaynak: TÜİK, 2008a.

* İktisadi faaliyet kollarına göre GSYH tahminlerinde kurumun derlemiş olduğu yıllık ve dönemsel verilerden ve TÜİK dışı kurum ve kuruluşlardan derlenen veriler kullanılmaktadır. Veri kaynağı kurum ve kuruluşlar aşağıda sıralanmıştır: T.C. Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, DSİ, TEİAŞ, PTT Genel Müdürlüğü, BOTAS, T.C. Devlet Demir Yolları, Türk Telekom, Türkiye Denizcilik İşletmeleri, Özel Havayolları, Belediyeler, Bankalar, Menkul Değerler, Aracı Kuruluşlar, Sigortalar, Kar Amacı Olmayan Kuruluşlar, Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar, KİT, İl Özel İdareleri.

Çevre istatistikleri

Çevre istatistikleri başlığı altında, katı atık verileri belediye, Organize sanayi, imalat sanayi ve termik santrallerden anketlerle veri derlenmekte olup, belediye düzeyinde olmak üzere Düzey1, 2 ve 3 bölge verileri bulunmaktadır. İçme ve kullanma suyu şebekesi ve arıtma tesisleri ile belediye atık su verileri belediyelerden anketle derlenmektedir. Çevresel istihdam ve harcamalar belediye düzeyinde, mahalli idareler birliklerinden, girişimlerden ve il özel idarelerden derlenenler ise ulusal düzeydedir. Emisyon verileri ulusal düzeyde ve hava kalitesi verileri sadece il merkezlerine ait olup idari kayıtlardan alınmaktadır. AB verileri ile karşılaştırılabilir özelliğe sahiptir. Sınıflama ve tanımlar açısından uyumluluk söz konusudur (Tablo 4.51).

Tablo 4.51 Türkiye çevre istatistikleri

Değişken	Veri Düzeyi	Yıl	Veri Kaynağı
Katı atık istatistikleri	Düzey1,2,3 ve Belediyeler	1994-2006	Belediyeler, Organize sanayi, imalat sanayi, termik santrellerden anketlerle
İçme ve kullanma suyu şebekesi ve arıtma tesisleri	Düzey1,2,3 ve Belediye	1994-2006,	Belediyelerden anketlerle
Belediye atıksu istatistikleri	Düzey1,2,3 ve Belediye	1994-2006	Belediyelerden anketlere
Sera Gazı Emisyonu Hava Kalitesi	Ulusal, Sadece il merkezi	1990-2008	Çevre ve Orman Bakanlığı, idari kayıtlar

Kaynak: TÜİK, 2008c.

Bu göstergeler kırsal alandaki nüfusun yaşam kalitesini göstermektedir. Kırsal çevrenin korunması ve tarımsal ve diğer sanayi kaynaklı atıklar nedeniyle kirlilik oranlarının düşürülmesi kırsal alanların, OTP de de belirtildiği gibi, gelecek nesile bırakılması açısından önemlidir.

4.7.2. IPARD programı (2007-2013) için istatistikler

Türkiye, aday ülke olduktan sonra AB kırsal kalkınma desteklerinden yararlanmak için IPA kapsamında IPARD programı hazırlamış ve AB komisyonuna sunarak onaylatmıştır. Bu programın uygulama dönemi olan 2007-2013 yılları arasında projelerin hazırlanması için gerekli olan veri setlerinin oluşturulması gerekmektedir. Bu istatistiklerinin derlenmesi ve hesaplanması görevi de TÜİK'e aittir. Gerekli olan değişkenlerin kentsel ve kırsal alan ayrımında ve IBBS'ye göre derlenip hesaplanması planın uygulanabilirliği için önemlidir. Bu kapsamda IPARD programında yer alan istatistikler Tablo 4.52'de verilmiştir. Bu değişkenlerin birçoğu belli yıllarda bulunmaktadır. Ancak verilerin kırsal alan tanımına (20 bin nüfus eşiği) göre değerlendirilmesi durumunda homojenlik sağlamamaktadır.

Tablo 4.52 IPARD programı için istatistikler

Değişkenler	TÜİK Veri durumu
Kişi başı GSYH	Ulusal
İstihdam oranı (%)	Ulusal-Kent/Kır
Kadın istihdam oranı(%)	Ulusal-Kent/Kır
Genç İnsanlar (Toplam nüfusa göre) (15-24 yaş)	Ulusal-Kent/Kır
İşsizlik oranı (%)	Ulusal-Kent/Kır
Kadın işsizlik oranı(%)	Ulusal-Kent/Kır
Genç insanlar (aktif nüfusa göre) (15-24 yaş)	Ulusal-Kent/Kır
Temel ve tam eğitilmiş çiftçilerin oranı (%)	-
35 yaş altı genç çiftçilerle, 55 yaş üzeri çiftçilerin oranı (%)	-
Tarımda işgücü verimliliği (BKD) /Yıllık İş Birimi	-
Tarımda Brüt Sabit Sermaye Teşekkülü	-
Tarımda istihdam (sayı)	Ulusal
Tarımda Brüt Katma Değer	Ulusal
Gıda sanayinde BKD/İşçi	-
Gıda sanayinde Brüt Sabit Sermaye Teşekkülü	-

Kaynak: <http://www.tarim.gov.tr/sgb>.

IPARD programı uygulamalarında kullanılacak olan Tarım ve Gıda sanayinde Brüt Sabit Sermaye Teşekkülü, tarımda işgücü verimliliği vb. göstergeler Türkiye’de mevcut olmadığı görülmektedir. Bazı göstergelerde sadece ulusal düzeyde bulunmaktadır (Tablo 4.52). Bu durum kırsal kalkınma projelerinin hazırlanmasında hedef alan ve kitle için öngörülen destek programlarında mevcut durum tespiti çalışmalarında yetersiz kalacaktır.

Tablo 4.52 IPARD programı için istatistikler (devam)

Değişkenler	TÜİK Veri durumu
Gıda sanayinde istihdam (sayı)	-
Gıda sanayinde BKD	-
Toprak erozyonu riski olan alanlar (ton/ha)	-
Organik tarım (ha)	Ulusal
2. ve 3. sektörde istihdam (sayı) - Ulusal/Kırsal	Ulusal-Kent/Kır
2. ve 3. sektörde BKD (Avro) - Ulusal/Kırsal	Ulusal-Kent/Kır
Serbest çalışanlar (sayı) - Ulusal Kırsal	Ulusal-Kent/Kır
Turizm yatırımları-Ulusal Kırsal	Ulusal
Kırsal alan tanımı	>20 bin (Kent), <=20 bin (Kır)
Kırsal istihdam %	<=20 bin (Kır)
Ekilebilir alan %	Düzye1,2 ve 3
Uzunömürlü bitkiler %	Düzye1,2 ve 3
Mera ve çayır alanları %	Düzye1,2 ve 3
Tarımsal işletme sayısı	Düzye1,2 ve 3
Kullanılabilir tarım arazisi (ha)	Düzye1,2 ve 3
Yıllık iş birimi (AWU)	Düzye1,2 ve 3
Ortalama işletme büyüklüğü (ha)	Düzye1,2 ve 3
İşletme büyüklüklerine göre arazi dağılımı	Düzye1,2 ve 3
Ortalama ekonomik büyüklüğe göre dağılım % (ESU)	-
Nüfus yoğunluğu – Ulusal /Kırsal	Düzye1,2 ve 3
Yaş gruplarına göre ulusal ve kırsal alandaki nüfus %	Düzye1,2 ve 3
Uzun dönemli işsizlik (%)-Ulusal/Kırsal	>20 bin (Kent), <=20 bin (Kır)
Yetişkinlerin oranı (%)-Ulusal/Kırsal	>20 bin (Kent), <=20 bin (Kır)

Kaynak: <http://www.tarim.gov.tr/sgb>.

IPARD programı için gerekli olan istatistikler yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu program için gerekli olan göstergelerin eksikliği yanında, Türkiye'nin kabul ettiği kırsal alan tanımı olan 20 bin nüfus eşine göre bazı istatistik ve göstergelerin eksik olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 4.53). Türkiye, kırsal alan tanımı olarak bu nüfus eşini kabul ediyorsa, TÜİK bu tanıma göre istatistik derlemek ve göstergeleri bu tanıma göre hesaplamak zorundadır. Ancak sadece bu kritere uygun veri derlemesi yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda IBBS'ye göre bu tanımın uyarlanması karşılaştırılabilirlik açısından önemlidir. Çünkü 20 bin nüfus eşği yerleşim bazında olduğu için, Düzey1, Düzey2 veya Düzey3 içinde herhangi bir yerleşim yeri olabilir. En azından Düzey3 olarak verileri düzenlemek AB ile uyumluluk yönünden gerekmektedir. Yani Düzey3'ün kırsallık durumunu ortaya çıkarmak gerekmektedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde bu amaçla kırsal alan tanımları yapılmıştır.

AB ile Türkiye arasındaki bu farklılıklar özellikle kırsal kalkınma projelerinde mevcut durum analizi ile proje değerlendirmesinin yapılamamasına neden olmaktadır. Geri kalmış bölgelerin tespiti yapılamamaktadır. Mevcut veriler olmayınca daha çok makro düzeydeki istatistiklerle yönlendirmeler yapılmaktadır. Bu durum hedef alan ve kitleyi seçmede hatalara neden olabilmektedir.

IPARD programı kapsamında desteklenecek olan ve daha önce belirtilen süt, et, meyve-sebze, su ürünleri ve organik tarım faaliyetlerinin mevcut durum analizinin yapılması makro düzeyde olacaktır. Bu sektörlerin kırsal alanda değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Peki bu hangi kırsal alan? Türkiye'nin kabul gördüğü mü? Yoksa aday ülke olan ve üye olmaya çalıştığı AB kırsal alanı mı? AB tarafından kullanılan tanım daha çok ön plana çıkmaktadır. Bu durumda istatistiklerinde bu yönde olmasını gerektirmektedir.

Tablo 4.53 Türkiye’de kırsal alan tanımına (20 bin nüfus eşiği) göre veri durumu

Değişkenler	TÜİK veri durumu
Toplam nüfus değişimi	Var
Cinsiyet ve yaş gruplarına göre iç ve dış göç	Yok
Doğum/ölüm oranı ve değişimi	Yok
Cinsiyete göre yaş yapısı değişimi	Var
İstihdam şekilleri	Var
Cinsiyete göre, sektör ayrımında istihdam %’si	Var
Cinsiyete göre kamu sektöründe istihdam %’si	Yok
Turist konaklama kapasitesi ve doluluk oranı	Yok
Sektörlerin toplam katma değer içindeki oranları	Yok
İşsizlik oranı, nüfus eğitim seviyesi, işgücüne katılım oranı ve istihdam oranı	Var
Uzun dönem işsizlik oranları	Var
Tarım işletmelerin ekonomik büyüklükleri	Yok
Yıllık çalışma birimi başına BKD	Yok
Arazi kullanımı, işletme tipleri, çalışma saatleri ve tarım dışı faaliyetler	Yok
Ulaşım sistemi	Yok
Okul sayısı ve öğretmen öğrenci oranları	Var
Okul koordinatları	Yok
Sağlık ve kültür göstergeleri	Yok
Kişi başı kullanılabilir hanehalkı geliri	Yok
GSYH	Yok
Yaş gruplarına göre yoksulluk sınırı	Yok
Barınma, konaklama koşulları ve dayanıklı tüketim malları %’si	Var
Haberleşme araçları kullanım %’si	Yok
Konut mülkiyet durumu ve hanehalkı büyüklüğü	Var

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>, 2008.

AB kırsal kalkınma göstergelerinden oluşan ve ana başlıklar halinde verilen Tablo 4.53'de de görüldüğü gibi, Türkiye'de mevcut göstergeler seti çok sınırlı sayıda bulunmaktadır. Mevcut göstergelerin de tanım farklılıkları gözönünde bulundurulursa oldukça dar kapsamda istatistiklerin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kadar az istatistiklerin olduğu bir kırsal alanda nasıl bir kırsal kalkınma programları uygulanacak merak konusu uyandırmaktadır. Gerek IPARD gerekse Kırsal Kalkınma Planı için hazırlanacak projeler daha önceden uygulanan ve başarıları tartışılan çalışmalar gibi sonuçsuz ve atıl projeler olarak kalmaması için gerekli istatistik altyapısını aday ülke olarak hazırlaması gerekmektedir.

5. SONUÇ

AB, 1957 yılında kurulduğundan bu tarafa, özellikle tarım ve kırsal alanlar için özel ortak politikalar oluşturmaya çalışmıştır. Bunlardan en önemlisi OTP'dır. AB üyesi ülkelerin tarım politikalarının gerek ekonomik gerek siyasi anlamda ortak bir çerçevede yönetilmesi esasına dayanan OTP, AB'nin ilk ortak politikası olması ve oluşumun başarıya ulaşması ve hedef kitlesi olan çiftçilerin gelir ve yaşam kalitesini artırmak için, Birlik bütçesinin neredeyse yarısını almıştır.

Birlik, kuruluşundan günümüze kadar politikalarda gelişmeler göstermiş ve OTP günün şartlarına göre uyarlanmış ve tarım politikalarında önemli dönemeçler göstererek hedef kitleyi destekleyecek başka enstrümanlar geliştirmiştir. Özellikle destekleme politikasında önemli değişikliklere gidilmiştir. OTP, çiftçi merkezli olmaktan kırsal alan merkezli politikaya dönüşmüştür. Böylece geri kalmış bölgelerde yaşam kalitesini artırmak için çeşitli desteklerin yaratılması ve bu desteklerin tarım merkezli olarak, dezavantajlı bölgelerin geliştirilmesi için politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalar AB bölgesel politikalarıdır. Bu amaçla, bu bölgeler için yapısal ve uyum fonları oluşturulmuştur. Bu fonlarla hem aday ülkeler Birlik standardına getirilmeye çalışılmış hem de Birlik içindeki dezavantajlı bölgeleri kalkındırmaya çalışılmıştır. Özellikle ABKF, ASF, BYF, ATYGF gibi yapısal fonlar ile SAPARD, PHARE ve IPARD gibi uyum fonları kırsal alanların desteklenmesi açısından önemlidir. Böylece AB politikaları kırsal kalkınma politikasına yönelmiştir. Bu politikaların dört ilkesi ve üç amacı vardır;

İlke,

- Tarımın çok fonksiyonluğu,
- Kırsal ekonomilere çok sektörlü ve entegre yaklaşım geliştirilmesi,
- Kırsal kalkınmaya yönlendirilen yardımlarda esneklik ve
- Şeffaflık ilkesi

Amaç,

- Tarım ve Ormancılığın rekabet gücünü artırmak,
- Çevre düzenlemesi ve arazi yönetimini desteklemek,
- Ekonomik faaliyetlerde çeşitlenmeyi ve yaşam kalitesini geliştirmektir.

Bu amaçlara ulaşmak için AB kırsal kalkınma politikalarının uygulanması için de bölgesel sınıflamaların oluşturulması ve bölgelerin üye ülke ve Birlik içindeki gelişmişlik durumlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Yani desteklemelerden yararlanacak bölgelerin durumunun tespitidir. Özellikle geri kalmış bölgelerin ülkenin veya Birliğin diğer bölgelerinin durumuna getirmek ve orada yaşayan insanların yaşam kalitesini artırmak için alınması gerekli tedbirlerin ortaya konulması gerekmektedir.

Bu nedenle AB, ilk önce bölge tanımlaması getirerek hem üye devletleri hem de Birliğin tamamını bölgelere ayırmıştır. Bu bölge sınıflaması NUTS olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre ülke NUTS1, NUTS2 ve NUTS3 olarak ayrılmıştır. Bunun dışında LAU1 ve LAU2 oluşturulmuş olmasına karşın daha ziyade LAU2 yani belediye olarak tanımlanan idari birim karşılatılabilir olmuştur. Türkiye’de aday ülke olması nedeniyle ülke için bir sınıflama geliştirmiş ve IBBS olarak tanımlamıştır. Bu sınıflamaya göre iller Düzey3, ve illerin gruplandırılması ile Düzey2 ve Düzey1 bölge birimi elde edilmiştir.

Politikaların uygulanması için sadece bölge birimlerinin oluşturulması yetmemiştir. Çünkü politikalar kırsal alanlar için uygulanacaktır. Bu amaçla kırsal alanların tanımlanması gerekmektedir. Kırsal alan tanımı için iki yöntem geliştirilmiştir. Bunlardan biri Eurostat’ın belirlediği ve adına kentleşme derecesi (DEGURBA-DoU) denen ve belediye bazlı olan nüfus yoğunluğu kriterine göre yapılan kırsal alan tanımıdır. Bu tanımın ayrıntısı metin içerisinde detaylı olarak verilmiştir. Diğer bir tanım ise OECD tanımıdır. Buna göre, belediye bazlı olan kilometrekareye düşen nüfus yoğunluğu, NUTS3 düzeyinde nüfus yoğunluğu ve kent merkezi büyüklüğüne göre tanımlanan üç kriter kullanılmaktadır. Konunun detayı metin içerisinde anlatılmaktadır.

Kırsal alanların tespit edilmesinden sonra en önemlisi bu alanlarla ilgili istatistik ve göstergelerin olup olmamasıdır. AB üye devletleri kırsal kalkınma desteklerinden yararlanmak için gerekli kırsal alan istatistiklerini oluşturmaya başlamışlardır. Bu istatistiklerden yararlanılarak AB kırsal yapı ve kalkınma politikalarında kullanılacak göstergeler ve bunu oluşturacak parametreler oluşturulmuştur. AB üye devletlerin, kırsal yapı politikalarına uyumunda, fonlardan yararlanmasında ve geri kalmış bölgelerinin kalkındırılmasında çoğunlukla bu göstergeler dikkate alınmaktadır.

Bu amaçla, Birlik organlarından Avrupa Komisyonu ve Eurostat kırsal alanlar için öncelikli göstergeler seti oluşturmuştur. Bu göstergeler şu başlıklardan oluşmaktadır;

- *Nüfus ve Göç,*
- *Ekonomi ve Beşeri Sermaye (Ekonomik Yapı ve Verimlilik),*
- *Sosyal Refah ile*
- *Hizmetlere ve Altyapıya Erişebilirlik*

Bu başlıklar neden seçilmiştir?

Nüfus ve Göç; Nüfus değişiklikleri kırsal alanın yaş yapısını etkilemektedir. Sürdürülebilir bir yaş yapısı gelişmekte olan bir bölgenin önkoşuludur. Eğer yaş yapısı sürdürülebilir değilse, mesela yaşlı nüfus durumunda, doğum oranı ölüm oranını karşılamadığı için doğal nüfus kaybı ile bölge nüfusunu kaybedebilir. Bu nedenle bu durumu tespit edebilmek için kırsal alan nüfus ve göç istatistiklerine ihtiyaç vardır.

Ekonomi ve Beşeri Sermaye (Ekonomik Yapı ve Verimlilik dahil); Hemen hemen bütün kırsal alanlarda, işletmeler ikinci plandadır veya üçüncü sırada gelen bir sektör bulunabilir. Fakat daha çok onlar doğrudan veya dolaylı olarak kırsal alandaki tarımsal aktivitelerle ilgilidir. Tarımsal alet, edevat bakım ve onarımı, tohum, gübre, pestisitler vb. tarımda gerekli tüm girdiler ve bölgenin tarım ürünlerini işleyen tesisler buna örnektir.

Gerçek farklılaşma, yerel tarım faaliyetlerinden daha bağımsız işletmelerin kurulması anlamına gelmektedir. Ölçek ekonomisi oluşturmanın zor olduğu göz önüne alınarak, küçük işletmeler tarımdan bağımsız bir ekonomi tesis edebilmek için bir seçenek olarak görünmektedir. İkinci ve üçüncü sektörde, ölçek ekonomisi ile birlikte farklılaştırılmış ekonomi kalifiye işgücü yani beşeri sermaye gerektirmektedir. Geleneksel olarak, kırsal alanlarda tarım faaliyetleri düşük yetenekli işgücü ile gerçekleştirilebilir. Bu temelden hareketle, ekonomi ve beşeri sermaye göstergeleri önerilmiştir.

Sosyal Refah; Dolaylı olarak, yoksulluk ve işsizlik oranlarının kentsel alanlardan daha kötü olmaması gerektiği anlamına gelir. Yoksulluk oranları ve sosyal mahrumiyet finansal yoksulluk, sosyal transferler, hayat beklentisi, uzun dönem işsizlik vb. birçok faktöre bağlıdır. Potansiyel olarak, kırsal alanlarda, özellikle de temel sektörde bulunan işçiler, eğer düşük yetenek gerektiren işte çalışıyorlarsa uzun dönem işsizlik oranları yüksektir. Bu temelden hareketle, sosyal konular belirleyici olmuştur.

Hizmetlere ve Altyapıya Erişebilirlik; Bir alanın erişebilirliği çok önemli hale gelmektedir. Erişebilirlik geniş anlamda yorumlanmaktadır. Yerleşiklerin yer değiştirmesine imkan veren ulaşım altyapısı, insanların eğlence ve iş için kırsal alanları kolayca ziyaret etmeleri anlamlarına gelebilir. Ayrıca, erişebilirlik modern toplumun hizmetlerine ve sosyal altyapısına ulaşılabilirliği ifade edebilir. Bu temelden hareketle, hizmetlere ve altyapıya erişebilirlik ile ilgili istatistikler gerekmektedir.

Çalışmada, belirlenen bu göstegeler bazında AB üye devletlerinden Birlik gelişim tarihi dikkate alınarak on ülke kırsal kalkınma istatistikleri açısından durumları incelenmiştir. Üye devletlerde Eurostat'ın ön gördüğü göstergeler setini uygulamaya çalışmışlardır. Buna rağmen bu gösterge ve istatistiklerden eksiklikler hala mevcuttur. Özellikle yeni üye ülkelerde bu durum daha da yoğundur. Ancak üye devletler belirlenen göstergeleri tamamlamak için gerekli alt yapılarını hazırlamaktadırlar. Bu amaçla ilk önce kırsal alan tanımlarını OECD tanımına göre yapmaya çalışmışlardır. Bu tanımları NUTS sınıflamasına uyarlayarak kırsal alan istatistiklerini oluşturmaktadırlar. Eurostat belirlenen bu istatistiklerin en azında NUTS3 düzeyinde olmasını zorunlu kılmıştır. 2007 yılında yapılan pilot çalışma ile kırsal alan istatistiklerini derlemek veya

hesaplamak için bir rapor hazırlanmış ve bu rapora göre NUTS3 düzeyinde (kırsal alan tanımına göre) verilerin olabileceği tespit edilmiştir. İncelenen üye devletlerden de anlaşılacağı üzere, kırsal alan istatistiklerini derlemek bir süreç gerektirmektedir. Çünkü çok zor bir alanda veri toplamak hem maddi hem de manevi açıdan sıkıntılı olup, zorluklar çıkabilmektedir. Kırsal alanlar sosyal, ekonomik ve kültürel olarak kentsel alanlara göre daha geri oldukları için bu alanlardan istatistik derlemek zordur.

AB, kırsal kalkınma göstergelerini öncelikli göstergeler olarak ele alarak Birlik içerisinde üye devlet bazında bu sorunu aşmaya çalışmaktadır. Bu göstergeleri derlemek ekonomik olarak da bir külfet getirmektedir. Ancak, OTP içinde yer alan kırsal kalkınma uygulamalarında bu istatistikler kullanılmakta ve buna göre geri kalmış bölgelerin tespiti yapılmakta ve projelerin onaylanması bu veriler üzerinden yapılmaktadır.

Türkiye, AB'ye aday ülke olduktan sonra 3 Ekim 2005 tarihinde alınan kararla AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Müzakereler AB Müktesabatına göre yapılmaktadır. AB Müktesabatı, kısaca AB hukuk sistemidir. AB'yi kuran ve daha sonra değişikliğe uğrayan antlaşmaları, aday ülkelerin AB'ye katılırken imzaladıkları katılım antlaşmalarını, Konsey, Komisyon, AB Adalet Divanı gibi Birlik organlarının çıkardıkları tüm mevzuatı ifade etmektedir. Bu Müktesabat, katılım müzakere fasıllarını 35 başlık altında sınıflandırılmıştır. Başlıklardan çalışmayı ilgilendirenler;

- Tarım ve Kırsal Kalkınma ve
- İstatistik'tir.

Bu başlıklar altında Türkiye'nin yapması gerekenler ve uyum ile ilgili konular sunulmaktadır. Bu bağlamda, uyum sürecinde Türkiye'de kırsal kalkınma politika belirlemelerinde ve uygulamalarında kullanacağı istatistikleri belirleme ve güncelleme durumundadır.

Kırsal alanların ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla daha etkin bir şekilde analiz edilmesi, buna dayalı olarak kırsal kalkınma politikalarının belirlenmesi ve

uygulamaya geçirilmesi ile etkinliğin sağlanmasında gerekli veri setinin belirlenmesi ve kırsal alan tanımı ile bunu oluşturan bileşenlerin Türkiye koşullarına ve gereklerine göre, AB'ye uyum süreci dikkate alınarak, güncelleştirilmesi gerekmektedir.

Bunları ortaya koyabilmek için, AB NUTS ve IBBS sınıflaması, bu sınıflama bazında ne tip kırsal kalkınma istatistikleri kullanılmaktadır, bunlar hangi alanlarda kullanılmaktadır ve kırsal kalkınma istatistikleri arasındaki ilişkiler nelerdir, öncelikle ele alınarak ve bunlardan hareketle Türkiye'nin durumu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Türkiye'nin adaylık süreci ile birlikte IBBS tanımlamasını ortaya koymuştur. Sınıflamanın kriterleri ve AB NUTS sınıflamasına uygunluğu ile ülke gereksimlerini karşılayıp karşılamadığı tespit edilmiştir. Bu sınıflamanın ülke idari yapısına uygun olmadığı, sadece Düzey3 bölgesinin il yapısı ile çakıştığı görülmektedir. Düzey1 ve Düzey2 ise illerin gruplanması ile oluşturulmuştur. Bu gruplama yapılırken gelişmişlik göstergelerinin yanında yakınlık, tarihi birlik ve idari yapılanmaya dikkat edilmeye çalışılmıştır. Bazı gruplarda uzaklıklar o kadar fazla tutulmuş ki bölgenin alanı çok geniş olmuştur. Bu durum özellikle istatistik toplamakta sıkıntılara neden olmaktadır. Türkiye'nin idari yapısı ile sınıflama karşılık gelmediği için veri derlemede ya da kırsal alan tanımlamasında AB ile uyum açısından farklılık yaratabilecektir. Türkiye, üniter bir yapıdadır ve merkezi yönetimin bazı yetkilerini il düzeyindeki atanmış ya da seçilmiş idaricilere devretmiştir. Ayrıca yeni kurulan kalkınma ajansları da IBBS tanımına göre yapılandırılmıştır. AB, sınıflamasını genelde idari yapılanmaya göre tanımlamaktadır. Gerek NUTS düzeyleri gerekse LAU2 (belediye) idari yapılanmayı ön plana çıkarmıştır. Özellikle kırsal alan tanımlarında belediye düzeyi önemlidir.

Türkiye bu bölge sınıflamasına göre veri derlemekle yükümlüdür. Ancak, 2002 yılında yürürlüğe giren IBBS olmasına rağmen hala bazı istatistikler bu ayrıntıda derlenememektedir. Özellikle çalışmanın üzerinde durduğu kırsal kalkınma istatistikleri bu sınıflamaya göre oldukça zayıftır. İstatistik toplamakla yükümlü olan TÜİK yapılanmasında IBBS'ye (Düzey2 - 26 bölge) göre yapmış olmasına rağmen veri setleri bu sınıflamaya göre oldukça zayıftır. Bu kapsamda istatistik üretmek bu bölge

sınıflamasına göre detaylandırılmalı ve özellikle kırsal alan istatistikleri NUT3 düzeyinde derlenmeye başlanmalıdır.

Türkiye’de kırsal alan tanımı yıllar itibariyle oldukça değişkenlik göstermiştir. Bu konuda çeşitli kanun ve yönetmelikler çıkmış olmasına rağmen tek düze bir kırsal alan tanımı hala yoktur. Kırsal alanlar hukuki ve istatistiki olarak değişkenlik göstermektedir. Bu anlamda 442 sayılı köy kanunu, 5393 sayılı belediye kanunu, 5747 sayılı büyükşehir kanunu, GNS, GTS, hanehalkı işgücü anketleri, köy envanteri çalışmaları vb. farklı farklı tanımlar kullanılmaktadır. DPT’nin kalkınma programlarında ise 20 bin nüfus eşiği kırsal ve kentsel alanları belirlemektedir. 2006 yılında hazırlanan UKKS’ye görede 20 bin nüfus eşiği Türkiye’nin kırsal alan tanımı olarak kabul edilmiştir. Bu tanım AB uyum sürecinde de kullanılan tanımdır. Bu manada TÜİK’e bu tanıma göre veri derlemek ve hesaplamak zorunluluğu doğurmaktadır. Ancak şüana kadar bu tanımları istatistik derlemekte bazı alanlar (Hanehalkı işgücü anketi, Ar-Ge vb.) için kullanılmaktadır. Çoğu istatistikler bu tanıma uyarlanmamıştır. TÜİK bu kırsal alan tanımına göre veri üretmek için gerekli hazırlıkları yapmaya başlamalıdır.

Çalışmada, çeşitli tanımlara göre Türkiye’nin kırsal alanları tespit edilmiştir. Bunlar, Genel Nüfus Sayım’larına göre, UKKS’ye göre, Eurostat ve OECD tanımlarına göre hesaplanarak Türkiye’nin kırsal alanları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu tanımların haricinde TÜİK’e ait 42 istatistik değişkeni kullanılarak Bileşik Endeks Yöntemi (BEY) ile belediye düzeyinde kırsal alanların dağılımı ortaya konulmuştur. Bu hesaplamalar sonucu Türkiye için en uygun kırsal alanların tespiti OECD ve BEY’ye göre tanımlanmıştır. Ancak, OECD tanımına göre kırsal alan tanımını uygulamak için Türkiye’nin biran önce belediye kara alanlarını tespit etmesi gerekmektedir. Çünkü, belediye alanları bilinmediği için, çalışmada ilçe alanları kullanılmıştır. Bu durum köylerinde bu alanlara dahil olması ile nüfus yoğunluğunda seyrelmelere neden olmakta ve aslında kentsel özellik gösteren ilçeler, kırsal özelliğe kaymaktadır. Bu durumu ortadan kaldırmak için belediye alanlarını tespit edilmesi ve buna göre yeniden bu tanımın uygulanarak kırsal alanların ortaya çıkarılması gerekmektedir. TÜİK bu tanımları kullanarak istatistiklerini hazırlayıp uluslararası karşılaştırmalarını yapabilecektir.

Türkiye'nin AB aday ülkesi olması ve uyum sürecinde istatistiklerini OECD tanımına göre belirleyerek yapması, UKKS' deki 20 bin nüfus eşiği tanımına göre daha tutarlı olacaktır.

Türkiye'de kent statüsünde olduğu kabul edilen yerleşim yerleri, istihdamın ve ekonominin ağırlıklı olarak tarıma dayandığı, kırsal yaşam biçimlerinin yaygın olduğu bu il ve ilçeler de kırsal alan niteliği göstermektedir. Ayrıca, kırsal olarak değerlendirilen bazı yerleşim birimleri de sanayi ve turizm alanında gelişmiş, kentsel alan niteliği taşımaktadır.

Türkiye'de kırsal alanlar için istatistik ve göstergeler çeşitli tanımlarla derlenmiş ya da hesaplanmıştır. Ancak veriler homojen olmadığı için karşılaştırmalarda ya da kırsal kalkınma uygulamalarında ilgili tanımlar nedeniyle bölge rakamları oluşmamaktadır. TÜİK farklı çalışmalarda farklı tanımlar kullandığı için veri setleri oluşturulurken homojenlik sağlanmamaktadır. Kırsal alanları ilgilendiren bazı çalışmalarda (hanehalkı işgücü anketi vb.) kırsal alan tanımı 20 bin nüfus eşiği kullanırken, başka çalışmalarda (tarım anketleri vb.) bunun dışında farklı nüfus kriterleri alınmıştır.

TÜİK, veri toplama metodoloji açısından çoğunlukla AB ile uyumludur. Ancak istatistiklerin sadece metodolojik olarak uyumlu olması sorunu çözmekte, asıl bu istatistiklerin kullanılabilirlik özelliğe sahip olmasıdır. AB uyum sürecinde Türkiye, Birlik müktesabatına uymakla yükümlüdür. Özellikle kırsal kalkınma desteklerinde yararlanmak için Türkiye'nin bölgesel ve sektörel projeler hazırlaması gerekmektedir. Bu projeler hazırlanırken, destek alınacak bölgenin ya da sınıflamada hangi gruba giriyorsa o düzeyin mevcut durumunu gösterecek istatistik ve göstergelere ihtiyaç duyulacaktır. TÜİK ulusal ya da Düzey2 ya da Düzey3 bölge ayırımında veri üretse bile bu bölgelerin kırsal özelliğinin de tanımlanması gerekmektedir. Çünkü destekler kırsal alanlar için verilmekte ve verilerinde bu alanları temsil ediyor olması gerekmektedir. Kırsal kalkınma göstergelerin ulusal düzeyde olması bu açıdan fayda sağlamamaktadır. TÜİK gerek istatistik faslında gerekse tarım ve kırsal kalkınma faslında gerekli uyum çalışmalarının belirli bir zaman dilimi içinde yapılacağını bildirmiştir. Kırsal kalkınma göstergeleri için şuana kadar bir çalışma yapılmamıştır. Sadece kırsal alanın 20 bin

nüfus eşiği olarak belirlenmesi yetmemektedir. Bu tanımlara uygun istatistiklerin üretilmesi ve aynı zamanda bu tanımların NUTS düzeylerine çevrilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin kırsal kalkınma desteklerinden yararlanacağı en önemli programlardan biri olan IPARD programı (2007-2010), 2007 aralık ayında AB komisyonunda kabul edilmiştir. IPARD programı ile yaklaşık 290 milyon Avro kırsal alanlar için destek olarak gelecektir. Ancak ilgili sektörlerde projeler hazırlanıp sunulması ve kabul görmesi şartı aranmaktadır. Bu program;

- Süt ve et sektörü,
- Meyve-sebze sektörü,
- Su ürünleri ve
- Organik tarımı kapsamaktadır.

Bu sektörlerde projeler hazırlamak için öncelikli olarak projelerin uygulanacağı kırsal alanlar ve ilgili sektörler için istatistik ve göstergeler ihtiyaç duyulacaktır. Bu istatistikleri hazırlayıp sunacak olan kurum TÜİK'tir. Kurum, en azından bu sektörlerle ait istatistikleri kırsal alan tanımına uygun derleyerek ya da hesaplayarak kırsal kalkınma projelerinin başarılı olmasına katkı sağlamış olacaktır..

TÜİK, ulusal kırsal kalkınma planı (2010-2013) hazırlıklarında taraf kurumdur. Bu manada sorumlu kuruluşlar arasındadır. Bu planın uygulama alanı UKKS belgesinde yer alan stratejik amaç ve öncelikleri içermektedir. Bunlar;

- Ekonominin geliştirilmesi ve iş imkanlarının artırılması,
- İnsan kaynaklarının, örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi,
- Kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması,
- Kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesidir.

Bu amaç ve önceliklerin ortaya konulması için de istatistiklere ihtiyaç vardır. İstatistikler ulusal ya da İBBS bölge ayrıntısında değil kırsal alan tanımı ayrıntısında olmalıdır. Çünkü programın hedef kitlesi kırsal alanlarda yaşayanlardır. Bu alanlarla ilgili projelerin ve faaliyetlerin hazırlanmasında hem mevcut durum tespitinde hem de proje izleme ve değerlendirme aşamasında veri setlerine ihtiyaç duyulmaktadır ve duyulacaktır.

Türkiye, Eurostat'ın önerdiği kırsal yakınma göstergeler seti olan dört başlık altındaki istatistikler, çalışma içerisinde de detaylı olarak verildiği gibi kısmen uyumludur. Ancak veriler ya ulusal düzeyde ya da OECD'nin kırsal alan tanımına uygun değildir. Buna karşın Türkiye'nin kabul ettiği kırsal alan tanımı olan 20 bin nüfus eşiğine göre de veriler yeterli değildir. Metin içerisinde bu konuda hangi verilerin eksik ve hangi verilerin mevcut olduğu belirtilmiştir. Bu konuda sorumlu olan TÜİK'in güçlü ve zayıf yönleri şu şekilde özetlenebilir:

Güçlü yönler:

- Bölgesel bazlı teşkilatının olması,
- AB kaynaklı projelere sahip olması,
- Tarım istatistikleri strateji belgesi oluşturması,
- Bölgesel istatistik veritabanının olması,
- İstatistik bileşenin kabul edilmesi.
- Deneyimli kadroları istihdam etmesi,

Zayıf yönleri:

- Belediye ölçeğinde veri kaynaklarının sağlıklı olmaması,
- Veri sunucularının istatistik bilincine sahip olmaması,
- İstatistik derlemede farklı konularda farklı metot ve yöntemlerin kullanılması,
- Yerel yöneticilerin konuya destek olmaması,
- Bürokratik engellerin olmasıdır.

Türkiye, AB'ye aday olması ve uyum için tarama sürecinin başlaması ile birlikte sorumluklar ve ödevler yüklenmiştir. Burada temel soru alanı şu biçimde belirmektedir: Adaylık süreci devam ettiğine göre, Türkiye ve dolaylı olarak TÜİK süreçte ne yapmalıdır? Türkiye konu ile ilgili çalışmalarını sadece AB üyelik süreci içinde düşünmemelidir. Diğer yandan üyelik sürecinin Türkiye'yi, gerekli olan gelişmişlik göstergelerini ortaya koymada daha hızlı ve kararlı davranmaya zorlamaktadır. Gerek kalkınma programlarında gerekse UKKS belgesinde de belirtildiği gibi, kırsal alanların yaşam kalitesini artırmak için çeşitli uygulamalar ve destekler yapılmaktadır. Bu destekler AB ya da ulusal kaynaklı olmaktadır. Kırsal alanlarla ilgili planların oluşturulması için Türkiye'nin aşağıda belirtilenleri yapması her şeyden önce ülke gereklilikleri açısından zorunluluk haline gelmiştir;

- OECD'nin tanımına uygun bir kırsal alan tanımının yapılması ve bu tanımın İBBS'ye uyarlanması için DPT ve TÜİK ortak bir çalışma yürütmeli,
- 2000 verileri kullanılarak yapılan İBBS, güncel veriler kullanılarak revize edilmeli ve böylece Düzey 1 ve Düzey 2 için yeni sınırlar belirlenmeli,
- OECD ve Eurostat kentleşme derecesini belirlerken en küçük yerel birim olan belediye alanlarını kullanmaktadır. Türkiye'de bu amaca yönelik belediyelerinin kara alanlarını Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Harita Genel Komutanlığı ve TÜİK işbirliği ile belirlemeli ve buna göre nüfus yoğunluğu tespit edilmeli,
- Eurostat'ın önerdiği öncelikli kırsal kalkınma göstergelerinin tanımlanan bu kırsal alanlar için derlenip hesaplanmalı,
- OECD tanımı yapılan kadar, mevcut tanım olan 20 bin nüfus eşiğine göre kırsal istatistikler hazırlanmalı,
- Türkiye'deki istatistiklerin kent ve kırsal alan tanımına göre standart hale getirilmesi AB uyum sürecinde kırsal kalkınma fonlarından yeterince yararlanılmasına yardımcı olacaktır. Özellikle TKB tarafından yürütülmekte olan IPARD programı için hazırlanacak kırsal kalkınma programlarına-projelerine ve DPT ile TKB tarafından hazırlık çalışmaları süren Kırsal Kalkınma Planı için bu göstergeler setine ihtiyaç duyulacaktır.
- Türkiye, AB'nin kırsal kalkınma politikalarındaki amaç ve hedefler açısından, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının geliştirilmesi, kırsal çevrenin

korunması ve iyileştirilmesi, tarım ve tarıma dayalı sanayinin kırsal alanda geliştirilmesi, eğitim ve diğer sosyal konularda ve kırsal kalkınma istatistiklerinin iyileştirilmesinde kendini revize etmeli ve kırsal alanlarda ortaya konan hedef ve amaçlara öncelik vermelidir.

- Türkiye kendi koşullarını da gözönüne alarak sadece AB'ye uyum için değil, uluslararası karşılaştırılabilirlik açısından konuya bakmalı ve bunu bir süreç içinde değerlendirmelidir.

Araştırma konusunu oluşturan kırsal kalkınma göstergeleri oldukça yoğun ve geniş bir çalışma alanıdır. Kırsal kalkınma istatistikleri konusunda temel yaklaşımlar sunulmuş ve bundan sonraki çalışmalar, uygulamalar ve yapılanmalar için altlık oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada bazı konular kapsamı gereği genel olarak ele alınmış, ayrıntıya girilememiştir. Özellikle OTP'nin gelişimi ve kırsal kalkınma politikalarının oluşturulması ile uygulama ve destek fonlarının ülke koşullarına uyumlu bir yapı oluşturacak biçimde daha detaylı incelenmesi ve bölgesel politikaların ülke bazlı irdelenmesi başka çalışmalar ve kurumlar için de gereklilik göstermektedir.

Bu kapsamda gerekli olan kırsal alan göstergeler setinin, hem Birlik hem de üye devlet açısından daha detaylı ele alınması, konunun önemi açısından gereklidir. Özellikle, kırsal alan fiziki altyapı hizmetleri ile yaşam kalitesini belirleyen istatistiklerin daha detaylı ortaya çıkarılması, kırsal kalkınma uygulamaları için gerekli bir araştırma olacaktır. Bunun ile hem ulusal hem de kurumsal düzeyde bazı bilgi ve veri boşluklarının da tamamlanmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, M. 2006. Türk Tarımının Geleceği. Orion Yayınevi, 278 s., Ankara.
- Akder, H. 2002. Linking Agricultural Statistics to Other Data Sources for Creating Rural Indicators of Social Well-being and Equity. OECD Doc., 9 p., Paris.
- Alanen, A., Huovari, J. and Kangasharju, A. 2000. Constructing a New Indicator for Regional Impact of Innovativeness. Pollervo Economic Research Institute, 63 p., Finland.
- Atakan, M. 1998. Avrupa Birliği OTP ve Türkiye'nin Uyumu. Gümrük Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi, 149 s., Ankara.
- Berkeley, H. 2002. Rural Statistics, Issues in Establishing a System of Rural Statistics for The United Kingdom. OECD Doc., 14 p., Paris.
- Bollman, R. 2000. Indicators of Rural Development: Two Steps Forward and One Step Back. Paper prepared for the PAIS project. Unpublished.
- Bhatia, V.K., Rai, C. 2007. Statistical Evaluation of Agricultural Development in Asian Countries. Indian Agricultural Statistics Research Institute, 9 p., INDIA.
- BNB, 2007. Banque Nationale de Belgique (BNB). <http://www.bnb.gov.be>. Erişim Tarihi: 10.08.2008.
- CES/AC (61/2005/10), 2005. Initial work on the scope of rural areas statistics in Poland. Conference of European Statistics (CES), 5 p., Rome.
- Countryside Agency, 2001a. Rural Services in 2000. Countryside Agency, England. <http://www.countryside.gov.uk>. Erişim Tarihi: 09.02.2008.
- Countryside Agency, 2001b. Indices of Rural Deprivation. Countryside Agency, 185 p., England. <http://www.countryside.gov.uk>. Erişim Tarihi: 09.02.2008.
- CSO, 2006. Agriculture and Environment Statistics, Poland. <http://www.cso.gov>. Erişim Tarihi: 12.11.2008.
- CzSO, 2006. Experience for Rural Development Indicators in the Czech Republic, Czech. <http://www.czso.cz>. Erişim Tarihi: 03.02.2009.
- Çakmak, E. ve Akder, H. 2005. DTÖ ve AB'deki Gelişmeler Işığında 21. Yüzyılda Türkiye Tarımı. TÜSİAD-T/2005-06/397, TÜSİAD, İstanbul.
- Çezik, A. 1982. Kent Eşiği Araştırması, Türkiye için Kent Tanımı. DPT yayını, 20 s., Ankara.
- Dağ, R. 2007. Kırsal Kalkınma Siyaseti. Dipnot yayınları, 199 s., Ankara.
- DEFRA, 2006. Department for Environment, Food and Rural Affairs. London. <http://www.defra.gov.uk>. Erişim Tarihi: 01.02.2009.
- DEFRA, 2000. Department for Environment, Transport and the Regions. Our Countryside, <http://www.defra.gov.uk>. Erişim Tarihi: 10.06.2008.
- Direction generale des Statistiques et de l'Information economique, 2007. Brussels. <http://www.ins.gov.be>. Erişim Tarihi: 12.01.2008.
- Dinler, Z. 1998. Bölgesel İktisat. Ekin Kitabevi, Beşinci Baskı, s 17-113, Bursa.
- Dıraor, B., 2008. Katılım Öncesi AB fonları ve Kırsal Kalkınma. DPT yayın no: 2764, 238 s., Ankara.
- Doğan, A. 1999. Türkiye'deki Karayollarında Meydana Gelen Trafik Kazalarının Zaman ve Mekan Boyutu İçerisinde İncelenmesi. TÜİK Uzmanlık tezi, 78 s., Ankara.
- DPT, 2000a. 8.BYKP "Kırsal Kalkınma" ÖİK Raporu. Yayın no: 2522, 79 s., Ankara.

- DPT, 2000b. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Bölgesel Gelişme (1996-2000), DPT yayını, Ankara. <http://www.dpt.gov.tr/bg/>. Erişim Tarihi: 10.11.2008.
- DPT, 2000c. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. DPT Yayın no: 2502, 307 s., Ankara.
- DPT, 2000d.. Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005). DPT yayını, 254 s., Ankara.
- DPT, 2006a. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi. DPT yayını, 41 s., Ankara.
- DPT, 2006b. 9. Kalkınma Planı (2007-2013) Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu. Ankara. (çevirimiçi), http://www.dpt.gov.tr/plan9.dpt.gov.tr/oik16_2_kirsalpolitika/kirsalka.pdf. Erişim Tarihi: 27.12. 2008.
- DPT, 2006c. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). DPT yayını, 119 s., Ankara.
- DPT, 2007. Uluslararası Ekonomik Göstergeler. DPT yayını, 85 s., Ankara.
- DPT, 2008a. Temel Ekonomik Göstergeler. DPT yayını, 129 s., Ankara.
- DPT, 2008b. Ekonomik Gelişmeler. DPT yayını, 28 s., Ankara.
- DPT, 2008c. Uluslararası Ekonomik Göstergeler. DPT yayını, 85 s., Ankara.
- Domaszewicz, B. 2005. Initial work on the scope of rural areas statistics in Poland. OECD Doc., 5 p., Rome.
- Eraktan, G. 2001. Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası. Uzel yayınları, 182 s., Ankara.
- EUROSTAT, 1996. European System Of Accounting, ESA95. Eurostat yayını, 87 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 1997. Manual on The Economic Accounts for Agriculture and Forestry, EAA/EAF 97 (Rev. 1.1). Eurostat yayını, 179 s., Luxembourg.
- EUROSTAT, 1999a. Regions, Nomenclature of Territorial Units for Statistics. Eurostat yayını, 74p., Luxembourg. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/city_urban/publications Erişim Tarihi: 02.12.2007.
- EUROSTAT, 1999b. Statistical Regions in the EFTA Countries and the Central European Countries. Eurostat yayını, pp. 17-32., Luxembourg.
- EUROSTAT, 1999c. Regions, Nomenclature of Territorial units for Statistics, Regio Database – Users Guide. Eurostat yayını, 108 p., Luxembourg. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/city_urban/publications Erişim Tarihi: 04.01.2008.
- EUROSTAT, 1999d. Regional Accounts Methods: tables of General Government. Eurostat yayını, Luxembourg. <http://www.europa.eu.int/com/eurostat/>. Erişim Tarihi: 12.10.2008.
- EUROSTAT, 2003a. TAPAS Technical Action Plan 2002. Eurostat Doc. ESTAT/F5/DR/7, 10 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2003b., WG, Rural Development Statistics, NUTS 2003. Eurostat Doc. ESTAT/F5/DR/2, 6 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2004a. TAPAS Technical Action Plan 2003. Eurostat Doc., 66 p., Luxembourg. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm. Erişim Tarihi: 02.05.2008.

- EUROSTAT, 2004b. European regional Statistics, Reference Guide, Eurostat yayını, 92-894-7078-X, 189 p., Luxembourg.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/city_urban/publications Erişim Tarihi: 05.12.2008.
- EUROSTAT, 2005a. Regional and Urban Statistics, Reference Guide. Eurostat yayını, 92-894-8568-X, 239p., Luxembourg.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/city_urban/publications Erişim Tarihi: 12.10.2008.
- EUROSTAT, 2005b. Indicators for Rural Development Data from Sweden. Eurostat Doc. RD/05/8, 9 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2005c. Feasibility and Perspectives of the Rural Areas Statistics in the Czech Republic. Eurostat Doc. RD/05/10, 16 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2005d. Data Situation with Regard to The Project for Statistics for Rural Areas on Regional Statistics in Germany. Eurostat Doc. RD/05/9, 7 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2005e. Draft Proposal for the Development of Statistics for Rural Areas. Eurostat Doc. RD/05/6AP3, 16 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2005f. European Union Rural Development Policy (2007-2013) and Needs of RD Indicators. WG, SRS, Eurostat Doc. RD/05/2, 16 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2005g. How to Prepare Statistics for Rural Development?, WG, SRA. Eurostat Doc. RD/05/5A, 20 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2005h. Rural Delimitations, SRS. Eurostat Doc. RD/05/7, 14 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2005i. Results on Economical and structural Characteristics of Pluriactive Farms, Using Statistical Surves and Administrative Data. SRS, Eurostat Doc. RD/05/11It, 37 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2005i. Draft Proposal for the Development of Statistics for Rural Areas. Policy Document. Eurostat Doc. RD/05/06-06AP1-06AP2-06AP3-06(Annex), 68 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2006a. European Regional Statistics Reference Guide. Eurostat yayını, 242 p., Luxembourg.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/city_urban/publications Erişim Tarihi: 10.11.2008.
- EUROSTAT, 2006b. Rural Development Statistics for the United Kingdom. Working Group on Rural Development Statistics. Eurostat Doc., 5 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2006c. Rural Development Indicators. WG, RDS, Eurostat Doc., 4 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2006d. Territorial comparison of the two European concepts for rural-urban classification. WG, RDS, Eurostat Doc. RD/06/2, 9 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2006e. TAPAS Technical Action Plan 2005. Eurostat yayını, Luxembourg. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm. Erişim Tarihi: 12.11.2008.
- EUROSTAT, 2007a. European Regional Statistics Reference Guide. Eurostat yayını, 259 p., Luxembourg.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/city_urban/publications Erişim Tarihi: 02.01.2009.

- EUROSTAT, 2007b. TAPAS Technical Action Plan 2006. Eurostat yayını, Luxembourg. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm. Erişim Tarihi: 12.11.2008.
- EUROSTAT, 2007c. Regions in the EU- NUTS 2006/EU27. Eurostat Edition, Luxembourg.
- EUROSTAT, 2007d . Euro-Mediterranean Statistics. Statistical books, Eurostat Edition, 1561-4034, 185 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2008a. Regional and Urban Statistics Reference Guide. Eurostat yayını, 267 p., Luxembourg. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/city_urban/publications Erişim Tarihi: 02.01.2009.
- EUROSTAT, 2008b. Kırsal Kalkınma için Üye Ülke İstatistikleri, Luxembourg. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/countries/index_en.htm Erişim Tarihi: 05.07.2008.
- EUROSTAT, 2008c. Agricultural Statistics (Main Result-2006-2007), Eurostat Edition, 147 s., Luxemburg.
- EUROSTAT, 2008d. Data collection exercise progress report. Working group on rural Development Statistics. Eurostat Doc. RD/07/3, 12 p., Luxemburg.
- EUROSTAT, 2008e. Proposals for indicators/variables put forward by MS, WG on Rural Development Statistics. Eurostat Doc. RD/07/5, 6 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2008f. Accessibility to services and infrastructure-Distance to primary schools. WG on RDS. Eurostat Doc. RD/07/4, 9 p., Luxembourg.
- EUROSTAT, 2008g. Statistical Requirements Compendium. Eurostat Edition, 1977-0375, 208 p., Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1985. Commisison Decision, 85/377/EEC. EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1991a. Certified organic and inconversation about Regulation (EEC) No 2092/91. EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1991b. Territory designed as Nitrate Vulnerable Zone of Council Directive 91/676/ECC. EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1997a. CAP 2000 Working Document: Rural Developments. EC yayını, 27 p., Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1997b. Agenda 2000. – For a Stronger and Wider European. Bulletin of the European Union, Supplement 5/97, EC yayını, Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1997c. Council Directive on Torism statistics. EC yayını, 95/97/EC, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1999a. European Union Assistance for Regional development: A Brief Guide for Future Member States, EU Structural Funds. EC yayını, Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1999b. Agenda 2000. Composite Paper 1998. Progress of the Applicant Countries Towards Accession in Bulletin of the EU. EC yayını, Supplement 4/98, Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1999c. Agriculture, Environment and Rural Development: Facts and Figures – A Challenge for Agriculture. EC yayını, Luxembourg. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm. Erişim Tarihi: 02.10.2007.

- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1999d. Participation of the Candidate Countries in Community Programmes, Agencies and Committees. Communication to the Council, EC yayını, COM (99) 710, Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1999e. Council Regulation (EC) No 1268/1999 of 21 June 1999 on Community Support for Pre-accession Measures for Agriculture and Rural Development in the Applicant Countries of Central and Eastern Europe in the Pre-accession Period. EC yayını, Official Journal L 161, 26.06.1999, p. 87 – 93. Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 1999f. Council Regulation (EC) No 1257/1999 of designation of the zone. EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000a. Spatial Perspectives for the Enlargement of the European Union. EC yayını, Study 36, Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000b. Structural Actions 2000-2006 Commentary and Regulations The Structural Funds; The Cohesion Fund, The Instrument for Structural policies for Pre Accession, Guide. EC yayını, Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000c. Regular report From The Commission on progress Towards Accession, Brussels. (Poland, Hungary, Slovenia, Slovakia, Romania, Bulgaria, Czech Republic). EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000d. Proposal for the Regulation of the European Parliament and of the Council on the Establishment of a Common Classification of Territorial Units for Statistics, 83 Final. EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000e. Commission Notice to the Member States: Laying Down Guidelines for the Community Initiative for Rural Development (LEADER+), EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000f. Common Evaluation Questions with Criteria and Indicators. EC Document VI/12004/00, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000h. SAPARD Programme 2000-2006, Bulgaria, National Agriculture and Rural Development Plan for Bulgaria Under the EU Special Accession Program for Agriculture and Rural Development (SAPARD). EC yayını, Decision No: C(2000) 3058 final, 20.10.2000. Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000i. The Impact Analysis of Agenda 2000 CAP Reform Decisions. EC yayını, DG for Agricultural Press, Brussels. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm. Erişim Tarihi: 02.10.2007.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2000i. Farm Structure Survey for instance – Commission Decision. EC yayını, 2000/115/EC, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2001a. A Framework for Indicators for the Economic and Social Dimensions of Sustainable Agriculture and Rural Development. EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2001b. Second Report on Economic and Social Cohesion. EC Doc. 67p., Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2001c. Working for the Regions. EC Doc., 7 p., Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2001d. Proposal for the Regulation of the European Parliament and of the Council on the Establishment of a Common Classification of Territorial Units for Statistics. EC yayını, COM (2001) 83 Final, 67 p., Brussels.

- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2001e. Regulation of the European Parliament and of the Council on NUTS. EC Doc. 11p ., Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2002. Commission Regulation (EC) No 445/2002 of 26.02.2002 Laying down Detailed Rules for the Application of Council Regulation (EC) No 1257/99 on Support of Rural Development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF). EC yayını, Official Journal L 74, 15.03.2002. Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2003. Report of Rural Development In The European Union. EC yayını, 47 p., Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2004a. SAPARD Annual Report – Year 2004, EC yayını, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2004b. Proposal for a Council Regulation Establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), COM(2004) 627 final, (çevrimiçi), http://www.esiweb.org/pdf/esi_westernbalkans_ipa.pdf. Erişim Tarihi :05.02.2008.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2004c. Commission Communication (Com(2004) 369: Connecting Europe at High Speed. EC yayını, Ntional Broadband Strategies, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2005a. Proposal for a Council Decision on Community strategic quidelines for Rural Development. EC yayını, SEC(05)914, 27 p., Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC) 2005b. Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 on Support for Rural Development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). EC yayını, OJ L 277, 21.10.2005. Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2005c. Report from the Commission to the European Parliament and the Council General Report on Pre-accession Assistance (PHARE–ISPA–SAPARD) in 2003. EC yayını, COM(2005) 178 final, SEC(2005) 558, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC) 2005d. The areas eligible for the support for less favoured areas are defined in Council Regulation. EC No: 1698/2005, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC) 2005e. Report of working group Agricultural structure and Rural Development. Council document 7971/05 of 15.04.05, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC) 2005f . DG-Agriculture, Rural Development Policy and Structural/Environmental Measures, Non-exhaustive list of issues and question to facilitate preparatiins for bilateral meetings. http://ec.europa.eu/agriculture/external/dev/publi/index_en.htm Erişim Tarihi: 07.12.2007.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2006a. Report of Rural Development In The European Union. EC yayını, pp. 1-87, Luxembourg. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm. Erişim Tarihi: 01.10.2008.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2006b. (Fact Sheet). The Rural Development Policy 2007-2013. EC Doc., 21 p., Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2006c. IPA Council Regulation (EC) No 1085/2006 adopted on 17 July 2006. EC yayını, OJ L 210 of 31 July 2006. Brussels.

- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2006d. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) Multi-Annual Indicative Financial Framework For 2008-2010. COM(2002) 434 final. Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2006e. Council Decision of 23 January 2006 on the Principles, Priorities and Conditions contained in the Accession Partnership with Turkey. EC yayını, (2006/35/EC) OJ L 22/34 of 26 January 2006. Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2006f. Commission Staff Working Document Turkey 2006 Progress Report. COM(2006) 649 final, SEC(2006) 1390, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2006g. Council Decision No 2006/144/EC of 20 February 2006 on Community Strategic Guidelines for Rural Development (Programming Period 2007-2013). EC yayını, OJ L 55/20, Brussels.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2007a. Report of Rural Development In The European Union. EC yayını, 368 p., Luxembourg. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm. Erişim Tarihi: 01.10.2008.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2007b. Commission Regulation (EC) No: 718/2007 of 12 June 2007 Implementing Council Regulation (EC) No 1085/2006 Establishing an Instrument for Pre-accession Assistance (IPA). OJ L 170/1 of 29 June 2007,(çevirimiçi). <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:170:0001:0066:EN>. Erişim Tarihi:07.08.2008.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2008a. DG for Agriculture and Rural Development, Unit G2, Luxembourg. <http://www.europa.eu/agriculture>. Erişim Tarihi: 04.05.2009.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), 2008b. Report of Rural Development In The European Union. EC yayını, 388 p., Luxembourg. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm. Erişim Tarihi: 01.02.2009.
- Everett, G. 2001. Regional Competitiveness Indicators. Office for National Statistics yayını, 7 p., UK.
- FAL, 2007. Evaluation of Measures of the Axes 1 and 2 of the EAFRD Regulation. Federal Agricultural Research Centre (FAL) Doc., 3 p., Germany.
- Fensom, P., Carlton, M., 2006. Rural Development Statistics for the UK. RDS working party, Eurostat Doc., 5 p., Luxembourg.
- Gibbins, C. 2002. Establishing a system of rural statistics for the UK. OECD Doc., 4 p., Paris.
- Gülçubuk, B. 1998. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları, Tarım ve Mühendislik Dergisi, Sayı:58, 11 s., Ankara.
- Gülçubuk, B. 2006. Kırsal Kalkınma, Türkiye’de Tarım. TKB yayını, s. 69-94, Ankara.
- Gülçubuk, B. 2008. A.Ü.Z.F. Kırsal Kalkınma Ders Notları (Basılmamış), Ankara.
- Hay, K., 2003a. The Report of Rural Indicators and Rural Development. WG, Eurostat Doc. ESTAT/F5/DR3, 53 p., Luxembourg.
- Hay, K., 2003b. Up-date of The Report of Rural Indicators and Rural Development. WG, Eurostat Doc. ESTAT/F5/DR4, 57 p., Luxembourg.
- HCSO, 2006. Data collection exercise for indicators covering DG Agri’s axis 3. Hungarian Central Statistics office (HCSO) Doc., 2 p., Budapest.
- INASTI, 2007. Institut National d’Assurances Sociales pour Travailleurs Independants (INASTI), <http://www.ins.gov.be>. Erişim Tarihi: 10.07.2008.

- INSEE, 2006. Data collection exercise for indicators for Rural Development. Institut national de la statistique et des études économiques, Paris. <http://www.insee.fr>. Rural Development Statistics, Paris. Erişim Tarihi: 10.09.2008.
- Krasniewska, W. 2006. Data collection exercise for indicators covering DG Agri's axis 3. RDS working party, Eurostat Doc., 6 p., Luxembourg.
- Kutlu, M. 2000. AB Bölgesel Politikaları, Yayınlanmamış Çalışma.
- Keleş, R. 1996. Kentleşme Politikası, (3. Baskı). İmge yayınevi, 510s., Ankara.
- LANDSIS g.e.i.e, 2004. Proposal on Agri-Environmental Indicators, final report. PAİS, SAC, 188 p., Luxembourg,
- Lengyel, G. 2006. Data collection exercise for indicators covering DG Agri's axis 3. RDS working party, Eurostat Doc., 2 p., Luxembourg.
- Matousova, V. 2006. Experience in the Czech Republic. RDS working party, Eurostat Doc., 2 p., Luxembourg.
- Ministry for Agriculture, Fisheries and Food (2000) Towards Sustainable Agriculture: A Pilot Set of Indicators. MAFF, UK. <http://www.maff.gov.uk>. Erişim Tarihi: 07.08.2008.
- OECD, 1994. Creating rural indicators for shaping territorial policy. OECD Doc., 5 p., Paris.
- OECD 2000. Environmental Indicators for Agriculture: Executive Summary. OECD Doc., Paris.
- OECD, 2003. The Future of Policy-From Sectoral to Place-Based Policies in Rural Areas. OECD Doc., Paris.
- OECD, 2005. Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and User Guide. OECD Doc., (STD/DOC(2005)3), Paris.
- OECD, 2007. Definition of Rural Areas for Rural Development, OECD Doc., 11 p., Paris.
- Official Journal" of the EC, 1999a. Council Regulation (EC) NO: 1257/1999 of 17 May 1999 on support for rural development from EAGGF. EC yayını, Brussels.
- Official Journal" of the EC, 1999b. Council Regulation (EC) NO: 1260/1999 of 21 June 1999 laying down general provisions in the Structural Funds. EC yayını, Brussels.
- Official Journal of the EC, 2000a. Council Regulation (EC) NO: 1575/2000 of 19 July 2000. EC yayını, column 176, Brussels.
- Official Journal of the EC, 2000b. Council Regulation (EC) NO: OJ L181, 20.07.2000. EC yayını, s. 33, Brussels.
- Official Journal of the EC, 2005a. Council Regulation (EC) NO: 1290/2005 of 21 June 2005 on the financing of the common agriculture policy. EC yayını, Brussels.
- Official Journal of the EC, 2005b. Council Regulation (EC) NO: 1698/2005 of 20 Sep. 2005 on support for rural development by EAFRD. EC yayını, Brussels.
- Official Journal of the EC, 2007. Council Regulation (EC) NO: 708/2007. EC yayını, Brussels.
- Official Journal of the EC, 2008a. Council Regulation (EC) NO: 176/2008. EC yayını, Brussels.
- Official Journal of the EU, 2008b. Council Decision of 18 Feb. 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with the RT in re pealing Desicion 2006/35/EC. EC yayını, Brussels.

- ONEM, 2007. Office Nationale de l'Emploi, Brussels. <http://www.onem.gov.be>. Erişim Tarihi: 12.10.2008.
- ONSS, 2007. Office Nationale Securite Sociale, Brussels. <http://www.onss.gov.be>. Erişim Tarihi: 02.01.2009.
- Özgüven, A. 1997. Tarım Ekonomisi ve Avrupa Birliği OTP. Filiz kitabevi, 263 s., İstanbul.
- Persson, L. O. and Ceccato, V. 2001. Dynamics of Rural Areas (DORA) National Report Sweden: Draft. Stockholm. <http://www.abdn.ac.uk/arkleton/reports.hti> Erişim Tarihi: 02.03.2009.
- Piispala, J. 2000. On Regionalising Input/Output Tables – Experiences from Compiling Regional Supply and Use Tables in Finland. Paper presented at the XIII International Conference on Input-Output Techniques at University of Macerata, Italy.
- TAPAS, 2004. Phase 1, Improved divisions into rural/urban areas and improved description of variables within the areas, (Statistics Sweden). 030206?FR SE_1 TAPAS 2004 FR, 23 p. , Sweden.
- T.C Resmi Gazete, 2001. Katılım ortaklığı belgesi. Karar sayısı 2001/2199, sayı 24352 Mükerrer, Ankara.
- T.C Resmi Gazete, 2002. 2002 tarihli ve 2002/4720 sayılı İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) kararnamesi. Ankara.
- T.C Resmi Gazete, 1924. 442 sayılı Köy Kanunu. 68, Ankara.
- T.C Resmi Gazete, 2005. 5393 sayılı Belediye kanunu. 25874, Ankara.
- T.C Resmi Gazete, 2005. 2005 tarihli ve 25997 sayılı TÜİK Kanunu (K.N: 5429). Ankara.
- T.C Resmi Gazete, 2006. 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri hakkında Kanun. 26074, Ankara.
- T.C Resmi Gazete, 2006. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi yasası. 26070 sayılı, Ankara.
- T.C Resmi Gazete, 2007. 5648 sayılı Tarım ve Kırsal kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri hakkında Kanun. Sayı 26526, Ankara.
- T.C Resmi Gazete, 2008. 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Ankara.
- TKB, 2003. AB Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu. (Basılmamış yayın), Hizmete özel, 82 s., Ankara. <http://www.tarim.gov.tr/sgb>. Erişim Tarihi: 10.12.2007.
- TKB, 2006a. II. Tarım Şurası, Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu. TKB yayını, 79 s., Ankara. <http://www.tarimsurasi.tarim.gov.tr>. Erişim Tarihi: 05.02.2008.
- TKB, 2006b. Türkiye'de Tarım. TKB yayını, 248 s., 69-94, Ankara.
- TÜİK, 2003. Genel Tarım Sayımı (2001) Sonuçları. TÜİK yayın no:2924, 667 s., Ankara.
- TÜİK, 2004. Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları. TÜİK yayını, 0259-5036, 445 s., Ankara. <http://www.tuik.gov.tr/yayinlar>. Erişim Tarihi: 10.12.2008.
- TÜİK, 2007a. Tarım İstatistikleri. <http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do> Erişim Tarihi: 18.03.2009.
- TÜİK, 2007b, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer). TUİK yayın no:3201, Ankara.
- TÜİK, 2007c. Tarım ve Orman Alanları İstatistikleri, (çevirimiçi), <http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do>. Erişim Tarihi: 11.12.2008.

- TÜİK, 2007d. Ulaştırma İstatistikleri Özeti 2007. TÜİK yayın no:3225, 35 s., Ankara.
- TÜİK, 2008a. İşgücü İstatistikleri. <http://www.tuik.gov.tr>. Erişim: 13.02.2009.
- TÜİK, 2008b. Milli Gelir Hesapları. <http://www.tuik.gov.tr>. Erişim: 20.02.2009.
- TÜİK, 2008c. Bölgesel İstatistikler. <http://www.tuik.gov.tr>. Erişim: 8.01.2009.
- TÜİK, 2008d. Dış Ticaret İstatistikleri. <http://www.tuik.gov.tr>. Erişim: 27.03.2009.
- TÜİK, 2008e. Rakamlar ne diyor? TÜİK yayını, 2008-0756, 39 s., Ankara.
- TÜİK, 2008f. İstatistiklerle Türkiye. TÜİK yayın no:3199, 76 s., Ankara.
- TÜİK, 2008g. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)- Nüfus sayımı. TÜİK yayın no: 3228, 49 s., Ankara. <http://www.tuik.gov.tr/nufus>. Erişim Tarihi: 04.05.2009.
- TÜİK, 2008h. Tarım İstatistikleri Özeti (1988-2007). TÜİK yayın 3191, 50 s., Ankara.
- TÜİK, GNS. <http://www.tuik.gov.tr/genelnufussayimlari>. Erişim Tarihi:02.03.2009.
- Tunbul, M. 1991. Türkiye’de Bölge Planlama Çalışmaları İçin Geçerli Olabilecek Bir Bölge Ayırımı Önerisi. DPT Yayını, Ankara.
- Turan, M. 2005. Bölge Kalkınma Ajansları. Paragraf yayınları, 310 s., Ankara.
- Schubert, D. and Todt, A. 2000. Actors, Institutions and Attitudes to Rural Development: The Germany National Report. Nova-Institut yayını, Germany.
- Statistics Denmark, 2006. Rural indicators, Denmark. <http://www.estat.gov.de>. Erişim Tarihi: 08.07.2008.
- Statistics Finland, 1999. Finnish Rural Areas at the Beginning of EU Membership – Rural Indicators. Statistics Finland, Finland.
- Statistics Norway, Statistics Denmark, Statistics Finland and Statistics Sweden 2001. Use of ICT in Nordic Enterprises 1999/2000. Statistics Norway, Norway.
- Statistik Austria (ÖSZ), 2007. Rural Development Indicators. Wien. <http://www.osz.gov.at>. Erişim Tarihi:10.9.2008
- Uslu, K. 2005. Avrupa Birliği Tarfından Verilen Fonlar. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Hazırlık Notu. Basılmamış, Ankara.
- Yıldız, O. 2005. AB’de NUTS tanımlamaları ve Türkiye’de buna yönelik çalışmalar, Doktora semineri, 39 s., Ankara.
- <http://dpt.gov.tr/bgyu/>. Erişim Tarihi: 30.04.2009.
- <http://tarim.gov.tr/sgb/>. Erişim Tarihi: 08.05.2009.
- <http://tarim.gov.tr/tedgem/>. Erişim Tarihi: 08.05.2009.
- <http://europa.eu.int/comm/agriculture/envir/report/en/index.htm>. Erişim Tarihi: 02.03.2009.
- <http://ec.europa.eu/agricultur/rur/countries/index>. Rural Development Plans. Erişim Tarihi:10.12.2008.
- http://europa.eu.int/comm/agriculture/external/enlarge/back/sapard_en.pdf. European Commission (EC), SAPARD: Special Pre-Accession Assistance for Agriculture and Rural Development Raporu (çevirimiçi). Erişim Tarihi: 02.11.2008.
- <http://www.undp.org>. UNDP web sitesi. Erişim Tarihi: 12.10.2008.
- <http://europa.eu.int/comm/agriculture/index>. The Common Agricultural Policy Explained, 2004. Erişim Tarihi: 08.06.2007.
- <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/kob/2003.pdf>. Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi, Erişim Tarihi: 03.08.2008.
- <http://www.worldbank.org>. World Development Report, Agriculture for Development, 2008. Erişim Tarihi:12.04.2009.
- <http://www.europa.eu>. Agriculture and Rural Development, Erişim Tarihi: 9.12.2008.
- <http://europa.eu/countries/de>. Almanya. Erişim Tarihi: 3.11.2008.

<http://europa.eu/countries/uk>. İngiltere. Erişim Tarihi: 3.11.2008.
<http://europa.eu/countries/fr>. Fransa. Erişim Tarihi: 3.11.2008.
<http://europa.eu/countries/be>. Belçika. Erişim Tarihi: 3.11.2008.
<http://europa.eu/countries/dn>. Danimarka. Erişim Tarihi: 3.11.2008.
<http://europa.eu/countries/sw>. İsveç. Erişim Tarihi: 3.11.2008.
<http://europa.eu/countries/at>. Avusturya. Erişim Tarihi: 3.11.2008
<http://europa.eu/countries/hu>. Macaristan. Erişim Tarihi: 3.11.2008.
<http://europa.eu/countries/pl>. Polonya. Erişim Tarihi: 3.11.2008.
<http://stats.gov.tr.cn/english/ICAS/papers>. Erişim Tarihi:27.01.2009.
<http://www.defra.gov.uk>. İngiltere İstatistik Ofisi, London. Erişim Tarihi: 17.03.2009.
<http://www.destatis.gov>. DESTATIS, 2007. Almanya İstatistik Ofisi, Berlin. Erişim Tarihi: 27.12.2008.
<http://www.ins.gov.be>. INS, 2007. Belçika İstatistik Ofisi. Erişim Tarihi: 10.09.2008.
<http://www.czso.cz>. CZSO, 2005. Çek İstatistik Ofisi. Erişim Tarihi:10.09.2008.
<http://www.estat.gov.de>. Danmark Statistik, 2007. Danimarka İstatistik Ofisi, Kopenhag.ErişimTarihi:27.01.2009.
<http://www.cso.gov.uk>. CSO, 2007. Erişim Tarihi :21.12.2008.
<http://www.scb.gov.se>. SCB Statistics, 2007. İsveç İstatistik Ofisi. Erişim Tarihi:21.12.2008.
<http://www.hcso.gov.hu>. HCISO, 2007 Macaristan Merkezi İstatistik Ofisi. Erişim Tarihi:06.05.2008.
<http://www.cso.gov>. CSO, 2006. Polonya Merkezi İstatistik Ofisi, Erişim Tarihi: 13.01.2009.
BNB, 2007. Belçika Ulusal Bankası, Ekonomi İstatistikleri Gn. Md. Brussels.
<http://www.bnb.gov.be>. Erişim Tarihi: 10.12.2008.
<http://www.resmigazete.gov.tr>. 2008/153 sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı, Ankara. Erişim Tarihi: 17.04.2009.
<http://www.resmigazete.gov.tr>. 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları Tesbit Yasası. Ankara. Erişim Tarihi: 23.04.2009.
<http://www.osz.gov.at>. Rural development Indicators. Erişim Tarihi: 10.11.2008.
<http://abgs.gov.tr>. AB üye ülkeleri ve Mali yardımlar. Erişim Tarihi: 17.12.2008.
<http://abgs.gov.tr/index.php>. Avrupa Birliği. Erişim Tarihi: 17.12.2008.
http://europa.eu.int/comm/agriculture/external/enlarge/back/sapard_en.pdf. Avrupa Komisyonu, SAPARD: Special Pre-Accession Assistance for Agriculture and Rural Development Raporu (çevirimiçi). Erişim Tarihi: 03.07.2007.
http://europa.eu.int/comm/agriculture/external/enlarge/index_en.htm. Avrupa Komisyonu Tarım ve Genişleme Genel Müdürlüğü web sitesi, (çevirimiçi). Erişim Tarihi:10.09.2008.
http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?fl=../duyurular/IPARD_Programi.htm. IPARD Planı'nın 19 Aralık 2007 Tarihinde Avrupa Komisyonu Kırsal Kalkınma Komitesi'nde Görüşülerek Kabul Edildiğine Dair Duyuru, (çevirimiçi), Erişim Tarihi: 13.11.2008.
<http://www.ikv.org.tr>. İktisadi Kalkınma Vakfı web sitesi. Erişim Tarihi: 02.01.2008.
<http://www.ikv.org.tr/pdfs/85dc8f96.pdf>. Erişim Tarihi: 04.05.2008.
<http://www.ikv.org.tr/pdfs/obo8abbf..pdf>. Erişim Tarihi: 04.05.2008.
<http://www.ikv.org.tr/temelkavramlar>. Erişim Tarihi: 04.05.2008.
http://www.oecd.org/RSS_channel/0,3045,en_2649_37429_1_1_1_1_37429,00.xml. Erişim Tarihi: 10.10.2008.

http://avrupa.info.tr/files/file/press_packs/agriculturefair/otp.pdf. Erişim Tarihi: 24.05.2008.

<http://gap.gov.tr.tr/Turkish/Dergi/D9152001/abbkp.htm>. Erişim Tarihi: 04.10.2008.

http://abofisi.metu.edu.tr/ab_politikalari.htm. Erişim Tarihi: 01.02.2009.

<http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/VIII.Komisyon.pdf>. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2. Tarım Şurası, Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu, (çevirimiçi), Erişim Tarihi:21.12.2007.

http://iibf.pau.edu.tr/belgeler/yaman.ppt*17. Erişim Tarihi:11.12.2008.

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518-2.htm>. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, (çevirimiçi). Erişim Tarihi:21.02.2009.

http://reports.eea.eu.int/topic_report_2001_06/en/Topic_6_2001.pdf. Agency.Copenhagen. Erişim Tarihi: 10.03.2008.

<http://mtso.org.tr>. Mersin Ticaret ve Sanayi Odası. Erişim Tarihi: 08.05.2009.

http://ec.europa.eu/agriculture/index_en.htm. Erişim Tarihi: 11.02.2009.

<http://ec.europa.eu/comm/agriculture/rur/leaderplus/index.htm>. Erişim:15.10.2008.

http://ec.europa.eu/comm/agriculture/rur/index_en.htm. Rural Development, Erişim Tarihi: 11.05.2009.

EKLER

EK 1 İBBS Kodları

Kod	Düzy 1	Düzy 2	Düzy 3	
TR			TÜRKİYE	
TR1	İstanbul	İstanbul	İstanbul	
TR10				
TR100				
TR2	Batı Marmara	Tekirdağ	Tekirdağ Edirne Kırklareli	
TR21				
TR211				
TR212				
TR213		Balıkesir	Balıkesir Çanakkale	
TR22				
TR221				
TR222				
TR3	Ege	İzmir	İzmir	
TR31				
TR310		Aydın	Aydın Denizli Muğla	
TR32				
TR321				
TR322		Manisa	Manisa Afyon Kütahya Uşak	
TR323				
TR33				
TR331				
TR332				
TR333				
TR334				
TR4		Doğu Marmara	Bursa	Bursa Eskişehir Bilecik
TR41				
TR411				
TR412	Kocaeli		Kocaeli Sakarya Düzce Bolu Yalova	
TR413				
TR42				
TR421				
TR422				
TR423				
TR424				
TR425				

İBBS Kodları (devam)

Kod	Düzyey 1	Düzyey 2	Düzyey 3	
TR5	Batı Anadolu	Ankara	Ankara	
TR510				
TR52		Konya	Konya	
TR521				
TR522				Karaman
TR6	Akdeniz	Antalya	Antalya	
TR61				
TR611				
TR612		Adana	Adana	
TR613				
TR62				
TR621		Hatay	Hatay	
TR622				
TR63		Kahramanmaraş	Osmaniye	
TR631				
TR632				
TR633		Orta Anadolu	Kırkkale	Kırkkale
TR7				
TR71				
TR711				
TR712				
TR713				
TR714	Kayseri		Kayseri	
TR715				
TR72				
TR721				
TR722				
TR723				

İBBS Kodları (devam)

Kod	Düzy 1	Düzy 2	Düzy 3		
TR8	Batı Karadeniz				
TR81					
TR811				Zonguldak	Zonguldak
TR812					Karabük
TR813					Bartın
TR82				Kastamonu	
TR821					Kastamonu
TR822					Çankırı
TR823					Sinop
TR83				Samsun	
TR831					Samsun
TR832					Tokat
TR833					Çorum
TR834					Amasya
TR9	Doğu Karadeniz				
TR90					
TR901				Trabzon	Trabzon
TR902					Ordu
TR903					Giresun
TR904					Rize
TR905					Artvin
TR906		Gümüşhane			
TRA	Kuzeydoğu Anadolu				
TRA1					
TRA11				Erzurum	Erzurum
TRA12					Erzincan
TRA13					Bayburt
TRA2				Ağrı	
TRA21					Ağrı
TRA22					Kars
TRA23					Iğdır
TRA24		Ardahan			

İBBS Kodları (devam)

Kod	Düzy 1	Düzy 2	Düzy 3
TRB	Ortadoğu Anadolu		
TRB1		Malatya	
TRB11			Malatya
TRB12			Elazığ
TRB13			Bingöl
TRB14			Tunceli
TRB2		Van	
TRB21			Van
TRB22			Muş
TRB23			Bitlis
TRB24			Hakkari
TRC	Güneydoğu Anadolu		
TRC1		Gaziantep	
TRC11			Gaziantep
TRC12			Adıyaman
TRC13			Kilis
TRC2		Şanlıurfa	
TRC21			Şanlıurfa
TRC22			Diyarbakır
TRC3		Mardin	
TRC31			Mardin
TRC32			Batman
TRC33			Şırnak
TRC34			Siirt

EK 2

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kriterlere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
ADANA	Seyhan	849283	482	1762,0		KENT	>150	ORTA	1849478	46	>25% KENT
ADANA	Yüreğir	453799	1402	323,7		ORTA	>150	ORTA	1849478	25	
ADANA	Aladağ	23579	1347	17,5	KIRSAL			ORTA	1849478	1	
ADANA	Ceyhan	178543	1442	123,8	KIRSAL			ORTA	1849478	10	
ADANA	Feke	20890	1227	17,0	KIRSAL			ORTA	1849478	1	
ADANA	İmamoğlu	43361	284	152,7			>150	ORTA	1849478	2	
ADANA	Karaisalı	35122	1477	23,8	KIRSAL			ORTA	1849478	2	
ADANA	Karataş	32375	899	36,0	KIRSAL			ORTA	1849478	2	
ADANA	Kozan	130875	1863	70,2	KIRSAL			ORTA	1849478	7	
ADANA	Pozantı	21756	793	27,4	KIRSAL			ORTA	1849478	1	
ADANA	Saimbeyli	17149	1158	14,8	KIRSAL			ORTA	1849478	1	
ADANA	Tufanbeyli	20171	987	20,4	KIRSAL			ORTA	1849478	1	
ADANA	Yumurtalık	22575	554	40,7	KIRSAL			ORTA	1849478	1	
ADIYAMAN	Merkez	249530	1507	165,6		ORTA	>150	KIRSAL	623811	40	>25% ORTA
ADIYAMAN	Besni	108667	1151	94,4	KIRSAL			KIRSAL	623811	17	
ADIYAMAN	Çelikhan	20271	651	31,1	KIRSAL			KIRSAL	623811	3	
ADIYAMAN	Gerger	27208	628	43,3	KIRSAL			KIRSAL	623811	4	
ADIYAMAN	Gölbası	52988	816	64,9	KIRSAL			KIRSAL	623811	8	
ADIYAMAN	Kahta	114994	1179	97,5	KIRSAL			KIRSAL	623811	18	
ADIYAMAN	Samsat	12541	153	82,0	KIRSAL			KIRSAL	623811	2	
ADIYAMAN	Sincik	21828	461	47,3	KIRSAL			KIRSAL	623811	3	
ADIYAMAN	Tut	15784	487	32,4	KIRSAL			KIRSAL	623811	3	
AFYON	Merkez	201110	1025	196,2		ORTA	>150	KIRSAL	812416	25	
AFYON	Başmakçı	15084	365	41,3	KIRSAL			KIRSAL	812416	2	
AFYON	Bayat	8753	575	15,2	KIRSAL			KIRSAL	812416	1	
AFYON	Bolvadin	79888	1115	71,6	KIRSAL			KIRSAL	812416	10	
AFYON	Çay	45635	830	55,0	KIRSAL			KIRSAL	812416	6	
AFYON	Çobanlar	12364	382	32,4	KIRSAL			KIRSAL	812416	2	
AFYON	Dazkırı	15620	348	44,9	KIRSAL			KIRSAL	812416	2	
AFYON	Dinar	88304	1361	64,9	KIRSAL			KIRSAL	812416	11	
AFYON	Emirdağ	47396	2048	23,1	KIRSAL			KIRSAL	812416	6	
AFYON	Evciler	9486	141	67,3	KIRSAL			KIRSAL	812416	1	
AFYON	Hocalar	12824	556	23,1	KIRSAL			KIRSAL	812416	2	
AFYON	İhsaniye	33220	889	37,4	KIRSAL			KIRSAL	812416	4	
AFYON	İscehisar	21978	485	45,3	KIRSAL			KIRSAL	812416	3	
AFYON	Kızılören	4132	228	18,1	KIRSAL			KIRSAL	812416	1	
AFYON	Sandıklı	76618	1223	62,6	KIRSAL			KIRSAL	812416	9	
AFYON	Sincanlı	58536	853	68,6	KIRSAL			KIRSAL	812416	7	
AFYON	Sultandağı	22184	732	30,3	KIRSAL			KIRSAL	812416	3	
AFYON	Şuhut	59284	1158	51,2	KIRSAL			KIRSAL	812416	7	
AĞRI	Merkez	119743	1497	80,0	KIRSAL			KIRSAL	528744	23	
AĞRI	Diyadin	40768	1291	31,6	KIRSAL			KIRSAL	528744	8	
AĞRI	Doğubeyazıt	105754	2387	44,3	KIRSAL			KIRSAL	528744	20	
AĞRI	Eleşkirt	48892	1545	31,6	KIRSAL			KIRSAL	528744	9	
AĞRI	Hamur	22052	916	24,1	KIRSAL			KIRSAL	528744	4	
AĞRI	Patnos	135100	1456	92,8	KIRSAL			KIRSAL	528744	26	>25%
AĞRI	Taşlıçay	21839	834	26,2	KIRSAL			KIRSAL	528744	4	
AĞRI	Tutak	34596	1544	22,4	KIRSAL			KIRSAL	528744	7	
AMASYA	Merkez	133207	1730	77,0	KIRSAL			KIRSAL	365231	36	>25%
AMASYA	Göynücek	17614	578	30,5	KIRSAL			KIRSAL	365231	5	
AMASYA	Gümüşhacıköy	29795	653	45,6	KIRSAL			KIRSAL	365231	8	
AMASYA	Hamamözü	6161	202	30,5	KIRSAL			KIRSAL	365231	2	
AMASYA	Merzifon	67281	970	69,4	KIRSAL			KIRSAL	365231	18	
AMASYA	Suluova	54123	516	104,9	KIRSAL			KIRSAL	365231	15	
AMASYA	Taşova	57050	1041	54,8	KIRSAL			KIRSAL	365231	16	
ANKARA	Altındağ	407101	167	2437,7		ORTA	>150	ORTA	4007860	10	
ANKARA	Çankaya	769331	268	2870,6		KENT	>150	ORTA	4007860	19	
ANKARA	Etimesgut	171293	49	3495,8			>150	ORTA	4007860	4	
ANKARA	Gölbası	62602	735	85,2	KIRSAL			ORTA	4007860	2	
ANKARA	Keçiören	672817	190	3541,1		KENT	>150	ORTA	4007860	17	
ANKARA	Mamak	430606	471	914,2		ORTA	>150	ORTA	4007860	11	
ANKARA	Sincan	289783	344	842,4		ORTA	>150	ORTA	4007860	7	
ANKARA	Yenimahalle	553344	274	2019,5		KENT	>150	ORTA	4007860	14	
ANKARA	Akyurt	18907	212	89,2	KIRSAL			ORTA	4007860	0	
ANKARA	Ayaş	21239	1108	19,2	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Bala	39714	2530	15,7	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Beypazarı	51841	1800	28,8	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Çamlıdere	15339	556	27,6	KIRSAL			ORTA	4007860	0	
ANKARA	Çubuk	75119	1350	55,6	KIRSAL			ORTA	4007860	2	
ANKARA	Elmadağ	43374	568	76,4	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Evren	6167	145	42,5	KIRSAL			ORTA	4007860	0	
ANKARA	Güdül	20938	384	54,5	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Haymana	54087	2984	18,1	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Kalecik	24738	1340	18,5	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Kazan	29692	408	72,8	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Kızılcahamam	33623	1744	19,3	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Nallıhan	40677	1877	21,7	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANKARA	Polatlı	116400	3466	33,6	KIRSAL			ORTA	4007860	3	
ANKARA	ŞKoçhisar	59128	1551	38,1	KIRSAL			ORTA	4007860	1	
ANTALYA	Merkez	714129	2020	353,5		KENT	>150	ORTA	1719751	42	>25% KENT

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe		Yoğunluğa göre İlçe		Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kriterlere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
		nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	göre İlçe kırsallık durumu						
ANTALYA	Akseki	42467	1285	33,0	KIRSAL			ORTA	1719751	2	
ANTALYA	Alanya	257671	1598	161,2			>150	ORTA	1719751	15	
ANTALYA	Elmalı	40041	1630	24,6	KIRSAL			ORTA	1719751	2	
ANTALYA	Finike	42087	653	64,5	KIRSAL			ORTA	1719751	2	
ANTALYA	Gazipaşa	44541	921	48,4	KIRSAL			ORTA	1719751	3	
ANTALYA	Gündoğmuş	21513	1343	16,0	KIRSAL			ORTA	1719751	1	
ANTALYA	İbradi	10826	1242	8,7	KIRSAL			ORTA	1719751	1	
ANTALYA	Kale	22170	374	59,3	KIRSAL			ORTA	1719751	1	
ANTALYA	Kaş	47519	1867	25,5	KIRSAL			ORTA	1719751	3	
ANTALYA	Kemer	55092	468	117,7	KIRSAL			ORTA	1719751	3	
ANTALYA	Korkuteli	51580	2531	20,4	KIRSAL			ORTA	1719751	3	
ANTALYA	Kumluca	61370	1220	50,3	KIRSAL			ORTA	1719751	4	
ANTALYA	Manavgat	199385	2237	89,1	KIRSAL			ORTA	1719751	12	
ANTALYA	Serik	109360	1334	82,0	KIRSAL			ORTA	1719751	6	
ARTVİN	Merkez	34572	1085	31,9	KIRSAL			KIRSAL	191934	18	
ARTVİN	Ardanuç	14477	989	14,6	KIRSAL			KIRSAL	191934	8	
ARTVİN	Arhavi	19347	299	64,7	KIRSAL			KIRSAL	191934	10	
ARTVİN	Borçka	27654	799	34,6	KIRSAL			KIRSAL	191934	14	
ARTVİN	Hopa	32584	212	153,7			>150	KIRSAL	191934	17	
ARTVİN	Murgul	8543	336	25,4	KIRSAL			KIRSAL	191934	4	
ARTVİN	Şavşat	25624	1377	18,6	KIRSAL			KIRSAL	191934	13	
ARTVİN	Yusufeli	29133	2270	12,8	KIRSAL			KIRSAL	191934	15	
AYDIN	Merkez	208341	627	332,3		ORTA	>150	ORTA	950757	22	
AYDIN	Bozdoğan	35190	844	41,7	KIRSAL			ORTA	950757	4	
AYDIN	Buharkent	12984	102	127,3	KIRSAL			ORTA	950757	1	
AYDIN	Çine	53770	905	59,4	KIRSAL			ORTA	950757	6	
AYDIN	Didim	37395	330	113,3	KIRSAL			ORTA	950757	4	
AYDIN	Germencik	45821	407	112,6	KIRSAL			ORTA	950757	5	
AYDIN	İncirliova	40733	214	190,3			>150	ORTA	950757	4	
AYDIN	Karacasu	21980	782	28,1	KIRSAL			ORTA	950757	2	
AYDIN	Karpuzlu	13207	252	52,4	KIRSAL			ORTA	950757	1	
AYDIN	Koçarlı	37167	467	79,6	KIRSAL			ORTA	950757	4	
AYDIN	Köşk	25321	146	173,4			>150	ORTA	950757	3	
AYDIN	Kuşadası	65765	225	292,3			>150	ORTA	950757	7	
AYDIN	Kuyucak	31094	497	62,6	KIRSAL			ORTA	950757	3	
AYDIN	Nazilli	145963	663	220,2			>150	ORTA	950757	15	
AYDIN	Söke	137739	961	143,3	KIRSAL			ORTA	950757	14	
AYDIN	Sultanhisar	22795	236	96,6	KIRSAL			ORTA	950757	2	
AYDIN	Yenipazar	15492	193	80,3	KIRSAL			ORTA	950757	2	
BALIKESİR	Merkez	287709	1454	197,9		ORTA	>150	KIRSAL	1076347	27	>25% ORTA
BALIKESİR	Ayvalık	58738	265	221,7			>150	KIRSAL	1076347	5	
BALIKESİR	Balya	18869	936	20,2	KIRSAL			KIRSAL	1076347	2	
BALIKESİR	Bandırma	120753	592	204,0			>150	KIRSAL	1076347	11	
BALIKESİR	Bigadiç	49957	1028	48,6	KIRSAL			KIRSAL	1076347	5	
BALIKESİR	Burhanıye	43199	280	154,3			>150	KIRSAL	1076347	4	
BALIKESİR	Dursunbey	47429	1948	24,3	KIRSAL			KIRSAL	1076347	4	
BALIKESİR	Edremit	93351	731	127,7	KIRSAL			KIRSAL	1076347	9	
BALIKESİR	Erdek	32020	333	96,2	KIRSAL			KIRSAL	1076347	3	
BALIKESİR	Gömeç	10983	223	49,3	KIRSAL			KIRSAL	1076347	1	
BALIKESİR	Gönen	71804	1118	64,2	KIRSAL			KIRSAL	1076347	7	
BALIKESİR	Havran	26782	543	49,3	KIRSAL			KIRSAL	1076347	2	
BALIKESİR	İvrindi	37891	761	49,8	KIRSAL			KIRSAL	1076347	4	
BALIKESİR	Kepsut	28022	908	30,9	KIRSAL			KIRSAL	1076347	3	
BALIKESİR	Manyas	25148	593	42,4	KIRSAL			KIRSAL	1076347	2	
BALIKESİR	Marmara	9446	154	61,3	KIRSAL			KIRSAL	1076347	1	
BALIKESİR	Savaştepe	23355	409	57,1	KIRSAL			KIRSAL	1076347	2	
BALIKESİR	Sındırgı	47784	1378	34,7	KIRSAL			KIRSAL	1076347	4	
BALIKESİR	Susurluk	43107	645	66,8	KIRSAL			KIRSAL	1076347	4	
BİLECIK	Merkez	52929	841	62,9	KIRSAL			KIRSAL	194326	27	>25%
BİLECIK	Bozüyük	60863	849	71,7	KIRSAL			KIRSAL	194326	31	>25%
BİLECIK	Gölpazarı	13617	592	23,0	KIRSAL			KIRSAL	194326	7	
BİLECIK	İnhisar	6661	341	19,5	KIRSAL			KIRSAL	194326	3	
BİLECIK	Osmaneli	21070	510	41,3	KIRSAL			KIRSAL	194326	11	
BİLECIK	Pazaryeri	13296	326	40,8	KIRSAL			KIRSAL	194326	7	
BİLECIK	Söğüt	20974	530	39,6	KIRSAL			KIRSAL	194326	11	
BİLECIK	Yenipazar	4916	313	15,7	KIRSAL			KIRSAL	194326	3	
BİNGÖL	Merkez	116411	1790	65,0	KIRSAL			KIRSAL	253739	46	>25%
BİNGÖL	Adaklı	10856	901	12,0	KIRSAL			KIRSAL	253739	4	
BİNGÖL	Genç	45994	1712	26,9	KIRSAL			KIRSAL	253739	18	
BİNGÖL	Karlıova	32421	1311	24,7	KIRSAL			KIRSAL	253739	13	
BİNGÖL	Kığı	6780	368	18,4	KIRSAL			KIRSAL	253739	3	
BİNGÖL	Solhan	33604	1220	27,5	KIRSAL			KIRSAL	253739	13	
BİNGÖL	Yayladere	4050	429	9,4	KIRSAL			KIRSAL	253739	2	
BİNGÖL	Yedisu	3623	522	6,9	KIRSAL			KIRSAL	253739	1	
BİTLİS	Merkez	65169	1128	57,8	KIRSAL			KIRSAL	388678	17	
BİTLİS	Adilcevaz	55358	807	68,6	KIRSAL			KIRSAL	388678	14	
BİTLİS	Ahlat	52814	941	56,1	KIRSAL			KIRSAL	388678	14	
BİTLİS	Güroymak	48118	518	92,9	KIRSAL			KIRSAL	388678	12	
BİTLİS	Hizan	42953	971	44,2	KIRSAL			KIRSAL	388678	11	
BİTLİS	Mutki	39990	1055	37,9	KIRSAL			KIRSAL	388678	10	
BİTLİS	Tatvan	84276	1601	52,6	KIRSAL			KIRSAL	388678	22	
BOLU	Merkez	135009	1524	88,6	KIRSAL			KIRSAL	270654	50	>25%

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe		Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kriterlere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter		
		nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)										
BOLU	Dörtdivan	9528	384	24,8 KIRSAL					KIRSAL	270654	4		
BOLU	Gerede	41391	1260	32,9 KIRSAL					KIRSAL	270654	15		
BOLU	Göynük	18589	1505	12,4 KIRSAL					KIRSAL	270654	7		
BOLU	Kıbrısçık	5534	653	8,5 KIRSAL					KIRSAL	270654	2		
BOLU	Mengen	16504	828	19,9 KIRSAL					KIRSAL	270654	6		
BOLU	Mudurnu	25148	1351	18,6 KIRSAL					KIRSAL	270654	9		
BOLU	Seben	8871	687	12,9 KIRSAL					KIRSAL	270654	3		
BOLU	Yeniçağa	10080	128	78,8 KIRSAL					KIRSAL	270654	4		
BURDUR	Merkez	90060	1271	70,9 KIRSAL					KIRSAL	256803	35	>25%	
BURDUR	Ağlasun	11393	308	37,0 KIRSAL					KIRSAL	256803	4		
BURDUR	Altinyayla	6793	362	18,8 KIRSAL					KIRSAL	256803	3		
BURDUR	Bucak	57950	1373	42,2 KIRSAL					KIRSAL	256803	23		
BURDUR	Çavdır	15584	479	32,5 KIRSAL					KIRSAL	256803	6		
BURDUR	Çeltikçi	6758	184	36,7 KIRSAL					KIRSAL	256803	3		
BURDUR	Göhlisar	21287	207	102,8 KIRSAL					KIRSAL	256803	8		
BURDUR	Karamanlı	8152	356	22,9 KIRSAL					KIRSAL	256803	3		
BURDUR	Kemer	4714	513	9,2 KIRSAL					KIRSAL	256803	2		
BURDUR	Tefenni	11939	623	19,2 KIRSAL					KIRSAL	256803	5		
BURDUR	Yeşilova	22173	1164	19,0 KIRSAL					KIRSAL	256803	9		
BURSA	Osmangazi	642337	592	1085,0		KENT	>150	ORTA	2125140	30	>25%	KENT	
BURSA	Nilüfer	178682	482	370,7			>150	ORTA	2125140	8			
BURSA	Yıldırım	480266	64	7504,2		ORTA	>150	ORTA	2125140	23			
BURSA	Büyükorhan	16667	520	32,1 KIRSAL				ORTA	2125140	1			
BURSA	Gemlik	88472	376	235,3			>150	ORTA	2125140	4			
BURSA	Gürsu	28087	110	255,3			>150	ORTA	2125140	1			
BURSA	Harmancık	10017	410	24,4 KIRSAL				ORTA	2125140	0			
BURSA	İnegöl	186558	1031	180,9			>150	ORTA	2125140	9			
BURSA	İznik	44770	594	75,4 KIRSAL				ORTA	2125140	2			
BURSA	Karacabey	76887	1247	61,7 KIRSAL				ORTA	2125140	4			
BURSA	Keles	18613	657	28,3 KIRSAL				ORTA	2125140	1			
BURSA	Kestel	44102	429	102,8 KIRSAL				ORTA	2125140	2			
BURSA	Mudanya	53965	334	161,6			>150	ORTA	2125140	3			
BURSA	MKEmalpaşa	101531	1670	60,8 KIRSAL				ORTA	2125140	5			
BURSA	Orhaneli	30449	798	38,2 KIRSAL				ORTA	2125140	1			
BURSA	Orhangazi	68902	322	214,0			>150	ORTA	2125140	3			
BURSA	Yenişehir	54835	786	69,8 KIRSAL				ORTA	2125140	3			
ÇANAKKALE	Merkez	104205	928	112,3 KIRSAL					KIRSAL	464975	22		
ÇANAKKALE	Ayvacık	30502	893	34,2 KIRSAL					KIRSAL	464975	7		
ÇANAKKALE	Bayramiç	32314	1284	25,2 KIRSAL					KIRSAL	464975	7		
ÇANAKKALE	Biga	77169	1354	57,0 KIRSAL					KIRSAL	464975	17		
ÇANAKKALE	Bozcaada	2427	43	56,4 KIRSAL					KIRSAL	464975	1		
ÇANAKKALE	Çan	52929	906	58,4 KIRSAL					KIRSAL	464975	11		
ÇANAKKALE	Eceabat	9929	465	21,4 KIRSAL					KIRSAL	464975	2		
ÇANAKKALE	Ezine	35301	654	54,0 KIRSAL					KIRSAL	464975	8		
ÇANAKKALE	Gelibolu	46226	820	56,4 KIRSAL					KIRSAL	464975	10		
ÇANAKKALE	Gökçeada	8875	287	30,9 KIRSAL					KIRSAL	464975	2		
ÇANAKKALE	Lapseki	26034	882	29,5 KIRSAL					KIRSAL	464975	6		
ÇANAKKALE	Yenice	39064	1417	27,6 KIRSAL					KIRSAL	464975	8		
ÇANKIRI	Merkez	78638	1347	58,4 KIRSAL					KIRSAL	270355	29	>25%	
ÇANKIRI	Atkaracalar	9977	363	27,5 KIRSAL					KIRSAL	270355	4		
ÇANKIRI	Bayramören	6617	334	19,8 KIRSAL					KIRSAL	270355	2		
ÇANKIRI	Çerkeş	29619	986	30,0 KIRSAL					KIRSAL	270355	11		
ÇANKIRI	Eldivan	9301	341	27,3 KIRSAL					KIRSAL	270355	3		
ÇANKIRI	İlgaz	27953	784	35,7 KIRSAL					KIRSAL	270355	10		
ÇANKIRI	Kızılırmak	11271	434	26,0 KIRSAL					KIRSAL	270355	4		
ÇANKIRI	Korgun	8911	557	16,0 KIRSAL					KIRSAL	270355	3		
ÇANKIRI	Kurşunlu	26218	477	55,0 KIRSAL					KIRSAL	270355	10		
ÇANKIRI	Orta	26206	543	48,3 KIRSAL					KIRSAL	270355	10		
ÇANKIRI	Şabanözü	14629	605	24,2 KIRSAL					KIRSAL	270355	5		
ÇANKIRI	Yapraklı	21015	719	29,2 KIRSAL					KIRSAL	270355	8		
ÇORUM	Merkez	221699	2275	97,5 KIRSAL		ORTA			KIRSAL	597065	37	>25%	
ÇORUM	Alaca	53193	1360	39,1 KIRSAL					KIRSAL	597065	9		
ÇORUM	Bayat	30574	815	37,5 KIRSAL					KIRSAL	597065	5		
ÇORUM	Boğazkale	8190	310	26,4 KIRSAL					KIRSAL	597065	1		
ÇORUM	Dodurga	10439	218	47,9 KIRSAL					KIRSAL	597065	2		
ÇORUM	İskilip	45327	1067	42,5 KIRSAL					KIRSAL	597065	8		
ÇORUM	Kargı	20388	1394	14,6 KIRSAL					KIRSAL	597065	3		
ÇORUM	Laçın	9425	262	36,0 KIRSAL					KIRSAL	597065	2		
ÇORUM	Mecitözü	26064	951	27,4 KIRSAL					KIRSAL	597065	4		
ÇORUM	Oğuzlar	9083	302	30,1 KIRSAL					KIRSAL	597065	2		
ÇORUM	Ortaköy	11820	217	54,5 KIRSAL					KIRSAL	597065	2		
ÇORUM	Osmancık	53758	1116	48,2 KIRSAL					KIRSAL	597065	9		
ÇORUM	Sungurlu	80840	1956	41,3 KIRSAL					KIRSAL	597065	14		
ÇORUM	Uğurludağ	16265	549	29,6 KIRSAL					KIRSAL	597065	3		
DENİZLİ	Merkez	400719	799	501,5		ORTA	>150		KIRSAL	850029	47	>25%	ORTA
DENİZLİ	Acıpayam	64410	1628	39,6 KIRSAL					KIRSAL	850029	8		
DENİZLİ	Akköy	6437	186	34,6 KIRSAL					KIRSAL	850029	1		
DENİZLİ	Babadağ	8212	180	45,6 KIRSAL					KIRSAL	850029	1		
DENİZLİ	Baklan	8440	374	22,6 KIRSAL					KIRSAL	850029	1		
DENİZLİ	Bekilli	10577	247	42,8 KIRSAL					KIRSAL	850029	1		
DENİZLİ	Beyağaç	7332	184	39,8 KIRSAL					KIRSAL	850029	1		
DENİZLİ	Bozkurt	11862	359	33,0 KIRSAL					KIRSAL	850029	1		

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe		Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri,		1. ve 2. Kriterlere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter	
		2000 GNS	Yüzölçümü (km2)				Yoğunluk	kişi/km2					
DENİZLİ	Buldan	26994	501	53,9	KIRSAL					KIRSAL	850029	3	
DENİZLİ	Çal	32932	862	38,2	KIRSAL					KIRSAL	850029	4	
DENİZLİ	Çameli	19100	708	27,0	KIRSAL					KIRSAL	850029	2	
DENİZLİ	Çardak	11236	285	39,4	KIRSAL					KIRSAL	850029	1	
DENİZLİ	Çivril	62708	1472	42,6	KIRSAL					KIRSAL	850029	7	
DENİZLİ	Güney	13718	519	26,4	KIRSAL					KIRSAL	850029	2	
DENİZLİ	Honaz	24533	497	49,4	KIRSAL					KIRSAL	850029	3	
DENİZLİ	Kale	21390	663	32,3	KIRSAL					KIRSAL	850029	3	
DENİZLİ	Sarayköy	36495	417	87,5	KIRSAL					KIRSAL	850029	4	
DENİZLİ	Serinhisar	22265	226	98,5	KIRSAL					KIRSAL	850029	3	
DENİZLİ	Tavas	60669	1585	38,3	KIRSAL					KIRSAL	850029	7	
DİYARBAKIR	Merkez	721463	2267	318,2		KENT		>150		ORTA	1362708	53	>25% KENT
DİYARBAKIR	Bismil	126885	1737	73,0	KIRSAL					ORTA	1362708	9	
DİYARBAKIR	Çermik	46050	944	48,8	KIRSAL					ORTA	1362708	3	
DİYARBAKIR	Çınar	58583	1990	29,4	KIRSAL					ORTA	1362708	4	
DİYARBAKIR	Çüngüş	15521	465	33,4	KIRSAL					ORTA	1362708	1	
DİYARBAKIR	Dicle	39861	705	56,5	KIRSAL					ORTA	1362708	3	
DİYARBAKIR	Eğil	21631	499	43,3	KIRSAL					ORTA	1362708	2	
DİYARBAKIR	Ergani	87467	1429	61,2	KIRSAL					ORTA	1362708	6	
DİYARBAKIR	Hani	31794	413	77,0	KIRSAL					ORTA	1362708	2	
DİYARBAKIR	Hazro	18755	425	44,1	KIRSAL					ORTA	1362708	1	
DİYARBAKIR	Kocaköy	13069	151	86,5	KIRSAL					ORTA	1362708	1	
DİYARBAKIR	Kulp	40454	1610	25,1	KIRSAL					ORTA	1362708	3	
DİYARBAKIR	Lice	24877	1026	24,2	KIRSAL					ORTA	1362708	2	
DİYARBAKIR	Silvan	116298	1397	83,2	KIRSAL					ORTA	1362708	9	
EDİRNE	Merkez	140830	830	169,7				>150		KIRSAL	402606	35	>25%
EDİRNE	Enez	11929	428	27,9	KIRSAL					KIRSAL	402606	3	
EDİRNE	Havsa	24027	589	40,8	KIRSAL					KIRSAL	402606	6	
EDİRNE	İpsala	33564	651	51,6	KIRSAL					KIRSAL	402606	8	
EDİRNE	Keşan	77637	1184	65,6	KIRSAL					KIRSAL	402606	19	
EDİRNE	Lalapaşa	10154	463	21,9	KIRSAL					KIRSAL	402606	3	
EDİRNE	Meriç	19052	372	51,2	KIRSAL					KIRSAL	402606	5	
EDİRNE	Süleoğlu	11927	344	34,7	KIRSAL					KIRSAL	402606	3	
EDİRNE	Uzunköprü	73486	1213	60,6	KIRSAL					KIRSAL	402606	18	
ELAZIĞ	Merkez	344698	1846	186,7		ORTA		>150		ORTA	569616	61	>25%
ELAZIĞ	Ağın	5246	138	38,0	KIRSAL					ORTA	569616	1	
ELAZIĞ	Alacakaya	10113	268	37,7	KIRSAL					ORTA	569616	2	
ELAZIĞ	Arıcak	20596	400	51,5	KIRSAL					ORTA	569616	4	
ELAZIĞ	Baskil	26811	1210	22,2	KIRSAL					ORTA	569616	5	
ELAZIĞ	Karakoçan	45023	1082	41,6	KIRSAL					ORTA	569616	8	
ELAZIĞ	Keban	9562	446	21,4	KIRSAL					ORTA	569616	2	
ELAZIĞ	Kovancılar	46390	871	53,3	KIRSAL					ORTA	569616	8	
ELAZIĞ	Maden	21699	807	26,9	KIRSAL					ORTA	569616	4	
ELAZIĞ	Palu	25550	774	33,0	KIRSAL					ORTA	569616	4	
ELAZIĞ	Sivrice	13928	613	22,7	KIRSAL					ORTA	569616	2	
ERZİNCAN	Merkez	170858	1622	105,3	KIRSAL					KIRSAL	316841	54	>25%
ERZİNCAN	Çayırlı	17043	1080	15,8	KIRSAL					KIRSAL	316841	5	
ERZİNCAN	İliç	7691	1356	5,7	KIRSAL					KIRSAL	316841	2	
ERZİNCAN	Kemah	9304	2298	4,0	KIRSAL					KIRSAL	316841	3	
ERZİNCAN	Kemaliye	7736	1007	7,7	KIRSAL					KIRSAL	316841	2	
ERZİNCAN	Otlukbeli	4651	468	9,9	KIRSAL					KIRSAL	316841	1	
ERZİNCAN	Refahiye	15987	1682	9,5	KIRSAL					KIRSAL	316841	5	
ERZİNCAN	Tercan	33643	1528	22,0	KIRSAL					KIRSAL	316841	11	
ERZİNCAN	Üzümlü	49928	578	86,4	KIRSAL					KIRSAL	316841	16	
ERZURUM	Merkez	389619	1340	290,8		ORTA		>150		KIRSAL	937389	42	>25% ORTA
ERZURUM	Aşkale	35554	1530	23,2	KIRSAL					KIRSAL	937389	4	
ERZURUM	Çat	26057	1383	18,8	KIRSAL					KIRSAL	937389	3	
ERZURUM	Hınıs	49892	1360	36,7	KIRSAL					KIRSAL	937389	5	
ERZURUM	Horasan	45587	1662	27,4	KIRSAL					KIRSAL	937389	5	
ERZURUM	İlica	30252	1678	18,0	KIRSAL					KIRSAL	937389	3	
ERZURUM	İspir	29337	2012	14,6	KIRSAL					KIRSAL	937389	3	
ERZURUM	Karaçoban	29503	552	53,4	KIRSAL					KIRSAL	937389	3	
ERZURUM	Karayazı	35414	2594	13,7	KIRSAL					KIRSAL	937389	4	
ERZURUM	Köprüköy	21310	465	45,8	KIRSAL					KIRSAL	937389	2	
ERZURUM	Narman	27615	903	30,6	KIRSAL					KIRSAL	937389	3	
ERZURUM	Oltu	39537	1394	28,4	KIRSAL					KIRSAL	937389	4	
ERZURUM	Olur	10871	798	13,6	KIRSAL					KIRSAL	937389	1	
ERZURUM	Pasinler	44663	1257	35,5	KIRSAL					KIRSAL	937389	5	
ERZURUM	Pazaryolu	9653	747	12,9	KIRSAL					KIRSAL	937389	1	
ERZURUM	Şenkaya	27632	1536	18,0	KIRSAL					KIRSAL	937389	3	
ERZURUM	Tekman	34640	2237	15,5	KIRSAL					KIRSAL	937389	4	
ERZURUM	Tortum	38697	1467	26,4	KIRSAL					KIRSAL	937389	4	
ERZURUM	Üzundere	11556	408	28,3	KIRSAL					KIRSAL	937389	1	
ESKİŞEHİR	Merkez	519602	2664,04	195,0		KENT		>150		ORTA	706009	74	>25% KENT
ESKİŞEHİR	Alpu	16727	885,58	18,9	KIRSAL					ORTA	706009	2	
ESKİŞEHİR	Beylikova	10506	450,26	23,3	KIRSAL					ORTA	706009	1	
ESKİŞEHİR	Çifteler	18545	794,25	23,3	KIRSAL					ORTA	706009	3	
ESKİŞEHİR	Günyüzü	16508	1396,14	11,8	KIRSAL					ORTA	706009	2	
ESKİŞEHİR	Han	3681	250	14,7	KIRSAL					ORTA	706009	1	
ESKİŞEHİR	İnönü	9331	341,01	27,4	KIRSAL					ORTA	706009	1	
ESKİŞEHİR	Mahmudiye	10132	678,18	14,9	KIRSAL					ORTA	706009	1	
ESKİŞEHİR	Mihalgazi	14029	130,83	107,2	KIRSAL					ORTA	706009	2	

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe		Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kriterlere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
		nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)								
ESKİŞEHİR	Mihalıççık	18696	1837	10,2	KIRSAL			ORTA	706009	3	
ESKİŞEHİR	Sarıcakaya	14968	374,72	39,9	KIRSAL			ORTA	706009	2	
ESKİŞEHİR	Seyitgazi	21701	1494,06	14,5	KIRSAL			ORTA	706009	3	
ESKİŞEHİR	Sivrihisar	31583	2545,64	12,4	KIRSAL			ORTA	706009	4	
GAZİANTEP	Şahinbey	538373	939	573,3		KENT	>150	ORTA	1285249	42	>25% KENT
GAZİANTEP	Şehitkamil	411186	1199	342,9		ORTA	>150	ORTA	1285249	32	>25%
GAZİANTEP	Araban	31819	568	56,0	KIRSAL			ORTA	1285249	2	
GAZİANTEP	İslahiye	79011	808	97,8	KIRSAL			ORTA	1285249	6	
GAZİANTEP	Karkamış	13774	310	44,4	KIRSAL			ORTA	1285249	1	
GAZİANTEP	Nizip	115043	1031	111,6	KIRSAL			ORTA	1285249	9	
GAZİANTEP	Nurdağı	38472	798	48,2	KIRSAL			ORTA	1285249	3	
GAZİANTEP	Oğuzeli	33162	681	48,7	KIRSAL			ORTA	1285249	3	
GAZİANTEP	Yavuzeli	24409	485	50,3	KIRSAL			ORTA	1285249	2	
GİRESUN	Merkez	112501	296	380,1			>150	KIRSAL	523819	21	
GİRESUN	Alucra	25865	1083	23,9	KIRSAL			KIRSAL	523819	5	
GİRESUN	Bulancak	59841	693	86,4	KIRSAL			KIRSAL	523819	11	
GİRESUN	Çamoluk	14715	401	36,7	KIRSAL			KIRSAL	523819	3	
GİRESUN	Çanakçı	15245	282	54,1	KIRSAL			KIRSAL	523819	3	
GİRESUN	Dereli	27860	845	33,0	KIRSAL			KIRSAL	523819	5	
GİRESUN	Doğanakent	7477	123	60,8	KIRSAL			KIRSAL	523819	1	
GİRESUN	Espiye	30567	161	189,9			>150	KIRSAL	523819	6	
GİRESUN	Eynesil	21110	72	293,2			>150	KIRSAL	523819	4	
GİRESUN	Görece	52420	179	292,8			>150	KIRSAL	523819	10	
GİRESUN	Güce	8679	408	21,3	KIRSAL			KIRSAL	523819	2	
GİRESUN	Keşap	22468	221	101,7	KIRSAL			KIRSAL	523819	4	
GİRESUN	Piraziz	17901	154	116,2	KIRSAL			KIRSAL	523819	3	
GİRESUN	Ş.Karahisar	50926	1382	36,8	KIRSAL			KIRSAL	523819	10	
GİRESUN	Tirebolu	36947	210	175,9			>150	KIRSAL	523819	7	
GİRESUN	Yağlıdere	19297	322	59,9	KIRSAL			KIRSAL	523819	4	
GÜMÜŞHANE	Merkez	46656	1789	26,1	KIRSAL			KIRSAL	186953	25	
GÜMÜŞHANE	Kelkit	63510	1438	44,2	KIRSAL			KIRSAL	186953	34	>25%
GÜMÜŞHANE	Köse	19428	471	41,2	KIRSAL			KIRSAL	186953	10	
GÜMÜŞHANE	Kürtün	15546	732	21,2	KIRSAL			KIRSAL	186953	8	
GÜMÜŞHANE	Şiran	26397	928	28,4	KIRSAL			KIRSAL	186953	14	
GÜMÜŞHANE	Torul	15416	1079	14,3	KIRSAL			KIRSAL	186953	8	
HAKKARİ	Merkez	77532	2237	34,7	KIRSAL			KIRSAL	236581	33	>25%
HAKKARİ	Çukurca	11080	909	12,2	KIRSAL			KIRSAL	236581	5	
HAKKARİ	Şemdinli	45930	1661	27,7	KIRSAL			KIRSAL	236581	19	
HAKKARİ	Yüksekova	102039	2372	43,0	KIRSAL			KIRSAL	236581	43	>25%
HATAY	Merkez	345320	858	402,5		ORTA	>150	ORTA	1253726	28	>25%
HATAY	Altınözü	59167	468	126,4	KIRSAL			ORTA	1253726	5	
HATAY	Belen	28382	130	218,3			>150	ORTA	1253726	2	
HATAY	Dörtyol	126258	600	210,4			>150	ORTA	1253726	10	
HATAY	Erzin	33988	358	94,9	KIRSAL			ORTA	1253726	3	
HATAY	Hassa	49994	514	97,3	KIRSAL			ORTA	1253726	4	
HATAY	İskenderun	287384	637	451,2		ORTA	>150	ORTA	1253726	23	
HATAY	Kırıkhan	98530	843	116,9	KIRSAL			ORTA	1253726	8	
HATAY	Kumlu	16070	223	72,1	KIRSAL			ORTA	1253726	1	
HATAY	Reyhanlı	74225	410	181,0			>150	ORTA	1253726	6	
HATAY	Samandağ	106754	446	239,4			>150	ORTA	1253726	9	
HATAY	Yayladağı	27654	341	81,1	KIRSAL			ORTA	1253726	2	
ISPARTA	Merkez	170713	682	250,3			>150	KIRSAL	513681	33	>25%
ISPARTA	Aksu	9554	464	20,6	KIRSAL			KIRSAL	513681	2	
ISPARTA	Atabey	12402	182	68,1	KIRSAL			KIRSAL	513681	2	
ISPARTA	Eğirdir	40996	1259	32,6	KIRSAL			KIRSAL	513681	8	
ISPARTA	Gelendost	22370	583	38,4	KIRSAL			KIRSAL	513681	4	
ISPARTA	Gönen	16894	190	88,9	KIRSAL			KIRSAL	513681	3	
ISPARTA	Keçiözü	23120	536	43,1	KIRSAL			KIRSAL	513681	5	
ISPARTA	Senirkent	25828	533	48,5	KIRSAL			KIRSAL	513681	5	
ISPARTA	Sütçüler	18839	1118	16,9	KIRSAL			KIRSAL	513681	4	
ISPARTA	Şarkikaraağaç	52164	803	65,0	KIRSAL			KIRSAL	513681	10	
ISPARTA	Uluborlu	13248	280	47,3	KIRSAL			KIRSAL	513681	3	
ISPARTA	Yalvaç	101628	1320	77,0	KIRSAL			KIRSAL	513681	20	
ISPARTA	Yenişarbademli	5925	326	18,2	KIRSAL			KIRSAL	513681	1	
MERSİN	Merkez	733660	1772	414,0		KENT	>150	ORTA	1651400	44	>25% KENT
MERSİN	Anamur	83864	1338	62,7	KIRSAL			ORTA	1651400	5	
MERSİN	Aydıncık	11501	442	26,0	KIRSAL			ORTA	1651400	1	
MERSİN	Bozyazı	43835	566	77,4	KIRSAL			ORTA	1651400	3	
MERSİN	Çamliyayla	18964	683	27,8	KIRSAL			ORTA	1651400	1	
MERSİN	Erdemli	142355	2039	69,8	KIRSAL			ORTA	1651400	9	
MERSİN	Gülnar	38292	1563	24,5	KIRSAL			ORTA	1651400	2	
MERSİN	Mut	74373	2518	29,5	KIRSAL			ORTA	1651400	5	
MERSİN	Siliözü	156351	2560	61,1	KIRSAL			ORTA	1651400	9	
MERSİN	Tarsus	348205	2004	173,8		ORTA	>150	ORTA	1651400	21	
İSTANBUL	Adalar	17760	16	1110,0			>150	KENT	10018735	0	
İSTANBUL	Avcılar	233749	39	5993,6		ORTA	>150	KENT	10018735	2	
İSTANBUL	Bağcılar	556519	21	26500,9		KENT	>150	KENT	10018735	6	
İSTANBUL	Bahçelievler	478623	16	29913,9		ORTA	>150	KENT	10018735	5	
İSTANBUL	Bakırköy	208398	32	6512,4		ORTA	>150	KENT	10018735	2	
İSTANBUL	Bayrampaşa	246006	7	35143,7		ORTA	>150	KENT	10018735	2	
İSTANBUL	Beşiktaş	190813	21	9086,3			>150	KENT	10018735	2	
İSTANBUL	Beykoz	210832	238	885,8		ORTA	>150	KENT	10018735	2	

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2.		İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
								Kritere göre il kırsallığı	İl nüfusu		
İSTANBUL	Beyoğlu	231900		9	25766,7		ORTA	>150	KENT	10018735	2
İSTANBUL	Eminönü	55635		8	6954,4			>150	KENT	10018735	1
İSTANBUL	Esenler	380709		39	9761,8		ORTA	>150	KENT	10018735	4
İSTANBUL	Eyüp	255912		213	1201,5		ORTA	>150	KENT	10018735	3
İSTANBUL	Fatih	403508		13	31039,1		ORTA	>150	KENT	10018735	4
İSTANBUL	Gaziosmanpaşa	752389		217	3467,2		KENT	>150	KENT	10018735	8
İSTANBUL	Güngören	272950		8	34118,8		ORTA	>150	KENT	10018735	3
İSTANBUL	Kadıköy	663299		40	16582,5		KENT	>150	KENT	10018735	7
İSTANBUL	Kağıthane	345239		14	24659,9		ORTA	>150	KENT	10018735	3
İSTANBUL	Kartal	407865		34	11996,0		ORTA	>150	KENT	10018735	4
İSTANBUL	Küçükçekmece	594524		107	5556,3		KENT	>150	KENT	10018735	6
İSTANBUL	Maltepe	355384		113	3145,0		ORTA	>150	KENT	10018735	4
İSTANBUL	Pendik	389657		158	2466,2		ORTA	>150	KENT	10018735	4
İSTANBUL	Sarıyer	242543		162	1497,2		ORTA	>150	KENT	10018735	2
İSTANBUL	Şişli	270674		35	7733,5		ORTA	>150	KENT	10018735	3
İSTANBUL	Tuzla	123225		68	1812,1			>150	KENT	10018735	1
İSTANBUL	Ümraniye	605855		153	3959,8		KENT	>150	KENT	10018735	6
İSTANBUL	Üsküdar	495118		46	10763,4		ORTA	>150	KENT	10018735	5
İSTANBUL	Zeytinburnu	247669		12	20639,1		ORTA	>150	KENT	10018735	2
İSTANBUL	Büyükkçekmece	384089		220	1745,9		ORTA	>150	KENT	10018735	4
İSTANBUL	Çatalca	81589	1316		62,0	KIRSAL			KENT	10018735	1
İSTANBUL	Silivri	108155		894	121,0	KIRSAL			KENT	10018735	1
İSTANBUL	Sultanbeyli	175700		24	7320,8			>150	KENT	10018735	2
İSTANBUL	Şile	32447		903	35,9	KIRSAL			KENT	10018735	0
İZMİR	Balçova	66877		21	3184,6			>150	ORTA	3370866	2
İZMİR	Bornova	396770		224	1771,3		ORTA	>150	ORTA	3370866	12
İZMİR	Buca	315136		134	2351,8		ORTA	>150	ORTA	3370866	9
İZMİR	Çiğli	113543		97	1170,5			>150	ORTA	3370866	3
İZMİR	Gaziemir	87692		63	1391,9			>150	ORTA	3370866	3
İZMİR	Güzelbahçe	18190		117	155,5			>150	ORTA	3370866	1
İZMİR	Karşıyaka	438764		66	6647,9		ORTA	>150	ORTA	3370866	13
İZMİR	Konak	782309		69	11337,8		KENT	>150	ORTA	3370866	23
İZMİR	Narlıdere	54107		63	858,8			>150	ORTA	3370866	2
İZMİR	Aliağa	57192		274	208,7			>150	ORTA	3370866	2
İZMİR	Bayındır	47214		540	87,4	KIRSAL			ORTA	3370866	1
İZMİR	Bergama	106536	1720		61,9	KIRSAL			ORTA	3370866	3
İZMİR	Beydağ	14147		184	76,9	KIRSAL			ORTA	3370866	0
İZMİR	Çeşme	37372		257	145,4	KIRSAL			ORTA	3370866	1
İZMİR	Dikili	30115		510	59,0	KIRSAL			ORTA	3370866	1
İZMİR	Foça	36107		205	176,1			>150	ORTA	3370866	1
İZMİR	Karaburun	13446		484	27,8	KIRSAL			ORTA	3370866	0
İZMİR	Kemalpaşa	73114		655	111,6	KIRSAL			ORTA	3370866	2
İZMİR	Kınık	32109		446	72,0	KIRSAL			ORTA	3370866	1
İZMİR	Kiraz	44910		572	78,5	KIRSAL			ORTA	3370866	1
İZMİR	Menderes	73002		775	94,2	KIRSAL			ORTA	3370866	2
İZMİR	Menemen	114457		694	164,9			>150	ORTA	3370866	3
İZMİR	Ödemiş	128259		1016	126,2	KIRSAL			ORTA	3370866	4
İZMİR	Seferihisar	34761		386	90,1	KIRSAL			ORTA	3370866	1
İZMİR	Selçuk	33594		280	120,0	KIRSAL			ORTA	3370866	1
İZMİR	Tire	78658		891	88,3	KIRSAL			ORTA	3370866	2
İZMİR	Torbalı	93216		565	165,0			>150	ORTA	3370866	3
İZMİR	Urla	49269		704	70,0	KIRSAL			ORTA	3370866	1
KARS	Merkez	114071		1805	63,2	KIRSAL			KIRSAL	325016	35 >25%
KARS	Akyaka	14526		406	35,8	KIRSAL			KIRSAL	325016	4
KARS	Arpaçay	24995		1278	19,6	KIRSAL			KIRSAL	325016	8
KARS	Digor	25125		1164	21,6	KIRSAL			KIRSAL	325016	8
KARS	Kağızman	48908		1797	27,2	KIRSAL			KIRSAL	325016	15
KARS	Sarıkamış	57026		1971	28,9	KIRSAL			KIRSAL	325016	18
KARS	Selim	25480		1009	25,3	KIRSAL			KIRSAL	325016	8
KARS	Susuz	14885		697	21,4	KIRSAL			KIRSAL	325016	5
KASTAMONU	Merkez	102059		1829	55,8	KIRSAL			KIRSAL	375476	27 >25%
KASTAMONU	Abana	4273		32	133,5	KIRSAL			KIRSAL	375476	1
KASTAMONU	Ağlı	4193		176	23,8	KIRSAL			KIRSAL	375476	1
KASTAMONU	Araç	24180		1642	14,7	KIRSAL			KIRSAL	375476	6
KASTAMONU	Azdavay	9019		772	11,7	KIRSAL			KIRSAL	375476	2
KASTAMONU	Bozkurt	10159		286	35,5	KIRSAL			KIRSAL	375476	3
KASTAMONU	Cide	23161		664	34,9	KIRSAL			KIRSAL	375476	6
KASTAMONU	Çatalzeytin	8508		368	23,1	KIRSAL			KIRSAL	375476	2
KASTAMONU	Daday	11181		998	11,2	KIRSAL			KIRSAL	375476	3
KASTAMONU	Devrekani	15855		599	26,5	KIRSAL			KIRSAL	375476	4
KASTAMONU	Doğanyurt	9668		253	38,2	KIRSAL			KIRSAL	375476	3
KASTAMONU	Hanönü	5545		359	15,4	KIRSAL			KIRSAL	375476	1
KASTAMONU	İhsangazi	7068		384	18,4	KIRSAL			KIRSAL	375476	2
KASTAMONU	İnebolu	26848		302	88,9	KIRSAL			KIRSAL	375476	7
KASTAMONU	Küre	10223		541	18,9	KIRSAL			KIRSAL	375476	3
KASTAMONU	Pınarbaşı	5978		513	11,7	KIRSAL			KIRSAL	375476	2
KASTAMONU	Seydiler	5269		222	23,7	KIRSAL			KIRSAL	375476	1
KASTAMONU	Şenpazar	6494		216	30,1	KIRSAL			KIRSAL	375476	2
KASTAMONU	Taşköprü	43800		1811	24,2	KIRSAL			KIRSAL	375476	12
KASTAMONU	Tosya	41995		1186	35,4	KIRSAL			KIRSAL	375476	11
KAYSERİ	Kocasinan	321032		1452	221,1		ORTA	>150	ORTA	1060432	30 >25%
KAYSERİ	Melikgazi	311322		454	685,7		ORTA	>150	ORTA	1060432	29 >25%

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kritere göre il kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter	
KAYSERİ	Akkışla	9864	546	18,1	KIRSAL			ORTA	1060432	1		
KAYSERİ	Bünyan	39542	1358	29,1	KIRSAL			ORTA	1060432	4		
KAYSERİ	Develi	70893	1887	37,6	KIRSAL			ORTA	1060432	7		
KAYSERİ	Felahiye	16650	412	40,4	KIRSAL			ORTA	1060432	2		
KAYSERİ	Hacılar	20896	194	107,7	KIRSAL			ORTA	1060432	2		
KAYSERİ	İncesu	22616	872	25,9	KIRSAL			ORTA	1060432	2		
KAYSERİ	Özvatan	10482	320	32,8	KIRSAL			ORTA	1060432	1		
KAYSERİ	Pınarbaşı	35388	3383	10,5	KIRSAL			ORTA	1060432	3		
KAYSERİ	Sarıoğlan	27801	599	46,4	KIRSAL			ORTA	1060432	3		
KAYSERİ	Sarız	14596	1220	12,0	KIRSAL			ORTA	1060432	1		
KAYSERİ	Talas	55509	329	168,7			>150	ORTA	1060432	5		
KAYSERİ	Tomarza	35808	1485	24,1	KIRSAL			ORTA	1060432	3		
KAYSERİ	Yahyalı	43203	1546	27,9	KIRSAL			ORTA	1060432	4		
KAYSERİ	Yeşilhisar	24830	986	25,2	KIRSAL			ORTA	1060432	2		
KIRKLARELİ	Merkez	80730	1507	53,6	KIRSAL			KIRSAL	328461	25		
KIRKLARELİ	Babaeski	53655	633	84,8	KIRSAL			KIRSAL	328461	16		
KIRKLARELİ	Demirköy	11407	876	13,0	KIRSAL			KIRSAL	328461	3		
KIRKLARELİ	Koçgaz	4166	464	9,0	KIRSAL			KIRSAL	328461	1		
KIRKLARELİ	Lüleburgaz	117606	1018	115,5	KIRSAL			KIRSAL	328461	36	>25%	
KIRKLARELİ	Pehlivan köyü	5892	113	52,1	KIRSAL			KIRSAL	328461	2		
KIRKLARELİ	Pınarhisar	22729	576	39,5	KIRSAL			KIRSAL	328461	7		
KIRKLARELİ	Vize	32276	1091	29,6	KIRSAL			KIRSAL	328461	10		
KIRŞEHİR	Merkez	115078	1602	71,8	KIRSAL			KIRSAL	253239	45	>25%	
KIRŞEHİR	Açakent	7700	585	13,2	KIRSAL			KIRSAL	253239	3		
KIRŞEHİR	Akpınar	13349	527	25,3	KIRSAL			KIRSAL	253239	5		
KIRŞEHİR	Boztepe	10189	562	18,1	KIRSAL			KIRSAL	253239	4		
KIRŞEHİR	Çiçekdağı	21059	803	26,2	KIRSAL			KIRSAL	253239	8		
KIRŞEHİR	Kaman	60919	1185	51,4	KIRSAL			KIRSAL	253239	24		
KIRŞEHİR	Mucur	24945	1088	22,9	KIRSAL			KIRSAL	253239	10		
KOCAELİ	Merkez	373034	1032	361,5		ORTA	>150	KENT	1206085	31	>25%	
KOCAELİ	Gebze	421932	584	722,5		ORTA	>150	KENT	1206085	35	>25%	
KOCAELİ	Gölcük	107615	207	519,9			>150	KENT	1206085	9		
KOCAELİ	Kandıra	52418	921	56,9	KIRSAL			KENT	1206085	4		
KOCAELİ	Karamürsel	48508	289	167,8			>150	KENT	1206085	4		
KOCAELİ	Körfez	105295	356	295,8			>150	KENT	1206085	9		
KOCAELİ	Derince	97283	223	436,2			>150	KENT	1206085	8		
KONYA	Karatay	214589	2612	82,2	KIRSAL			ORTA	KIRSAL	2192166	10	
KONYA	Meram	267878	1667	160,7			>150	ORTA	KIRSAL	2192166	12	
KONYA	Selçuklu	348329	1825	190,9			>150	ORTA	KIRSAL	2192166	16	
KONYA	Ahırli	14254	409	34,9	KIRSAL				KIRSAL	2192166	1	
KONYA	Akören	17230	598	28,8	KIRSAL				KIRSAL	2192166	1	
KONYA	Akşehir	114918	761	151,0			>150		KIRSAL	2192166	5	
KONYA	Altınekin	23062	1449	15,9	KIRSAL				KIRSAL	2192166	1	
KONYA	Beyşehir	118144	1640	72,0	KIRSAL				KIRSAL	2192166	5	
KONYA	Bozkır	55067	1436	38,3	KIRSAL				KIRSAL	2192166	3	
KONYA	Cihanbeyli	75871	3710	20,5	KIRSAL				KIRSAL	2192166	3	
KONYA	Çeltik	14460	555	26,1	KIRSAL				KIRSAL	2192166	1	
KONYA	Çumra	104576	2196	47,6	KIRSAL				KIRSAL	2192166	5	
KONYA	Derbent	14372	333	43,2	KIRSAL				KIRSAL	2192166	1	
KONYA	Derebucak	19053	474	40,2	KIRSAL				KIRSAL	2192166	1	
KONYA	Doğanhisar	36162	437	82,8	KIRSAL				KIRSAL	2192166	2	
KONYA	Emirgazi	14698	629	23,4	KIRSAL				KIRSAL	2192166	1	
KONYA	Ereğli	126117	2560	49,3	KIRSAL				KIRSAL	2192166	6	
KONYA	Güneysinır	24301	322	75,5	KIRSAL				KIRSAL	2192166	1	
KONYA	Hadım	59941	771	77,7	KIRSAL				KIRSAL	2192166	3	
KONYA	Halkapınar	6255	1049	6,0	KIRSAL				KIRSAL	2192166	0	
KONYA	Hüyük	52110	441	118,2	KIRSAL				KIRSAL	2192166	2	
KONYA	Ilgın	75681	1665	45,5	KIRSAL				KIRSAL	2192166	3	
KONYA	Kadınhanı	41844	1127	37,1	KIRSAL				KIRSAL	2192166	2	
KONYA	Karapınar	55734	2114	26,4	KIRSAL				KIRSAL	2192166	3	
KONYA	Kulu	72279	1450	49,8	KIRSAL				KIRSAL	2192166	3	
KONYA	Sarayönü	36525	1088	33,6	KIRSAL				KIRSAL	2192166	2	
KONYA	Seydişehir	85456	1265	67,6	KIRSAL				KIRSAL	2192166	4	
KONYA	Taşkent	46396	595	78,0	KIRSAL				KIRSAL	2192166	2	
KONYA	Tuzlukçu	9783	668	14,6	KIRSAL				KIRSAL	2192166	0	
KONYA	Yalıhüyük	5575	29	192,2			>150		KIRSAL	2192166	0	
KONYA	Yunak	41506	2998	13,8	KIRSAL				KIRSAL	2192166	2	
KÜTAHYA	Merkez	207905	2461	84,5	KIRSAL			ORTA	KIRSAL	656903	32	>25%
KÜTAHYA	Altıntaş	25271	947	26,7	KIRSAL				KIRSAL	656903	4	
KÜTAHYA	Aslanapa	13094	781	16,8	KIRSAL				KIRSAL	656903	2	
KÜTAHYA	Çavdarhisar	13538	200	67,7	KIRSAL				KIRSAL	656903	2	
KÜTAHYA	Domanıç	19560	536	36,5	KIRSAL				KIRSAL	656903	3	
KÜTAHYA	Dumlupınar	5494	276	19,9	KIRSAL				KIRSAL	656903	1	
KÜTAHYA	Emet	45994	1096	42,0	KIRSAL				KIRSAL	656903	7	
KÜTAHYA	Gediz	77483	1441	53,8	KIRSAL				KIRSAL	656903	12	
KÜTAHYA	Hisarcık	20902	373	56,0	KIRSAL				KIRSAL	656903	3	
KÜTAHYA	Pazarlar	12409	159	78,0	KIRSAL				KIRSAL	656903	2	
KÜTAHYA	Simav	103763	1561	66,5	KIRSAL				KIRSAL	656903	16	
KÜTAHYA	Şaphane	11715	238	49,2	KIRSAL				KIRSAL	656903	2	
KÜTAHYA	Tavşanlı	99775	1908	52,3	KIRSAL				KIRSAL	656903	15	
MALATYA	Merkez	457566	910	502,8		ORTA	>150	ORTA	853658	54	>25%	
MALATYA	Akçadağ	48670	1174	41,5	KIRSAL				ORTA	853658	6	

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe		Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kriterlere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
		nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)								
MALATYA	Arapkir	16625	964	17,2	KIRSAL			ORTA	853658	2	
MALATYA	Arguvan	10594	1035	10,2	KIRSAL			ORTA	853658	1	
MALATYA	Battalgazi	28085	168	167,2			>150	ORTA	853658	3	
MALATYA	Darende	54438	1363	39,9	KIRSAL			ORTA	853658	6	
MALATYA	Doğanşehir	60708	1219	49,8	KIRSAL			ORTA	853658	7	
MALATYA	Doğanyol	10778	228	47,3	KIRSAL			ORTA	853658	1	
MALATYA	Hekimhan	42515	1898	22,4	KIRSAL			ORTA	853658	5	
MALATYA	Kale	9569	156	61,3	KIRSAL			ORTA	853658	1	
MALATYA	Kuluncak	20882	681	30,7	KIRSAL			ORTA	853658	2	
MALATYA	Pötürge	28382	1014	28,0	KIRSAL			ORTA	853658	3	
MALATYA	Yazihan	19295	462	41,8	KIRSAL			ORTA	853658	2	
MALATYA	Yeşilyurt	45551	504	90,4	KIRSAL			ORTA	853658	5	
MANİSA	Merkez	278555	1225	227,4		ORTA	>150	KIRSAL	1260169	22	
MANİSA	Ahmetli	18852	298	63,3	KIRSAL			KIRSAL	1260169	1	
MANİSA	Akhisar	152582	1707	89,4	KIRSAL			KIRSAL	1260169	12	
MANİSA	Alaşehir	93760	1015	92,4	KIRSAL			KIRSAL	1260169	7	
MANİSA	Demirci	59314	1453	40,8	KIRSAL			KIRSAL	1260169	5	
MANİSA	Gölmarmara	17831	275	64,8	KIRSAL			KIRSAL	1260169	1	
MANİSA	Gördes	38110	948	40,2	KIRSAL			KIRSAL	1260169	3	
MANİSA	Kırkağaç	48303	549	88,0	KIRSAL			KIRSAL	1260169	4	
MANİSA	Köprübaşı	10851	294	36,9	KIRSAL			KIRSAL	1260169	1	
MANİSA	Kula	52986	917	57,8	KIRSAL			KIRSAL	1260169	4	
MANİSA	Salihli	149151	1220	122,3	KIRSAL			KIRSAL	1260169	12	
MANİSA	Sarıgöl	35621	352	101,2	KIRSAL			KIRSAL	1260169	3	
MANİSA	Saruhanlı	68134	839	81,2	KIRSAL			KIRSAL	1260169	5	
MANİSA	Selendi	26061	701	37,2	KIRSAL			KIRSAL	1260169	2	
MANİSA	Soma	89038	830	107,3	KIRSAL			KIRSAL	1260169	7	
MANİSA	Turgutlu	121020	473	255,9			>150	KIRSAL	1260169	10	
K.MARAŞ	Merkez	465370	2956	157,4		ORTA	>150	KIRSAL	1002384	46	>25% ORTA
K.MARAŞ	Afşin	92718	1428	64,9	KIRSAL			KIRSAL	1002384	9	
K.MARAŞ	Andırın	41051	1162	35,3	KIRSAL			KIRSAL	1002384	4	
K.MARAŞ	Çağlayancerit	29580	417	70,9	KIRSAL			KIRSAL	1002384	3	
K.MARAŞ	Ekinözü	17102	595	28,7	KIRSAL			KIRSAL	1002384	2	
K.MARAŞ	Elbistan	128267	2319	55,3	KIRSAL			KIRSAL	1002384	13	
K.MARAŞ	Göksun	76033	1940	39,2	KIRSAL			KIRSAL	1002384	8	
K.MARAŞ	Nurhak	17260	1219	14,2	KIRSAL			KIRSAL	1002384	2	
K.MARAŞ	Pazarcık	72628	1710	42,5	KIRSAL			KIRSAL	1002384	7	
K.MARAŞ	Türkoğlu	62375	600	104,0	KIRSAL			KIRSAL	1002384	6	
MARDIN	Merkez	108340	969	111,8	KIRSAL			KIRSAL	705098	15	
MARDIN	Dargeçit	27611	539	51,2	KIRSAL			KIRSAL	705098	4	
MARDIN	Derik	55278	1323	41,8	KIRSAL			KIRSAL	705098	8	
MARDIN	Kızıltepe	183475	1416	129,6	KIRSAL			KIRSAL	705098	26	>25%
MARDIN	Mazıdağı	27434	855	32,1	KIRSAL			KIRSAL	705098	4	
MARDIN	Midyat	128085	1054	121,5	KIRSAL			KIRSAL	705098	18	
MARDIN	Nusaybin	103863	1169	88,8	KIRSAL			KIRSAL	705098	15	
MARDIN	Ömerli	14584	401	36,4	KIRSAL			KIRSAL	705098	2	
MARDIN	Savur	34402	1032	33,3	KIRSAL			KIRSAL	705098	5	
MARDIN	Yeşilli	22026	48	458,9			>150	KIRSAL	705098	3	
MUĞLA	Merkez	83511	1658	50,4	KIRSAL			KIRSAL	715328	12	
MUĞLA	Bodrum	97826	656	149,1	KIRSAL			KIRSAL	715328	14	
MUĞLA	Dalaman	28148	622	45,3	KIRSAL			KIRSAL	715328	4	
MUĞLA	Datça	13914	476	29,2	KIRSAL			KIRSAL	715328	2	
MUĞLA	Fethiye	154209	2952	52,2	KIRSAL			KIRSAL	715328	22	
MUĞLA	Kavaklıdere	12548	318	39,5	KIRSAL			KIRSAL	715328	2	
MUĞLA	Köyceğiz	29196	1606	18,2	KIRSAL			KIRSAL	715328	4	
MUĞLA	Marmaris	79302	878	90,3	KIRSAL			KIRSAL	715328	11	
MUĞLA	Milas	112808	2068	54,5	KIRSAL			KIRSAL	715328	16	
MUĞLA	Ortaca	35670	296	120,5	KIRSAL			KIRSAL	715328	5	
MUĞLA	Ula	21944	425	51,6	KIRSAL			KIRSAL	715328	3	
MUĞLA	Yatağan	46252	896	51,6	KIRSAL			KIRSAL	715328	6	
MUŞ	Merkez	171023	2604	65,7	KIRSAL			KIRSAL	453654	38	>25%
MUŞ	Bulanık	99819	1680	59,4	KIRSAL			KIRSAL	453654	22	
MUŞ	Hasköy	39915	379	105,3	KIRSAL			KIRSAL	453654	9	
MUŞ	Korkut	32416	503	64,4	KIRSAL			KIRSAL	453654	7	
MUŞ	Malazgirt	68990	1527	45,2	KIRSAL			KIRSAL	453654	15	
MUŞ	Varto	41491	1366	30,4	KIRSAL			KIRSAL	453654	9	
NEVŞEHİR	Merkez	105078	535	196,4			>150	KIRSAL	309914	34	>25%
NEVŞEHİR	Acıgöl	24844	490	50,7	KIRSAL			KIRSAL	309914	8	
NEVŞEHİR	Avanos	43131	993	43,4	KIRSAL			KIRSAL	309914	14	
NEVŞEHİR	Derinkuyu	24631	445	55,4	KIRSAL			KIRSAL	309914	8	
NEVŞEHİR	Gülşehir	31664	956	33,1	KIRSAL			KIRSAL	309914	10	
NEVŞEHİR	Hacıbektaş	18933	697	27,2	KIRSAL			KIRSAL	309914	6	
NEVŞEHİR	Kozaklı	23629	706	33,5	KIRSAL			KIRSAL	309914	8	
NEVŞEHİR	Ürgüp	38004	557	68,2	KIRSAL			KIRSAL	309914	12	
NİĞDE	Merkez	177396	2291	77,4	KIRSAL			KIRSAL	348081	51	>25%
NİĞDE	Altunhisar	22284	585	38,1	KIRSAL			KIRSAL	348081	6	
NİĞDE	Bor	63020	1269	49,7	KIRSAL			KIRSAL	348081	18	
NİĞDE	Çamardı	20302	1273	15,9	KIRSAL			KIRSAL	348081	6	
NİĞDE	Çiftlik	32151	422	76,2	KIRSAL			KIRSAL	348081	9	
NİĞDE	Ulukışla	32928	1512	21,8	KIRSAL			KIRSAL	348081	9	
ORDU	Merkez	150586	303	497,0			>150	ORTA	887765	17	
ORDU	Akkuş	49799	763	65,3	KIRSAL			ORTA	887765	6	

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe		Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kriterlere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
		nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)								
ORDU	Aybastı	31071	423	73,5	KIRSAL			ORTA	887765	3	
ORDU	Çamaş	13650	91	150,0				ORTA	887765	2	
ORDU	Çatalpınar	23192	47	493,4			>150	ORTA	887765	3	
ORDU	Çaybaşı	15372	165	93,2	KIRSAL			ORTA	887765	2	
ORDU	Fatsa	120774	300	402,6			>150	ORTA	887765	14	
ORDU	Gölköy	66491	415	160,2			>150	ORTA	887765	7	
ORDU	Gülyalı	10566	73	144,7	KIRSAL			ORTA	887765	1	
ORDU	Gürgentepe	36860	143	257,8			>150	ORTA	887765	4	
ORDU	İkizce	30362	78	389,3			>150	ORTA	887765	3	
ORDU	Kabadüz	11049	352	31,4	KIRSAL			ORTA	887765	1	
ORDU	Kabataş	20644	75	275,3			>150	ORTA	887765	2	
ORDU	Korgan	41628	233	178,7			>150	ORTA	887765	5	
ORDU	Kumru	44307	363	122,1	KIRSAL			ORTA	887765	5	
ORDU	Mesudiye	28551	1100	26,0	KIRSAL			ORTA	887765	3	
ORDU	Perşembe	37512	237	158,3			>150	ORTA	887765	4	
ORDU	Ulubey	29227	304	96,1	KIRSAL			ORTA	887765	3	
ORDU	Ünye	126124	487	259,0			>150	ORTA	887765	14	
RİZE	Merkez	127320	250	509,3			>150	ORTA	365938	35	>25%
RİZE	Ardeşen	58499	629	93,0	KIRSAL			ORTA	365938	16	
RİZE	Çamlıhemşin	8237	700	11,8	KIRSAL			ORTA	365938	2	
RİZE	Çayeli	51816	457	113,4	KIRSAL			ORTA	365938	14	
RİZE	Derepazarı	10239	23	445,2			>150	ORTA	365938	3	
RİZE	Findıklı	16740	395	42,4	KIRSAL			ORTA	365938	5	
RİZE	Güneysu	16522	89	185,6			>150	ORTA	365938	5	
RİZE	Hemşin	4435	176	25,2	KIRSAL			ORTA	365938	1	
RİZE	İkizdere	10710	954	11,2	KIRSAL			ORTA	365938	3	
RİZE	İyidere	10074	23	438,0			>150	ORTA	365938	3	
RİZE	Kalkandere	19131	116	164,9			>150	ORTA	365938	5	
RİZE	Pazar	32215	110	292,9			>150	ORTA	365938	9	
SAKARYA	Merkez	340825	546	624,2		ORTA	>150	ORTA	756168	45	>25%
SAKARYA	Ferizli	24383	133	183,3			>150	ORTA	756168	3	
SAKARYA	Söğütü	14316	94	152,3			>150	ORTA	756168	2	
SAKARYA	Akyazı	77536	617	125,7	KIRSAL			ORTA	756168	10	
SAKARYA	Geyve	44907	727	61,8	KIRSAL			ORTA	756168	6	
SAKARYA	Hendek	63703	585	108,9	KIRSAL			ORTA	756168	8	
SAKARYA	Karapürçek	11073	170	65,1	KIRSAL			ORTA	756168	1	
SAKARYA	Karasu	54630	477	114,5	KIRSAL			ORTA	756168	7	
SAKARYA	Kaynarca	24339	363	67,0	KIRSAL			ORTA	756168	3	
SAKARYA	Kocaeli	30676	315	97,4	KIRSAL			ORTA	756168	4	
SAKARYA	Pamukova	24072	360	66,9	KIRSAL			ORTA	756168	3	
SAKARYA	Sapanca	36496	119	306,7			>150	ORTA	756168	5	
SAKARYA	Taraklı	9212	332	27,7	KIRSAL			ORTA	756168	1	
SAMSUN	Merkez	437189	740	590,8		ORTA	>150	ORTA	1209137	36	>25%
SAMSUN	Alaçam	37490	589	63,7	KIRSAL			ORTA	1209137	3	
SAMSUN	Asarcık	18267	232	78,7	KIRSAL			ORTA	1209137	2	
SAMSUN	Ayvacık	24275	390	62,2	KIRSAL			ORTA	1209137	2	
SAMSUN	Bafra	157010	1440	109,0	KIRSAL			ORTA	1209137	13	
SAMSUN	Çarşamba	131194	614	213,7			>150	ORTA	1209137	11	
SAMSUN	Havza	53512	771	69,4	KIRSAL			ORTA	1209137	4	
SAMSUN	Kavak	27371	699	39,2	KIRSAL			ORTA	1209137	2	
SAMSUN	Ladik	22041	465	47,4	KIRSAL			ORTA	1209137	2	
SAMSUN	19. Mayıs	25820	240	107,6	KIRSAL			ORTA	1209137	2	
SAMSUN	Salıpazarı	25113	453	55,4	KIRSAL			ORTA	1209137	2	
SAMSUN	Tekkeköy	50476	316	159,7			>150	ORTA	1209137	4	
SAMSUN	Terme	82608	436	189,5			>150	ORTA	1209137	7	
SAMSUN	Vezirköprü	106139	1660	63,9	KIRSAL			ORTA	1209137	9	
SAMSUN	Yakakent	10632	38	279,8			>150	ORTA	1209137	1	
SIİRT	Merkez	107313	284	377,9			>150	KIRSAL	263676	41	>25%
SIİRT	Aydınlı	5054	69	73,2	KIRSAL			KIRSAL	263676	2	
SIİRT	Baykan	31500	564	55,9	KIRSAL			KIRSAL	263676	12	
SIİRT	Eruh	15455	1363	11,3	KIRSAL			KIRSAL	263676	6	
SIİRT	Kurtalan	53521	817	65,5	KIRSAL			KIRSAL	263676	20	
SIİRT	Pervari	28834	1416	20,4	KIRSAL			KIRSAL	263676	11	
SIİRT	Şirvan	21999	960	22,9	KIRSAL			KIRSAL	263676	8	
SİNOP	Merkez	49839	439	113,5	KIRSAL			KIRSAL	225574	22	
SİNOP	Ayancık	26047	903	28,8	KIRSAL			KIRSAL	225574	12	
SİNOP	Boyabat	45193	1475	30,6	KIRSAL			KIRSAL	225574	20	
SİNOP	Dikmen	9475	529	17,9	KIRSAL			KIRSAL	225574	4	
SİNOP	Durağan	28792	1011	28,5	KIRSAL			KIRSAL	225574	13	
SİNOP	Erfelek	13812	340	40,6	KIRSAL			KIRSAL	225574	6	
SİNOP	Gerze	23295	566	41,2	KIRSAL			KIRSAL	225574	10	
SİNOP	Saraydüzü	8217	293	28,0	KIRSAL			KIRSAL	225574	4	
SİNOP	Türkeli	20904	236	88,6	KIRSAL			KIRSAL	225574	9	
SİVAS	Merkez	299935	2768	108,4	KIRSAL	ORTA		KIRSAL	755091	40	>25%
SİVAS	Akıncılar	8353	503	16,6	KIRSAL			KIRSAL	755091	1	
SİVAS	Altınyayla	15713	549	28,6	KIRSAL			KIRSAL	755091	2	
SİVAS	Divriği	23313	2716	8,6	KIRSAL			KIRSAL	755091	3	
SİVAS	Doğanşar	6314	198	31,9	KIRSAL			KIRSAL	755091	1	
SİVAS	Gemerek	54692	1111	49,2	KIRSAL			KIRSAL	755091	7	
SİVAS	Gölova	6272	332	18,9	KIRSAL			KIRSAL	755091	1	
SİVAS	Gürün	26742	2717	9,8	KIRSAL			KIRSAL	755091	4	
SİVAS	Hafik	19213	2402	8,0	KIRSAL			KIRSAL	755091	3	

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kritere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
SİVAS	İmranlı	13883	1217	11,4	KIRSAL				KIRSAL	755091	2
SİVAS	Kangal	37049	3691	10,0	KIRSAL				KIRSAL	755091	5
SİVAS	Koyulhisar	24934	1042	23,9	KIRSAL				KIRSAL	755091	3
SİVAS	Suşehri	44731	832	53,8	KIRSAL				KIRSAL	755091	6
SİVAS	Şarkışla	49318	2097	23,5	KIRSAL				KIRSAL	755091	7
SİVAS	Ulaş	14972	754	19,9	KIRSAL				KIRSAL	755091	2
SİVAS	Yıldızeli	76232	3044	25,0	KIRSAL				KIRSAL	755091	10
SİVAS	Zara	33425	2576	13,0	KIRSAL				KIRSAL	755091	4
TEKİRDAĞ	Merkez	142105	1111	127,9	KIRSAL				KIRSAL	623591	23
TEKİRDAĞ	Çerkezköy	82685	326	253,6			>150		KIRSAL	623591	13
TEKİRDAĞ	Çorlu	179033	899	199,1			>150		KIRSAL	623591	29 >25%
TEKİRDAĞ	Hayrabolu	40130	1037	38,7	KIRSAL				KIRSAL	623591	6
TEKİRDAĞ	Malkara	59125	1149	51,5	KIRSAL				KIRSAL	623591	9
TEKİRDAĞ	Marmaraereğlisi	19955	197	101,3	KIRSAL				KIRSAL	623591	3
TEKİRDAĞ	Muratlı	26681	427	62,5	KIRSAL				KIRSAL	623591	4
TEKİRDAĞ	Saray	41217	612	67,3	KIRSAL				KIRSAL	623591	7
TEKİRDAĞ	Şarköy	32660	555	58,8	KIRSAL				KIRSAL	623591	5
TOKAT	Merkez	174700	1921	90,9	KIRSAL				KIRSAL	828027	21
TOKAT	Almus	43470	888	49,0	KIRSAL				KIRSAL	828027	5
TOKAT	Artova	16246	356	45,6	KIRSAL				KIRSAL	828027	2
TOKAT	Başçiftlik	13321	231	57,7	KIRSAL				KIRSAL	828027	2
TOKAT	Erbaa	100586	1129	89,1	KIRSAL				KIRSAL	828027	12
TOKAT	Niksar	90672	918	98,8	KIRSAL				KIRSAL	828027	11
TOKAT	Pazar	20295	215	94,4	KIRSAL				KIRSAL	828027	2
TOKAT	Reşadiye	101900	1246	81,8	KIRSAL				KIRSAL	828027	12
TOKAT	Sulusaray	11202	277	40,4	KIRSAL				KIRSAL	828027	1
TOKAT	Turhal	130985	1021	128,3	KIRSAL				KIRSAL	828027	16
TOKAT	Yeşilyurt	14511	199	72,9	KIRSAL				KIRSAL	828027	2
TOKAT	Zile	110139	1557	70,7	KIRSAL				KIRSAL	828027	13
TRABZON	Merkez	283233	189	1498,6		ORTA	>150		ORTA	975137	29 >25%
TRABZON	Akçaabat	120693	354	340,9			>150		ORTA	975137	12
TRABZON	Araklı	62139	372	167,0			>150		ORTA	975137	6
TRABZON	Arsin	35863	183	196,0			>150		ORTA	975137	4
TRABZON	Beşikdüzü	47331	63	751,3			>150		ORTA	975137	5
TRABZON	Çarşamba	17456	67	260,5			>150		ORTA	975137	2
TRABZON	Çaykara	35435	573	61,8	KIRSAL				ORTA	975137	4
TRABZON	Dernekpazarı	8127	82	99,1	KIRSAL				ORTA	975137	1
TRABZON	Düzköy	24892	88	282,9			>150		ORTA	975137	3
TRABZON	Hayrat	21308	336	63,4	KIRSAL				ORTA	975137	2
TRABZON	Köprübaşı	10827	244	44,4	KIRSAL				ORTA	975137	1
TRABZON	Maçka	42557	968	44,0	KIRSAL				ORTA	975137	4
TRABZON	Of	78560	178	441,3			>150		ORTA	975137	8
TRABZON	Sürmene	42256	226	187,0			>150		ORTA	975137	4
TRABZON	Şalpazarı	23390	121	193,3			>150		ORTA	975137	2
TRABZON	Tonya	28107	254	110,7	KIRSAL			0	ORTA	975137	3
TRABZON	Vakfıkebir	53227	143	372,2			>150		ORTA	975137	5
TRABZON	Yomra	39736	223	178,2			>150		ORTA	975137	4
TUNCELİ	Merkez	30323	882	34,4	KIRSAL				KIRSAL	93584	32 >25%
TUNCELİ	Çemişgezek	9773	717	13,6	KIRSAL				KIRSAL	93584	10
TUNCELİ	Hozat	9143	777	11,8	KIRSAL				KIRSAL	93584	10
TUNCELİ	Mazgirt	12957	647	20,0	KIRSAL				KIRSAL	93584	14
TUNCELİ	Nazımiye	5604	550	10,2	KIRSAL				KIRSAL	93584	6
TUNCELİ	Ovacık	8522	1517	5,6	KIRSAL				KIRSAL	93584	9
TUNCELİ	Pertek	13199	866	15,2	KIRSAL				KIRSAL	93584	14
TUNCELİ	Pülümür	4063	1476	2,8	KIRSAL				KIRSAL	93584	4
ŞANLIURFA	Merkez	534706	3669	145,7	KIRSAL				KIRSAL	1443422	37 >25%
ŞANLIURFA	Akçakale	77261	691	111,8	KIRSAL				KIRSAL	1443422	5
ŞANLIURFA	Birecik	74671	790	94,5	KIRSAL				KIRSAL	1443422	5
ŞANLIURFA	Bozova	65842	1393	47,3	KIRSAL				KIRSAL	1443422	5
ŞANLIURFA	Ceylanpınar	67817	2201	30,8	KIRSAL				KIRSAL	1443422	5
ŞANLIURFA	Halfeti	34402	643	53,5	KIRSAL				KIRSAL	1443422	2
ŞANLIURFA	Harran	56258	1054	53,4	KIRSAL				KIRSAL	1443422	4
ŞANLIURFA	Hilvan	38411	1136	33,8	KIRSAL				KIRSAL	1443422	3
ŞANLIURFA	Siverek	224102	4181	53,6	KIRSAL				KIRSAL	1443422	16
ŞANLIURFA	Suruç	82247	735	111,9	KIRSAL				KIRSAL	1443422	6
ŞANLIURFA	Viranşehir	187705	2272	82,6	KIRSAL				KIRSAL	1443422	13
UŞAK	Merkez	179458	1309	137,1	KIRSAL				KIRSAL	322313	56 >25%
UŞAK	Banaz	43350	1032	42,0	KIRSAL				KIRSAL	322313	13
UŞAK	Eşme	38869	1362	28,5	KIRSAL				KIRSAL	322313	12
UŞAK	Karahallı	14423	337	42,8	KIRSAL				KIRSAL	322313	4
UŞAK	Sivaslı	26196	507	51,7	KIRSAL				KIRSAL	322313	8
UŞAK	Ulubey	20017	794	25,2	KIRSAL				KIRSAL	322313	6
VAN	Merkez	356494	1838	194,0		ORTA	>150		KIRSAL	877524	41 >25% ORTA
VAN	Bahçesaray	16795	490	34,3	KIRSAL				KIRSAL	877524	2
VAN	Başkale	55563	2731	20,3	KIRSAL				KIRSAL	877524	6
VAN	Çaldıran	56485	1587	35,6	KIRSAL				KIRSAL	877524	6
VAN	Çatak	23816	1858	12,8	KIRSAL				KIRSAL	877524	3
VAN	Edremit	18005	270	66,7	KIRSAL				KIRSAL	877524	2
VAN	Erciş	147421	1875	78,6	KIRSAL				KIRSAL	877524	17
VAN	Gevaş	29557	967	30,6	KIRSAL				KIRSAL	877524	3
VAN	Gürpınar	37226	4118	9,0	KIRSAL				KIRSAL	877524	4
VAN	Muradiye	54692	1049	52,1	KIRSAL				KIRSAL	877524	6

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kritere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
VAN	Özalp	59892	1558	38,4	KIRSAL			KIRSAL	877524	7	
VAN	Saray	21578	958	22,5	KIRSAL			KIRSAL	877524	2	
YOZGAT	Merkez	113614	2054	55,3	KIRSAL			KIRSAL	682919	17	
YOZGAT	Akdağmadeni	61373	1849	33,2	KIRSAL			KIRSAL	682919	9	
YOZGAT	Aydıncık	25955	374	69,4	KIRSAL			KIRSAL	682919	4	
YOZGAT	Boğazlıyan	67184	1636	41,1	KIRSAL			KIRSAL	682919	10	
YOZGAT	Çandır	19037	99	192,3			>150	KIRSAL	682919	3	
YOZGAT	Çayıralan	32880	1261	26,1	KIRSAL			KIRSAL	682919	5	
YOZGAT	Çekerek	40689	750	54,3	KIRSAL			KIRSAL	682919	6	
YOZGAT	Kadışehri	23317	508	45,9	KIRSAL			KIRSAL	682919	3	
YOZGAT	Saraykent	26077	189	138,0	KIRSAL			KIRSAL	682919	4	
YOZGAT	Sarıkaya	58026	975	59,5	KIRSAL			KIRSAL	682919	8	
YOZGAT	Sorgun	120262	1782	67,5	KIRSAL			KIRSAL	682919	18	
YOZGAT	Şefaattli	30013	827	36,3	KIRSAL			KIRSAL	682919	4	
YOZGAT	Yenifakılı	15603	505	30,9	KIRSAL			KIRSAL	682919	2	
YOZGAT	Yerköy	48889	1263	38,7	KIRSAL			KIRSAL	682919	7	
ZONGULDAK	Merkez	218422	631	346,2		ORTA	>150	KENT	615599	35	>25%
ZONGULDAK	Alaplı	44578	185	241,0			>150	KENT	615599	7	
ZONGULDAK	Çaycuma	100685	392	256,8			>150	KENT	615599	16	
ZONGULDAK	Devrek	66518	935	71,1	KIRSAL			KENT	615599	11	
ZONGULDAK	Ereğli	159808	972	164,4			>150	KENT	615599	26	>25%
ZONGULDAK	Gökçebeş	25588	189	135,4	KIRSAL			KENT	615599	4	
AKSARAY	Merkez	236560	4336	54,6	KIRSAL	ORTA		KIRSAL	396084	60	>25%
AKSARAY	Ağaçören	15869	395	40,2	KIRSAL			KIRSAL	396084	4	
AKSARAY	Eskil	28952	1257	23,0	KIRSAL			KIRSAL	396084	7	
AKSARAY	Gülağaç	26874	281	95,6	KIRSAL			KIRSAL	396084	7	
AKSARAY	Güzelyurt	16836	322	52,3	KIRSAL			KIRSAL	396084	4	
AKSARAY	Ortaköy	58873	718	82,0	KIRSAL			KIRSAL	396084	15	
AKSARAY	Sarıyahşi	12120	261	46,4	KIRSAL			KIRSAL	396084	3	
BAYBURT	Merkez	71267	2655	26,8	KIRSAL			KIRSAL	97358	73	>25%
BAYBURT	Aydıntepe	12614	473	26,7	KIRSAL			KIRSAL	97358	13	
BAYBURT	Demirözü	13477	611	22,1	KIRSAL			KIRSAL	97358	14	
KARAMAN	Merkez	152450	3673	41,5	KIRSAL			KIRSAL	243210	63	>25%
KARAMAN	Ayrancı	13212	1945	6,8	KIRSAL			KIRSAL	243210	5	
KARAMAN	Başıayla	8155	374	21,8	KIRSAL			KIRSAL	243210	3	
KARAMAN	Ermenek	42643	1499	28,4	KIRSAL			KIRSAL	243210	18	
KARAMAN	Kazımkarabekir	5442	981	5,5	KIRSAL			KIRSAL	243210	2	
KARAMAN	Sarıveliler	21308	373	57,1	KIRSAL			KIRSAL	243210	9	
KIRIKKALE	Merkez	225005	312	721,2		ORTA	>150	ORTA	383508	59	>25%
KIRIKKALE	Bahşılı	8525	178	47,9	KIRSAL			ORTA	383508	2	
KIRIKKALE	Balışeyh	13702	677	20,2	KIRSAL			ORTA	383508	4	
KIRIKKALE	Çelebi	7210	335	21,5	KIRSAL			ORTA	383508	2	
KIRIKKALE	Delice	31042	801	38,8	KIRSAL			ORTA	383508	8	
KIRIKKALE	Karakeçili	8296	162	51,2	KIRSAL			ORTA	383508	2	
KIRIKKALE	Keskin	59150	1117	53,0	KIRSAL			ORTA	383508	15	
KIRIKKALE	Sulakyurt	16480	754	21,9	KIRSAL			ORTA	383508	4	
KIRIKKALE	Yahşihan	14098	198	71,2	KIRSAL			ORTA	383508	4	
BATMAN	Merkez	272787	564	483,7		ORTA	>150	ORTA	456734	60	>25%
BATMAN	Beşiri	33106	888	37,3	KIRSAL			ORTA	456734	7	
BATMAN	Gercüş	31994	826	38,7	KIRSAL			ORTA	456734	7	
BATMAN	Hasankeyf	7493	530	14,1	KIRSAL			ORTA	456734	2	
BATMAN	Kozluk	74635	1119	66,7	KIRSAL			ORTA	456734	16	
BATMAN	Sason	36719	732	50,2	KIRSAL			ORTA	456734	8	
ŞIRNAK	Merkez	69853	1864	37,5	KIRSAL			KIRSAL	353197	20	
ŞIRNAK	Beytüşşebap	20659	1657	12,5	KIRSAL			KIRSAL	353197	6	
ŞIRNAK	Cizre	82042	468	175,3			>150	KIRSAL	353197	23	
ŞIRNAK	Güçlükonak	10300	436	23,6	KIRSAL			KIRSAL	353197	3	
ŞIRNAK	İdil	59993	1266	47,4	KIRSAL			KIRSAL	353197	17	
ŞIRNAK	Silopi	75192	730	103,0	KIRSAL			KIRSAL	353197	21	
ŞIRNAK	Uludere	35158	731	48,1	KIRSAL			KIRSAL	353197	10	
BARTIN	Merkez	130492	1027	127,1	KIRSAL			KIRSAL	184178	71	>25%
BARTIN	Amasra	16122	178,82	90,2	KIRSAL			KIRSAL	184178	9	
BARTIN	Kurucaşile	8742	166,89	52,4	KIRSAL			KIRSAL	184178	5	
BARTIN	Ulus	28822	706,89	40,8	KIRSAL			KIRSAL	184178	16	
ARDAHAN	Merkez	44794	1191,37	37,6	KIRSAL			KIRSAL	133756	33	>25%
ARDAHAN	Çıldır	14869	751,5	19,8	KIRSAL			KIRSAL	133756	11	
ARDAHAN	Damal	8677	329	26,4	KIRSAL			KIRSAL	133756	6	
ARDAHAN	Göle	37814	1399,88	27,0	KIRSAL			KIRSAL	133756	28	>25%
ARDAHAN	Hanak	14873	547	27,2	KIRSAL			KIRSAL	133756	11	
ARDAHAN	Posof	12729	623	20,4	KIRSAL			KIRSAL	133756	10	
IĞDIR	Merkez	102648	1431	71,7	KIRSAL			KIRSAL	168634	61	>25%
IĞDIR	Aralık	21747	709	30,7	KIRSAL			KIRSAL	168634	13	
IĞDIR	Karakoyunlu	18285	194	94,3	KIRSAL			KIRSAL	168634	11	
IĞDIR	Tuzluca	25954	1254	20,7	KIRSAL			KIRSAL	168634	15	
YALOVA	Merkez	86091	163,89	525,3			>150	ORTA	168593	51	>25%
YALOVA	Altınova	22801	95,21	239,5			>150	ORTA	168593	14	
YALOVA	Armutlu	7858	238,01	33,0	KIRSAL			ORTA	168593	5	
YALOVA	Çınarcık	21650	188	115,2	KIRSAL			ORTA	168593	13	
YALOVA	Çiftlikköy	24789	116,68	212,5			>150	ORTA	168593	15	
YALOVA	Termal	5404	45,15	119,7	KIRSAL			ORTA	168593	3	
KARABÜK	Merkez	116804	759,63	153,8			>150	ORTA	225102	52	>25%
KARABÜK	Eflani	12270	586,62	20,9	KIRSAL			ORTA	225102	5	

OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İlçeler:Yerel İdari Birimler)

İl Adı	İlçe Adı	İlçe		Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2)	Yoğunluğa göre İlçe kırsallık durumu	Nüfus kriterine göre kırsallık	OECD'ye göre Yoğunluk kriteri, kişi/km2	1. ve 2. Kritere göre İl kırsallığı	İl nüfusu	İl içindeki ilçenin payı (%)	3. kriter
		nüfusu, 2000 GNS	Yüzölçümü (km2)								
KARABÜK	Eskipazar	16365	740,47	22,1	KIRSAL				225102	7	
KARABÜK	Ovacık	5455	402,28	13,6	KIRSAL				225102	2	
KARABÜK	Safranbolu	47257	999,99	47,3	KIRSAL				225102	21	
KARABÜK	Yenice	26951	619,81	43,5	KIRSAL				225102	12	
KİLİS	Merkez	87387	575	152,0			>150	ORTA	114724	76	>25%
KİLİS	Elbeyli	7992	205	39,0	KIRSAL				114724	7	
KİLİS	Musabeyli	13895	428	32,5	KIRSAL				114724	12	
KİLİS	Polateli	5450	220,04	24,8	KIRSAL				114724	5	
OSMANİYE	Merkez	207862	747	278,3		ORTA	>150	ORTA	458782	45	>25%
OSMANİYE	Bahçe	26398	182	145,0	KIRSAL				458782	6	
OSMANİYE	Düziçi	83709	501	167,1			>150	ORTA	458782	18	
OSMANİYE	Hasanbeyli	7101	121	58,7	KIRSAL				458782	2	
OSMANİYE	Kadirli	102417	1050	97,5	KIRSAL				458782	22	
OSMANİYE	Sumbas	16776	398	42,2	KIRSAL				458782	4	
OSMANİYE	Toprakkale	14519	125	116,2	KIRSAL				458782	3	
DÜZCE	Merkez	159690	736	217,0			>150	ORTA	314266	51	>25%
DÜZCE	Akçakoca	43895	440	99,8	KIRSAL				314266	14	
DÜZCE	Cumayeri	13348	53	251,8			>150	ORTA	314266	4	
DÜZCE	Çilimli	16849	100	168,5			>150	ORTA	314266	5	
DÜZCE	Gölyaka	19612	222	88,3	KIRSAL				314266	6	
DÜZCE	Gümüşova	18043	189	95,5	KIRSAL				314266	6	
DÜZCE	Kaynaşlı	21639	205	105,6	KIRSAL				314266	7	
DÜZCE	Yığılca	21190	622	34,1	KIRSAL				314266	7	
Türkiye		67803927	769602,84	88,1							

EK 3
OECD Tanımına Göre Türkiye'de Kırsal Alan Tespiti (İller:Düzyey 3)

İl kodu	İl adı	İl içindeki Kırsal nüfus	2000 GNS İ nüfusu	Yüzölçümü (Km2)	İl içindeki Kırsal nüfus (%)	OECD 1. ve 2. kriterlere göre	OECD 3. kriter	Kırsallık durumu	İl merkezi toplamı kriterine göre kırsallık
TR100	İSTANBUL	222191	10018735	5196	2,22	KENT		KENT	KENT
TR211	TEKİRDAĞ	361873	623591	6313	58,03	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR212	EDİRNE	261776	402606	6074	65,02	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR213	KIRKLARELİ	328461	328461	6278	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR221	BALIKESİR	565948	1076347	14299	52,58	KIRSAL	ORTA	ORTA	ORTA
TR222	ÇANAKKALE	464975	464975	9933	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR310	İZMİR	796506	3370866	12012	23,63	ORTA		ORTA	KENT
TR321	AYDIN	464634	950757	7851	48,87	ORTA		ORTA	ORTA
TR322	DENİZLİ	449310	850029	11692	52,86	KIRSAL	ORTA	ORTA	ORTA
TR323	MUĞLA	715328	715328	12851	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR331	MANİSA	860594	1260169	13096	68,29	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR332	AFYON	611306	812416	14314	75,25	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR333	KÜTAHYA	656903	656903	11977	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR334	UŞAK	322313	322313	5341	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR411	BURSA	397871	2125140	10422	18,72	ORTA	KENT	KENT	KENT
TR412	ESKİŞEHİR	186407	706009	13842	26,40	ORTA	KENT	KENT	KENT
TR413	BİLEÇİK	194326	194326	4302	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR421	KOCAELİ	52418	1206085	3612	4,35	KENT		KENT	KENT
TR422	SAKARYA	340148	756168	4838	44,98	ORTA		ORTA	ORTA
TR423	DÜZCE	124379	314266	2567	39,58	ORTA		ORTA	ORTA
TR424	BOLU	270654	270654	8320	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR425	YALOVA	34912	168593	847	20,71	ORTA		ORTA	ORTA
TR510	ANKARA	713585	4007860	24521	17,80	ORTA		ORTA	KENT
TR521	KONYA	1455466	2192166	38873	66,39	KIRSAL		KIRSAL	ORTA
TR522	KARAMAN	243210	243210	8845	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR611	ANTALYA	747951	1719751	20723	43,49	ORTA	KENT	KENT	KENT
TR612	ISPARTA	342968	513681	8276	66,77	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR613	BURDUR	256803	256803	6840	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR621	ADANA	503035	1849478	13915	27,20	ORTA	KENT	KENT	KENT
TR622	MERSİN	569535	1651400	15485	34,49	ORTA	KENT	KENT	KENT
TR631	HATAY	285403	1253726	5828	22,76	ORTA		ORTA	ORTA
TR632	K.MARAŞ	537014	1002384	14346	53,57	KIRSAL	ORTA	ORTA	ORTA
TR633	OSMANIYE	167211	458782	3124	36,45	ORTA		ORTA	ORTA
TR711	KIRIKKALE	158503	383508	4534	41,33	ORTA		ORTA	ORTA
TR712	AKSARAY	396084	396084	7570	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR713	NİĞDE	348081	348081	7352	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR714	NEVŞEHİR	204836	309914	5379	66,09	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR715	KİRŞEHİR	253239	253239	6352	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR721	KAYSERİ	372569	1060432	17043	35,13	ORTA		ORTA	KENT
TR722	SİVAS	755091	755091	28549	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR723	YOZGAT	663882	682919	14072	97,21	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR811	ZONGULDAK	92106	615599	3304	14,96	KIRSAL		KENT	KENT
TR812	KARABÜK	108298	225102	4109	48,11	ORTA		ORTA	ORTA
TR813	BARTIN	184178	184178	2080	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR821	KASTAMONU	375476	375476	13153	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR822	ÇANKIRI	270355	270355	7490	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR823	SİNOP	225574	225574	5792	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR831	SAMSUN	497038	1209137	9083	41,11	ORTA		ORTA	ORTA
TR832	TOKAT	828027	828027	9958	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR833	ÇORUM	597065	597065	12792	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR834	AMASYA	365231	365231	5690	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR901	TRABZON	146361	975137	4664	15,01	ORTA		ORTA	ORTA
TR902	ORDU	233592	887765	5952	26,31	ORTA		ORTA	ORTA
TR903	GİRESUN	270274	523819	6832	51,60	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR904	RİZE	150437	365938	3922	41,11	ORTA		ORTA	ORTA
TR905	ARTVİN	159350	191934	7367	83,02	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TR906	GÜMÜŞHANE	186953	186953	6437	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRA11	ERZURUM	547770	937389	25323	58,44	KIRSAL	ORTA	ORTA	ORTA
TRA12	ERZİNCAN	316841	316841	11619	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRA13	BAYBURT	97358	97358	3739	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRA21	AĞRI	528744	528744	11470	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRA22	KARS	325016	325016	10127	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRA23	İĞDIR	168634	168634	3588	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRA24	ARDAHAN	133756	133756	4842	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRB11	MALATYA	368007	853658	11776	43,11	ORTA		ORTA	ORTA
TRB12	ELAZIĞ	224918	569616	8455	39,49	ORTA		ORTA	ORTA
TRB13	BİNGÖL	253739	253739	8253	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRB14	TUNCELİ	93584	93584	7432	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRB21	VAN	521030	877524	19299	59,38	KIRSAL	ORTA	ORTA	ORTA
TRB22	MUŞ	453654	453654	8059	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRB23	BİTLİS	388678	388678	7021	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRB24	HAKKARİ	236581	236581	7179	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRC11	GAZİANTEP	335690	1285249	6819	26,12	ORTA	KENT	KENT	KENT
TRC12	ADİYAMAN	374281	623811	7033	60,00	KIRSAL	ORTA	ORTA	ORTA
TRC13	KİLİS	27337	114724	1428	23,83	ORTA		ORTA	ORTA
TRC21	ŞANLIURFA	1443422	1443422	18765	100,00	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRC22	DİYARBAKIR	641245	1362708	15058	47,06	ORTA	KENT	KENT	KENT
TRC31	MARDİN	683072	705098	8806	96,88	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRC32	BATMAN	183947	456734	4659	40,27	ORTA		ORTA	ORTA
TRC33	ŞİRNAK	271155	353197	7152	76,77	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL
TRC34	SİİRT	156363	263676	5473	59,30	KIRSAL		KIRSAL	KIRSAL

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TR10001	TR100	ADALAR	17.760	15,9	1120,5	1	1. Grup
TR10002	TR100	AVCILAR	233.749	39,2	5958,4	1	1. Grup
TR10003	TR100	BAGCILAR	556.519	21,1	26412,9	1	1. Grup
TR10004	TR100	BAHCELIEVLER	478.623	16,2	29599,4	1	1. Grup
TR10005	TR100	BAKIRKOY	208.398	32,4	6428,1	1	1. Grup
TR10006	TR100	BAYRAMPASA	246.006	7,0	35244,4	1	1. Grup
TR10007	TR100	BESIKTAS	190.813	21,3	8945,8	1	1. Grup
TR10008	TR100	BEYKOZ	210.832	238,4	884,3	1	1. Grup
TR10009	TR100	BEYOGLU	231.900	8,7	26778,3	1	1. Grup
TR10010	TR100	EMINONU	55.635	7,6	7320,4	1	1. Grup
TR10011	TR100	ESENLER	380.709	38,6	9862,9	1	1. Grup
TR10012	TR100	EYUP	255.912	213,0	1201,3	1	1. Grup
TR10013	TR100	FATİH	403.508	13,1	30849,2	1	1. Grup
TR10014	TR100	GAZIOSMANPASA	752.389	216,6	3473,5	1	1. Grup
TR10015	TR100	GUNGOREN	272.950	7,6	36152,3	1	1. Grup
TR10016	TR100	KADIKOY	663.299	40,2	16495,9	1	1. Grup
TR10017	TR100	KAGITHANE	345.239	14,5	23776,8	1	1. Grup
TR10018	TR100	KARTAL	407.865	34,4	11846,2	1	1. Grup
TR10019	TR100	KUCUKCEKMECE	594.524	106,5	5580,3	1	1. Grup
TR10020	TR100	MALTEPE	355.384	112,6	3157,3	1	1. Grup
TR10021	TR100	PENDIK	389.657	157,6	2473,2	1	1. Grup
TR10022	TR100	SARIYER	242.543	161,9	1497,9	1	1. Grup
TR10023	TR100	SISLI	270.674	35,0	7731,3	1	1. Grup
TR10024	TR100	TUZLA	123.225	67,9	1815,6	1	1. Grup
TR10025	TR100	UMRANIYE	605.855	153,4	3948,5	1	1. Grup
TR10026	TR100	USKUDAR	495.118	46,4	10668,3	1	1. Grup
TR10027	TR100	ZEYTINBURNU	247.669	12,1	20502,4	1	1. Grup
TR10028	TR100	BUYUKCEKMECE	384.089	220,1	1745,0	1	1. Grup
TR10031	TR100	SULTANBEYLI	175.700	23,6	7441,8	1	1. Grup
TR42102	TR421	GEBZE	421.932	584,5	721,9	1	1. Grup
TR31001	TR310	BALCOVA	66.877	21,2	3151,6	4	1. Grup
TR31002	TR310	BORNOVA	396.770	224,2	1770,1	4	1. Grup
TR31003	TR310	BUCA	315.413	133,9	2355,6	4	1. Grup
TR31004	TR310	CIGLI	113.543	96,9	1171,4	4	1. Grup
TR31005	TR310	GAZIAMIR	87.692	62,8	1395,5	4	1. Grup
TR31007	TR310	KARSIYAKA	438.764	65,7	6678,3	4	1. Grup
TR31008	TR310	KONAK	782.309	69,4	11272,5	4	1. Grup
TR31009	TR310	NARLIDERE	54.107	63,2	856,5	4	1. Grup
TR32201	TR322	DENIZLI	400.719	798,8	501,7	7	1. Grup
TR41102	TR411	OSMANGAZI	642.337	322,0	1995,0	8	1. Grup
TR41103	TR411	YILDIRIM	480.266	64,4	7463,3	8	1. Grup
TR42103	TR421	GOLCUK	107.615	206,7	520,7	9	1. Grup
TR42201	TR422	ADAPAZARI	340.825	545,9	624,3	10	1. Grup
TR42501	TR425	YALOVA	86.091	163,9	525,3	12	1. Grup
TR51001	TR510	ALTINDAG	407.101	167,0	2438,2	13	1. Grup
TR51002	TR510	CANKAYA	769.331	267,6	2874,8	13	1. Grup
TR51003	TR510	ETIMESGUT	171.293	49,2	3482,3	13	1. Grup
TR51005	TR510	KECIOREN	673.067	189,9	3544,7	13	1. Grup
TR51006	TR510	MAMAK	430.606	470,9	914,5	13	1. Grup
TR51007	TR510	SINCAN	289.783	344,3	841,8	13	1. Grup
TR51008	TR510	YENIMAHALLE	553.344	274,2	2018,3	13	1. Grup
TR71101	TR711	KIRIKKALE	225.005	312,2	720,6	18	1. Grup
TR72102	TR721	MELIKGAZI	307.844	454,1	677,9	19	1. Grup
TR83101	TR831	SAMSUN	437.189	740,0	590,8	23	1. Grup
TR90101	TR901	TRABZON	283.233	188,9	1499,8	26	1. Grup
TR90401	TR904	RIZE	127.320	250,1	509,0	27	1. Grup
TRB1101	TRB11	MALATYA	457.566	910,3	502,7	29	1. Grup
TRC1101	TRC11	SAHINBEY	538.373	938,8	573,5	31	1. Grup
TR62101	TR621	SEYHAN	849.283	481,7	1763,0	38	1. Grup
TR90105	TR901	BESIKDUZU	47.331	62,9	753,0	25	2. Grup
TR41101	TR411	NILUFER	178.682	481,5	371,1	2	2. Grup
TR41105	TR411	GEMLIK	88.472	376,0	235,3	2	2. Grup
TR41106	TR411	GURSU	28.087	110,3	254,8	2	2. Grup
TR41108	TR411	INEGOL	186.558	1031,3	180,9	2	2. Grup
TR41112	TR411	KESTEL	44.102	429,4	102,7	2	2. Grup
TR41113	TR411	MUDANYA	53.965	333,7	161,7	2	2. Grup
TR41116	TR411	ORHANGAZI	68.902	592,3	116,3	2	2. Grup
TR42101	TR421	IZMIT	373.034	1031,6	361,6	2	2. Grup
TR42105	TR421	KARAMURSEL	48.508	289,2	167,7	2	2. Grup
TR42106	TR421	KORFEZ	105.295	356,1	295,7	2	2. Grup
TR42107	TR421	DERINCE	97.283	223,0	436,3	2	2. Grup
TR42202	TR422	FERIZLI	24.383	133,0	183,3	2	2. Grup
TR42203	TR422	SOGUTLU	14.316	93,5	153,0	2	2. Grup
TR42204	TR422	AKYAZI	77.536	616,6	125,7	2	2. Grup
TR42206	TR422	HENDEK	63.703	584,9	108,9	2	2. Grup
TR42208	TR422	KARASU	54.630	477,5	114,4	2	2. Grup
TR42212	TR422	SAPANCA	36.496	118,6	307,6	2	2. Grup
TR42502	TR425	ALTINOVA	22.801	95,2	239,5	2	2. Grup
TR42504	TR425	CINARCIK	21.650	188,6	114,8	2	2. Grup
TR42505	TR425	CIFTLIKKOY	24.789	116,7	212,5	2	2. Grup
TR42506	TR425	TERMAL	5.404	45,2	119,7	2	2. Grup
TR21201	TR212	EDIRNE	140.830	829,9	169,7	3	2. Grup
TR31006	TR310	GUZELBAHCE	18.056	116,9	154,4	5	2. Grup
TR31010	TR310	ALIAGA	57.192	273,7	209,0	5	2. Grup
TR31016	TR310	FOCA	36.107	204,5	176,6	5	2. Grup
TR31018	TR310	KEMALPASA	73.114	655,1	111,6	5	2. Grup
TR31022	TR310	MENEMEN	114.457	694,5	164,8	5	2. Grup
TR31023	TR310	ODEMIS	128.259	1015,7	126,3	5	2. Grup
TR31025	TR310	SELCUK	33.594	279,9	120,0	5	2. Grup
TR31027	TR310	TORBALI	92.939	565,3	164,4	5	2. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TR32101	TR321	AYDIN	208.341	627,2	332,2	5	2. Grup
TR32105	TR321	DIDİM	37.395	330,0	113,3	5	2. Grup
TR32106	TR321	GERMENCİK	45.821	407,0	112,6	5	2. Grup
TR32107	TR321	INCİRLİOVA	41.366	214,4	192,9	5	2. Grup
TR32111	TR321	KOSK	25.321	145,6	173,9	5	2. Grup
TR32112	TR321	KUSADASI	65.765	224,6	292,8	5	2. Grup
TR32115	TR321	SOKE	137.739	961,3	143,3	5	2. Grup
TR33101	TR331	MANISA	278.555	1225,1	227,4	5	2. Grup
TR33111	TR331	SALİHLİ	149.151	1220,1	122,2	5	2. Grup
TR33116	TR331	TURGUTLU	121.020	472,9	255,9	5	2. Grup
TR32114	TR321	NAZILLI	145.963	662,6	220,3	6	2. Grup
TR33112	TR331	SARIGOL	35.621	352,0	101,2	6	2. Grup
TR42301	TR423	DUZCE	159.690	735,7	217,1	11	2. Grup
TR42303	TR423	CUMAYERİ	13.723	52,4	262,0	11	2. Grup
TR42304	TR423	CILIMLI	16.849	100,3	167,9	11	2. Grup
TR42307	TR423	KAYNASLI	21.639	205,4	105,4	11	2. Grup
TR52102	TR521	MERAM	268.088	1667,2	160,8	14	2. Grup
TR52103	TR521	SELÇUKLU	348.329	1825,2	190,8	14	2. Grup
TR61101	TR611	ANTALYA	714.129	2020,2	353,5	15	2. Grup
TR61111	TR611	KEMER	55.092	467,8	117,8	15	2. Grup
TR62102	TR621	YUREGİR	454.412	1402,3	324,0	16	2. Grup
TR62104	TR621	CEYHAN	178.543	1441,8	123,8	16	2. Grup
TR62106	TR621	IMAMOĞLU	43.361	283,4	153,0	16	2. Grup
TR62201	TR622	MERSİN	733.660	1772,1	414,0	16	2. Grup
TR62210	TR622	TARSUS	348.205	2003,5	173,8	16	2. Grup
TR63101	TR631	HATAY	345.320	858,1	402,4	17	2. Grup
TR63102	TR631	ALTINOZU	59.167	468,4	126,3	17	2. Grup
TR63103	TR631	BELEN	28.382	129,5	219,1	17	2. Grup
TR63104	TR631	DORTYOL	126.258	600,0	210,4	17	2. Grup
TR63107	TR631	ISKENDERUN	287.384	636,8	451,3	17	2. Grup
TR63108	TR631	KIRIKHAN	98.530	843,4	116,8	17	2. Grup
TR63110	TR631	REYHANLI	74.225	410,0	181,0	17	2. Grup
TR63111	TR631	SAMANDAG	106.754	445,6	239,6	17	2. Grup
TR63201	TR632	KAHRAMANMARAS	466.241	2956,3	157,7	17	2. Grup
TR63210	TR632	TURKOĞLU	60.525	599,6	100,9	17	2. Grup
TR63301	TR633	OSMANIYE	207.862	746,7	278,4	17	2. Grup
TR63302	TR633	BAHCE	26.398	182,5	144,6	17	2. Grup
TR63303	TR633	DUZICI	83.709	500,8	167,2	17	2. Grup
TR63307	TR633	TOPRAKCALE	14.519	125,3	115,9	17	2. Grup
TR72101	TR721	KOCASINAN	324.510	1452,0	223,5	20	2. Grup
TR72107	TR721	HACILAR	20.896	194,3	107,6	20	2. Grup
TR72113	TR721	TALAS	55.509	328,9	168,8	20	2. Grup
TR81101	TR811	ZONGULDAK	218.422	631,2	346,1	21	2. Grup
TR81102	TR811	ALAPLI	44.578	184,9	241,1	21	2. Grup
TR81103	TR811	CAYCUMA	100.685	392,2	256,7	21	2. Grup
TR81105	TR811	EREGLİ	159.808	972,1	164,4	21	2. Grup
TR81106	TR811	GOKCEBEY	25.588	188,7	135,6	21	2. Grup
TR81301	TR813	BARTIN	130.684	1027,8	127,2	21	2. Grup
TR83105	TR831	BAFRA	157.010	1440,5	109,0	22	2. Grup
TR83106	TR831	CARSAMBA	131.194	613,7	213,8	22	2. Grup
TR83110	TR831	19 MAYIS	25.820	240,1	107,5	22	2. Grup
TR83112	TR831	TEKKEKOY	50.476	316,1	159,7	22	2. Grup
TR83113	TR831	TERME	82.608	436,2	189,4	22	2. Grup
TR90201	TR902	ORDU	150.586	303,6	496,1	22	2. Grup
TR90204	TR902	CAMAS	13.650	91,2	149,6	22	2. Grup
TR90205	TR902	CATALPINAR	23.192	47,1	492,8	22	2. Grup
TR90207	TR902	FATSA	120.774	300,0	402,6	22	2. Grup
TR90208	TR902	GOLKOY	66.491	414,8	160,3	22	2. Grup
TR90209	TR902	GULYALI	10.566	73,4	144,0	22	2. Grup
TR90210	TR902	GURGENTEPE	36.860	143,1	257,6	22	2. Grup
TR90211	TR902	IKIZCE	30.362	78,1	389,0	22	2. Grup
TR90213	TR902	KABATAS	20.644	74,6	276,8	22	2. Grup
TR90214	TR902	KORGAN	41.628	233,4	178,4	22	2. Grup
TR90215	TR902	KUMRU	44.307	362,6	122,2	22	2. Grup
TR90217	TR902	PERSEMBE	37.512	237,0	158,3	22	2. Grup
TR90219	TR902	UNYE	126.124	486,9	259,0	22	2. Grup
TR90313	TR903	PIRAZIZ	17.901	154,3	116,0	22	2. Grup
TR90103	TR901	ARAKLI	62.139	372,0	167,1	24	2. Grup
TR90104	TR901	ARSIN	35.863	183,0	196,0	24	2. Grup
TR90113	TR901	OF	78.560	177,8	441,8	24	2. Grup
TR90114	TR901	SURMENE	42.256	226,6	186,5	24	2. Grup
TR90118	TR901	YOMRA	39.736	222,8	178,3	24	2. Grup
TR90404	TR904	CAYELI	51.816	457,6	113,2	24	2. Grup
TR90405	TR904	DEREPAZARI	10.239	22,8	448,5	24	2. Grup
TR90407	TR904	GUNEYSU	16.522	89,4	184,7	24	2. Grup
TR90410	TR904	IYIDERE	10.074	22,7	444,4	24	2. Grup
TR90411	TR904	KALKANDERE	19.131	115,7	165,4	24	2. Grup
TR90412	TR904	PAZAR	32.215	110,3	292,0	24	2. Grup
TR90102	TR901	AKCAABAT	120.693	353,7	341,3	25	2. Grup
TR90106	TR901	CARSIBASI	17.456	66,9	261,0	25	2. Grup
TR90109	TR901	DUZKOY	24.892	88,4	281,6	25	2. Grup
TR90115	TR901	SALPAZARI	23.390	120,6	193,9	25	2. Grup
TR90116	TR901	TONYA	28.107	253,9	110,7	25	2. Grup
TR90117	TR901	VAKFIKEBİR	53.227	143,0	372,2	25	2. Grup
TR90301	TR903	GİRESUN	112.501	295,7	380,4	25	2. Grup
TR90308	TR903	ESPIYE	30.567	160,9	190,0	25	2. Grup
TR90309	TR903	EYNESİL	21.110	72,5	291,3	25	2. Grup
TR90310	TR903	GORELE	52.420	178,7	293,4	25	2. Grup
TR90312	TR903	KESAP	22.468	221,2	101,6	25	2. Grup
TR90315	TR903	TIREBOLU	36.947	209,7	176,2	25	2. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş ilçeler	DoU Sınıflandırması
TRB1105	TRB11	BATTALGAZI	28.085	167,9	167,3	28	2. Grup
TRC1102	TRC11	SEHİTKAMİL	411.186	1198,7	343,0	30	2. Grup
TRC1106	TRC11	NIZIP	115.043	1030,8	111,6	30	2. Grup
TRC1301	TRC13	KILIS	87.387	575,2	151,9	30	2. Grup
TRC2101	TRC21	SANLIURFA	534.706	3668,8	145,7	32	2. Grup
TRC2102	TRC21	AKCAKALE	77.261	690,9	111,8	32	2. Grup
TRC2110	TRC21	SURUC	82.247	735,2	111,9	32	2. Grup
TRC3101	TRC31	MARDIN	108.340	969,1	111,8	33	2. Grup
TRC3104	TRC31	KIZILTEPE	183.475	1416,4	129,5	33	2. Grup
TRC3110	TRC31	YESİLLİ	22.026	48,1	457,9	33	2. Grup
TRC3303	TRC33	CIZRE	82.042	467,6	175,4	34	2. Grup
TRC3306	TRC33	SİLOPI	75.192	730,3	103,0	34	2. Grup
TR10030	TR100	SİLVİRİ	108.155	894,0	121,0	35	2. Grup
TR21101	TR211	TEKİRDAG	142.105	1111,5	127,8	35	2. Grup
TR21102	TR211	CERKEZKOY	82.685	326,4	253,3	35	2. Grup
TR21103	TR211	CORLU	179.033	899,3	199,1	35	2. Grup
TR21106	TR211	MARMARAEREGLİSİ	19.955	196,9	101,4	35	2. Grup
TR21305	TR213	LULEBURGAZ	117.606	1017,8	115,6	35	2. Grup
TR22106	TR221	BURHANIYE	43.199	280,0	154,3	36	2. Grup
TR22108	TR221	EDREMIT	93.351	731,3	127,6	36	2. Grup
TR41201	TR412	ESKİSEHIR	519.602	2664,0	195,0	37	2. Grup
TR41209	TR412	MIHALGAZI	14.029	130,8	107,2	37	2. Grup
TR22101	TR221	BALIKESİR	288.414	1454,0	198,4	Tek ilçe	2. Grup
TR22102	TR221	AYVALIK	58.738	265,4	221,3	Tek ilçe	2. Grup
TR22104	TR221	BANDIRMA	120.753	592,5	203,8	Tek ilçe	2. Grup
TR22201	TR222	CANAKKALE	104.205	928,6	112,2	Tek ilçe	2. Grup
TR32302	TR323	BODRUM	97.826	656,1	149,1	Tek ilçe	2. Grup
TR33115	TR331	SOMA	89.038	830,3	107,2	Tek ilçe	2. Grup
TR33201	TR332	AFYON	201.110	1025,1	196,2	Tek ilçe	2. Grup
TR33401	TR334	USAK	179.458	1309,0	137,1	Tek ilçe	2. Grup
TR52106	TR521	AKSEHIR	114.918	761,4	150,9	Tek ilçe	2. Grup
TR52121	TR521	HUYUK	52.110	440,5	118,3	Tek ilçe	2. Grup
TR61103	TR611	ALANYA	264.240	1598,5	165,3	Tek ilçe	2. Grup
TR61201	TR612	ISPARTA	170.713	682,4	250,2	Tek ilçe	2. Grup
TR71401	TR714	NEVSEHIR	105.078	534,6	196,6	Tek ilçe	2. Grup
TR72201	TR722	SIVAS	299.935	2768,2	108,4	Tek ilçe	2. Grup
TR81201	TR812	KARABUK	116.804	759,6	153,8	Tek ilçe	2. Grup
TR83210	TR832	TURHAL	130.985	1021,4	128,2	Tek ilçe	2. Grup
TR83406	TR834	SULUOVA	54.123	516,2	104,8	Tek ilçe	2. Grup
TRA1101	TRA11	ERZURUM	389.619	1340,3	290,7	Tek ilçe	2. Grup
TRA1201	TRA12	ERZINCAN	170.858	1622,1	105,3	Tek ilçe	2. Grup
TRB1201	TRB12	ELAZIG	344.698	1846,4	186,7	Tek ilçe	2. Grup
TRB2101	TRB21	VAN	356.494	1838,5	193,9	Tek ilçe	2. Grup
TRC1201	TRC12	ADİYAMAN	249.530	1507,5	165,5	Tek ilçe	2. Grup
TRC2201	TRC22	DIYARBAKIR	721.655	2267,0	318,3	Tek ilçe	2. Grup
TRC3106	TRC31	MİDYAT	128.085	1054,3	121,5	Tek ilçe	2. Grup
TRC3201	TRC32	BATMAN	273.103	563,6	484,6	Tek ilçe	2. Grup
TRC3401	TRC34	SIIRT	107.313	283,9	378,0	Tek ilçe	2. Grup
TR31014	TR310	CESME	37.372	256,5	145,7	Tek ilçe	3. Grup
TR32103	TR321	BUHARKENT	12.984	101,8	127,5	Tek ilçe	3. Grup
TR32310	TR323	ORTACA	35.670	295,6	120,7	Tek ilçe	3. Grup
TR52130	TR521	YALIHUYUK	5.575	28,5	195,6	Tek ilçe	3. Grup
TR61307	TR613	GOLHISAR	21.437	207,1	103,5	Tek ilçe	3. Grup
TR72305	TR723	CANDIR	19.037	98,9	192,5	Tek ilçe	3. Grup
TR72309	TR723	SARAYKENT	26.077	189,4	137,7	Tek ilçe	3. Grup
TR82102	TR821	ABANA	4.273	32,2	132,6	Tek ilçe	3. Grup
TR82301	TR823	SINOP	49.839	438,6	113,6	Tek ilçe	3. Grup
TR83115	TR831	YAKAKENT	10.632	38,0	280,1	Tek ilçe	3. Grup
TR90505	TR905	HOPA	32.584	212,6	153,3	Tek ilçe	3. Grup
TRB2203	TRB22	HASKOY	39.915	379,0	105,3	Tek ilçe	3. Grup
TR42302	TR423	AKCAKOCA	43.895	440,3	99,7		3. Grup
TR90108	TR901	DERNEKPAZARI	8.127	81,9	99,2		3. Grup
TR83206	TR832	NIKSAR	90.672	918,3	98,7		3. Grup
TR32218	TR322	SERINHISAR	22.265	226,2	98,4		3. Grup
TRC1104	TRC11	ISLAHIYE	79.011	807,6	97,8		3. Grup
TRC1206	TRC12	KAHTA	114.994	1178,8	97,6		3. Grup
TR63305	TR633	KADIRLI	102.417	1050,1	97,5		3. Grup
TR83301	TR833	CORUM	221.699	2274,9	97,5		3. Grup
TR63106	TR631	HASSA	49.994	514,3	97,2		3. Grup
TR32116	TR321	SULTANHISAR	22.795	236,1	96,6		3. Grup
TR22109	TR221	ERDEK	32.020	332,5	96,3		3. Grup
TR90218	TR902	ULUBEY	29.227	303,7	96,2		3. Grup
TR42210	TR422	KOCAALI	30.301	315,2	96,1		3. Grup
TR71204	TR712	GULAGAC	26.874	280,6	95,8		3. Grup
TR42306	TR423	GUMUSOVA	18.043	188,7	95,6		3. Grup
TR63105	TR631	ERZİN	33.988	358,1	94,9		3. Grup
TRC2103	TRC21	BIRECİK	74.671	789,7	94,6		3. Grup
TRC1202	TRC12	BESNİ	108.667	1150,9	94,4		3. Grup
TR83207	TR832	PAZAR	20.295	215,0	94,4		3. Grup
TRA2303	TRA23	KARAKOYUNLU	18.285	193,9	94,3		3. Grup
TR31021	TR310	MENDERES	73.002	775,2	94,2		3. Grup
TR90402	TR904	ARDESEN	58.499	629,0	93,0		3. Grup
TRB2304	TRB23	GUROYMAK	48.118	517,4	93,0		3. Grup
TR90206	TR902	CAYBASI	15.372	165,4	92,9		3. Grup
TRA2106	TRA21	PATNOS	135.100	1455,7	92,8		3. Grup
TR33104	TR331	ALASEHIR	93.760	1015,3	92,4		3. Grup
TR83201	TR832	TOKAT	175.164	1921,0	91,2		3. Grup
TR31024	TR310	SEFERIHISAR	34.895	385,8	90,4		3. Grup
TRB1114	TRB11	YESİLYURT	45.551	503,9	90,4		3. Grup
TR32308	TR323	MARMARIS	79.302	878,1	90,3		3. Grup

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TR81302	TR813	AMASRA	16.122	178,8	90,2		3. Grup
TR33103	TR331	AKHISAR	152.582	1707,0	89,4		3. Grup
TR61114	TR611	MANAVGAT	199.385	2236,6	89,1		3. Grup
TR83205	TR832	ERBAA	100.586	1128,7	89,1		3. Grup
TR51009	TR510	AKYURT	18.907	212,2	89,1		3. Grup
TR82114	TR821	INEBOLU	26.848	301,7	89,0		3. Grup
TRC3107	TRC31	NUSAYBIN	103.863	1169,2	88,8		3. Grup
TR61206	TR612	GONEN	16.894	190,4	88,7		3. Grup
TR42401	TR424	BOLU	135.009	1523,5	88,6		3. Grup
TR82309	TR823	TURKELI	20.904	236,2	88,5		3. Grup
TR42305	TR423	GOLYAKA	19.612	221,8	88,4		3. Grup
TR33108	TR331	KIRKAGAC	48.303	549,4	87,9		3. Grup
TR31026	TR310	TIRE	78.025	891,5	87,5		3. Grup
TR32217	TR322	SARAYKOY	36.495	417,5	87,4		3. Grup
TR31011	TR310	BAYINDIR	47.214	540,2	87,4		3. Grup
TRC2211	TRC22	KOCAKOY	13.069	151,1	86,5		3. Grup
TR90303	TR903	BULANCAK	59.841	692,5	86,4		3. Grup
TRA1209	TRA12	UZUMLU	49.928	578,3	86,3		3. Grup
TR51004	TR510	GOLBASI	62.871	734,8	85,6		3. Grup
TR33301	TR333	KUTAHYA	208.500	2460,6	84,7		3. Grup
TR21302	TR213	BABAESKI	53.655	633,4	84,7		3. Grup
TRC2214	TRC22	SILVAN	116.298	1397,1	83,2		3. Grup
TR52115	TR521	DOGANHISAR	36.162	436,5	82,8		3. Grup
TRC2111	TRC21	VIRANSEHIR	187.705	2272,3	82,6		3. Grup
TR52101	TR521	KARATAY	214.589	2612,2	82,1		3. Grup
TR71206	TR712	ORTAKOY	58.873	717,8	82,0		3. Grup
TR61115	TR611	SERIK	109.360	1334,1	82,0		3. Grup
TRC1207	TRC12	SAMSAT	12.541	153,1	81,9		3. Grup
TR83208	TR832	RESADIYE	101.755	1246,1	81,7		3. Grup
TR33113	TR331	SARUHANLI	68.134	839,4	81,2		3. Grup
TR63112	TR631	YAYLADAGI	27.654	340,8	81,1		3. Grup
TR32117	TR321	YENIPAZAR	15.492	193,2	80,2		3. Grup
TRA2101	TRA21	AGRI	119.743	1497,3	80,0		3. Grup
TR32110	TR321	KOCARLI	37.167	467,5	79,5		3. Grup
TR42409	TR424	YENICAGA	10.080	127,6	79,0		3. Grup
TR83103	TR831	ASARCIK	18.267	232,4	78,6		3. Grup
TRB2107	TRB21	ERCIS	147.421	1875,3	78,6		3. Grup
TR31020	TR310	KIRAZ	44.910	572,0	78,5		3. Grup
TR52128	TR521	TASKENT	46.396	595,4	77,9		3. Grup
TR33310	TR333	PAZARLAR	12.409	159,3	77,9		3. Grup
TR52119	TR521	HADIM	59.941	771,4	77,7		3. Grup
TR62204	TR622	BOZYAZI	43.835	565,8	77,5		3. Grup
TR71301	TR713	NIGDE	177.396	2290,9	77,4		3. Grup
TRC2209	TRC22	HANI	31.794	412,7	77,0		3. Grup
TR83401	TR834	AMASYA	133.207	1729,7	77,0		3. Grup
TR61212	TR612	YALVAC	101.628	1320,3	77,0		3. Grup
TR31013	TR310	BEYDAG	14.147	183,9	76,9		3. Grup
TR51015	TR510	ELMADAG	43.374	568,1	76,4		3. Grup
TR71305	TR713	CIFTLIK	32.151	422,0	76,2		3. Grup
TR52118	TR521	GUNEYSINIR	24.301	321,7	75,5		3. Grup
TR41109	TR411	IZNIK	44.770	593,8	75,4		3. Grup
TR90203	TR902	AYBASTI	31.071	422,8	73,5		3. Grup
TRC3402	TRC34	AYDINLAR	5.054	69,2	73,0		3. Grup
TR51020	TR510	KAZAN	29.773	407,8	73,0		3. Grup
TR83211	TR832	YESILYURT	14.511	199,0	72,9		3. Grup
TRC2202	TRC22	BISMIL	126.693	1737,3	72,9		3. Grup
TR33304	TR333	CAVDARHISAR	14.473	200,1	72,3		3. Grup
TR52108	TR521	BEYSEHIR	118.144	1639,5	72,1		3. Grup
TR63109	TR631	KUMLU	16.070	223,1	72,0		3. Grup
TR31019	TR310	KINIK	32.109	446,3	71,9		3. Grup
TR71501	TR715	KIRSEHIR	115.078	1601,9	71,8		3. Grup
TRA2301	TRA23	IGDIR	102.648	1431,2	71,7		3. Grup
TR41302	TR413	BOZUYUK	60.863	848,7	71,7		3. Grup
TR33204	TR332	BOLVADIN	79.888	1114,8	71,7		3. Grup
TR71109	TR711	YAHSIHAN	14.098	197,6	71,3		3. Grup
TR81104	TR811	DEVREK	66.518	934,8	71,2		3. Grup
TR63204	TR632	CAGLAYANCERTI	29.580	416,8	71,0		3. Grup
TR61301	TR613	BURDUR	90.060	1271,2	70,8		3. Grup
TR83212	TR832	ZILE	110.139	1556,7	70,8		3. Grup
TR62109	TR621	KOZAN	130.875	1863,4	70,2		3. Grup
TR31028	TR310	URLA	49.269	703,7	70,0		3. Grup
TR62206	TR622	ERDEMLI	142.355	2038,9	69,8		3. Grup
TR41117	TR411	YENISEHIR	54.835	785,4	69,8		3. Grup
TR72303	TR723	AYDINCIK	25.955	373,8	69,4		3. Grup
TR83107	TR831	HAVZA	53.512	771,0	69,4		3. Grup
TR83405	TR834	MERZIFON	67.281	970,4	69,3		3. Grup
TRB2302	TRB23	ADILCEVAZ	55.358	806,6	68,6		3. Grup
TR33216	TR332	SINCANLI	58.536	853,3	68,6		3. Grup
TR61203	TR612	ATABEY	12.402	181,7	68,2		3. Grup
TR71408	TR714	URGUP	38.004	557,3	68,2		3. Grup
TR52127	TR521	SEYDISEHIR	85.456	1264,5	67,6		3. Grup
TR72311	TR723	SORGUN	120.262	1782,4	67,5		3. Grup
TR21108	TR211	SARAY	41.217	611,6	67,4		3. Grup
TR33210	TR332	EVCILER	9.486	141,0	67,3		3. Grup
TR42209	TR422	KAYNARCA	24.339	362,8	67,1		3. Grup
TR22119	TR221	SUSURLUK	43.107	644,8	66,9		3. Grup
TR42211	TR422	PAMUKOVA	24.072	360,3	66,8		3. Grup
TRB2106	TRB21	EDREMIT	18.005	270,3	66,6		3. Grup
TR33311	TR333	SIMAV	103.763	1560,7	66,5		3. Grup
TRC3205	TRC32	KOZLUK	74.319	1119,2	66,4		3. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TRB2201	TRB22	MUS	171.023	2604,1	65,7		3. Grup
TR21205	TR212	KESAN	77.637	1184,3	65,6		3. Grup
TRC3405	TRC34	KURTALAN	53.521	817,4	65,5		3. Grup
TR90202	TR902	AKKUS	49.799	763,0	65,3		3. Grup
TRB1301	TRB13	BINGOL	116.411	1789,9	65,0		3. Grup
TR61210	TR612	SARKIKARAAGAC	52.164	803,1	65,0		3. Grup
TR63202	TR632	AFSIN	92.718	1427,8	64,9		3. Grup
TR42207	TR422	KARAPURCEK	11.073	170,5	64,9		3. Grup
TRC1205	TRC12	GOLBASI	52.988	816,4	64,9		3. Grup
TR33208	TR332	DINAR	88.304	1360,9	64,9		3. Grup
TR33106	TR331	GOLMARMARA	17.831	275,0	64,8		3. Grup
TR90503	TR905	ARHAVI	19.347	299,4	64,6		3. Grup
TR61105	TR611	FINIKE	42.087	652,8	64,5		3. Grup
TRB2204	TRB22	KORKUT	32.416	503,3	64,4		3. Grup
TR22111	TR221	GONEN	71.804	1118,2	64,2		3. Grup
TR83114	TR831	VEZIRKOPRU	106.139	1660,0	63,9		3. Grup
TRA2201	TRA22	KARS	114.919	1804,5	63,7		3. Grup
TR83102	TR831	ALACAM	37.490	588,8	63,7		3. Grup
TR33102	TR331	AHMETLI	18.852	297,6	63,3		3. Grup
TR90110	TR901	HAYRAT	21.308	336,6	63,3		3. Grup
TR41301	TR413	BILECIK	52.929	840,5	63,0		3. Grup
TR62202	TR622	ANAMUR	83.864	1337,9	62,7		3. Grup
TR33215	TR332	SANDIKLI	76.618	1222,9	62,7		3. Grup
TR32113	TR321	KUYUCAK	31.094	496,7	62,6		3. Grup
TR21107	TR211	MURATLI	26.681	426,8	62,5		3. Grup
TR83104	TR831	AYVACIK	24.275	390,1	62,2		3. Grup
TR10029	TR100	CATALCA	81.589	1316,3	62,0		3. Grup
TR31012	TR310	BERGAMA	106.536	1720,3	61,9		3. Grup
TR90107	TR901	CAYKARA	35.435	573,1	61,8		3. Grup
TR42205	TR422	GEYVE	44.907	727,5	61,7		3. Grup
TR41110	TR411	KARACABEY	76.887	1246,9	61,7		3. Grup
TRB1110	TRB11	KALE	9.569	155,8	61,4		3. Grup
TR22116	TR221	MARMARA	9.446	154,0	61,3		3. Grup
TRC2208	TRC22	ERGANI	87.467	1428,7	61,2		3. Grup
TR62209	TR622	SILIFKE	156.351	2560,2	61,1		3. Grup
TR90307	TR903	DOGANKENT	7.477	122,9	60,9		3. Grup
TR41114	TR411	MUSTAFAKEMALPASA	101.531	1669,9	60,8		3. Grup
TR21209	TR212	UZUNKOPRU	73.486	1213,0	60,6		3. Grup
TR90316	TR903	YAGLIDERE	19.297	322,5	59,8		3. Grup
TR72310	TR723	SARIKAYA	58.026	974,4	59,5		3. Grup
TR32104	TR321	CINE	53.770	904,8	59,4		3. Grup
TRB2202	TRB22	BULANIK	99.819	1680,3	59,4		3. Grup
TR61109	TR611	KALE	22.170	374,4	59,2		3. Grup
TR31015	TR310	DIKILI	30.115	509,6	59,1		3. Grup
TR63304	TR633	HASANBEYLI	7.101	120,5	58,9		3. Grup
TR21109	TR211	SARKOY	32.660	554,9	58,9		3. Grup
TR22206	TR222	CAN	52.929	906,6	58,4		3. Grup
TR82201	TR822	CANKIRI	78.638	1347,1	58,4		3. Grup
TR83204	TR832	BASCIFTLIK	13.321	230,5	57,8		3. Grup
TR33110	TR331	KULA	52.986	917,0	57,8		3. Grup
TRB2301	TRB23	BITLIS	65.169	1128,1	57,8		3. Grup
TR52206	TR522	SARIVELILER	21.308	372,8	57,2		3. Grup
TR22117	TR221	SAVASTEPE	23.355	408,6	57,2		3. Grup
TR22204	TR222	BIGA	77.169	1353,7	57,0		3. Grup
TR22205	TR222	BOZCAADA	2.427	42,6	56,9		3. Grup
TR42104	TR421	KANDIRA	52.418	921,1	56,9		3. Grup
TRC2206	TRC22	DICLE	39.861	705,0	56,5		3. Grup
TR22209	TR222	GELIBOLU	46.226	820,6	56,3		3. Grup
TRB2303	TRB23	AHLAT	52.814	941,3	56,1		3. Grup
TR33309	TR333	HISARCIK	20.902	372,9	56,0		3. Grup
TRC1103	TRC11	ARABAN	31.819	568,4	56,0		3. Grup
TRC3403	TRC34	BAYKAN	31.500	564,0	55,9		3. Grup
TR82101	TR821	KASTAMONU	102.059	1828,9	55,8		3. Grup
TR83111	TR831	SALIPAZARI	25.113	452,9	55,4		3. Grup
TR51014	TR510	CUBUK	74.788	1350,4	55,4		3. Grup
TR71404	TR714	DERINKUYU	24.631	444,9	55,4		3. Grup
TR63206	TR632	ELBISTAN	128.267	2319,1	55,3		3. Grup
TR72301	TR723	YOZGAT	113.614	2054,3	55,3		3. Grup
TR33205	TR332	CAY	45.635	830,4	55,0		3. Grup
TR82209	TR822	KURSUNLU	26.218	477,2	54,9		3. Grup
TR83407	TR834	TASOVA	57.050	1041,4	54,8		3. Grup
TR51017	TR510	GUDUL	20.938	383,7	54,6		3. Grup
TR71201	TR712	AKSARAY	236.560	4336,1	54,6		3. Grup
TR32309	TR323	MILAS	112.808	2068,3	54,5		3. Grup
TR83311	TR833	ORTAKOY	11.820	217,5	54,3		3. Grup
TR72307	TR723	CEKEREK	40.689	750,3	54,2		3. Grup
TR90305	TR903	CANAKCI	15.245	282,2	54,0		3. Grup
TR22208	TR222	EZINE	35.301	654,1	54,0		3. Grup
TR32209	TR322	BULDAN	26.994	500,7	53,9		3. Grup
TR72213	TR722	SUSEHRI	44.731	831,5	53,8		3. Grup
TR33308	TR333	GEDIZ	77.483	1441,5	53,8		3. Grup
TRC2109	TRC21	SIVEREK	224.102	4181,3	53,6		3. Grup
TR21301	TR213	KIRKLARELI	80.730	1507,1	53,6		3. Grup
TRC2106	TRC21	HALFETI	34.402	642,9	53,5		3. Grup
TRA1108	TRA11	KARACOBAN	29.503	552,2	53,4		3. Grup
TRC2107	TRC21	HARRAN	56.258	1053,8	53,4		3. Grup
TRB1208	TRB12	KOVANCILAR	46.390	871,2	53,2		3. Grup
TR71107	TR711	KESKIN	58.932	1116,8	52,8		3. Grup
TRB2307	TRB23	TATVAN	84.276	1601,0	52,6		3. Grup
TR21306	TR213	PEHLIVANKOY	5.892	112,5	52,4		3. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TR81303	TR813	KURUCASILE	8.742	166,9	52,4		3. Grup
TR32109	TR321	KARPUZLU	13.207	252,5	52,3		3. Grup
TR71205	TR712	GUZELYURT	16.836	322,3	52,2		3. Grup
TR32305	TR323	FETHIYE	154.209	2952,2	52,2		3. Grup
TRB2110	TRB21	MURADIYE	54.692	1048,7	52,2		3. Grup
TR33313	TR333	TAVSANLI	99.180	1908,3	52,0		3. Grup
TR33405	TR334	SIVASLI	26.196	506,5	51,7		3. Grup
TR32311	TR323	ULA	21.944	424,5	51,7		3. Grup
TR32312	TR323	YATAGAN	46.252	896,0	51,6		3. Grup
TR21204	TR212	IPSALA	33.564	651,2	51,5		3. Grup
TRB1204	TRB12	ARICAK	20.596	399,7	51,5		3. Grup
TR21105	TR211	MALKARA	59.125	1148,7	51,5		3. Grup
TR71506	TR715	KAMAN	60.919	1184,5	51,4		3. Grup
TRC3102	TRC31	DARGECIT	27.611	538,9	51,2		3. Grup
TR33218	TR332	SUHUT	59.284	1158,1	51,2		3. Grup
TR71106	TR711	KARAKECILI	8.296	162,1	51,2		3. Grup
TR21207	TR212	MERIC	19.052	372,3	51,2		3. Grup
TR22113	TR221	IVRINDI	38.612	760,6	50,8		3. Grup
TRC1109	TRC11	YAVUZELI	24.594	485,5	50,7		3. Grup
TR71402	TR714	ACIGOL	24.844	490,5	50,6		3. Grup
TR32301	TR323	MUGLA	83.511	1657,6	50,4		3. Grup
TR61113	TR611	KUMLUCA	61.370	1219,8	50,3		3. Grup
TRC3206	TRC32	SASON	36.719	731,9	50,2		3. Grup
TR52125	TR521	KULU	72.279	1450,0	49,8		3. Grup
TRB1107	TRB11	DOGANSEHIR	60.708	1218,5	49,8		3. Grup
TR71303	TR713	BOR	63.020	1268,9	49,7		3. Grup
TRC1107	TRC11	NURDAGI	39.451	798,3	49,4		3. Grup
TR32215	TR322	HONAZ	24.533	496,5	49,4		3. Grup
TR83305	TR833	DODURGA	10.740	217,7	49,3		3. Grup
TR22112	TR221	HAVRAN	26.782	543,2	49,3		3. Grup
TR22110	TR221	GOMEC	10.983	222,9	49,3		3. Grup
TR52117	TR521	EREGLI	126.117	2560,3	49,3		3. Grup
TR72206	TR722	GEMEREK	54.692	1110,7	49,2		3. Grup
TR33312	TR333	SAPHANE	11.715	237,9	49,2		3. Grup
TRC2203	TRC22	CERMIK	46.050	944,5	48,8		3. Grup
TRC1108	TRC11	OGUZELI	33.162	681,3	48,7		3. Grup
TR22105	TR221	BIGADIC	49.957	1028,5	48,6		3. Grup
TR83202	TR832	ALMUS	43.151	888,4	48,6		3. Grup
TR61208	TR612	SENIRKENT	25.828	533,4	48,4		3. Grup
TR61106	TR611	GAZIPASA	44.541	920,5	48,4		3. Grup
TR82210	TR822	ORTA	26.206	542,6	48,3		3. Grup
TR83312	TR833	OSMANCIK	53.758	1116,3	48,2		3. Grup
TRC3307	TRC33	ULUDERE	35.158	731,3	48,1		3. Grup
TR71102	TR711	BAHSILI	8.525	178,0	47,9		3. Grup
TR52112	TR521	CUMRA	104.576	2196,4	47,6		3. Grup
TR81205	TR812	SAFRANBOLU	47.512	1000,0	47,5		3. Grup
TR83109	TR831	LADIK	22.041	464,8	47,4		3. Grup
TRC3305	TRC33	IDIL	59.993	1266,1	47,4		3. Grup
TRC1208	TRC12	SINCIK	21.828	461,4	47,3		3. Grup
TRC2104	TRC21	BOZOVA	65.842	1392,9	47,3		3. Grup
TR61211	TR612	ULUBORLU	13.248	280,4	47,2		3. Grup
TRB1108	TRB11	DOGANYOL	10.778	228,3	47,2		3. Grup
TR71207	TR712	SARIYAHSI	12.120	261,2	46,4		3. Grup
TR72111	TR721	SARIOGLAN	27.801	599,3	46,4		3. Grup
TR72308	TR723	KADISEHRI	23.317	508,2	45,9		3. Grup
TRA1110	TRA11	KOPRUKOY	21.310	465,0	45,8		3. Grup
TR32204	TR322	BABADAG	8.212	179,6	45,7		3. Grup
TR83203	TR832	ARTOVA	16.246	356,0	45,6		3. Grup
TR83403	TR834	GUMUSHACIKOY	29.795	652,9	45,6		3. Grup
TR52122	TR521	ILGIN	75.681	1664,8	45,5		3. Grup
TR33213	TR332	ISCEHISAR	21.978	485,2	45,3		3. Grup
TR32303	TR323	DALAMAN	28.148	621,9	45,3		3. Grup
TRB2205	TRB22	MALAZGIRT	68.990	1526,7	45,2		3. Grup
TR33207	TR332	DAZKIRI	15.620	348,2	44,9		3. Grup
TRC1105	TRC11	KARKAMIS	13.774	309,9	44,4		3. Grup
TR90111	TR901	KOPRUBASI	10.827	244,1	44,4		3. Grup
TRA2103	TRA21	DOGUBAYAZIT	105.754	2387,4	44,3		3. Grup
TRB2305	TRB23	HIZAN	42.953	971,4	44,2		3. Grup
TRC2210	TRC22	HAZRO	18.755	424,7	44,2		3. Grup
TR90602	TR906	KELKIT	63.510	1438,2	44,2		3. Grup
TR90112	TR901	MACKA	42.557	968,0	44,0		3. Grup
TR81206	TR812	YENICE	26.951	619,8	43,5		3. Grup
TR71403	TR714	AVANOS	43.131	993,5	43,4		3. Grup
TRC2207	TRC22	EGIL	21.631	498,9	43,4		3. Grup
TRC1204	TRC12	GERGER	27.208	627,9	43,3		3. Grup
TR61207	TR612	KECIBORLU	23.120	535,8	43,2		3. Grup
TR52113	TR521	DERBENT	14.372	333,5	43,1		3. Grup
TRB2404	TRB24	YUKSEKOVA	102.039	2371,9	43,0		3. Grup
TR32206	TR322	BEKILLI	10.577	246,8	42,9		3. Grup
TR33404	TR334	KARAHALLI	14.423	336,9	42,8		3. Grup
TR32213	TR322	CIVRIL	62.708	1472,0	42,6		3. Grup
TR51016	TR510	EVREN	6.167	145,3	42,4		3. Grup
TR22115	TR221	MANYAS	25.148	592,6	42,4		3. Grup
TR90406	TR904	FINDIKLI	16.740	395,0	42,4		3. Grup
TR63209	TR632	PAZARCIK	72.443	1710,0	42,4		3. Grup
TR61304	TR613	BUCAK	57.950	1372,6	42,2		3. Grup
TR83306	TR833	ISKILIP	45.026	1066,6	42,2		3. Grup
TR63306	TR633	SUMBAS	16.776	397,7	42,2		3. Grup
TR33402	TR334	BANAZ	43.350	1031,9	42,0		3. Grup
TRC3103	TRC31	DERIK	55.278	1323,3	41,8		3. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TRB1113	TRB11	YAZIHAN	19.295	462,4	41,7		3. Grup
TR32102	TR321	BOZDOGAN	35.190	844,3	41,7		3. Grup
TRB1206	TRB12	KARAKOCAN	45.023	1082,0	41,6		3. Grup
TR52201	TR522	KARAMAN	152.450	3672,7	41,5		3. Grup
TRB1102	TRB11	AKCADAG	48.670	1174,4	41,4		3. Grup
TR83313	TR833	SUNGURLU	80.840	1956,5	41,3		3. Grup
TR33202	TR332	BASMAKCI	15.084	365,3	41,3		3. Grup
TR41305	TR413	OSMANELI	21.070	510,4	41,3		3. Grup
TR90603	TR906	KOSE	19.428	470,9	41,3		3. Grup
TR82307	TR823	GERZE	23.295	566,3	41,1		3. Grup
TR33307	TR333	EMET	45.059	1096,1	41,1		3. Grup
TR72304	TR723	BOGAZLIYAN	67.184	1636,4	41,1		3. Grup
TR21203	TR212	HAVSA	24.027	588,9	40,8		3. Grup
TR62113	TR621	YUMURTALIK	22.575	554,0	40,8		3. Grup
TR41306	TR413	PAZARYERI	13.296	326,4	40,7		3. Grup
TR82306	TR823	ERFELEK	13.812	339,5	40,7		3. Grup
TR33105	TR331	DEMIRCI	59.097	1452,8	40,7		3. Grup
TR81304	TR813	ULUS	28.630	706,9	40,5		3. Grup
TR83209	TR832	SULUSARAY	11.202	276,7	40,5		3. Grup
TR33107	TR331	GORDES	38.327	947,4	40,5		3. Grup
TR72106	TR721	FELAHİYE	16.650	411,6	40,5		3. Grup
TR71202	TR712	AGACOREN	15.869	395,0	40,2		3. Grup
TR52114	TR521	DEREBUCAK	19.053	474,5	40,2		3. Grup
TRB1106	TRB11	DARENDE	54.438	1362,6	40,0		3. Grup
TR41211	TR412	SARICAKAYA	14.968	374,7	39,9		3. Grup
TR32207	TR322	BEYAGAC	7.332	184,5	39,7		3. Grup
TR32202	TR322	ACIPAYAM	64.410	1627,9	39,6		3. Grup
TR41307	TR413	SOGUT	20.974	530,2	39,6		3. Grup
TR21307	TR213	PINARHISAR	22.729	576,1	39,5		3. Grup
TR32212	TR322	CARDAK	11.236	285,2	39,4		3. Grup
TR32306	TR323	KAVAKLIDERE	12.548	318,5	39,4		3. Grup
TR63207	TR632	GOKSUN	76.033	1940,3	39,2		3. Grup
TR83108	TR831	KAVAK	27.371	698,9	39,2		3. Grup
TR83302	TR833	ALACA	53.193	1359,5	39,1		3. Grup
TRC1302	TRC13	ELBEYLİ	7.992	205,3	38,9		3. Grup
TR71105	TR711	DELİCE	31.042	800,6	38,8		3. Grup
TRC3203	TRC32	GERCİS	31.994	826,0	38,7		3. Grup
TR72314	TR723	YERKOY	48.889	1262,8	38,7		3. Grup
TR21104	TR211	HAYRABOLU	40.130	1036,9	38,7		3. Grup
TRB2111	TRB21	OZALP	59.892	1558,1	38,4		3. Grup
TR61205	TR612	GELENDOST	22.370	582,6	38,4		3. Grup
TR52109	TR521	BOZKIR	55.067	1436,4	38,3		3. Grup
TR32219	TR322	TAVAS	60.669	1585,1	38,3		3. Grup
TR32210	TR322	CAL	32.932	861,9	38,2		3. Grup
TR41115	TR411	ORHANELİ	30.449	797,9	38,2		3. Grup
TR82111	TR821	DOGANYURT	9.668	253,5	38,1		3. Grup
TR51024	TR510	SEREFLIKOCHisAR	59.128	1550,7	38,1		3. Grup
TR71302	TR713	ALTUNHISAR	22.284	585,0	38,1		3. Grup
TRB1202	TRB12	AGIN	5.246	138,3	37,9		3. Grup
TRB2306	TRB23	MUTKI	39.990	1055,1	37,9		3. Grup
TRB1203	TRB12	ALACAKAYA	10.113	267,8	37,8		3. Grup
TRA2401	TRA24	ARDAHAN	44.794	1191,4	37,6		3. Grup
TR72105	TR721	DEVELİ	70.893	1887,2	37,6		3. Grup
TR83303	TR833	BAYAT	30.574	814,5	37,5		3. Grup
TRC3301	TRC33	SIRNAK	69.853	1863,6	37,5		3. Grup
TR33212	TR332	IHSANIYE	33.220	888,5	37,4		3. Grup
TRC3202	TRC32	BESİRİ	33.106	888,5	37,3		3. Grup
TR33114	TR331	SELENDİ	26.061	701,0	37,2		3. Grup
TR52123	TR521	KADINHANI	41.844	1126,7	37,1		3. Grup
TR61302	TR613	AGLASUN	11.393	307,8	37,0		3. Grup
TR33109	TR331	KOPRUBASI	10.851	294,1	36,9		3. Grup
TR90314	TR903	SEBINKARAHISAR	50.926	1381,8	36,9		3. Grup
TR61306	TR613	CELTİKCI	6.758	183,6	36,8		3. Grup
TR90304	TR903	CAMOLUK	14.715	400,8	36,7		3. Grup
TRA1104	TRA11	HİNİS	49.892	1360,3	36,7		3. Grup
TR33305	TR333	DOMANIC	19.560	536,2	36,5		3. Grup
TRC3108	TRC31	OMERLİ	14.584	400,5	36,4		3. Grup
TR72312	TR723	SEFAATLİ	30.013	826,6	36,3		3. Grup
TR62108	TR621	KARATAS	32.375	898,4	36,0		3. Grup
TR10032	TR100	SİLE	32.447	902,9	35,9		3. Grup
TR83308	TR833	LACIN	9.425	262,4	35,9		3. Grup
TRA2202	TRA22	AKYAKA	14.526	405,6	35,8		3. Grup
TR82206	TR822	İLGAZ	27.953	784,1	35,7		3. Grup
TRB2104	TRB21	CALDIRAN	56.485	1587,2	35,6		3. Grup
TRA1114	TRA11	PASINLER	44.663	1256,6	35,5		3. Grup
TR82106	TR821	BOZKURT	10.159	286,1	35,5		3. Grup
TR82120	TR821	TOSYA	41.995	1185,6	35,4		3. Grup
TR63203	TR632	ANDIRIN	41.051	1161,7	35,3		3. Grup
TR52104	TR521	AHIRLI	14.254	408,5	34,9		3. Grup
TR82107	TR821	CİDE	23.161	664,1	34,9		3. Grup
TR21208	TR212	SULEOGLU	11.927	343,6	34,7		3. Grup
TR32203	TR322	AKKOY	6.437	185,6	34,7		3. Grup
TR22118	TR221	SINDIRGI	47.784	1378,5	34,7		3. Grup
TRB2401	TRB24	HAKKARI	77.532	2237,2	34,7		3. Grup
TR90504	TR905	BORCKA	27.654	798,7	34,6		3. Grup
TRB1401	TRB14	TUNCELİ	30.432	881,8	34,5		3. Grup
TRB2102	TRB21	BAHCESARAY	16.795	489,7	34,3		3. Grup
TR22202	TR222	AYVACIK	30.502	892,9	34,2		3. Grup
TR42308	TR423	YİGİLCA	21.190	622,2	34,1		3. Grup
TRC2108	TRC21	HILVAN	38.411	1136,1	33,8		3. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TR51023	TR510	POLATLI	116.400	3465,8	33,6		3. Grup
TR52126	TR521	SARAYONU	36.525	1088,1	33,6		3. Grup
TRC2205	TRC22	CUNGUS	15.521	465,0	33,4		3. Grup
TRC3109	TRC31	SAVUR	34.402	1031,8	33,3		3. Grup
TR72302	TR723	AKDAGMADENİ	61.373	1849,0	33,2		3. Grup
TR71405	TR714	GULSEHIR	31.664	955,8	33,1		3. Grup
TR32208	TR322	BOZKURT	11.862	359,0	33,0		3. Grup
TR61102	TR611	AKSEKI	42.467	1285,4	33,0		3. Grup
TRB1210	TRB12	PALU	25.550	773,5	33,0		3. Grup
TR42503	TR425	ARMUTLU	7.858	238,0	33,0		3. Grup
TR90306	TR903	DERELI	27.860	845,2	33,0		3. Grup
TR71407	TR714	KOZAKLI	23.197	706,0	32,9		3. Grup
TR42403	TR424	GEREDE	41.391	1260,4	32,8		3. Grup
TR72109	TR721	OZVATAN	10.482	320,3	32,7		3. Grup
TR61204	TR612	EGIRDIR	40.996	1258,7	32,6		3. Grup
TRC1303	TRC13	MUSABEYLI	13.895	427,3	32,5		3. Grup
TR61305	TR613	CAVDIR	15.584	479,3	32,5		3. Grup
TRC1209	TRC12	TUT	15.784	486,6	32,4		3. Grup
TR33206	TR332	COBANLAR	12.364	382,1	32,4		3. Grup
TR32216	TR322	KALE	21.390	663,5	32,2		3. Grup
TRC3105	TRC31	MAZIDAGI	27.434	854,6	32,1		3. Grup
TR41104	TR411	BUYUKORHAN	16.667	520,0	32,1		3. Grup
TR72205	TR722	DOGANSAR	6.314	197,6	32,0		3. Grup
TR90501	TR905	ARTVIN	34.572	1084,7	31,9		3. Grup
TRA2104	TRA21	ELESKIRT	48.892	1545,2	31,6		3. Grup
TRA2102	TRA21	DIYADIN	40.768	1290,7	31,6		3. Grup
TR90212	TR902	KABADUZ	11.049	351,9	31,4		3. Grup
TRC1203	TRC12	CELIKHAN	20.271	650,7	31,2		3. Grup
TR22114	TR221	KEPSUT	28.140	907,7	31,0		3. Grup
TR22210	TR222	GOKCEADA	8.875	286,7	31,0		3. Grup
TR72313	TR723	YENIFAKILI	15.603	505,2	30,9		3. Grup
TRC2105	TRC21	CEYLANPINAR	67.817	2200,8	30,8		3. Grup
TRA2302	TRA23	ARALIK	21.747	709,2	30,7		3. Grup
TRB1111	TRB11	KULUNCAK	20.882	681,2	30,7		3. Grup
TR82303	TR823	BOYABAT	45.193	1475,4	30,6		3. Grup
TRA1111	TRA11	NARMAN	27.615	902,7	30,6		3. Grup
TR83404	TR834	HAMAMOZU	6.161	201,4	30,6		3. Grup
TRB2108	TRB21	GEVAS	29.557	967,1	30,6		3. Grup
TR83402	TR834	GOYNUCEK	17.614	578,2	30,5		3. Grup
TRB2206	TRB22	VARTO	41.491	1365,4	30,4		3. Grup
TR33217	TR332	SULTANDAGI	22.184	731,5	30,3		3. Grup
TR82118	TR821	SENPAZAR	6.494	215,6	30,1		3. Grup
TR83310	TR833	OGUZLAR	9.083	301,6	30,1		3. Grup
TR82204	TR822	CERKES	29.619	985,6	30,1		3. Grup
TR83314	TR833	UGURLUDAG	16.265	549,1	29,6		3. Grup
TR21308	TR213	VIZE	32.276	1090,6	29,6		3. Grup
TR62208	TR622	MUT	74.373	2517,9	29,5		3. Grup
TR22211	TR222	LAPSEKI	26.034	881,6	29,5		3. Grup
TRC2204	TRC22	CINAR	58.583	1990,3	29,4		3. Grup
TR32304	TR323	DATCA	13.914	476,1	29,2		3. Grup
TR82212	TR822	YAPRAKLI	21.015	719,4	29,2		3. Grup
TR72104	TR721	BUNYAN	39.542	1357,8	29,1		3. Grup
TRA2206	TRA22	SARIKAMIS	57.026	1971,0	28,9		3. Grup
TR82302	TR823	AYANCIK	26.047	903,0	28,8		3. Grup
TR51012	TR510	BEYPAZARI	51.841	1799,5	28,8		3. Grup
TR63205	TR632	EKINOZU	17.102	595,6	28,7		3. Grup
TR72203	TR722	ALTINYAYLA	15.713	549,4	28,6		3. Grup
TR33403	TR334	ESME	38.869	1361,9	28,5		3. Grup
TR82305	TR823	DURAGAN	28.792	1010,9	28,5		3. Grup
TR52105	TR521	AKOREN	17.020	597,7	28,5		3. Grup
TR52204	TR522	ERMENEK	42.643	1498,7	28,5		3. Grup
TR90605	TR906	SIRAN	26.397	927,9	28,4		3. Grup
TRA1112	TRA11	OLTU	39.537	1394,1	28,4		3. Grup
TR41111	TR411	KELES	18.613	657,3	28,3		3. Grup
TRA1119	TRA11	UZUNDERE	11.556	408,1	28,3		3. Grup
TR32108	TR321	KARACASU	21.980	782,0	28,1		3. Grup
TR82308	TR823	SARAYDUZU	8.217	292,8	28,1		3. Grup
TRB1112	TRB11	POTURGE	28.382	1014,4	28,0		3. Grup
TR72115	TR721	YAHYALI	43.203	1545,7	28,0		3. Grup
TR21202	TR212	ENEZ	11.929	428,5	27,8		3. Grup
TR31017	TR310	KARABURUN	13.446	484,3	27,8		3. Grup
TR62205	TR622	CAMLIYAYLA	18.964	683,2	27,8		3. Grup
TR42213	TR422	TARAKLI	9.212	332,0	27,7		3. Grup
TRB2403	TRB24	SEMDINLI	45.930	1661,1	27,7		3. Grup
TR22212	TR222	YENICE	39.064	1416,8	27,6		3. Grup
TR51013	TR510	CAMLIDERE	15.339	556,3	27,6		3. Grup
TRB1306	TRB13	SOLHAN	33.604	1220,4	27,5		3. Grup
TR82202	TR822	ATKARACALAR	9.977	363,3	27,5		3. Grup
TRA1105	TRA11	HORASAN	45.587	1662,1	27,4		3. Grup
TR62110	TR621	POZANTI	21.756	793,3	27,4		3. Grup
TR83309	TR833	MECITOZU	26.064	951,1	27,4		3. Grup
TR41207	TR412	INONU	9.331	341,0	27,4		3. Grup
TR82205	TR822	ELDIVAN	9.301	340,6	27,3		3. Grup
TRA2405	TRA24	HANAK	14.873	546,8	27,2		3. Grup
TR71406	TR714	HACIBEKTAS	18.933	696,7	27,2		3. Grup
TRA2205	TRA22	KAGIZMAN	48.765	1796,9	27,1		3. Grup
TRA2404	TRA24	GOLE	37.814	1399,9	27,0		3. Grup
TR32211	TR322	CAMELI	19.100	708,1	27,0		3. Grup
TRB1209	TRB12	MADEN	21.699	806,6	26,9		3. Grup
TRB1303	TRB13	GENC	45.994	1711,9	26,9		3. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TRA1301	TRA13	BAYBURT	71.267	2655,4	26,8		3. Grup
TR33302	TR333	ALTINTAS	25.271	946,7	26,7		3. Grup
TRA1302	TRA13	AYDINTEPE	12.614	473,1	26,7		3. Grup
TR82110	TR821	DEVREKANI	15.855	599,0	26,5		3. Grup
TR32214	TR322	GUNEY	13.718	519,1	26,4		3. Grup
TRA2403	TRA24	DAMAL	8.677	328,8	26,4		3. Grup
TR83304	TR833	BOGAZKALE	8.190	310,5	26,4		3. Grup
TRA1118	TRA11	TORTUM	38.697	1467,4	26,4		3. Grup
TR52124	TR521	KARAPINAR	55.734	2113,8	26,4		3. Grup
TR71505	TR715	CICEKDAGI	21.059	802,9	26,2		3. Grup
TRA2107	TRA21	TASLICAY	21.839	834,5	26,2		3. Grup
TR90601	TR906	GUMUSHANE	46.656	1788,8	26,1		3. Grup
TR52111	TR521	CELTİK	14.460	554,5	26,1		3. Grup
TR72306	TR723	CAYIRALAN	32.880	1261,0	26,1		3. Grup
TR62203	TR622	AYDINCIK	11.501	442,0	26,0		3. Grup
TR90216	TR902	MESUDIYE	28.551	1099,9	26,0		3. Grup
TR82207	TR822	KIZILIRMAK	11.271	434,3	26,0		3. Grup
TR72108	TR721	INCESU	22.616	872,2	25,9		3. Grup
TR61110	TR611	KAS	47.519	1866,8	25,5		3. Grup
TR90506	TR905	MURGUL	8.543	335,9	25,4		3. Grup
TR71503	TR715	AKPINAR	13.349	527,2	25,3		3. Grup
TRA2207	TRA22	SELİM	25.480	1009,3	25,2		3. Grup
TR33406	TR334	ULUBEY	20.017	794,5	25,2		3. Grup
TR72116	TR721	YESILHISAR	24.830	985,8	25,2		3. Grup
TR90408	TR904	HEMSİN	4.435	176,2	25,2		3. Grup
TR22203	TR222	BAYRAMIC	32.314	1284,2	25,2		3. Grup
TRC2212	TRC22	KULP	40.454	1609,7	25,1		3. Grup
TR72216	TR722	YILDIZELI	76.232	3044,1	25,0		3. Grup
TR42402	TR424	DORTDIVAN	9.528	384,2	24,8		3. Grup
TRC1304	TRC13	POLATELİ	5.450	220,0	24,8		3. Grup
TRB1304	TRB13	KARLIOVA	32.421	1310,9	24,7		3. Grup
TR61104	TR611	ELMALI	40.041	1629,7	24,6		3. Grup
TR62207	TR622	GÜLNAR	38.292	1563,4	24,5		3. Grup
TR41107	TR411	HARMANCIK	10.017	410,0	24,4		3. Grup
TR22107	TR221	DURSUNBEY	47.311	1948,2	24,3		3. Grup
TRC2213	TRC22	LICE	24.877	1025,8	24,3		3. Grup
TR82119	TR821	TASKOPRU	43.800	1811,3	24,2		3. Grup
TR82211	TR822	SABANOZU	14.629	605,1	24,2		3. Grup
TR72114	TR721	TOMARZA	35.808	1484,9	24,1		3. Grup
TRA2105	TRA21	HAMUR	22.052	915,5	24,1		3. Grup
TR72212	TR722	KOYULHISAR	24.934	1041,8	23,9		3. Grup
TR90302	TR903	ALUCRA	25.865	1083,3	23,9		3. Grup
TR82103	TR821	AGLI	4.193	175,8	23,9		3. Grup
TR82117	TR821	SEYDILER	5.269	221,7	23,8		3. Grup
TRC3304	TRC33	GÜCLUKONAK	10.300	436,2	23,6		3. Grup
TR72214	TR722	SARKISLA	49.318	2097,1	23,5		3. Grup
TR62107	TR621	KARASALI	34.509	1477,1	23,4		3. Grup
TR52116	TR521	EMIRGAZI	14.698	629,3	23,4		3. Grup
TR41204	TR412	CIFTELER	18.545	794,3	23,3		3. Grup
TR71507	TR715	MUCUR	25.377	1087,5	23,3		3. Grup
TR41203	TR412	BEYLIKOVA	10.506	450,3	23,3		3. Grup
TRA1102	TRA11	ASKALE	35.554	1529,8	23,2		3. Grup
TR33209	TR332	EMIRDAG	47.396	2047,8	23,1		3. Grup
TR82108	TR821	CATALZEYTİN	8.508	368,4	23,1		3. Grup
TR33211	TR332	HOCALAR	12.824	555,5	23,1		3. Grup
TR71203	TR712	ESKİL	28.952	1257,4	23,0		3. Grup
TR41303	TR413	GOLPAZARI	13.617	591,8	23,0		3. Grup
TRC3407	TRC34	SIRVAN	21.999	960,0	22,9		3. Grup
TR61308	TR613	KARAMANLI	8.152	355,8	22,9		3. Grup
TRB1211	TRB12	SIVRICE	13.928	612,9	22,7		3. Grup
TR32205	TR322	BAKLAN	8.440	374,0	22,6		3. Grup
TRB2112	TRB21	SARAY	21.578	958,2	22,5		3. Grup
TRA2108	TRA21	TUTAK	34.596	1544,0	22,4		3. Grup
TRB1109	TRB11	HEKİMHAN	42.515	1898,0	22,4		3. Grup
TRB1205	TRB12	BASKIL	26.811	1209,8	22,2		3. Grup
TR81203	TR812	ESKİPAZAR	16.365	740,5	22,1		3. Grup
TRA1303	TRA13	DEMİROZU	13.477	610,6	22,1		3. Grup
TRA1208	TRA12	TERCAN	33.643	1528,0	22,0		3. Grup
TR21206	TR212	LALAPASA	10.154	462,8	21,9		3. Grup
TR71108	TR711	SULAKYURT	16.480	753,9	21,9		3. Grup
TR52203	TR522	BASYAYLA	8.155	374,2	21,8		3. Grup
TR71306	TR713	ULUKISLA	32.928	1512,7	21,8		3. Grup
TR51022	TR510	NALLIHAN	40.677	1877,1	21,7		3. Grup
TR71104	TR711	CELEBİ	7.210	335,5	21,5		3. Grup
TRB1207	TRB12	KEBAN	9.562	446,4	21,4		3. Grup
TR22207	TR222	ECEABAT	9.929	464,7	21,4		3. Grup
TRA2208	TRA22	SUSUZ	14.885	697,4	21,3		3. Grup
TR90311	TR903	GÜCE	8.679	407,6	21,3		3. Grup
TR90604	TR906	KURTUN	15.546	731,8	21,2		3. Grup
TR81202	TR812	EFLANİ	12.270	586,6	20,9		3. Grup
TRA2204	TRA22	DİGOR	24.277	1164,1	20,9		3. Grup
TRA2304	TRA23	TUZLUCA	26.097	1253,5	20,8		3. Grup
TR61202	TR612	AKSU	9.554	463,4	20,6		3. Grup
TR71103	TR711	BALİSEYH	13.920	676,8	20,6		3. Grup
TR52110	TR521	CIHANBEYLİ	75.871	3710,1	20,4		3. Grup
TR62112	TR621	TUFANBEYLİ	20.171	987,2	20,4		3. Grup
TRA2406	TRA24	POŞOF	12.729	623,3	20,4		3. Grup
TR61112	TR611	KORKUTELİ	51.580	2531,3	20,4		3. Grup
TRC3406	TRC34	PERVARI	28.834	1416,3	20,4		3. Grup
TRB2103	TRB21	BASKALE	55.563	2730,9	20,3		3. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş İlçeler	DoU Sınıflandırması
TR42406	TR424	MENGEN	16.504	827,7	19,9		3. Grup
TR33306	TR333	DUMLUPINAR	5.494	275,8	19,9		3. Grup
TR72215	TR722	ULAS	14.972	753,5	19,9		3. Grup
TRB1404	TRB14	MAZGIRT	12.848	647,1	19,9		3. Grup
TR82203	TR822	BAYRAMOREN	6.617	334,2	19,8		3. Grup
TRA2402	TRA24	CILDIR	14.869	751,5	19,8		3. Grup
TRA2203	TRA22	ARPACAY	24.995	1277,9	19,6		3. Grup
TR41304	TR413	INHISAR	6.661	341,3	19,5		3. Grup
TR51021	TR510	KIZILCAHAMAM	33.623	1744,1	19,3		3. Grup
TR51010	TR510	AYAS	21.239	1108,1	19,2		3. Grup
TR61310	TR613	TEFENNI	11.939	623,3	19,2		3. Grup
TR61311	TR613	YESILOVA	22.173	1163,8	19,1		3. Grup
TR82115	TR821	KURE	10.223	540,9	18,9		3. Grup
TR72207	TR722	GOLOVA	6.272	332,0	18,9		3. Grup
TR41202	TR412	ALPU	16.727	885,6	18,9		3. Grup
TRA1103	TRA11	CAT	26.057	1382,8	18,8		3. Grup
TR22103	TR221	BALYA	17.443	935,6	18,6		3. Grup
TR42407	TR424	MUDURNU	25.148	1350,9	18,6		3. Grup
TR90507	TR905	SAVSAT	25.624	1376,6	18,6		3. Grup
TR51019	TR510	KALECIK	24.738	1340,5	18,5		3. Grup
TRB1305	TRB13	KIGI	6.780	367,9	18,4		3. Grup
TR82113	TR821	IHSANGAZI	7.068	384,0	18,4		3. Grup
TR61303	TR613	ALTINYAYLA	6.643	362,3	18,3		3. Grup
TR32307	TR323	KOYCEGIZ	29.196	1606,2	18,2		3. Grup
TR61213	TR612	YENISARBADEMLI	5.925	326,0	18,2		3. Grup
TR33214	TR332	KIZILOREN	4.132	228,0	18,1		3. Grup
TR71504	TR715	BOZTEPE	10.189	562,3	18,1		3. Grup
TR72103	TR721	AKKISLA	9.864	546,0	18,1		3. Grup
TR51018	TR510	HAYMANA	53.818	2983,6	18,0		3. Grup
TRA1106	TRA11	ILICA	30.252	1677,5	18,0		3. Grup
TRA1116	TRA11	SENKAYA	27.632	1536,1	18,0		3. Grup
TR82304	TR823	DIKMEN	9.475	529,3	17,9		3. Grup
TR62103	TR621	ALADAG	23.579	1347,3	17,5		3. Grup
TRB1103	TRB11	ARAPGIR	16.625	963,9	17,2		3. Grup
TR62105	TR621	FEKE	20.890	1227,1	17,0		3. Grup
TR61209	TR612	SUTCULER	18.839	1118,1	16,8		3. Grup
TR33303	TR333	ASLANAPA	13.094	781,3	16,8		3. Grup
TR72202	TR722	AKINCILAR	8.353	502,8	16,6		3. Grup
TR82208	TR822	KORGUN	8.911	556,8	16,0		3. Grup
TR71304	TR713	CAMARDI	20.302	1272,7	16,0		3. Grup
TR52107	TR521	ALTINEKIN	23.062	1448,6	15,9		3. Grup
TRA1202	TRA12	CAYIRLI	17.043	1080,3	15,8		3. Grup
TR41308	TR413	YENIPAZAR	4.916	312,7	15,7		3. Grup
TR51011	TR510	BALA	39.714	2529,7	15,7		3. Grup
TRA1117	TRA11	TEKMAN	34.640	2237,0	15,5		3. Grup
TR82112	TR821	HANONU	5.545	359,2	15,4		3. Grup
TRB1407	TRB14	PERTEK	13.199	866,0	15,2		3. Grup
TR33203	TR332	BAYAT	8.753	575,3	15,2		3. Grup
TR41208	TR412	MAHMUDIYE	10.132	678,2	14,9		3. Grup
TR62111	TR621	SAIMBEYLI	17.149	1157,8	14,8		3. Grup
TR41206	TR412	HAN	3.681	249,6	14,7		3. Grup
TR52129	TR521	TUZLUKCU	9.783	667,8	14,7		3. Grup
TR90502	TR905	ARDANUC	14.477	989,2	14,6		3. Grup
TR83307	TR833	KARGI	20.388	1394,2	14,6		3. Grup
TRA1107	TRA11	ISPIR	29.337	2012,5	14,6		3. Grup
TR82104	TR821	ARAC	23.925	1641,6	14,6		3. Grup
TR41212	TR412	SEYITGAZI	21.701	1494,1	14,5		3. Grup
TR90606	TR906	TORUL	15.416	1079,4	14,3		3. Grup
TR63208	TR632	NURHAK	17.260	1218,9	14,2		3. Grup
TRC3204	TRC32	HASANKEYF	7.493	530,0	14,1		3. Grup
TR52131	TR521	YUNAK	41.506	2998,2	13,8		3. Grup
TRA1109	TRA11	KARAYAZI	35.414	2593,8	13,7		3. Grup
TRB1402	TRB14	CEMISGEZEK	9.773	716,8	13,6		3. Grup
TRA1113	TRA11	OLUR	10.871	797,7	13,6		3. Grup
TR81204	TR812	OVACIK	5.455	402,3	13,6		3. Grup
TR71502	TR715	AKCAKENT	7.700	585,3	13,2		3. Grup
TR21303	TR213	DEMIRKOY	11.407	875,8	13,0		3. Grup
TR72217	TR722	ZARA	33.425	2576,4	13,0		3. Grup
TRA1115	TRA11	PAZARYOLU	9.653	746,8	12,9		3. Grup
TR42408	TR424	SEBEN	8.871	687,2	12,9		3. Grup
TR90508	TR905	YUSUFELI	29.133	2270,0	12,8		3. Grup
TRB2105	TRB21	CATAK	23.816	1857,5	12,8		3. Grup
TRC3302	TRC33	BEYTUSSEBAP	20.659	1656,4	12,5		3. Grup
TR41213	TR412	SIVRIHISAR	31.583	2545,6	12,4		3. Grup
TR42404	TR424	GOYNUK	18.589	1505,1	12,4		3. Grup
TRB2402	TRB24	CUKURCA	11.080	908,8	12,2		3. Grup
TRB1302	TRB13	ADAKLI	10.856	901,0	12,0		3. Grup
TR72112	TR721	SARIZ	14.596	1220,4	12,0		3. Grup
TR41205	TR412	GUNYUZU	16.508	1396,1	11,8		3. Grup
TR90403	TR904	CAMLIHEMSIN	8.237	699,6	11,8		3. Grup
TRB1403	TRB14	HOZAT	9.143	777,1	11,8		3. Grup
TR82105	TR821	AZDAVAY	9.019	772,0	11,7		3. Grup
TR82116	TR821	PINARBASI	5.978	513,4	11,6		3. Grup
TR72210	TR722	IMRANLI	13.883	1217,5	11,4		3. Grup
TRC3404	TRC34	ERUH	15.455	1362,6	11,3		3. Grup
TR90409	TR904	IKIZDERE	10.710	953,6	11,2		3. Grup
TR82109	TR821	DADAY	11.181	997,9	11,2		3. Grup
TR61107	TR611	GUNDOGMUS	14.944	1343,3	11,1		3. Grup
TR72110	TR721	PINARBASI	35.388	3382,4	10,5		3. Grup
TRB1104	TRB11	ARGUVAN	10.594	1034,9	10,2		3. Grup

Eurostat'a Göre Türkiye'nin Kentleşme Derecesi (DoU)

İlçe kodu	İl kodu	İlçe adı	2000 GNS Nüfusu	Kara alanı	Nüfus yoğunluğu (%)	Birleştirilmiş ilçeler	DoU Sınıflandırması
TRB1405	TRB14	NAZIMIYE	5.604	549,8	10,2		3. Grup
TR41210	TR412	MIHALICCIK	18.696	1837,5	10,2		3. Grup
TR72211	TR722	KANGAL	37.049	3691,0	10,0		3. Grup
TRA1206	TRA12	OTLUKBELI	4.651	468,2	9,9		3. Grup
TR72208	TR722	GURUN	26.742	2717,3	9,8		3. Grup
TRA1207	TRA12	REFAHIYE	15.987	1682,0	9,5		3. Grup
TRB1307	TRB13	YAYLADERE	4.050	429,7	9,4		3. Grup
TR61309	TR613	KEMER	4.714	513,3	9,2		3. Grup
TRB2109	TRB21	GURPINAR	37.226	4117,6	9,0		3. Grup
TR21304	TR213	KOFCAZ	4.166	464,5	9,0		3. Grup
TR61108	TR611	IBRADI	10.826	1242,0	8,7		3. Grup
TR72204	TR722	DIVRIGI	23.313	2716,1	8,6		3. Grup
TR42405	TR424	KIBRISCIK	5.534	653,4	8,5		3. Grup
TR72209	TR722	HAFIK	19.213	2402,3	8,0		3. Grup
TRA1205	TRA12	KEMALIYE	7.736	1006,7	7,7		3. Grup
TRB1308	TRB13	YEDISU	3.623	521,8	6,9		3. Grup
TR52202	TR522	AYRANCI	13.212	1945,2	6,8		3. Grup
TR52120	TR521	HALKAPINAR	6.255	1049,4	6,0		3. Grup
TRA1203	TRA12	ILIC	7.691	1356,0	5,7		3. Grup
TRB1406	TRB14	OVACIK	8.522	1517,7	5,6		3. Grup
TR52205	TR522	KAZIMKARABEKIR	5.442	981,2	5,5		3. Grup
TRA1204	TRA12	KEMAH	9.304	2298,0	4,0		3. Grup
TRB1408	TRB14	PULUMUR	4.063	1475,7	2,8		3. Grup

EK 5

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Adana	Seyhan	Seyhan	0,82	Kayseri	Develi	Zile	0,45
Adana	Seyhan	Karayusufllu	0,54	Kayseri	Develi	Şihli	0,39
Adana	Seyhan	Küçükdikili	0,61	Kayseri	Felahiye	Felahiye	0,56
Adana	Yüreğir	Yüreğir	0,59	Kayseri	Felahiye	Büyüktoraman	0,49
Adana	Yüreğir	Buruk	0,41	Kayseri	Felahiye	Kayapınar	0,52
Adana	Yüreğir	Incirlik	0,73	Kayseri	Hacılar	Hacılar	0,66
Adana	Yüreğir	Sofulu	0,63	Kayseri	İncesu	İncesu	0,48
Adana	Yüreğir	Doğankent	0,82	Kayseri	İncesu	Kızılören	0,73
Adana	Yüreğir	Havutlu	0,45	Kayseri	İncesu	Süksün	0,58
Adana	Yüreğir	Solaklı	0,80	Kayseri	Özvatan	Özvatan	0,48
Adana	Yüreğir	Yunusoğlu	0,74	Kayseri	Özvatan	Küpeli	0,60
Adana	Yüreğir	Yakapınar	0,75	Kayseri	Pınarbaşı	Pınarbaşı	0,57
Adana	Yüreğir	Abdioğlu	0,75	Kayseri	Pınarbaşı	Kaynar	0,45
Adana	Yüreğir	Baklalı	0,46	Kayseri	Pınarbaşı	Pazarören	0,55
Adana	Yüreğir	Çelemli	0,61	Kayseri	Sarıoğlan	Sarıoğlan	0,46
Adana	Yüreğir	Geçitli	0,72	Kayseri	Sarıoğlan	Alamettin	0,54
Adana	Yüreğir	Kürkçüler	0,46	Kayseri	Sarıoğlan	Çiftlik	0,54
Adana	Yüreğir	Suluca	0,44	Kayseri	Sarıoğlan	Gaziler	0,46
Adana	Aladağ	Aladağ	0,55	Kayseri	Sarıoğlan	Sarıoğlan (Palas)	0,77
Adana	Aladağ	Akören	0,66	Kayseri	Sarıoğlan	Karabüzü	0,48
Adana	Ceyhan	Ceyhan	0,60	Kayseri	Sarız	Sarız	0,61
Adana	Ceyhan	Büyükmangit	0,45	Kayseri	Sarız	Yeşilkent	0,45
Adana	Ceyhan	Doruk	0,57	Kayseri	Talas	Talas	0,57
Adana	Ceyhan	Hamdilli	0,50	Kayseri	Talas	Başakpınar	0,50
Adana	Ceyhan	Kurtkulağı	0,61	Kayseri	Talas	Erciyes	0,45
Adana	Ceyhan	Kurtpınar	0,51	Kayseri	Talas	Kepez	0,98
Adana	Ceyhan	Mercimek	0,50	Kayseri	Talas	Kuruköprü	0,77
Adana	Ceyhan	Mustafabeyli	0,79	Kayseri	Talas	Zincidere	0,72
Adana	Ceyhan	Sarımazı	0,50	Kayseri	Tomarza	Tomarza	0,54
Adana	Ceyhan	Kösreli	0,65	Kayseri	Tomarza	Dadaloğlu	0,49
Adana	Ceyhan	Birkent	0,69	Kayseri	Tomarza	Emiruşağı	0,57
Adana	Ceyhan	Sağkaya	0,52	Kayseri	Yahyalı	Yahyalı	0,55
Adana	Feke	Feke	0,71	Kayseri	Yahyalı	Derebağ	0,70
Adana	İmamoğlu	İmamoğlu	0,49	Kayseri	Yeşilhisar	Yeşilhisar	0,52
Adana	Karaisali	Karaisali	0,56	Kırklareli	Kırklareli	Kırklareli	0,61
Adana	Karaisali	Salbas	0,46	Kırklareli	Kırklareli	Kavaklı	0,45
Adana	Karaisali	Çatalan	0,61	Kırklareli	Kırklareli	İnce	0,50
Adana	Karataş	Karataş	0,51	Kırklareli	Kırklareli	Üsküp	0,53
Adana	Karataş	Bahçe	0,64	Kırklareli	Babaeski	Babaeski	0,62
Adana	Karataş	Tuzla	0,60	Kırklareli	Babaeski	Alpullu	0,55
Adana	Kozan	Kozan	0,50	Kırklareli	Babaeski	Mandıra(Büyükmandıra)	0,42
Adana	Kozan	Gazi (Gaziköy)	0,72	Kırklareli	Babaeski	Sinanlı	0,52
Adana	Kozan	Hacıbeyli	0,53	Kırklareli	Babaeski	Karahalil	0,56
Adana	Pozantı	Pozantı	0,58	Kırklareli	Demirköy	Demirköy	0,54
Adana	Pozantı	Akçatekir	0,66	Kırklareli	İğneada	İğneada	0,51
Adana	Saimbeyli	Saimbeyli	0,57	Kırklareli	Kofçaz	Kofçaz	0,72
Adana	Tufanbeyli	Tufanbeyli	0,57	Kırklareli	Lüleburgaz	Lüleburgaz	0,64
Adana	Tufanbeyli	Bozgüneç	0,79	Kırklareli	Lüleburgaz	Kırkköy	0,51
Adana	Yumurtalık	Yumurtalık	0,65	Kırklareli	Lüleburgaz	Sakızköy	0,49
Adana	Yumurtalık	Kaldırım	0,73	Kırklareli	Lüleburgaz	Büyükkarıştıran	0,63
Adana	Yeşilköy	Yeşilköy	0,53	Kırklareli	Lüleburgaz	Ahmetbey	0,46
Adana	Yumurtalık	Zeytinbeli	0,48	Kırklareli	Lüleburgaz	Evrensekiz	0,50
Adıyaman	Adıyaman	Adıyaman	0,54	Kırklareli	Pehlivanköy	Pehlivanköy	0,48
Adıyaman	Adıyaman	Hasancık	0,75	Kırklareli	Pınarhisar	Pınarhisar	0,67
Adıyaman	Adıyaman	Yaylakonak	1,03	Kırklareli	Pınarhisar	Kaynarca	0,51
Adıyaman	Adıyaman	Karıck	0,77	Kırklareli	Pınarhisar	Yenice	0,54
Adıyaman	Adıyaman	Kömür	0,67	Kırklareli	Vize	Vize	0,57
Adıyaman	Besni	Besni	0,56	Kırklareli	Vize	Çakıllı	0,51
Adıyaman	Besni	Eskiköy	0,85	Kırklareli	Vize	Kıyıköy	0,44
Adıyaman	Besni	Sarıyaprak	0,68	Kırklareli	Vize	Sergen	0,47
Adıyaman	Besni	Üçgöz	0,86	Kırşehir	Kırşehir	Kırşehir	0,56
Adıyaman	Besni	Çakırhöyük	0,60	Kırşehir	Kırşehir	Çayağzi	0,49
Adıyaman	Besni	Kesmetepe	0,67	Kırşehir	Kırşehir	Karahıdır	0,45
Adıyaman	Besni	Köseceli	0,62	Kırşehir	Kırşehir	Özbağ	0,50
Adıyaman	Besni	Suvarlı	0,66	Kırşehir	Kırşehir	Toklumen	0,49
Adıyaman	Besni	Sambayat	0,53	Kırşehir	Kırşehir	Uluşınar	0,53
Adıyaman	Çelikhhan	Çelikhhan	0,77	Kırşehir	Kırşehir	Dulkadirli	0,56
Adıyaman	Çelikhhan	Pınarbaşı	0,68	Kırşehir	Akçakent	Akçakent	0,59
Adıyaman	Gerger	Gerger	0,97	Kırşehir	Akçakent	Mahsenli	0,68
Adıyaman	Gölbaşı	Gölbaşı	0,59	Kırşehir	Akpınar	Akpınar	0,76
Adıyaman	Gölbaşı	Balkar	0,66	Kırşehir	Akpınar	Asağihomurlu	0,52
Adıyaman	Gölbaşı	Belören	0,47	Kırşehir	Akpınar	Büyükabdiuşağı	0,71
Adıyaman	Gölbaşı	Harmanlı	0,53	Kırşehir	Akpınar	Kösker	0,70
Adıyaman	Kahta	Kahta	0,69	Kırşehir	Boztepe	Boztepe	0,51
Adıyaman	Kahta	Bölükayla	0,85	Kırşehir	Boztepe	Karacaören	0,71
Adıyaman	Kahta	Akincılar	0,90	Kırşehir	Çiçekdağı	Çiçekdağı	0,53
Adıyaman	Samsat	Samsat	0,56	Kırşehir	Çiçekdağı	Boğazevci	0,73
Adıyaman	Sincik	Sincik	0,90	Kırşehir	Çiçekdağı	Köseli	0,58
Adıyaman	Sincik	İnlice	1,18	Kırşehir	Kaman	Kaman	0,51
Adıyaman	Tut	Tut	0,61	Kırşehir	Kaman	Basköy	0,56
Afyon	Afyon	Afyon	0,59	Kırşehir	Kaman	Çağırkan	0,43
Afyon	Afyon	Anıtkaya	0,50	Kırşehir	Kaman	Demirli	0,51
Afyon	Afyon	Beyyazı	0,61	Kırşehir	Kaman	Hamit	0,58
Afyon	Afyon	Büyükkalecik	0,86	Kırşehir	Kaman	İsahocalı	0,48
Afyon	Afyon	Çayırbağ	0,57	Kırşehir	Kaman	Karginyenice	0,55
Afyon	Afyon	Çıkrık	0,63	Kırşehir	Kaman	Kurancılı	0,44
Afyon	Afyon	Değirmenayvalı	0,55	Kırşehir	Kaman	Ömerhacılı	0,63
Afyon	Afyon	Erkmen	0,41	Kırşehir	Kaman	Yelek	0,48
Afyon	Afyon	Fethibey	0,89	Kırşehir	Kaman	Savcılıbüyükoba	0,46
Afyon	Afyon	Gebeceler	0,57	Kırşehir	Mucur	Mucur	0,51
Afyon	Afyon	Işıklar	0,65	Kocaeli	Mucur	Bekirpaşa	0,65

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Afyon	Afyon	Nuribey	0,74	Kocaeli	Mucur	Saraybahçe	0,64
Afyon	Afyon	Salur	0,41	Kocaeli	Mucur	Alikahya	0,74
Afyon	Afyon	Susuz	0,59	Kocaeli	Mucur	Arslanbey	0,42
Afyon	Afyon	Sülümenli	0,73	Kocaeli	Mucur	Köseköy	0,55
Afyon	Afyon	Sülün	0,55	Kocaeli	Mucur	Kullar	0,62
Afyon	Başmakçı	Başmakçı	0,42	Kocaeli	Mucur	Kuruçesme (Hatip)	0,62
Afyon	Başmakçı	Yaka	0,48	Kocaeli	Mucur	Sarimese	0,54
Afyon	Bayat	Bayat	0,52	Kocaeli	Mucur	Suadiye	0,43
Afyon	Bolvadin	Bolvadin	0,44	Kocaeli	Mucur	Uzunçiftlik	0,58
Afyon	Bolvadin	Büyükkarabağ	0,62	Kocaeli	Mucur	Akmeşe	0,44
Afyon	Bolvadin	Dişli	0,36	Kocaeli	Mucur	Bahçecik	0,53
Afyon	Bolvadin	Kemer kaya	0,42	Kocaeli	Mucur	Döngel	1,20
Afyon	Bolvadin	Özburun	0,45	Kocaeli	Mucur	Yeniköy	0,64
Afyon	Çay	Çay	0,47	Kocaeli	Mucur	Yuvacık	0,50
Afyon	Çay	Akkonak	0,45	Kocaeli	Mucur	Hikmetiye(B.Derbent)	0,51
Afyon	Çay	Deresinek	0,54	Kocaeli	Mucur	Acısu	0,57
Afyon	Çay	Eber	0,47	Kocaeli	Mucur	Esmeye	0,56
Afyon	Çay	İnli	0,40	Kocaeli	Mucur	Maşukiye	0,48
Afyon	Çay	Karamık	0,43	Kocaeli	Mucur	Uzuntarla	0,51
Afyon	Çay	Karamık karacaören	0,48	Kocaeli	Gebze	Gebze	0,61
Afyon	Çay	Koçbeyli	0,50	Kocaeli	Gebze	Çayırova (Güzeltpe)	0,46
Afyon	Çay	Pazarağaç	0,60	Kocaeli	Gebze	Dilovası	0,53
Afyon	Çobanlar	Çobanlar	0,59	Kocaeli	Gebze	Şekerpinar	0,59
Afyon	Çobanlar	Kocaöz	0,76	Kocaeli	Gebze	Tavşanlı	0,49
Afyon	Dazkırı	Dazkırı	0,57	Kocaeli	Gebze	Darıca	0,55
Afyon	Dazkırı	Yüreğil	0,47	Kocaeli	Gölcük	Gölcük	0,75
Afyon	Dinar	Dinar	0,48	Kocaeli	Gölcük	Hisareyn	0,45
Afyon	Dinar	İncesu	0,60	Kocaeli	Gölcük	İnsaniye	0,51
Afyon	Dinar	Uluköy	0,46	Kocaeli	Gölcük	Yazlık	0,45
Afyon	Dinar	Haydarlı	0,48	Kocaeli	Gölcük	Değirmendere	0,77
Afyon	Dinar	Çiçektepe	0,94	Kocaeli	Gölcük	Halidere	0,68
Afyon	Dinar	Doğanlı	0,64	Kocaeli	Gölcük	Ulaşlı	0,70
Afyon	Dinar	Kadılar	0,61	Kocaeli	Kandıra	Kandıra	0,66
Afyon	Dinar	Kınık	0,53	Kocaeli	Karamürsel	Karamürsel	0,71
Afyon	Dinar	Tatarlı	0,60	Kocaeli	Karamürsel	Dereköy	0,67
Afyon	Dinar	Yıprak	0,60	Kocaeli	Karamürsel	Ereğli	0,57
Afyon	Emirdağ	Emirdağ	0,60	Kocaeli	Karamürsel	Yalacdere	0,44
Afyon	Emirdağ	Adayazı	0,93	Kocaeli	Karamürsel	Akçat	1,16
Afyon	Emirdağ	Gömü	0,46	Kocaeli	Karamürsel	Kızderbent	0,50
Afyon	Emirdağ	Davulga	0,70	Kocaeli	Körfez	Körfez	0,66
Afyon	Emirdağ	Aşağıpiribeyli	0,63	Kocaeli	Körfez	Hereke	0,51
Afyon	Emirdağ	Bademli	0,85	Kocaeli	Körfez	Kirazlıyalı	0,60
Afyon	Evciler	Evciler	0,39	Kocaeli	Derince	Derince	0,63
Afyon	Evciler	Gökçek	0,46	Konya	Karatay	Karatay	0,53
Afyon	Hocalar	Hocalar	0,51	Konya	Karatay	Yarma	0,56
Afyon	Hocalar	Ahrıhisar	0,69	Konya	Karatay	Hayıroğlu	0,57
Afyon	İhsaniye	İhsaniye	0,68	Konya	Karatay	İsmil	0,53
Afyon	İhsaniye	Ayazini	0,62	Konya	Karatay	Ovakavağı	0,55
Afyon	İhsaniye	Bozhöyük	0,54	Konya	Meram	Meram	0,55
Afyon	İhsaniye	Döğer	0,53	Konya	Meram	Çarıklar	0,48
Afyon	İhsaniye	Gazlıgöl	0,57	Konya	Meram	Kasinhanı	0,59
Afyon	İhsaniye	Gazlıgölakören	0,56	Konya	Meram	Karadığın	0,78
Afyon	İhsaniye	Karacaahmet	0,46	Konya	Meram	Hatunsaray	0,43
Afyon	İhsaniye	Kayıhan	0,66	Konya	Meram	Kavak	0,50
Afyon	İhsaniye	Yaylabadı	0,59	Konya	Meram	Kızılören	0,45
Afyon	İscehisar	İscehisar	0,70	Konya	Meram	İnlice	0,80
Afyon	İscehisar	Alanyurt	0,54	Konya	Meram	Sağlık	0,63
Afyon	İscehisar	Seydiler	0,64	Konya	Meram	Sefaköy	0,87
Afyon	Kızılören	Kızılören	0,64	Konya	Selçuklu	Selçuklu	0,66
Afyon	Sandıklı	Sandıklı	0,62	Konya	Selçuklu	Başarakavak	0,53
Afyon	Sandıklı	Ballık	0,47	Konya	Selçuklu	Sızma	0,47
Afyon	Sandıklı	Kızık	0,58	Konya	Selçuklu	Tepe	0,88
Afyon	Sandıklı	Kusura	0,53	Konya	Selçuklu	Yükselen	0,50
Afyon	Sandıklı	Menteş	0,57	Konya	Ahırlı	Ahırlı	0,51
Afyon	Sandıklı	Örenkaya	0,56	Konya	Ahırlı	Akkışe	0,51
Afyon	Sandıklı	Sorkun	0,67	Konya	Akören	Akören	0,77
Afyon	Sandıklı	Yavaşlar	0,47	Konya	Akören	Avdan	0,58
Afyon	Sandıklı	Karadirek	0,56	Konya	Akören	Kayasu	0,72
Afyon	Sandıklı	Akharım	0,45	Konya	Akşehir	Akşehir	0,53
Afyon	Sandıklı	Başagaç	0,45	Konya	Akşehir	Adsız	0,50
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Sincanlı (Sinanpasa)	0,45	Konya	Akşehir	Altıntaş	0,50
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Ahmetpasa	0,52	Konya	Akşehir	Atakent	0,59
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Akören	0,64	Konya	Akşehir	Doğrugöz	0,35
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Düzağaç	0,62	Konya	Akşehir	Engili	0,46
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Güney	0,55	Konya	Akşehir	Gölçayır	0,51
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Kılıçarslan	0,49	Konya	Akşehir	Karahüyük	0,68
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Kırca	0,54	Konya	Akşehir	Ortaköy	0,55
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Küçükhöyük	0,55	Konya	Akşehir	Yazla	0,67
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Nuh	0,52	Konya	Akşehir	Reis	0,54
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Serban	0,60	Konya	Akşehir	Çakırlar	0,47
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Taşoluk	0,53	Konya	Altnekin	Altnekin	0,52
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Tinaztepe	0,55	Konya	Altnekin	Akinciarc	0,66
Afyon	Sincanlı (Sinanpasa)	Tokuşlar	0,43	Konya	Altnekin	Dedeler	0,51
Afyon	Sultandağı	Sultandağı	0,48	Konya	Altnekin	Oğuzeli	0,67
Afyon	Sultandağı	Dereçine	0,51	Konya	Beyşehir	Beyşehir	0,64
Afyon	Sultandağı	Karapınar	0,81	Konya	Beyşehir	Aşağıesence	0,42
Afyon	Sultandağı	Kırca	0,53	Konya	Beyşehir	Bayağsar	0,47
Afyon	Sultandağı	Üçkuyu	0,74	Konya	Beyşehir	Emen	0,47
Afyon	Sultandağı	Yakasinek	0,60	Konya	Beyşehir	Gökçimen	0,47
Afyon	Sultandağı	Yeşilçiftlik	0,45	Konya	Beyşehir	Gölyaka	0,57
Afyon	Suhut	Suhut	0,44	Konya	Beyşehir	Kurucaova	0,51

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Afyon	Suhut	Atlıhisar	0,44	Konya	Beşşehir	Sadıkhaci	0,48
Afyon	Suhut	Balçıkhisar	0,48	Konya	Beşşehir	Sevindik	0,51
Afyon	Suhut	Efe	0,58	Konya	Beşşehir	Üstünler	0,48
Afyon	Suhut	Karaadilli	0,42	Konya	Beşşehir	Yeşildağ	0,53
Afyon	Suhut	Karacaören	0,60	Konya	Beşşehir	Doğanbey	0,61
Afyon	Suhut	Kayabelen	0,71	Konya	Beşşehir	Karaali	0,60
Ağrı	Ağrı	Ağrı	0,73	Konya	Beşşehir	Yenidoğan	0,40
Ağrı	Diyadin	Diyadin	1,24	Konya	Beşşehir	Üzümlü	0,50
Ağrı	Doğubeyazıt	Doğubeyazıt	0,96	Konya	Beşşehir	Adaköy	0,56
Ağrı	Eleşkirt	Eleşkirt	1,09	Konya	Beşşehir	Akçabelen	0,41
Ağrı	Eleşkirt	Yücekapı	0,66	Konya	Beşşehir	Huğlu	0,49
Ağrı	Eleşkirt	Tahir	0,73	Konya	Beşşehir	Kayabaşı	0,46
Ağrı	Eleşkirt	Yayladüzü	1,18	Konya	Bozkır	Bozkır	0,52
Ağrı	Hamur	Hamur	0,65	Konya	Bozkır	Çağlayan	0,51
Ağrı	Patnos	Patnos	1,20	Konya	Bozkır	Dereköy	0,61
Ağrı	Patnos	Dedeli	1,33	Konya	Bozkır	Harmanpınar	0,64
Ağrı	Taşlıçay	Taşlıçay	1,14	Konya	Bozkır	Hisarlık	0,57
Ağrı	Tutak	Tutak	1,18	Konya	Bozkır	Sorkun	0,83
Amasya	Amasya	Amasya	0,64	Konya	Bozkır	Sarıoğlan	0,56
Amasya	Amasya	Uygur	0,54	Konya	Bozkır	Hamzalar	0,56
Amasya	Amasya	Ziyaret	0,54	Konya	Bozkır	Üçpınar	0,48
Amasya	Amasya	Yassıçal	0,49	Konya	Bozkır	Dereici	0,60
Amasya	Amasya	Yeşilyenice	0,46	Konya	Bozkır	Söğüt	0,58
Amasya	Amasya	Doğantepe	0,55	Konya	Cihanbeyli	Cihanbeyli	0,45
Amasya	Amasya	Aydınca	0,49	Konya	Cihanbeyli	Gölyazı	0,63
Amasya	Amasya	Ezinepazar	0,45	Konya	Cihanbeyli	Günyüzü	0,71
Amasya	Göynücek	Göynücek	0,52	Konya	Cihanbeyli	İnsuyu	0,60
Amasya	Göynücek	Damlaçimen	0,60	Konya	Cihanbeyli	Karabağ	0,62
Amasya	Göynücek	Gediksaray	0,46	Konya	Cihanbeyli	Taşpınar	0,69
Amasya	Gümüşhacıköy	Gümüşhacıköy	0,59	Konya	Cihanbeyli	Yapalı	0,67
Amasya	Gümüşhacıköy	Gümüş	0,53	Konya	Cihanbeyli	Yeniceoba	0,49
Amasya	Hamamözü	Hamamözü	0,49	Konya	Cihanbeyli	Bulduk	0,52
Amasya	Merzifon	Merzifon	0,63	Konya	Cihanbeyli	Büyükbeşkavak	0,69
Amasya	Merzifon	Kayadüzü	0,61	Konya	Cihanbeyli	Kandil	0,55
Amasya	Suluova	Suluova	0,49	Konya	Cihanbeyli	Kelhasan	0,61
Amasya	Suluova	Eraslan	0,41	Konya	Cihanbeyli	Kuşça	0,51
Amasya	Taşova	Taşova	0,61	Konya	Cihanbeyli	Kütükuşağı	0,59
Amasya	Taşova	Alpaslan	0,50	Konya	Çeltik	Çeltik	0,47
Amasya	Taşova	Çaydibi	0,48	Konya	Çeltik	Gökpınar	0,53
Amasya	Taşova	Uluköy	0,43	Konya	Çeltik	Küçükhasan	0,67
Amasya	Taşova	Destek	0,44	Konya	Çumra	Çumra	0,45
Amasya	Taşova	Boraboy (Gölbeyli)	0,47	Konya	Çumra	Alibeyhüyüğü	0,58
Amasya	Taşova	Esençay	0,47	Konya	Çumra	Apa	0,49
Amasya	Taşova	Akinoğlu	0,48	Konya	Çumra	Arıkören	0,60
Amasya	Taşova	Belevi	0,48	Konya	Çumra	Dinek	0,64
Amasya	Taşova	Özbaraklı	0,57	Konya	Çumra	Güvercinlik	0,67
Amasya	Taşova	Ballidere	0,45	Konya	Çumra	İçerichumra	0,94
Ankara	Altındağ	Altındağ	0,66	Konya	Çumra	Karkın	0,57
Ankara	Altındağ	Altınova	0,61	Konya	Çumra	Okçu	0,53
Ankara	Çankaya	Çankaya	1,10	Konya	Çumra	Türkmencamili	0,60
Ankara	Etimesgut	Etimesgut	0,80	Konya	Çumra	Yenisu	0,66
Ankara	Gölbaşı	Gölbaşı	0,72	Konya	Derbent	Derbent	0,66
Ankara	Gölbaşı	Bezirhane	0,57	Konya	Derbent	Çiftliközü	0,61
Ankara	Gölbaşı	Karagedik	0,48	Konya	Derebucak	Derebucak	0,64
Ankara	Gölbaşı	Selametti	0,47	Konya	Derebucak	Çamlık	0,49
Ankara	Keçiören	Keçiören	0,77	Konya	Derebucak	Gencek	0,45
Ankara	Keçiören	Pursaklar	0,69	Konya	Derebucak	Pınarbaşı	0,62
Ankara	Keçiören	Bağlum	0,45	Konya	Derebucak	Yukarıkayalar	0,57
Ankara	Keçiören	Sarayköy	0,57	Konya	Doğanhisar	Doğanhisar	0,50
Ankara	Mamak	Mamak	0,64	Konya	Doğanhisar	Ayaşlar	0,48
Ankara	Mamak	Kutludüğün	0,35	Konya	Doğanhisar	Basköy	0,57
Ankara	Sincan	Sincan	0,74	Konya	Doğanhisar	Çınaroba	0,48
Ankara	Sincan	Yenikent	0,67	Konya	Doğanhisar	Destiğın	0,49
Ankara	Yenimahalle	Yenimahalle	0,85	Konya	Doğanhisar	Karaağa	0,44
Ankara	Akyurt	Akyurt	0,60	Konya	Doğanhisar	Koçaş	0,78
Ankara	Ayaş	Ayaş	0,60	Konya	Doğanhisar	Konakkale	0,52
Ankara	Ayaş	Çanilli	0,56	Konya	Doğanhisar	Yenice	0,59
Ankara	Ayaş	Oltan	0,39	Konya	Emirgazi	Emirgazi	0,66
Ankara	Ayaş	Sinanlı	0,38	Konya	Emirgazi	Demirci	0,73
Ankara	Bala	Bala	0,51	Konya	Emirgazi	İşıklar	0,61
Ankara	Bala	Afşar	0,44	Konya	Ereğli	Ereğli	0,49
Ankara	Bala	Kesikköprü	0,55	Konya	Ereğli	Belkaya	0,65
Ankara	Bala	Karaali	0,46	Konya	Ereğli	Kütören	0,62
Ankara	Beypazarı	Beypazarı	0,57	Konya	Ereğli	Sazgeçit	0,64
Ankara	Beypazarı	Karasar	0,58	Konya	Ereğli	Aziziye	0,62
Ankara	Beypazarı	Kırbaşı	0,61	Konya	Ereğli	Çayhan	0,56
Ankara	Beypazarı	Urus	0,48	Konya	Ereğli	Zengen	0,66
Ankara	Çamlidere	Çamlidere	0,65	Konya	Güneysinır	Güneysinır	0,42
Ankara	Çamlidere	Peçenek	0,48	Konya	Güneysinır	Alanözü	0,57
Ankara	Çubuk	Çubuk	0,62	Konya	Güneysinır	Aydoğmuş	0,77
Ankara	Çubuk	Esenboğa	1,01	Konya	Hadım	Hadım	0,46
Ankara	Çubuk	Yukarıçavundur	0,47	Konya	Hadım	Bağbaşı	0,78
Ankara	Çubuk	Sirkeli	0,57	Konya	Hadım	Bolat	0,80
Ankara	Elmadağ	Elmadağ	0,56	Konya	Hadım	Dedemli	0,59
Ankara	Elmadağ	Hasanoğlan	0,48	Konya	Hadım	Korualan	0,63
Ankara	Elmadağ	Lalahan (Odabaşı)	0,51	Konya	Hadım	Yalıncıevre	0,67
Ankara	Elmadağ	Yeşildere	0,46	Konya	Hadım	Bademli	0,92
Ankara	Evren	Evren	0,46	Konya	Hadım	Göynükkışla	0,65
Ankara	Güdüllü	Güdüllü	0,64	Konya	Halkapınar	Halkapınar	0,60
Ankara	Güdüllü	Çağa	0,48	Konya	Hüyük	Hüyük	0,69
Ankara	Güdüllü	Sorgun	0,80	Konya	Hüyük	Burunsuz	0,56

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Ankara	Güdül	Yeşilöz	0,57	Konya	Hüyük	Çamlıca	0,48
Ankara	Haymana	Haymana	0,56	Konya	Hüyük	Çavus	0,55
Ankara	Haymana	Çalış	0,63	Konya	Hüyük	Göçeri	0,40
Ankara	Haymana	Oyaca	0,52	Konya	Hüyük	İlmen	0,44
Ankara	Haymana	Yenice	0,60	Konya	Hüyük	İmrenler	0,44
Ankara	Haymana	Bağkışhisar	0,67	Konya	Hüyük	Kireli	0,47
Ankara	Haymana	Bumsuz	0,68	Konya	Hüyük	Köşk	0,58
Ankara	Haymana	Yurtbeyli	0,85	Konya	Hüyük	Mutlu	0,50
Ankara	Kalecik	Kalecik	0,49	Konya	Hüyük	Selki	0,46
Ankara	Kazan	Kazan	0,62	Konya	İlgin	İlgin	0,49
Ankara	Kızılcahamam	Kızılcahamam	0,65	Konya	İlgin	Balkı	0,55
Ankara	Kızılcahamam	Çeltikci	0,68	Konya	İlgin	Beykonak	0,46
Ankara	Nallıhan	Nallıhan	0,69	Konya	İlgin	Çavuşçugöl	0,45
Ankara	Nallıhan	Sarıyar	0,59	Konya	İlgin	Gökçeyurt	0,63
Ankara	Nallıhan	Çayırhan	0,65	Konya	İlgin	Arğıthanı	0,40
Ankara	Polatlı	Polatlı	0,67	Konya	İlgin	Aşağıçığil	0,55
Ankara	Polatlı	Temelli	0,47	Konya	İlgin	Yukarıçığil	0,71
Ankara	Şereflikoçhisar	Şereflikoçhisar	0,62	Konya	Kadınhanı	Kadınhanı	0,47
Ankara	Şereflikoçhisar	Çaldören	0,60	Konya	Kadınhanı	Osmancık	0,63
Ankara	Şereflikoçhisar	Devekovan	0,53	Konya	Kadınhanı	Atlanti	0,59
Ankara	Şereflikoçhisar	Gülhöyük	0,44	Konya	Kadınhanı	Başkuyu	0,61
Ankara	Şereflikoçhisar	Kaçarlı	0,48	Konya	Kadınhanı	Kolukısa	0,67
Antalya	Kepez	Kepez	0,59	Konya	Karapınar	Karapınar	0,47
Antalya	Konyaaltı	Konyaaltı	0,93	Konya	Karapınar	Kayalı	0,58
Antalya	Muratpaşa	Muratpaşa	0,81	Konya	Karapınar	Karapınar	0,70
Antalya	Aksu	Varsak	0,46	Konya	Karapınar	Hotamış(Taşpınar)	0,60
Antalya	Aksu	Yukarıkaraman	0,49	Konya	Karapınar	İslık	0,65
Antalya	Aksu	Aksu	0,50	Konya	Kulu	Kulu	0,46
Antalya	Aksu	Çalkaya	0,44	Konya	Kulu	Celep	0,64
Antalya	Aksu	Karaöz	0,78	Konya	Kulu	Karacadağ	0,48
Antalya	Aksu	Yurtpınar	0,60	Konya	Kulu	Kırkpınar	0,71
Antalya	Aksu	Pınarlı	0,48	Konya	Kulu	Kozanlı	0,62
Antalya	Aksu	Doyran	0,57	Konya	Kulu	Tavşancalı	0,57
Antalya	Aksu	Dağbeli	0,35	Konya	Kulu	Tuzyaka	0,79
Antalya	Aksu	Bademağacı	0,46	Konya	Kulu	Zincirlikuyu	0,46
Antalya	Konyaaltı	Döşemealtı	0,47	Konya	Sarayönü	Sarayönü	0,44
Antalya	Aksu	Çigil	0,48	Konya	Sarayönü	Başhöyük	0,52
Antalya	Aksu	Ekşili	0,45	Konya	Sarayönü	Çesmelisebil	0,55
Antalya	Aksu	Karaveliler	0,51	Konya	Sarayönü	Gözlü	0,62
Antalya	Aksu	Yeşilbayır	0,45	Konya	Sarayönü	Halıcı (Ladik)	0,35
Antalya	Akseki	Akseki	0,57	Konya	Sarayönü	Kadıoğlu	0,61
Antalya	Akseki	Yarpuz	0,68	Konya	Sarayönü	Kurşunlu	0,59
Antalya	Akseki	Cevizli	0,93	Konya	Seydişehir	Seydişehir	0,60
Antalya	Akseki	Bademli	0,54	Konya	Seydişehir	Akçalar	0,53
Antalya	Akseki	Kuyucak	0,60	Konya	Seydişehir	Bostandere	0,55
Antalya	Akseki	Süleymaniye	0,62	Konya	Seydişehir	Gevrekli	0,54
Antalya	Akseki	Güçlüköy	0,56	Konya	Seydişehir	Kesecik	0,44
Antalya	Alanya	Alanya	0,85	Konya	Seydişehir	Ketenli	0,59
Antalya	Alanya	Avsallar	0,73	Konya	Seydişehir	Ortakaraören	0,44
Antalya	Alanya	Çıkıllı	0,64	Konya	Seydişehir	Taraşcı	0,46
Antalya	Alanya	Çiplaklı	0,57	Konya	Seydişehir	Çavus	0,52
Antalya	Alanya	Emisbeleni	0,92	Konya	Taşkent	Taşkent	0,53
Antalya	Alanya	Kargıcak	0,47	Konya	Taşkent	Afşar	0,59
Antalya	Alanya	Kestel	0,48	Konya	Taşkent	Balcılar	0,66
Antalya	Alanya	Konaklı	0,87	Konya	Taşkent	Bolay	0,72
Antalya	Alanya	Mahmutlar	0,71	Konya	Taşkent	Çetmi	0,59
Antalya	Alanya	Obaköy	0,67	Konya	Taşkent	İlcapınar	0,63
Antalya	Alanya	Okurcalar	0,84	Konya	Tuzlukçu	Tuzlukçu	0,44
Antalya	Alanya	Payallar	0,62	Konya	Yalıhöyük	Yalıhöyük	0,53
Antalya	Alanya	Tosmur	0,80	Konya	Yunak	Yunak	0,47
Antalya	Alanya	Türkler	0,64	Konya	Yunak	Koçyazı	0,68
Antalya	Alanya	Yesilköy	0,86	Konya	Yunak	Piribeyli	0,51
Antalya	Alanya	Demirtaş	0,52	Konya	Yunak	Saray	0,58
Antalya	Elmalı	Elmalı	0,55	Konya	Yunak	Sülüklü	0,62
Antalya	Elmalı	Yuva	0,55	Konya	Yunak	Turgut	0,73
Antalya	Elmalı	Akçay (Ayvasıl)	0,52	Konya	Yunak	Kuzören	0,71
Antalya	Finike	Finike	0,64	Kütahya	Kütahya	Kütahya	0,67
Antalya	Finike	Hasyurt	0,53	Kütahya	Kütahya	Kızılcaören	0,57
Antalya	Finike	Sahilkent	0,53	Kütahya	Kütahya	Seyitömer	0,48
Antalya	Finike	Turuçova	0,54	Kütahya	Kütahya	Üçler	0,64
Antalya	Finike	Yeşilyurt	0,54	Kütahya	Kütahya	Erenler	0,56
Antalya	Gazipaşa	Gazipaşa	0,57	Kütahya	Altıntaş	Altıntaş	0,50
Antalya	Gazipaşa	Kahyalar	0,45	Kütahya	Altıntaş	Çayırbaşı	0,83
Antalya	Gündoğmuş	Gündoğmuş	0,58	Kütahya	Altıntaş	Zafertepeçalköy	0,43
Antalya	Gündoğmuş	Senir	0,57	Kütahya	Aslanapa	Aslanapa	0,50
Antalya	Gündoğmuş	Güzelbağ	0,50	Kütahya	Çavdarhisar	Çavdarhisar	0,54
Antalya	Gündoğmuş	Köprülü	0,56	Kütahya	Çavdarhisar	Hacıkebir	0,46
Antalya	Gündoğmuş	Ortaköy	0,86	Kütahya	Domaniç	Domaniç	0,57
Antalya	İbradi (Aydınkent)	İbradi (Aydınkent)	0,53	Kütahya	Domaniç	Çukurca	0,44
Antalya	İbradi (Aydınkent)	Ormana (Ardıçpınar)	0,53	Kütahya	Dumlupınar	Dumlupınar	0,54
Antalya	Kale	Kale	0,60	Kütahya	Emet	Emet	0,59
Antalya	Kale	Beymelek	0,57	Kütahya	Emet	Eğrigöz	0,55
Antalya	Kaş	Kaş	0,96	Kütahya	Emet	Günlüce	0,53
Antalya	Kaş	Gömbe	0,57	Kütahya	Emet	Yenice	0,52
Antalya	Kaş	Kalkan	0,89	Kütahya	Emet	Örencik	0,61
Antalya	Kaş	Kinik	0,60	Kütahya	Emet	Aydıncık	0,67
Antalya	Kaş	Ova	0,55	Kütahya	Emet	Çerte	0,50
Antalya	Kaş	Yeşilköy	0,59	Kütahya	Gediz	Gediz	0,63
Antalya	Kemer	Kemer	1,19	Kütahya	Gediz	Akçalalan	0,46
Antalya	Kemer	Beldibi	0,99	Kütahya	Gediz	Altınkent	0,40
Antalya	Kemer	Çamyuva	0,95	Kütahya	Gediz	Cebrail	0,51

Bileşik Kırsalılık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Antalya	Kemer	Göynük	0,86	Kütahya	Gediz	Eskigediz	0,56
Antalya	Kemer	Tekirova	0,91	Kütahya	Gediz	Erdöğmuş	0,47
Antalya	Korkuteli	Korkuteli	0,57	Kütahya	Gediz	Firdan	0,49
Antalya	Korkuteli	Büyükköy	0,58	Kütahya	Gediz	Gökler	0,48
Antalya	Korkuteli	Küçükköy	0,53	Kütahya	Gediz	Gümele	0,66
Antalya	Korkuteli	Bozova	0,41	Kütahya	Gediz	Gürlek	0,54
Antalya	Korkuteli	Çomaklı	0,54	Kütahya	Gediz	Kayaköy	0,45
Antalya	Korkuteli	Yelten	0,51	Kütahya	Gediz	Üzümlü	0,45
Antalya	Korkuteli	Yeşilyayla	0,56	Kütahya	Gediz	Yenikent	0,44
Antalya	Kumluca	Kumluca	0,58	Kütahya	Gediz	Yeşilçay	0,55
Antalya	Kumluca	Beykonak	0,66	Kütahya	Gediz	Yunuslar	0,47
Antalya	Kumluca	Çavuşköy	0,61	Kütahya	Hisarcık	Hisarcık	0,61
Antalya	Kumluca	Mavikent (Yenice)	0,59	Kütahya	Hisarcık	Dereköy	0,65
Antalya	Manavgat	Manavgat	0,77	Kütahya	Hisarcık	Hasanlar	0,60
Antalya	Manavgat	Çolaklı	0,87	Kütahya	Hisarcık	Karbasan	0,66
Antalya	Manavgat	Ilıca	0,89	Kütahya	Hisarcık	Şeyhler	0,46
Antalya	Manavgat	Kızıot	1,16	Kütahya	Pazarlar	Pazarlar	0,48
Antalya	Manavgat	Oymapınar	0,49	Kütahya	Pazarlar	Sofular	0,46
Antalya	Manavgat	Sarılar	0,46	Kütahya	Pazarlar	Yakuplar	0,54
Antalya	Manavgat	Side	1,06	Kütahya	Simav	Simav	0,68
Antalya	Manavgat	Evrenseki	0,57	Kütahya	Simav	Akdağ	0,67
Antalya	Manavgat	Taşoğlu	0,58	Kütahya	Simav	Bahtılı	0,58
Antalya	Manavgat	Gündoğdu	0,54	Kütahya	Simav	Beyce	0,59
Antalya	Serik	Serik	0,56	Kütahya	Simav	Çaysimav	0,53
Antalya	Serik	Belek	1,04	Kütahya	Simav	Çitgöl	0,44
Antalya	Serik	Belkis	0,58	Kütahya	Simav	Demirci	0,52
Antalya	Serik	Çandır	0,62	Kütahya	Simav	Güney	0,52
Antalya	Serik	Kadriye	0,92	Kütahya	Simav	Hisarbey	0,49
Antalya	Serik	Karadayı	0,57	Kütahya	Simav	Kalkan	0,56
Antalya	Serik	Yukarıkocayatak	0,46	Kütahya	Simav	Karacahisar	0,59
Antalya	Serik	Boğazkent	0,57	Kütahya	Simav	Kelemyenice	0,61
Antalya	Serik	Gebiz	0,60	Kütahya	Simav	Kestel	0,72
Antalya	Serik	Abdurrahmanlar	0,52	Kütahya	Simav	Kuşu	0,57
Artvin	Artvin	Artvin	0,72	Kütahya	Simav	Nasa	0,58
Artvin	Ardanuç	Ardanuç	0,61	Kütahya	Simav	Öreyler	0,79
Artvin	Arhavi	Arhavi	0,58	Kütahya	Simav	Şenköy	0,53
Artvin	Borçka	Borçka	0,65	Kütahya	Simav	Yaykın	0,59
Artvin	Hopa	Hopa	0,58	Kütahya	Simav	Yemişli	0,62
Artvin	Hopa	Kemalpaşa	0,50	Kütahya	Simav	Yeniköy	0,63
Artvin	Murgul	Murgul	0,73	Kütahya	Simav	Yeşildere	0,68
Artvin	Murgul	Damar	0,76	Kütahya	Simav	Yeşilköy	0,54
Artvin	Şavşat	Şavşat	0,74	Kütahya	Şaphane	Şaphane	0,59
Artvin	Şavşat	Meydancık	0,78	Kütahya	Şaphane	Karamanca	0,57
Artvin	Yusufuli	Yusufuli	0,62	Kütahya	Şaphane	Üçbas	0,82
Artvin	Yusufuli	Kılıçkaya	0,65	Kütahya	Tavşanlı	Tavşanlı	0,64
Aydın	Aydın	Aydın	0,63	Kütahya	Tavşanlı	Alıköy	0,70
Aydın	Aydın	Çeştepe	0,53	Kütahya	Tavşanlı	Balıköy	0,55
Aydın	Aydın	Ovaemiri	0,75	Kütahya	Tavşanlı	Çukurköy	0,53
Aydın	Aydın	Tepecik	0,49	Kütahya	Tavşanlı	Gürağaç	0,58
Aydın	Aydın	Dalama	0,63	Kütahya	Tavşanlı	Kuruçay	0,67
Aydın	Aydın	Umurlu	0,52	Kütahya	Tavşanlı	Tepecik	0,48
Aydın	Bozdoğan	Bozdoğan	0,50	Kütahya	Tavşanlı	Tunçbilek	0,73
Aydın	Bozdoğan	Yazıkent	0,70	Malatya	Malatya	Malatya	0,58
Aydın	Buharkent	Buharkent	0,53	Malatya	Malatya	Dilek	0,55
Aydın	Çine	Çine	0,57	Malatya	Malatya	Hanımınçiftliği	0,63
Aydın	Çine	Akçaova	0,52	Malatya	Malatya	Konak	0,43
Aydın	Didim	Didim	0,83	Malatya	Malatya	Orduzu	0,72
Aydın	Didim	Akbük	0,76	Malatya	Malatya	Şahnahan	0,77
Aydın	Didim	Ak-Yeniköy	0,62	Malatya	Malatya	Topsöğüt	0,60
Aydın	Germencik	Germencik	0,54	Malatya	Malatya	Erenli	0,85
Aydın	Germencik	Hıdırbeyli	0,62	Malatya	Malatya	Yaygın	0,84
Aydın	Germencik	Mürsali	0,54	Malatya	Malatya	Beydağı	0,75
Aydın	Didim	Ortaklar	0,52	Malatya	Akçadağ	Akçadağ	0,43
Aydın	İncirliova	İncirliova	0,56	Malatya	Akçadağ	Çatıol	0,49
Aydın	İncirliova	Acarlar	1,13	Malatya	Akçadağ	Ören	0,56
Aydın	Karacasu	Karacasu	0,56	Malatya	Akçadağ	Kozluca	0,57
Aydın	Karacasu	Ataeymir	0,62	Malatya	Arapkir	Arapkir	0,54
Aydın	Karacasu	Geyre	0,54	Malatya	Arguvan	Arguvan	0,57
Aydın	Karacasu	Yenice	0,56	Malatya	Battalgazi	Battalgazi	0,59
Aydın	Karpuzlu	Karpuzlu	0,53	Malatya	Battalgazi	Hasırcılar	0,74
Aydın	Koçarlı	Koçarlı	0,57	Malatya	Battalgazi	Hatunsuyu	0,60
Aydın	Koçarlı	Bıyıklı	0,81	Malatya	Darendede	Darendede	0,48
Aydın	Koçarlı	Yeniköy	1,02	Malatya	Darendede	Ayvalı	0,91
Aydın	Köşk	Köşk	0,66	Malatya	Darendede	Yenice	0,52
Aydın	Kuşadası	Kuşadası	0,87	Malatya	Darendede	Balaban	0,55
Aydın	Kuşadası	Davutlar	0,62	Malatya	Darendede	Ağılbaşı	0,66
Aydın	Kuşadası	Güzelçamlı	0,64	Malatya	Darendede	Aşağıulupınar	0,55
Aydın	Kuyucak	Kuyucak	0,75	Malatya	Darendede	Ilıca	0,50
Aydın	Kuyucak	Basaran	0,59	Malatya	Doğanşehir	Doğanşehir	0,55
Aydın	Kuyucak	Horsunlu	0,57	Malatya	Doğanşehir	Gövdeli	0,80
Aydın	Kuyucak	Kurtuluş	0,57	Malatya	Doğanşehir	Polat	0,54
Aydın	Kuyucak	Yamalak	0,57	Malatya	Doğanşehir	Söğüt	0,68
Aydın	Kuyucak	Pamukören	0,55	Malatya	Doğanşehir	Sürgü	0,50
Aydın	Nazilli	Nazilli	0,59	Malatya	Doğanşehir	Erkenek	0,57
Aydın	Nazilli	Arslanlı	0,65	Malatya	Doğanşehir	Kurucaova	0,59
Aydın	Nazilli	İsabeyli	0,49	Malatya	Doğanşehir	Doğanyol	0,61
Aydın	Nazilli	Pirilibey	0,55	Malatya	Doğanyol	Gökçe	0,66
Aydın	Söke	Söke	0,56	Malatya	Hekimhan	Hekimhan	0,60
Aydın	Söke	Sarıkemer	0,88	Malatya	Hekimhan	Güzelyurt	0,57
Aydın	Söke	Savuca	0,65	Malatya	Hekimhan	Ipekyolu	0,66
Aydın	Söke	Sazlı(Sazlıköy)	0,62	Malatya	Hekimhan	Kocaözü	0,51

Bileşik Kırsalılık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Aydın	Söke	Yenidoğan	0,46	Malatya	Hekimhan	Hasançelebi	0,54
Aydın	Söke	Güllübağçe	0,68	Malatya	Hekimhan	Kurşunlu	0,94
Aydın	Söke	Atburgazı	0,63	Malatya	Kale	Kale	0,60
Aydın	Söke	Bağarası	0,55	Malatya	Kuluncak	Kuluncak	0,52
Aydın	Sultanhisar	Sultanhisar	0,54	Malatya	Kuluncak	Sofular	0,52
Aydın	Sultanhisar	Salavatlı	0,55	Malatya	Pötürge	Pötürge	0,70
Aydın	Söke	Atça	0,54	Malatya	Pötürge	Tepehan	1,38
Aydın	Yenipazar	Yenipazar	0,56	Malatya	Pötürge	Nohutlu	0,90
Balıkesir	Balıkesir	Balıkesir	0,71	Malatya	Yazıhan	Yazıhan	0,62
Balıkesir	Balıkesir	Kocaaşar	0,58	Malatya	Yazıhan	Durucasu	0,57
Balıkesir	Balıkesir	Pamukçu	0,55	Malatya	Yazıhan	Fethiye	0,52
Balıkesir	Balıkesir	Samlı	0,48	Malatya	Yeşilyurt	Yeşilyurt	0,53
Balıkesir	Ayvalık	Ayvalık	0,63	Malatya	Yeşilyurt	Bostanbaşı	0,42
Balıkesir	Ayvalık	Küçükköy	0,68	Malatya	Yeşilyurt	Gündüzbey	0,52
Balıkesir	Ayvalık	Altınova	0,56	Malatya	Yeşilyurt	Yakınca	0,91
Balıkesir	Balya	Balya	0,73	Manisa	Manisa	Manisa	0,60
Balıkesir	Balya	Ilıca (Şifa)	0,64	Manisa	Manisa	Aşağıçobanisa	0,67
Balıkesir	Bandırma	Bandırma	0,66	Manisa	Manisa	Hacıhaller	0,75
Balıkesir	Bandırma	Aksakal	0,55	Manisa	Manisa	Hamzabeyli	1,17
Balıkesir	Bandırma	Edincik	0,54	Manisa	Manisa	Karaağaçlı	0,55
Balıkesir	Bigadiç	Bigadiç	0,66	Manisa	Manisa	Selimsahlar	0,82
Balıkesir	Bigadiç	İskele	0,55	Manisa	Manisa	Yeniköy	0,52
Balıkesir	Burhaniye	Burhaniye	0,64	Manisa	Manisa	Karaoğlanlı	0,50
Balıkesir	Burhaniye	Pelitköy	0,84	Manisa	Manisa	Sancaklıbozköy	0,47
Balıkesir	Dursunbey	Dursunbey	0,61	Manisa	Manisa	Sancaklığedecik	0,51
Balıkesir	Edremit	Edremit	0,63	Manisa	Manisa	Muradiye	0,52
Balıkesir	Edremit	Güre	0,64	Manisa	Manisa	Yağcılar	0,56
Balıkesir	Edremit	Kadıköy	0,53	Manisa	Manisa	Üçpınar	0,66
Balıkesir	Edremit	Zeytinli	0,65	Manisa	Ahmetli	Ahmetli	0,63
Balıkesir	Edremit	Akçay	0,93	Manisa	Ahmetli	Gökkaya	0,55
Balıkesir	Edremit	Altınoluk	0,67	Manisa	Akhisar	Akhisar	0,57
Balıkesir	Erdek	Erdek	0,68	Manisa	Akhisar	Akselendi	0,60
Balıkesir	Erdek	Karşıyaka	0,56	Manisa	Akhisar	Beyoba	0,54
Balıkesir	Erdek	Ocaklar	0,71	Manisa	Akhisar	Dağdere	0,99
Balıkesir	Gömeç	Gömeç	0,53	Manisa	Akhisar	Kayalıoğlu	0,48
Balıkesir	Gömeç	Karaağaç	0,56	Manisa	Akhisar	Mecidiye	0,53
Balıkesir	Gönen	Gönen	0,63	Manisa	Akhisar	Medar	0,58
Balıkesir	Gönen	Sarıköy	0,55	Manisa	Akhisar	Süleymanlı	0,56
Balıkesir	Havran	Havran	0,57	Manisa	Akhisar	Zeytinliova	0,54
Balıkesir	Havran	Büyükdere	0,61	Manisa	Akhisar	Balıca	0,52
Balıkesir	İvrindi	İvrindi	0,60	Manisa	Alaşehir	Alaşehir	0,60
Balıkesir	İvrindi	Gökçeyazı	0,59	Manisa	Alaşehir	Kavaklıdere	0,70
Balıkesir	İvrindi	Kayapa	0,53	Manisa	Alaşehir	Kemaliye	0,50
Balıkesir	İvrindi	Korucu	0,61	Manisa	Alaşehir	Killik	0,66
Balıkesir	İvrindi	Büyükyenice	0,51	Manisa	Alaşehir	Piyadeler	0,76
Balıkesir	Kepsut	Kepsut	0,54	Manisa	Alaşehir	Uluderbent	0,67
Balıkesir	Manyas	Manyas	0,58	Manisa	Alaşehir	Yeşilyurt	0,56
Balıkesir	Manyas	Kızılköy	0,61	Manisa	Demirci	Demirci	0,62
Balıkesir	Manyas	Salur	0,57	Manisa	Demirci	Durhasan	0,64
Balıkesir	Marmara	Marmara	0,68	Manisa	Demirci	Mahmutlar	0,73
Balıkesir	Marmara	Avşaaadası	0,63	Manisa	Demirci	Borlu	0,50
Balıkesir	Marmara	Saraylar	0,70	Manisa	Demirci	İcikler	0,46
Balıkesir	Savaştepe	Savaştepe	0,56	Manisa	Gölmarmara	Gölmarmara	0,66
Balıkesir	Savaştepe	Sarıbeyler	0,54	Manisa	Gördes	Gördes	0,60
Balıkesir	Sındırgı	Sındırgı	0,57	Manisa	Gördes	Çiçekli	0,70
Balıkesir	Sındırgı	Yaylabayır	0,61	Manisa	Gördes	Güneşli	0,60
Balıkesir	Sındırgı	Yüreğil	1,18	Manisa	Gördes	Kayacık	0,66
Balıkesir	Sındırgı	Gölcük	0,54	Manisa	Kırkağaç	Kırkağaç	0,61
Balıkesir	Susurluk	Susurluk	0,61	Manisa	Kırkağaç	Bakir	0,62
Balıkesir	Susurluk	Karapürçek	0,52	Manisa	Kırkağaç	İlyaslar	0,57
Balıkesir	Susurluk	Göbel	0,51	Manisa	Kırkağaç	Karakurt	0,49
Bilecik	Bilecik	Bilecik	0,77	Manisa	Kırkağaç	Gelenbe	0,52
Bilecik	Bilecik	Bayırköy	0,61	Manisa	Köprübaşı	Köprübaşı	0,58
Bilecik	Bilecik	Veziroğlu	0,53	Manisa	Kula	Kula	0,55
Bilecik	Bozüyük	Bozüyük	0,64	Manisa	Kula	Sandal	0,55
Bilecik	Bozüyük	Dodurga	0,44	Manisa	Kula	Gökçeören	0,48
Bilecik	Bozüyük	Cihanşahi	0,45	Manisa	Salihli	Salihli	0,59
Bilecik	Gölpazarı	Gölpazarı	0,52	Manisa	Salihli	Sartmahmut	0,62
Bilecik	İnhisar	İnhisar	0,56	Manisa	Salihli	Taytan	0,61
Bilecik	İnhisar	Tarpak	0,46	Manisa	Salihli	Yılmaz	0,65
Bilecik	Osmaneli	Osmaneli	0,63	Manisa	Salihli	Adala (Karataş)	0,58
Bilecik	Pazaryeri	Pazaryeri	0,55	Manisa	Salihli	Duraşilli	0,55
Bilecik	Söğüt	Söğüt	0,66	Manisa	Salihli	Gökeyüp	0,84
Bilecik	Söğüt	Çaltı	0,56	Manisa	Salihli	Mersinli	0,54
Bilecik	Söğüt	Küre	0,48	Manisa	Salihli	Poyrazdamları	0,58
Bilecik	Yenipazar	Yenipazar	0,54	Manisa	Sarıgöl	Sarıgöl	0,55
Bingöl	Bingöl	Bingöl	0,67	Manisa	Saruhanlı	Saruhanlı	0,51
Bingöl	Bingöl	Ilıcalar	1,06	Manisa	Saruhanlı	Dilek	0,69
Bingöl	Bingöl	Sancağ	0,92	Manisa	Saruhanlı	Gökçeköy	0,51
Bingöl	Adaklı	Adaklı	0,90	Manisa	Saruhanlı	Gümülceli	0,68
Bingöl	Genç	Genç	0,90	Manisa	Saruhanlı	Hacırahmanlı	0,54
Bingöl	Genç	Servi	1,19	Manisa	Saruhanlı	İshakçelebi	0,60
Bingöl	Genç	Çaytepe	1,29	Manisa	Saruhanlı	Koldere	0,68
Bingöl	Karlıova	Karlıova	0,89	Manisa	Saruhanlı	Kumkuyucak	0,69
Bingöl	Kığı	Kığı	0,75	Manisa	Saruhanlı	Mütevellil	0,53
Bingöl	Solhan	Solhan	1,09	Manisa	Saruhanlı	Nuriye	0,66
Bingöl	Solhan	Arakonak	1,46	Manisa	Saruhanlı	Paşaköy	0,78
Bingöl	Yayladere	Yayladere	0,74	Manisa	Saruhanlı	Halitpaşa	0,62
Bingöl	Yedisu	Yedisu	0,65	Manisa	Saruhanlı	Alibeyli	0,84
Bitlis	Bitlis	Bitlis	0,72	Manisa	Saruhanlı	Büyükbelen	0,63
Bitlis	Bitlis	Yolalan	1,14	Manisa	Selendi	Selendi	0,59

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Bitlis	Adilcevaz	Adilcevaz	0,65	Manisa	Soma	Soma	0,63
Bitlis	Adilcevaz	Aydınlar	1,12	Manisa	Soma	Avdan	0,56
Bitlis	Ahlat	Ahlat	0,62	Manisa	Soma	Cinge (Cenkleri)	0,53
Bitlis	Ahlat	Ovakışla	1,15	Manisa	Soma	Turgutalp	0,58
Bitlis	Güroymak	Güroymak	1,24	Manisa	Soma	Yağcılı	0,46
Bitlis	Güroymak	Gölbaşı	1,51	Manisa	Turgutlu	Turgutlu	0,57
Bitlis	Güroymak	Günkırı	1,74	Manisa	Turgutlu	Derbent	0,69
Bitlis	Hizan	Hizan	1,06	Manisa	Turgutlu	Urganlı	0,61
Bitlis	Hizan	Kolludere	1,53	K.Maraş	Kahramanmaraş	Kahramanmaraş	0,56
Bitlis	Mutki	Mutki	1,55	K.Maraş	Kahramanmaraş	Fatih (Dönüklü)	0,87
Bitlis	Mutki	Kavakbaşı	1,30	K.Maraş	Kahramanmaraş	Fatmalı	0,81
Bitlis	Mutki	Koyunlu	0,88	K.Maraş	Kahramanmaraş	Kale	0,69
Bitlis	Tatvan	Tatvan	0,77	K.Maraş	Kahramanmaraş	Karacasu	0,69
Bolu	Bolu	Bolu	0,77	K.Maraş	Kahramanmaraş	Karadere	0,92
Bolu	Bolu	Karacasu	0,63	K.Maraş	Kahramanmaraş	Kavlaklı	0,50
Bolu	Dörtdivan	Dörtdivan	0,91	K.Maraş	Kahramanmaraş	Kürtül	0,81
Bolu	Gerede	Gerede	0,66	K.Maraş	Kahramanmaraş	Önsen	0,85
Bolu	Göynük	Göynük	0,60	K.Maraş	Kahramanmaraş	Şahinkayası	1,11
Bolu	Kıbrıscık	Kıbrıscık	0,55	K.Maraş	Kahramanmaraş	Tekir	0,57
Bolu	Mengen	Mengen	1,30	K.Maraş	Kahramanmaraş	Baydemirli	1,29
Bolu	Mengen	Gökçeşu	0,59	K.Maraş	Kahramanmaraş	Ilıca	0,61
Bolu	Mengen	Pazarköy	0,50	K.Maraş	Kahramanmaraş	Döngöle	0,52
Bolu	Mudurnu	Mudurnu	0,71	K.Maraş	Afşin	Afşin	0,48
Bolu	Mudurnu	Taşkesti	0,53	K.Maraş	Afşin	Alemdar	0,55
Bolu	Seben	Seben	0,60	K.Maraş	Afşin	Artaş	0,55
Bolu	Yeniçağa	Yeniçağa	0,88	K.Maraş	Afşin	Bakraç	0,76
Burdur	Burdur	Burdur	0,64	K.Maraş	Afşin	Çobanbeyli	0,65
Burdur	Burdur	Bağdüz	0,59	K.Maraş	Afşin	Çoğulhan	0,47
Burdur	Burdur	Kozluca	0,52	K.Maraş	Afşin	Esence	0,65
Burdur	Ağlasun	Ağlasun	0,46	K.Maraş	Afşin	Tanir	0,59
Burdur	Ağlasun	Çanaklı	0,67	K.Maraş	Afşin	Altınelma	0,57
Burdur	Ağlasun	Yeşilbaşköy	0,46	K.Maraş	Afşin	Büyüktatlı	0,70
Burdur	Altınyayla	Altınyayla	0,54	K.Maraş	Afşin	Dağlıca	0,72
Burdur	Bucak	Bucak	0,57	K.Maraş	Andırın	Andırın	0,49
Burdur	Bucak	Çamlık	0,85	K.Maraş	Andırın	Geben	0,55
Burdur	Bucak	Gündoğdu	0,50	K.Maraş	Andırın	Yeşilova	0,59
Burdur	Bucak	Kızılkaya	0,68	K.Maraş	Çağlayancerit	Çağlayancerit	0,89
Burdur	Bucak	Ürkütül	0,62	K.Maraş	Çağlayancerit	Bozlar	0,75
Burdur	Bucak	Kocaailller	0,67	K.Maraş	Çağlayancerit	Düzbağ	0,64
Burdur	Çavdır	Çavdır	0,51	K.Maraş	Ekinözü	Ekinözü	0,49
Burdur	Çavdır	Bayır	0,69	K.Maraş	Elbistan	Elbistan	0,50
Burdur	Çavdır	Kozağaç	0,70	K.Maraş	Elbistan	Akbayır	0,43
Burdur	Çavdır	Söğüt	0,51	K.Maraş	Elbistan	Büyükyapalak	0,54
Burdur	Çeltikçi	Çeltikçi	0,51	K.Maraş	Elbistan	Demircilik	0,60
Burdur	Çeltikçi	Bağsaray	0,67	K.Maraş	Elbistan	Doğan	0,88
Burdur	Göhlisar	Göhlisar	0,49	K.Maraş	Elbistan	İzgin	0,55
Burdur	Göhlisar	İbecik	0,80	K.Maraş	Elbistan	İğde	0,43
Burdur	Göhlisar	Yusuflca	0,44	K.Maraş	Elbistan	Karaelbistan	0,48
Burdur	Karamanlı	Karamanlı	0,53	K.Maraş	Elbistan	Söğütü	0,54
Burdur	Kemer	Kemer	0,56	K.Maraş	Elbistan	Bakış	0,72
Burdur	Tefenni	Tefenni	0,62	K.Maraş	Göksun	Göksun	0,63
Burdur	Tefenni	Beyköy	0,76	K.Maraş	Göksun	Bozhuyük	0,62
Burdur	Tefenni	Hasanpaşa	0,60	K.Maraş	Göksun	Büyükkızılcık	0,81
Burdur	Yeşilova	Yeşilova	0,59	K.Maraş	Göksun	Değirmendere	0,52
Burdur	Yeşilova	Güneş	0,51	K.Maraş	Göksun	Kanlıkavak	0,58
Burdur	Yeşilova	Salda	0,62	K.Maraş	Göksun	Taşoluk	0,66
Bursa	Nilüfer	Nilüfer	0,76	K.Maraş	Göksun	Çardak	0,48
Bursa	Nilüfer	Akçalar	0,50	K.Maraş	Göksun	Ericcek	0,77
Bursa	Nilüfer	Çalı	0,72	K.Maraş	Nurhak	Nurhak	0,68
Bursa	Nilüfer	Gölyazı	0,52	K.Maraş	Nurhak	Barış	0,79
Bursa	Nilüfer	Görükle	0,72	K.Maraş	Nurhak	Kullar(Yeşilkent)	0,81
Bursa	Nilüfer	Hasanağa	0,54	K.Maraş	Nurhak	Kullartatlar	1,07
Bursa	Nilüfer	Kayapa	0,58	K.Maraş	Pazarcık	Pazarcık	0,75
Bursa	Osmangazi	Osmangazi	0,79	K.Maraş	Pazarcık	Büyüknacar	1,08
Bursa	Osmangazi	Demirtaş	0,48	K.Maraş	Pazarcık	Yumaklıcerit	0,91
Bursa	Osmangazi	Emek	0,58	K.Maraş	Pazarcık	Narlı	0,78
Bursa	Osmangazi	Kirazlı	0,67	K.Maraş	Pazarcık	Evri	0,80
Bursa	Osmangazi	Ovaakça	0,54	K.Maraş	Türkoğlu	Türkoğlu	0,59
Bursa	Yıldırım	Yıldırım	0,73	K.Maraş	Türkoğlu	Beyoğlu	0,46
Bursa	Büyükorhan	Büyükorhan	0,49	K.Maraş	Türkoğlu	Kilili	0,56
Bursa	Büyükorhan	Kınık	0,55	K.Maraş	Türkoğlu	Şekeroba	0,51
Bursa	Gemlik	Gemlik	0,63	K.Maraş	Türkoğlu	Yeşilyöre	0,61
Bursa	Gemlik	Kurşunlu	0,56	Mardin	Mardin	Mardin	0,67
Bursa	Gemlik	Küçükumla	0,69	Mardin	Mardin	Kabala	1,03
Bursa	Gemlik	Umurbey	0,52	Mardin	Mardin	Yalım	0,84
Bursa	Gürsu	Gürsu	0,60	Mardin	Mardin	Ortaköy	1,14
Bursa	Harmancık	Harmancık	0,58	Mardin	Dargeçit	Dargeçit	1,16
Bursa	İnegöl	İnegöl	0,67	Mardin	Dargeçit	Kılavuz	1,44
Bursa	İnegöl	Alanyurt	0,56	Mardin	Dargeçit	Sümer	1,37
Bursa	İnegöl	Cerrah	0,40	Mardin	Dargeçit	Derik	0,88
Bursa	İnegöl	Kurşunlu	0,44	Mardin	Kızıltepe	Kızıltepe	0,97
Bursa	İnegöl	Yenicceköy	0,58	Mardin	Kızıltepe	Dikmen	1,02
Bursa	İnegöl	Tahtaköprü	0,43	Mardin	Kızıltepe	Gökçe	1,32
Bursa	Iznik	Iznik	0,54	Mardin	Kızıltepe	Yüceli	1,10
Bursa	Iznik	Boyalıca	0,57	Mardin	Kızıltepe	Şenyurt	0,60
Bursa	Iznik	Elbeyli	0,50	Mardin	Mazıdağı	Mazıdağı	0,89
Bursa	Karacabey	Karacabey	0,54	Mardin	Midyat	Midyat	0,72
Bursa	Keleş	Keleş	0,69	Mardin	Midyat	Acırlı	0,75
Bursa	Kestel	Kestel	0,63	Mardin	Midyat	Çavuşlu	1,20
Bursa	Kestel	Barakfaki	0,59	Mardin	Midyat	Gelinkaya	1,21
Bursa	Mudanya	Mudanya	0,72	Mardin	Midyat	Söğütü	0,70

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Bursa	Mudanya	Güzelyalı	0,75	Mardin	Midyat	Şenköy	0,65
Bursa	Mudanya	Zeytinbağı	0,52	Mardin	Midyat	Yolbaşı	0,72
Bursa	Mustafakemalpaşa	Mustafakemalpaşa	0,56	Mardin	Nusaybin	Nusaybin	0,99
Bursa	Mustafakemalpaşa	Çeltikçi	0,64	Mardin	Nusaybin	Duruca	0,81
Bursa	Mustafakemalpaşa	Ovaazatlı	0,59	Mardin	Nusaybin	Akarsu	0,77
Bursa	Mustafakemalpaşa	Tatkavaklı	0,52	Mardin	Nusaybin	Girmeli	1,11
Bursa	Mustafakemalpaşa	Tepecik	0,59	Mardin	Ömerli	Ömerli	0,71
Bursa	Mustafakemalpaşa	Yalıntaş	0,45	Mardin	Savur	Savur	0,79
Bursa	Mustafakemalpaşa	Yeşilova	0,65	Mardin	Savur	Pınardere	1,13
Bursa	Orhaneli	Orhaneli	0,61	Mardin	Savur	Sürgücü	1,63
Bursa	Orhaneli	Göynükbelen	0,49	Mardin	Savur	Yeşilalan	1,49
Bursa	Orhaneli	Karınca	0,57	Mardin	Yesilli	Yeşilli	1,08
Bursa	Orhangazi	Orhangazi	0,57	Muş	Muş	Muş	0,72
Bursa	Orhangazi	Çakırlı	0,54	Muş	Muş	Bayır	0,55
Bursa	Orhangazi	Narlıca	1,92	Muş	Muş	Kafaca	0,60
Bursa	Orhangazi	Soloz	0,58	Muş	Muş	Yerkesik	0,55
Bursa	Orhangazi	Yeniköy	0,48	Muş	Muş	Yeşilyurt	0,62
Bursa	Orhangazi	Yenisoloz	0,54	Muş	Bodrum	Bodrum	1,02
Bursa	Yenişehir	Yenişehir	0,54	Muş	Bodrum	Bitez	0,81
Çanakkale	Çanakkale	Çanakkale	0,76	Muş	Bodrum	Konacık	0,73
Çanakkale	Çanakkale	Kepez	0,62	Muş	Bodrum	Yalı	0,74
Çanakkale	Çanakkale	İntepe	0,53	Muş	Bodrum	Mumcular	0,51
Çanakkale	Çanakkale	Kumkale	0,76	Muş	Bodrum	Turgutreis	0,77
Çanakkale	Ayvacık	Ayvacık	0,62	Muş	Bodrum	Gümüşlük	0,66
Çanakkale	Ayvacık	Gülpınar	0,60	Muş	Bodrum	Yalıkavak	0,71
Çanakkale	Ayvacık	Küçükkuyu	0,68	Muş	Bodrum	Göltürbükü	0,76
Çanakkale	Bayramiç	Bayramiç	0,58	Muş	Bodrum	Gündoğan	0,75
Çanakkale	Biga	Biga	0,66	Muş	Bodrum	Ortakentahşi	1,02
Çanakkale	Biga	Yeniçiftlik	0,84	Muş	Dalaman	Dalaman	0,65
Çanakkale	Biga	Balıkıçışme	0,42	Muş	Datça	Datça	0,84
Çanakkale	Biga	Kozçişme	0,63	Muş	Fethiye	Fethiye	0,68
Çanakkale	Biga	Gümüştay	0,48	Muş	Fethiye	Çamköy	0,51
Çanakkale	Biga	Karabiga	0,53	Muş	Fethiye	Çiftlik	0,59
Çanakkale	Bozcaada	Bozcaada	0,72	Muş	Fethiye	Göcek	0,69
Çanakkale	Çan	Çan	0,72	Muş	Fethiye	Karaçulha	0,44
Çanakkale	Çan	Terzialan	0,51	Muş	Fethiye	Ölüdeniz	0,98
Çanakkale	Eceabat	Eceabat	0,73	Muş	Fethiye	Esen	0,55
Çanakkale	Ezine	Ezine	0,64	Muş	Fethiye	Karadere	0,75
Çanakkale	Ezine	Geyikli	0,64	Muş	Fethiye	Kumluova	0,77
Çanakkale	Ezine	Mahmudiye	0,51	Muş	Fethiye	Kemer	0,46
Çanakkale	Gelibolu	Gelibolu	0,70	Muş	Fethiye	Kadıköy	0,60
Çanakkale	Gelibolu	Bolayır	0,87	Muş	Fethiye	Seki	0,47
Çanakkale	Gelibolu	Kavakköy	1,25	Muş	Fethiye	Yeşilüzümlü	0,60
Çanakkale	Gelibolu	Evrese	0,85	Muş	Kavaklıdere	Kavaklıdere	0,58
Çanakkale	Gökçeada	Gökçeada	0,89	Muş	Kavaklıdere	Çayboyu	0,50
Çanakkale	Lapseki	Lapseki	0,62	Muş	Kavaklıdere	Menteşe	0,51
Çanakkale	Lapseki	Çardak	0,54	Muş	Kavaklıdere	Çamlıbel	0,61
Çanakkale	Lapseki	Umurbey	0,55	Muş	Köyceğiz	Köyceğiz	0,65
Çanakkale	Yenice	Yenice	0,60	Muş	Köyceğiz	Beyobaşı	0,45
Çanakkale	Yenice	Hamdibey	0,73	Muş	Köyceğiz	Toparlar	0,47
Çanakkale	Yenice	Kalkım	0,51	Muş	Marmaris	Marmaris	1,04
Çanakkale	Yenice	Akçakoyun	0,62	Muş	Marmaris	Armutalan	1,00
Çanakkale	Yenice	Pazarköy	0,49	Muş	Marmaris	Beldibi	0,71
Çankırı	Çankırı	Çankırı	0,59	Muş	Marmaris	İçmeler	0,96
Çankırı	Çankırı	Ünür	1,05	Muş	Marmaris	Turunç	0,77
Çankırı	Atkaracalar	Atkaracalar	0,56	Muş	Marmaris	Bozburun	0,58
Çankırı	Atkaracalar	Çardaklı	0,43	Muş	Milas	Milas	0,63
Çankırı	Bayramören	Bayramören	0,90	Muş	Milas	Beçin	0,53
Çankırı	Çerkeş	Çerkeş	0,63	Muş	Milas	Güllük	0,68
Çankırı	Çerkeş	Saçak	0,62	Muş	Milas	Ören	0,54
Çankırı	Eldivan	Eldivan	0,46	Muş	Milas	Selimiye	0,53
Çankırı	Ilgaz	Ilgaz	0,63	Muş	Milas	Çamiçi (Bafa)	0,57
Çankırı	Ilgaz	Yeşildumlupınar	0,86	Muş	Ortaca	Ortaca	0,58
Çankırı	Kızılırmak	Kızılırmak	0,75	Muş	Ortaca	Dalyan	0,61
Çankırı	Korgun	Korgun	0,57	Muş	Ula	Ula	0,63
Çankırı	Kurşunlu	Kurşunlu	0,70	Muş	Ula	Akyaka	0,77
Çankırı	Kurşunlu	Çavundur	0,55	Muş	Ula	Gökova	0,59
Çankırı	Kurşunlu	Dumanlı	0,84	Muş	Yatağan	Yatağan	0,66
Çankırı	Kurşunlu	Hacımuşlu	0,82	Muş	Yatağan	Bencik	0,78
Çankırı	Kurşunlu	Sivricek	0,59	Muş	Yatağan	Bozarmut	0,48
Çankırı	Kurşunlu	Taşkaracalar	0,76	Muş	Yatağan	Bozüyük	0,60
Çankırı	Orta	Orta	0,80	Muş	Yatağan	Turgut	0,54
Çankırı	Orta	Dodurga	0,63	Muş	Yatağan	Yeşibağcılar	0,61
Çankırı	Orta	Elmalık	0,59	Muş	Muş	Muş	0,71
Çankırı	Orta	Kalfat	0,43	Muş	Muş	Karaağaçlı	1,42
Çankırı	Orta	Özlü	0,62	Muş	Muş	Kirköy	1,22
Çankırı	Orta	Yaylakent	0,47	Muş	Muş	Sungu	1,08
Çankırı	Sabanözü	Sabanözü	0,53	Muş	Muş	Kızıllağaç	1,45
Çankırı	Sabanözü	Gümerdiğin	0,53	Muş	Muş	Serinova	1,10
Çankırı	Sabanözü	Gürpınar	0,48	Muş	Muş	Yağcılar	1,00
Çankırı	Yapraklı	Yapraklı	0,57	Muş	Muş	Yaygın	1,07
Çankırı	Yapraklı	İkizören	0,67	Muş	Muş	Konukbekler	1,22
Çankırı	Yapraklı	Yukarıöz	0,58	Muş	Bulanık	Bulanık	0,97
Çankırı	Yapraklı	Yükü	0,77	Muş	Bulanık	Elmakaya	1,20
Çorum	Çorum	Çorum	0,70	Muş	Bulanık	Rüstemgedik	1,47
Çorum	Çorum	Düvenci	0,42	Muş	Bulanık	Yoncalı	0,89
Çorum	Çorum	Konaklı	0,46	Muş	Bulanık	Erentepe	1,54
Çorum	Çorum	Seydim	0,50	Muş	Bulanık	Mollakent	1,46
Çorum	Alaca	Alaca	0,48	Muş	Bulanık	Uzgörür	1,57
Çorum	Alaca	Alacahöyük	0,54	Muş	Bulanık	Yemişen	1,50
Çorum	Alaca	Büyükhırka	0,59	Muş	Bulanık	Karaağılı	1,33

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Çorum	Alaca	Çöprasık	0,63	Muş	Bulanık	Sarıpınar	1,71
Çorum	Bayat	Bayat	0,49	Muş	Hasköy	Hasköy	0,98
Çorum	Bayat	Eskialibey	0,79	Muş	Hasköy	Düzkişla	1,10
Çorum	Bayat	Kunduzlu	0,89	Muş	Korkut	Korkut	1,52
Çorum	Boğazkale	Boğazkale	0,52	Muş	Korkut	Altınova	1,10
Çorum	Boğazkale	Evcı	0,69	Muş	Korkut	Karakale	1,48
Çorum	Boğazkale	Evren	0,55	Muş	Malazgirt	Malazgirt	0,85
Çorum	Dodurga	Dodurga	0,52	Muş	Malazgirt	Gölköru	0,94
Çorum	Dodurga	Alpagut	0,51	Muş	Malazgirt	Konakkuran	1,55
Çorum	İskilip	İskilip	0,63	Muş	Varto	Varto	0,76
Çorum	Kargı	Kargı	0,55	Nevşehir	Nevşehir	Nevşehir	0,61
Çorum	Kargı	Hacıhamza	0,48	Nevşehir	Nevşehir	Çat	0,68
Çorum	Laçın	Laçın	0,51	Nevşehir	Nevşehir	Göre	0,73
Çorum	Laçın	Çamlıca	0,43	Nevşehir	Nevşehir	Göreme	0,52
Çorum	Laçın	Narlı	0,70	Nevşehir	Nevşehir	Kavak	0,61
Çorum	Mecitözü	Mecitözü	0,46	Nevşehir	Nevşehir	Kaymaklı	0,50
Çorum	Mecitözü	Elvançeşlebi	0,58	Nevşehir	Nevşehir	Nar	0,50
Çorum	Oğuzlar	Oğuzlar	0,57	Nevşehir	Nevşehir	Sulusaray	0,49
Çorum	Ortaköy	Ortaköy	0,41	Nevşehir	Nevşehir	Uçhisar	0,52
Çorum	Ortaköy	Aşdagöl	0,53	Nevşehir	Acıgöl	Acıgöl	0,57
Çorum	Ortaköy	Karahacıp	0,53	Nevşehir	Acıgöl	ınallı	0,79
Çorum	Osmancık	Osmancık	0,53	Nevşehir	Acıgöl	Karapınar	0,79
Çorum	Osmancık	Başpınar	0,74	Nevşehir	Acıgöl	Kurugöl	0,80
Çorum	Sungurlu	Sungurlu	0,56	Nevşehir	Acıgöl	Tatların	0,64
Çorum	Sungurlu	Arıfegazili	0,62	Nevşehir	Avanos	Avanos	0,61
Çorum	Sungurlu	Demirşeyh	0,53	Nevşehir	Avanos	Özkonak	0,45
Çorum	Sungurlu	Kaledere	0,84	Nevşehir	Avanos	Göynük	0,48
Çorum	Sungurlu	Kavsut	0,69	Nevşehir	Avanos	Sarılar	0,45
Çorum	Sungurlu	Tuğlu	0,79	Nevşehir	Avanos	Mahmat	0,47
Çorum	Sungurlu	Yörüklü	0,67	Nevşehir	Avanos	Topaklı	0,42
Çorum	Uğurludağ	Uğurludağ	0,49	Nevşehir	Avanos	Akarca	0,41
Denizli	Denizli	Denizli	0,71	Nevşehir	Avanos	Çalış	0,46
Denizli	Denizli	Aşağısamlı	0,59	Nevşehir	Avanos	Kalaba	0,40
Denizli	Denizli	Bağbaşı	0,61	Nevşehir	Derinkuyu	Derinkuyu	0,52
Denizli	Denizli	Başkarıcı	0,53	Nevşehir	Derinkuyu	Suvermez	0,45
Denizli	Denizli	Bereketli	0,63	Nevşehir	Derinkuyu	Yazihüyük	0,47
Denizli	Denizli	Cankurtaran	0,50	Nevşehir	Gülşehir	Gülşehir	0,60
Denizli	Denizli	Göveçlik	0,51	Nevşehir	Gülşehir	Abuuşağı	0,70
Denizli	Denizli	Gözler	0,60	Nevşehir	Gülşehir	Karacasar	0,50
Denizli	Denizli	Gümüşler	0,55	Nevşehir	Gülşehir	Ovaören	0,66
Denizli	Denizli	Hallaçlar	0,62	Nevşehir	Gülşehir	Tuzköyü	0,47
Denizli	Denizli	İrdoğanlı	0,53	Nevşehir	Gülşehir	Gümüşkent	0,51
Denizli	Denizli	Karahayit	0,76	Nevşehir	Hacıbektaş	Hacıbektaş	0,56
Denizli	Denizli	Kayhan	0,59	Nevşehir	Hacıbektaş	Karaburna	0,57
Denizli	Denizli	Kınıklı	0,81	Nevşehir	Hacıbektaş	Kızılağıl	0,58
Denizli	Denizli	Korucuk	0,54	Nevşehir	Kozaklı	Kozaklı	0,52
Denizli	Denizli	Pamukkale	0,61	Nevşehir	Kozaklı	Kalecik	0,68
Denizli	Denizli	Pınarkent	0,49	Nevşehir	Kozaklı	Kanlıca	0,67
Denizli	Denizli	Gökpınar	0,48	Nevşehir	Kozaklı	Karasenir	0,63
Denizli	Denizli	Uzunpınar	0,47	Nevşehir	Kozaklı	Karahasanlı	0,52
Denizli	Denizli	Servergazi	0,56	Nevşehir	Ürgüp	Ürgüp	0,62
Denizli	Denizli	Akkale	0,54	Nevşehir	Ürgüp	Aksalur	0,55
Denizli	Denizli	Üçler	0,49	Nevşehir	Ürgüp	Başdere	0,55
Denizli	Acıpayam	Acıpayam	0,62	Nevşehir	Ürgüp	Mustafapaşa	0,43
Denizli	Acıpayam	Akalan	0,53	Nevşehir	Ürgüp	Ortahisar	0,57
Denizli	Acıpayam	Alaattin	0,55	Niğde	Niğde	Niğde	0,58
Denizli	Acıpayam	Darıveren	0,45	Niğde	Niğde	Aktaş	0,59
Denizli	Acıpayam	Dedebağı	0,52	Niğde	Niğde	Aydinyurt (Fertek)	0,55
Denizli	Acıpayam	Dodurgalar	0,59	Niğde	Niğde	Çavdarlı	0,64
Denizli	Acıpayam	Kumafşarı	0,50	Niğde	Niğde	Çayırılı	0,96
Denizli	Acıpayam	Yassıhöyük	0,56	Niğde	Niğde	Değirmenli	0,78
Denizli	Acıpayam	Yazır	0,63	Niğde	Niğde	Dikilitaş	0,63
Denizli	Acıpayam	Yeşildere	0,62	Niğde	Niğde	Dündarlı	0,82
Denizli	Acıpayam	Yeşilyuva	0,50	Niğde	Niğde	Edikli	0,63
Denizli	Acıpayam	Yumrutaş	0,54	Niğde	Niğde	Elmalı	0,69
Denizli	Acıpayam	Keleçki	0,43	Niğde	Niğde	Gümüşler	0,58
Denizli	Acıpayam	Gölcük	0,64	Niğde	Niğde	Hacıabdullah	0,87
Denizli	Akköy	Akköy	0,46	Niğde	Niğde	Hacıbeyli	0,61
Denizli	Akköy	Gölemezi	0,55	Niğde	Niğde	İçmeli	0,71
Denizli	Babadağ	Babadağ	0,59	Niğde	Niğde	inli	0,81
Denizli	Baklan	Baklan	0,55	Niğde	Niğde	Karaatlı	0,81
Denizli	Baklan	Boğaziçi	0,49	Niğde	Niğde	Koyunlu	0,53
Denizli	Baklan	Dağal	0,53	Niğde	Niğde	Ovacık	0,51
Denizli	Bekilli	Bekilli	0,58	Niğde	Niğde	Sazlıca	0,55
Denizli	Bekilli	Kutlubey	0,64	Niğde	Niğde	Yeşilgölcük	0,59
Denizli	Beyağaç	Beyağaç	0,48	Niğde	Niğde	Alay	0,66
Denizli	Bozkurt	Bozkurt	0,56	Niğde	Niğde	Bağlama	0,61
Denizli	Bozkurt	İnceler	0,68	Niğde	Niğde	Kayırılı	0,75
Denizli	Buldan	Buldan	0,61	Niğde	Niğde	Kiledere	0,89
Denizli	Buldan	Yenicent	0,48	Niğde	Niğde	Konaklı	0,62
Denizli	Çal	Çal	0,55	Niğde	Niğde	Orhanlı	0,67
Denizli	Çal	Akkent	0,64	Niğde	Altunhisar	Altunhisar	0,59
Denizli	Çal	Belevi	0,67	Niğde	Altunhisar	Çömləkçi	0,61
Denizli	Çal	Denizler	0,61	Niğde	Altunhisar	Karakapı	0,95
Denizli	Çal	Hançalar	0,52	Niğde	Altunhisar	Kesikalesi	1,22
Denizli	Çal	İsabey	0,45	Niğde	Altunhisar	Uluışla (Altunhisar)	0,56
Denizli	Çal	Ortaköy	0,49	Niğde	Altunhisar	Yakacık	0,65
Denizli	Çal	Selcen	0,44	Niğde	Altunhisar	Yeşilyurt	0,62
Denizli	Çal	Süller	0,40	Niğde	Bor	Bor	0,51
Denizli	Çameli	Çameli	0,48	Niğde	Bor	Çukurkuyu	0,63
Denizli	Çardak	Çardak	0,62	Niğde	Bor	Karanlıkdere	0,66

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Denizli	Çardak	Beyleri	0,63	Niğde	Bor	Kızılca	0,69
Denizli	Çardak	Gemis	0,55	Niğde	Bor	Kemerhisar	0,46
Denizli	Çivril	Çivril	0,61	Niğde	Bor	Bahçeli	0,48
Denizli	Çivril	Çitak	0,55	Niğde	Çamardı	Çamardı	0,47
Denizli	Çivril	Emirhisar	0,50	Niğde	Çamardı	Bademdere	0,41
Denizli	Çivril	Gürpınar	0,72	Niğde	Çamardı	Burç	0,56
Denizli	Çivril	İrgilli	0,54	Niğde	Çiftlik	Çiftlik	0,45
Denizli	Çivril	Kıralan	0,52	Niğde	Çiftlik	Azatlı	0,55
Denizli	Çivril	Kızılcasöğüt	0,51	Niğde	Çiftlik	Bozköy	0,82
Denizli	Çivril	Özdemirci	0,54	Niğde	Çiftlik	Divarlı	1,01
Denizli	Çivril	Gümüşsu	0,55	Niğde	Çiftlik	Kitreli	0,65
Denizli	Çivril	Işıkli	0,62	Niğde	Ulukışla	Ulukışla	0,63
Denizli	Güney	Güney	0,65	Niğde	Ulukışla	Aktoprak	0,45
Denizli	Güney	Eziler	0,53	Niğde	Ulukışla	Darboğaz	0,53
Denizli	Honaz	Honaz	0,51	Niğde	Ulukışla	Yeniöldüz	0,61
Denizli	Honaz	Kaklık	0,47	Niğde	Ulukışla	Çiftehan	0,58
Denizli	Honaz	Karaçay	0,48	Ordu	Ordu	Ordu	0,66
Denizli	Honaz	Kızılyer	0,47	Ordu	Ordu	Saraycık	0,76
Denizli	Honaz	Kocabaş	0,62	Ordu	Akkuş	Akkuş	0,67
Denizli	Kale	Kale	0,56	Ordu	Akkuş	Çayıralan	1,21
Denizli	Kale	Gölbashi	0,67	Ordu	Akkuş	Akpınar (Kuzköy)	0,81
Denizli	Kale	Karaköy	0,60	Ordu	Akkuş	Salman	0,75
Denizli	Sarayköy	Sarayköy	0,57	Ordu	Akkuş	Seferli	0,90
Denizli	Sarayköy	Ahmetli	0,56	Ordu	Akkuş	Yenikonak	1,09
Denizli	Sarayköy	Duacılı	0,54	Ordu	Aybastı	Aybastı	0,59
Denizli	Sarayköy	Sigma	0,58	Ordu	Aybastı	Alacalar	0,90
Denizli	Sarayköy	Tosunlar	0,79	Ordu	Aybastı	Pelitözü	0,71
Denizli	Serinhisar	Serinhisar	0,53	Ordu	Aybastı	Çakırlı	0,73
Denizli	Serinhisar	Yatağan	0,45	Ordu	Çamaş	Çamaş	0,75
Denizli	Tavas	Tavas	0,58	Ordu	Çatalpınar	Çatalpınar	0,66
Denizli	Tavas	Baharlar	0,60	Ordu	Çatalpınar	Göller	0,56
Denizli	Tavas	Büyükkonak	0,53	Ordu	Çaybaşı	Çaybaşı	0,67
Denizli	Tavas	Çağırğan	0,53	Ordu	Çaybaşı	İlküvez	0,99
Denizli	Tavas	Garıpköy	0,94	Ordu	Fatsa	Fatsa	0,60
Denizli	Tavas	Kızılca	0,64	Ordu	Fatsa	Geyikceli	0,87
Denizli	Tavas	Pınarlar	0,60	Ordu	Fatsa	Hatipli	0,73
Denizli	Tavas	Solmaz	0,48	Ordu	Fatsa	İslamdağ	0,91
Denizli	Tavas	Ulukent	0,55	Ordu	Fatsa	Köşebucağı	0,87
Denizli	Tavas	Kızılcabölük	0,53	Ordu	Fatsa	Bolaman	0,50
Denizli	Tavas	Karahisar	0,46	Ordu	Fatsa	Aslançami	0,77
Diyarbakır	Tavas	Bağlar	0,77	Ordu	Fatsa	İlica	0,75
Diyarbakır	Tavas	Sur	1,05	Ordu	Fatsa	Yalıköy	0,52
Diyarbakır	Tavas	Yenişehir	0,69	Ordu	Gölköy	Gölköy	0,54
Diyarbakır	Tavas	Bağıvar	1,12	Ordu	Gölköy	Alanyurt	0,68
Diyarbakır	Tavas	Çarıklı	1,23	Ordu	Gölköy	Aydoğan	0,49
Diyarbakır	Özekli	Kayapınar	0,65	Ordu	Gölköy	Damarlı	0,63
Diyarbakır	Özekli	Özekli	1,86	Ordu	Gölköy	Düzyayla	0,79
Diyarbakır	Bismil	Bismil	1,08	Ordu	Gölköy	Güzelyurt	0,50
Diyarbakır	Bismil	Ambar	1,18	Ordu	Gölköy	Karahasan	0,76
Diyarbakır	Bismil	Tepe	1,17	Ordu	Gülyalı	Gülyalı	0,64
Diyarbakır	Bismil	Yukarısalat	1,04	Ordu	Gürgentepe	Gürgentepe	0,59
Diyarbakır	Çermik	Çermik	0,82	Ordu	Gürgentepe	Direkli	0,70
Diyarbakır	Çermik	Yukarışeyhler	0,64	Ordu	Gürgentepe	Eskiköy	0,86
Diyarbakır	Çınar	Çınar	0,98	Ordu	Gürgentepe	İşiktepe	0,64
Diyarbakır	Çınar	Alatosun	2,50	Ordu	İkizce	İkizce	0,59
Diyarbakır	Cüngüs	Cüngüs	0,88	Ordu	İkizce	Devecik	1,17
Diyarbakır	Dicle	Dicle	1,03	Ordu	İkizce	Kaynartaş	0,95
Diyarbakır	Dicle	Kaygısız	2,66	Ordu	İkizce	Şenbolluk	0,73
Diyarbakır	Eğil	Eğil	1,13	Ordu	İkizce	Yoğunluk	1,10
Diyarbakır	Ergani	Ergani	0,74	Ordu	Kabadüz	Kabadüz	0,50
Diyarbakır	Ergani	Şölen	1,36	Ordu	Kabadüz	Yokuşdibi	0,90
Diyarbakır	Hani	Hani	0,99	Ordu	Kabataş	Kabataş	0,53
Diyarbakır	Hani	Gürbüz	1,41	Ordu	Kabataş	Alankent	0,89
Diyarbakır	Hani	Kuyular	1,49	Ordu	Korgan	Korgan	0,65
Diyarbakır	Hazro	Hazro	1,00	Ordu	Korgan	Çamlı	0,88
Diyarbakır	Kocaköy	Kocaköy	1,15	Ordu	Korgan	Çayırkent	1,27
Diyarbakır	Kulp	Kulp	1,01	Ordu	Korgan	Çiftlik	0,85
Diyarbakır	Kulp	Ağaçlı	0,70	Ordu	Korgan	Tepealan	0,82
Diyarbakır	Lice	Lice	0,91	Ordu	Kumru	Kumru	0,55
Diyarbakır	Silvan	Silvan	1,12	Ordu	Kumru	Yukarıdamlalı	0,86
Diyarbakır	Silvan	Bayrambaşı	1,62	Ordu	Kumru	Fizme	0,86
Edirne	Edirne	Edirne	0,64	Ordu	Mesudiye	Mesudiye	0,58
Edirne	Enez	Enez	0,70	Ordu	Mesudiye	Üçyol	0,81
Edirne	Havsa	Havsa	0,59	Ordu	Mesudiye	Topçam	0,79
Edirne	İpsala	İpsala	0,62	Ordu	Mesudiye	Yeşilce	0,60
Edirne	İpsala	Esetçe	0,60	Ordu	Perşembe	Perşembe	0,55
Edirne	İpsala	Kocahıdır	0,65	Ordu	Cuma	Kirli	0,74
Edirne	İpsala	Yenikarpuzlu	0,68	Ordu	Cumartesi	Medreseönü	0,51
Edirne	İpsala	İbriktepe	0,60	Ordu	Ulubey	Ulubey	0,53
Edirne	İpsala	Hacı	0,57	Ordu	Ünye	Ünye	0,59
Edirne	İpsala	Sultan	0,67	Ordu	Ünye	Erenyurt	0,84
Edirne	Keşan	Keşan	0,64	Ordu	Ünye	İnkur	0,70
Edirne	Keşan	Beğendik	0,65	Ordu	Ünye	Yeşilkent	0,84
Edirne	Keşan	Paşayığıt	0,70	Ordu	Ünye	Hanyanı	0,68
Edirne	Keşan	Yenimuhacı	0,59	Ordu	Ünye	Tekkiraz	0,55
Edirne	Keşan	Mecidiye	0,89	Ordu	Ünye	Pelitliyatak	0,81
Edirne	Keşan	Çamlıca	0,55	Ordu	Ünye	Yenikent	0,68
Edirne	Lalapaşa	Lalapaşa	0,65	Ordu	Ünye	Fatih	0,77
Edirne	Meriç	Meriç	0,80	Rize	Rize	Rize	0,63
Edirne	Meriç	Küplü	0,66	Rize	Rize	Çaykent	0,48
Edirne	Meriç	Subaşı	0,89	Rize	Rize	Kendirli	0,48

Bileşik Kırsalılık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Edirne	Süleoğlu	Süleoğlu	0,90	Rize	Rize	Muradiye	0,68
Edirne	Uzunköprü	Uzunköprü	0,61	Rize	Rize	Gündoğdu (Hamidiye)	0,60
Edirne	Uzunköprü	Çöpköy	0,59	Rize	Ardeşen	Ardeşen	0,67
Edirne	Uzunköprü	Kırcasali	0,70	Rize	Ardeşen	Tunca	0,49
Edirne	Uzunköprü	Kurtbey	0,50	Rize	Çamlıhemşin	Çamlıhemşin	0,61
Edirne	Uzunköprü	Yeniköy	0,62	Rize	Çayeli	Çayeli	0,60
Elazığ	Elazığ	Elazığ	0,60	Rize	Çayeli	Madenli	0,60
Elazığ	Elazığ	Akçakiraz	0,63	Rize	Çayeli	Büyükköy	0,74
Elazığ	Elazığ	Yazıkona	0,73	Rize	Derepazarı	Derepazarı	0,56
Elazığ	Elazığ	Yurtbaşı	0,68	Rize	Fındıklı	Fındıklı	0,58
Elazığ	Elazığ	Hankendi	0,38	Rize	Güneysu	Güneysu	0,66
Elazığ	Elazığ	İçme	0,56	Rize	Hemşin	Hemşin	0,66
Elazığ	Elazığ	Mollakendi	0,75	Rize	İkizdere	İkizdere	0,69
Elazığ	Ağın	Ağın	0,52	Rize	Hemşin	Güneyce	0,59
Elazığ	Alacakaya	Alacakaya	0,70	Rize	İyidere	İyidere	0,52
Elazığ	Arıcak	Arıcak	1,23	Rize	Kalkandere	Kalkandere	0,57
Elazığ	Arıcak	Bukardı	1,39	Rize	Kalkandere	Yolbaşı	0,64
Elazığ	Arıcak	Erimli	0,73	Rize	Pazar	Pazar	0,53
Elazığ	Arıcak	Üçöcek	1,14	Sakarya	Sakarya	Adapazarı(Merkez)	0,64
Elazığ	Baskil	Baskil	0,62	Sakarya	Sakarya	Arifiye	0,55
Elazığ	Karakoçan	Karakoçan	0,79	Sakarya	Sakarya	Bekirpaşa	0,41
Elazığ	Karakoçan	Sarıcan	0,85	Sakarya	Sakarya	Erenler	0,63
Elazığ	Keban	Keban	0,63	Sakarya	Sakarya	Güneşler	0,54
Elazığ	Kovancılar	Kovancılar	0,78	Sakarya	Sakarya	Hanlı	1,08
Elazığ	Kovancılar	Çakırkaş	0,67	Sakarya	Sakarya	Kazımpaşa	0,45
Elazığ	Kovancılar	Yarımca	0,59	Sakarya	Sakarya	Nehirkent	0,46
Elazığ	Maden	Maden	0,66	Sakarya	Sakarya	Serdivan	0,59
Elazığ	Maden	Gezin	0,55	Sakarya	Sakarya	Yazlık	0,48
Elazığ	Palu	Palu	0,83	Sakarya	Sakarya	Çaybaşıyeniköy	0,38
Elazığ	Palu	Baltaşı	0,57	Sakarya	Ferizli	Ferizli	0,78
Elazığ	Palu	Beyhan	0,91	Sakarya	Ferizli	Gölkent	0,59
Elazığ	Sivrice	Sivrice	0,57	Sakarya	Ferizli	Sinanoğlu	0,43
Erzincan	Erzincan	Erzincan	0,63	Sakarya	Söğütlü	Söğütlü	0,65
Erzincan	Erzincan	Akyazı	0,64	Sakarya	Akyazı	Akyazı	0,57
Erzincan	Erzincan	Bahçeliköy	0,47	Sakarya	Akyazı	Altındere	0,46
Erzincan	Erzincan	Çukurkuyu	0,49	Sakarya	Akyazı	Gücükçek	0,39
Erzincan	Erzincan	Demirkent	0,39	Sakarya	Akyazı	Kuzuluk	0,56
Erzincan	Erzincan	Geçit	0,59	Sakarya	Akyazı	Dokurcun	0,43
Erzincan	Erzincan	Kavakyolu	0,59	Sakarya	Geyve	Geyve	0,75
Erzincan	Erzincan	Mollaköy	0,60	Sakarya	Geyve	Alifuatpaşa	0,49
Erzincan	Erzincan	Ulalar	0,74	Sakarya	Hendek	Hendek	0,53
Erzincan	Erzincan	Yalnozbag	0,49	Sakarya	Hendek	Çamlıca	0,54
Erzincan	Erzincan	Yaylabası	0,45	Sakarya	Hendek	Yeşilyurt	0,39
Erzincan	Erzincan	Yoğurtlu	0,85	Sakarya	Karapürçek	Karapürçek	0,48
Erzincan	Erzincan	Çağlayan	0,52	Sakarya	Karasu	Karasu	0,57
Erzincan	Erzincan	Uluköy	0,51	Sakarya	Karasu	Darıçayırı	0,45
Erzincan	Erzincan	Dörtler	0,48	Sakarya	Karasu	Kurudere	0,40
Erzincan	Erzincan	Çayirli	0,40	Sakarya	Karasu	Limandere	0,54
Erzincan	İliç	İliç	0,57	Sakarya	Karasu	Yuvaldere	0,53
Erzincan	Kemah	Kemah	0,86	Sakarya	Kaynarca	Kaynarca	0,68
Erzincan	Kemaliye	Kemaliye	0,60	Sakarya	Kocaeli	Kocaeli	0,49
Erzincan	Otlukbeli	Otlukbeli	0,43	Sakarya	Kocaeli	Lahna (Ortaköy)	0,43
Erzincan	Refahiye	Refahiye	0,73	Sakarya	Pamukova	Pamukova	0,53
Erzincan	Tercan	Tercan	0,61	Sakarya	Sapanca	Sapanca	0,58
Erzincan	Tercan	Altunkent	0,60	Sakarya	Sapanca	Kırkpınar	0,85
Erzincan	Tercan	Çadirkaya	0,54	Sakarya	Sapanca	Kurtköy	0,51
Erzincan	Tercan	Mercan	0,55	Sakarya	Taraklı	Taraklı	0,50
Erzincan	Üzümlü	Üzümlü	0,45	Samsun	Taraklı	Atakum	0,73
Erzincan	Üzümlü	Altınbaşak	0,48	Samsun	Taraklı	Canik	0,63
Erzincan	Üzümlü	Bayırbağ	0,52	Samsun	Taraklı	Gazi	0,68
Erzincan	Üzümlü	Karakaya	0,61	Samsun	Taraklı	İlkadım	0,63
Erzurum	Üzümlü	Dadaşkent	0,58	Samsun	Taraklı	Atakent	0,61
Erzurum	Üzümlü	Kazımkarabekir	0,49	Samsun	Taraklı	Kurupelit	0,62
Erzurum	Üzümlü	Yakutiye	0,64	Samsun	Taraklı	Yeşilkent	0,43
Erzurum	Üzümlü	Yenişehir	0,54	Samsun	Taraklı	Taflan	0,45
Erzurum	Üzümlü	Dadaşköy	0,38	Samsun	Taraklı	Altınkum	0,58
Erzurum	Üzümlü	Dumlu	0,73	Samsun	Taraklı	Çatalçam	0,48
Erzurum	Aşkale	Aşkale	0,55	Samsun	Alaçam	Alaçam	0,51
Erzurum	Aşkale	Yeniköy	0,42	Samsun	Asarcık	Asarcık	0,52
Erzurum	Aşkale	Kandilli	1,05	Samsun	Ayvacık	Ayvacık	0,67
Erzurum	Çat	Çat	0,72	Samsun	Bafra	Bafra	0,55
Erzurum	Çat	Yavi	0,56	Samsun	Bafra	Çetinkaya	0,43
Erzurum	Hinis	Hinis	0,78	Samsun	Bafra	Doğanca	0,70
Erzurum	Hinis	Haliçavus	0,87	Samsun	Bafra	İkizpınar	0,61
Erzurum	Horasan	Horasan	0,62	Samsun	Bafra	Kolay	0,55
Erzurum	İlica	İlica	0,84	Samsun	Çarşamba	Çarşamba	0,51
Erzurum	İspir	İspir	0,77	Samsun	Pazar	Hürriyet	0,78
Erzurum	İspir	Madenköprübaşı	0,57	Samsun	Perşembe	Dikbiyik	0,67
Erzurum	İspir	Çamlıkaya	0,81	Samsun	Cuma	Ağcağüney	0,60
Erzurum	Karaçoban	Karaçoban	1,32	Samsun	Cumartesi	Çınarlık	0,42
Erzurum	Karaçoban	Kopal	1,85	Samsun	Havza	Havza	0,52
Erzurum	Karayayı	Karayayı	1,37	Samsun	Havza	Bekdiğın	0,60
Erzurum	Köprüköy	Köprüköy	0,40	Samsun	Havza	İlica	0,59
Erzurum	Köprüköy	Yağan	0,68	Samsun	Kavak	Kavak	0,58
Erzurum	Narman	Narman	0,66	Samsun	Ladik	Ladik	0,51
Erzurum	Narman	Şekerli	0,52	Samsun	Ondokuzmayıs	Ondokuzmayıs	0,51
Erzurum	Oltu	Oltu	0,55	Samsun	Ondokuzmayıs	Dereköy	0,43
Erzurum	Olur	Olur	0,51	Samsun	Ondokuzmayıs	Yörükler	0,46
Erzurum	Pasinler (Hasankale)	Pasinler (Hasankale)	0,57	Samsun	Salıpazarı	Salıpazarı	0,53
Erzurum	Pasinler (Hasankale)	Alvar	0,46	Samsun	Tekkeköy	Tekkeköy	0,50
Erzurum	Pazaryolu	Pazaryolu	0,50	Samsun	Tekkeköy	Asağınçinik	0,42

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Erzurum	Şenkaya	Şenkaya	0,48	Samsun	Tekkeköy	Büyüklü	0,67
Erzurum	Şenkaya	Paşalı	0,93	Samsun	Tekkeköy	Kutlukent	0,76
Erzurum	Tekman	Tekman	1,55	Samsun	Terme	Terme	0,49
Erzurum	Tortum	Tortum	0,63	Samsun	Terme	Ambartepe	0,74
Erzurum	Tortum	Şenyurt	0,47	Samsun	Terme	Bazlamaç	0,57
Erzurum	Tortum	Bağbaşı	0,50	Samsun	Terme	Evcı	0,48
Erzurum	Tortum	Pehlivanlı	0,53	Samsun	Terme	Gölyazı	0,82
Erzurum	Tortum	Serdarlı	0,68	Samsun	Terme	Hüseyinmescit	0,65
Erzurum	Uzundere	Uzundere	0,44	Samsun	Terme	Kocaman	0,60
Eskişehir	Uzundere	Odunpazarı	0,68	Samsun	Terme	Kozluk	0,53
Eskişehir	Uzundere	Tepebaşı	0,61	Samsun	Terme	Sakarlı	0,52
Eskişehir	Uzundere	Çukurhisar	0,44	Samsun	Terme	Söğütlü	0,59
Eskişehir	Uzundere	Gündüzler	0,50	Samsun	Veziroğlu	Veziroğlu	0,51
Eskişehir	Uzundere	Muttalıp	0,50	Samsun	Veziroğlu	Narlısaray	0,54
Eskişehir	Alpu	Alpu	0,55	Samsun	Veziroğlu	Göl	0,53
Eskişehir	Alpu	Bozan	0,51	Samsun	Yakakent	Yakakent	0,48
Eskişehir	Alpu	Osmaniye	0,62	Siirt	Siirt	Siirt	0,88
Eskişehir	Beylikova	Beylikova	0,49	Siirt	Siirt	Gökçebağ	0,83
Eskişehir	Çifteler	Çifteler	0,52	Siirt	Aydınlı	Aydınlı	0,74
Eskişehir	Günyüzü	Günyüzü	0,51	Siirt	Baykan	Baykan	0,85
Eskişehir	Günyüzü	Gümüşkonak	0,55	Siirt	Baykan	Atabağı	1,24
Eskişehir	Günyüzü	Yakakent	0,48	Siirt	Baykan	Ziyaret	1,03
Eskişehir	Han	Han	0,55	Siirt	Eruh	Eruh	0,98
Eskişehir	İnönü	İnönü	0,58	Siirt	Kurtalan	Kurtalan	0,89
Eskişehir	Mahmudiye	Mahmudiye	0,51	Siirt	Kurtalan	Kayabağlar	1,05
Eskişehir	Mihalgazi	Mihalgazi	0,68	Siirt	Kurtalan	Gözpınar	0,89
Eskişehir	Mihalgazi	Alpagut	0,47	Siirt	Pervari	Pervari	1,12
Eskişehir	Mihalgazi	Sakarıllıca	0,67	Siirt	Pervari	Beğendik	1,88
Eskişehir	Mihalıççık	Mihalıççık	0,53	Siirt	Sirvan	Sirvan	1,64
Eskişehir	Mihalıççık	Dinek	0,65	Sinop	Sinop	Sinop	0,71
Eskişehir	Mihalıççık	Yunusmire	0,68	Sinop	Ayancık	Ayancık	0,67
Eskişehir	Sarıcakaya	Sarıcakaya	0,52	Sinop	Boyabat	Boyabat	0,54
Eskişehir	Sarıcakaya	Laçın	0,47	Sinop	Dikmen	Dikmen	0,81
Eskişehir	Seyitgazi	Seyitgazi	0,50	Sinop	Durağan	Durağan	0,70
Eskişehir	Seyitgazi	Doğançayır	0,52	Sinop	Erfelek	Erfelek	1,02
Eskişehir	Sarıcakaya	Kırka	0,55	Sinop	Gerze	Gerze	0,59
Eskişehir	Sivrihisar	Sivrihisar	0,56	Sinop	Gerze	Yenikent	0,59
Eskişehir	Sivrihisar	Dümrek	0,56	Sinop	Saraydüzü	Saraydüzü	0,54
Eskişehir	Sivrihisar	Nasrettinhoca	0,59	Sinop	Türkeli	Türkeli	0,70
Eskişehir	Sivrihisar	Kaymaz	0,56	Sinop	Türkeli	Güzelkent	0,53
Gaziantep	Şahinbey	Şahinbey	0,67	Sivas	Sivas	Sivas	0,54
Gaziantep	Şahinbey	Büyükşahinbey	0,58	Sivas	Sivas	Gümüşdere	0,90
Gaziantep	Şahinbey	Burç	0,55	Sivas	Sivas	Kurtlapa	1,02
Gaziantep	Şahinbey	Cevizli	0,57	Sivas	Sivas	Yakupoğlu	1,43
Gaziantep	Şehitkamil	Şehitkamil	0,63	Sivas	Sivas	Yıldız	0,91
Gaziantep	Şehitkamil	Aktoprak	0,44	Sivas	Akıncılar	Akıncılar	0,57
Gaziantep	Şehitkamil	Arılı	0,57	Sivas	Altınyayla	Altınyayla	0,50
Gaziantep	Araban	Araban	0,59	Sivas	Altınyayla	Deliliyas	0,60
Gaziantep	Araban	Elifköy	0,80	Sivas	Altınyayla	Kale	0,82
Gaziantep	İslahiye	İslahiye	0,57	Sivas	Divriği	Divriği	0,61
Gaziantep	İslahiye	Altınözüm	0,66	Sivas	Doğansar	Doğansar	0,58
Gaziantep	İslahiye	Boğaziçi	0,64	Sivas	Gemerek	Gemerek	0,48
Gaziantep	İslahiye	Yeşilyurt	0,75	Sivas	Gemerek	Çepni	0,49
Gaziantep	İslahiye	Fevzipaşa	0,98	Sivas	Gemerek	Eğerci	0,47
Gaziantep	Karkamış	Karkamış	0,59	Sivas	Gemerek	İnkışla	0,47
Gaziantep	Nizip	Nizip	0,63	Sivas	Gemerek	Sızır	0,33
Gaziantep	Nizip	Kocatepe	0,68	Sivas	Gemerek	Yeniçubuk	0,49
Gaziantep	Nizip	Salkın	0,69	Sivas	Gölova	Gölova	0,46
Gaziantep	Nizip	Sekili	0,72	Sivas	Gürün	Gürün	0,53
Gaziantep	Nizip	Tatlıcak	0,97	Sivas	Gürün	Suçatı	0,44
Gaziantep	Nizip	Uluyatır	0,67	Sivas	Hafik	Hafik	0,85
Gaziantep	Nurdağı	Nurdağı	0,53	Sivas	İmranlı	İmranlı	0,55
Gaziantep	Nurdağı	Sakcağöze	0,75	Sivas	Kangal	Kangal	0,50
Gaziantep	Nurdağı	Satırhüyük	0,92	Sivas	Kangal	Havuz	0,56
Gaziantep	Oğuzeli	Oğuzeli	0,72	Sivas	Kangal	Alacahan	0,46
Gaziantep	Oğuzeli	Yeşildere	0,64	Sivas	Kangal	Çetinkaya	0,56
Gaziantep	Yavuzeli	Yavuzeli	0,61	Sivas	Koyulhisar	Koyulhisar	0,51
Giresun	Giresun	Giresun	0,66	Sivas	Suşehri	Suşehri	0,58
Giresun	Giresun	Çaldağ	0,75	Sivas	Suşehri	Çataloluk	0,58
Giresun	Giresun	İnisdibi	0,72	Sivas	Şarkışla	Şarkışla	0,56
Giresun	Giresun	Duroğlu	0,79	Sivas	Şarkışla	Cemel	0,58
Giresun	Alucra	Alucra	0,68	Sivas	Şarkışla	Gürçayır	0,45
Giresun	Bulancağ	Bulancağ	0,59	Sivas	Şarkışla	Kızılcağışla	0,49
Giresun	Bulancağ	Kovanlık	0,81	Sivas	Şarkışla	Akçakışla	0,43
Giresun	Bulancağ	Aydındere	1,01	Sivas	Ulas	Ulas	0,85
Giresun	Çamoluk	Çamoluk	0,84	Sivas	Ulas	Baharözü	0,56
Giresun	Çamoluk	Yenice	0,85	Sivas	Ulas	Yenikarahisar	0,68
Giresun	Çanakçı	Çanakçı	0,51	Sivas	Yıldızeli	Yıldızeli	0,65
Giresun	Çanakçı	Karabörk	0,79	Sivas	Yıldızeli	Kavak	0,63
Giresun	Derele	Derele	0,61	Sivas	Yıldızeli	Kümbet	1,26
Giresun	Derele	Yavuzkema	0,96	Sivas	Yıldızeli	Güneykaya	0,91
Giresun	Doğankent	Doğankent	0,48	Sivas	Yıldızeli	Kalın	0,66
Giresun	Espiye	Espiye	0,60	Sivas	Yıldızeli	Yavuz	0,57
Giresun	Espiye	Soğukpınar	1,01	Sivas	Yıldızeli	Şeyhallil	0,64
Giresun	Eynezil	Eynezil	0,52	Sivas	Zara	Zara	0,50
Giresun	Eynezil	Ören	0,49	Sivas	Zara	Şerefiye	0,62
Giresun	Görele	Görele	0,58	Tekirdağ	Tekirdağ	Tekirdağ	0,65
Giresun	Görele	Aydınlı	0,80	Tekirdağ	Tekirdağ	Banarlı	0,66
Giresun	Görele	Çavuşlu	0,46	Tekirdağ	Tekirdağ	Karacaklavuz	0,47
Giresun	Görele	Kırıklı	0,83	Tekirdağ	Tekirdağ	Barbaros	0,66
Giresun	Görele	Köprübaşı	0,84	Tekirdağ	Tekirdağ	Kumbağ	0,61

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Giresun	Güce	Güce	0,64	Tekirdağ	Çerkezköy	Çerkezköy	0,68
Giresun	Kesap	Kesap	0,56	Tekirdağ	Çerkezköy	Kapaklı	0,62
Giresun	Kesap	Karabulduk	0,89	Tekirdağ	Çerkezköy	Karaağaç	0,54
Giresun	Piraziz	Piraziz	0,53	Tekirdağ	Çerkezköy	Kızılınar	0,53
Giresun	Piraziz	Bozat	0,80	Tekirdağ	Çerkezköy	Veliköy	0,50
Giresun	Şebinkarahisar	Şebinkarahisar	0,62	Tekirdağ	Çorlu	Çorlu	0,67
Giresun	Tirebolu	Tirebolu	0,54	Tekirdağ	Çorlu	Marmaracık	0,59
Giresun	Yağlıdere	Yağlıdere	0,66	Tekirdağ	Çorlu	Misinli	0,59
Giresun	Yağlıdere	Üçtepe	0,85	Tekirdağ	Çorlu	Ulaş	0,73
Gümüşhane	Gümüşhane	Gümüşhane	0,62	Tekirdağ	Çorlu	Velimeşe	0,51
Gümüşhane	Gümüşhane	Tekke	0,47	Tekirdağ	Çorlu	Yenice	0,67
Gümüşhane	Gümüşhane	Arzular	0,61	Tekirdağ	Hayrabolu	Hayrabolu	0,58
Gümüşhane	Kelkit	Kelkit	0,55	Tekirdağ	Hayrabolu	Çerkezmusellim	0,56
Gümüşhane	Kelkit	Deredolu	0,75	Tekirdağ	Hayrabolu	Şalgamlı	0,65
Gümüşhane	Kelkit	Gümüşgöze	0,60	Tekirdağ	Malkara	Malkara	0,60
Gümüşhane	Kelkit	Kas	0,55	Tekirdağ	Malkara	Balabancık	0,55
Gümüşhane	Kelkit	Öbektaş	0,53	Tekirdağ	Malkara	Sağlantaş	0,52
Gümüşhane	Kelkit	Söğütü	0,51	Tekirdağ	Malkara	Kozyörük	0,59
Gümüşhane	Kelkit	Ünlüpınar	0,47	Tekirdağ	Marmaraeğlisi	Marmaraeğlisi	0,78
Gümüşhane	Köse	Köse	0,51	Tekirdağ	Marmaraeğlisi	Sultanköy	0,58
Gümüşhane	Köse	Salyazı	0,45	Tekirdağ	Marmaraeğlisi	Yeniçiftlik	0,68
Gümüşhane	Kürtün	Kürtün	0,65	Tekirdağ	Muratlı	Muratlı	0,61
Gümüşhane	Kürtün	Özkürtün	0,82	Tekirdağ	Saray	Saray	0,64
Gümüşhane	Siran	Siran	0,63	Tekirdağ	Saray	Büyükyoncalı	0,52
Gümüşhane	Siran	Yeşilbük	0,49	Tekirdağ	Saray	Beyazköy	0,61
Gümüşhane	Torul	Torul	0,58	Tekirdağ	Şarköy	Şarköy	0,78
Gümüşhane	Torul	Altınpınar	0,63	Tekirdağ	Şarköy	Mürefte	0,55
Hakkari	Hakkari	Hakkari	0,74	Tekirdağ	Şarköy	Hoşköy	0,51
Hakkari	Hakkari	Durankaya	1,06	Tokat	Tokat	Tokat	0,54
Hakkari	Hakkari	Çukurca	1,20	Tokat	Tokat	Büyükyıldız	0,43
Hakkari	Şemdinli	Şemdinli	1,18	Tokat	Tokat	Çat	0,96
Hakkari	Şemdinli	Derecik	1,89	Tokat	Tokat	Emirseyyit	0,56
Hakkari	Yüksekova	Yüksekova	1,09	Tokat	Tokat	Kemalpaşa	0,43
Hakkari	Yüksekova	Büyükciftlik	1,35	Tokat	Tokat	Güryıldız	0,45
Hakkari	Yüksekova	Esendere	1,19	Tokat	Tokat	Çamlıbel	0,47
Hatay	Antakya	Antakya	0,53	Tokat	Tokat	Akbelen	0,40
Hatay	Antakya	Avsuyu	0,67	Tokat	Tokat	Avlunlar	0,62
Hatay	Antakya	Dursunlu	0,47	Tokat	Tokat	Yağmurlu	0,58
Hatay	Antakya	Küçükdalyan	0,56	Tokat	Almus	Almus	0,59
Hatay	Antakya	Masuklu	0,42	Tokat	Almus	Akarçay	0,70
Hatay	Antakya	Narlıca	0,39	Tokat	Almus	Ataköy	0,70
Hatay	Antakya	Harbiye	0,41	Tokat	Almus	Bağtaşı	0,67
Hatay	Antakya	Gümüşgöze	0,56	Tokat	Almus	Cihet	0,63
Hatay	Antakya	Yeşilpınar	0,42	Tokat	Almus	Çevreli	0,69
Hatay	Antakya	Çekmece	0,40	Tokat	Almus	Dikili	0,83
Hatay	Antakya	Ekinci	0,47	Tokat	Almus	Göğeli	0,63
Hatay	Antakya	Güzelburç	0,73	Tokat	Almus	Görümlü	0,64
Hatay	Antakya	Karlısu	0,44	Tokat	Almus	Kınık	0,76
Hatay	Antakya	Kuzeytepe	0,37	Tokat	Almus	Ormandibi	0,62
Hatay	Antakya	Odabaşı	0,40	Tokat	Artova	Artova	0,71
Hatay	Antakya	Subaşı	0,36	Tokat	Artova	Çelikli	0,51
Hatay	Antakya	Toygarlı	0,56	Tokat	Başçiftlik	Başçiftlik	0,40
Hatay	Antakya	Turuçlu	0,43	Tokat	Başçiftlik	Karacaören	0,61
Hatay	Antakya	Serinyol	0,54	Tokat	Başçiftlik	Hatıplı	0,43
Hatay	Antakya	Karaali	0,45	Tokat	Erbaa	Erbaa	0,55
Hatay	Antakya	Ovakent	1,17	Tokat	Erbaa	Akça	0,56
Hatay	Antakya	Senköy	0,52	Tokat	Erbaa	Değirmenli	0,63
Hatay	Altınözü	Altınözü	0,57	Tokat	Erbaa	Koçak	0,49
Hatay	Altınözü	Altınkaya	0,41	Tokat	Erbaa	Tanoba	0,57
Hatay	Altınözü	Hacıpaşa	0,82	Tokat	Erbaa	Karayaka	0,58
Hatay	Altınözü	Yığıtyolu	0,69	Tokat	Erbaa	Gököl	1,13
Hatay	Belen	Belen	0,56	Tokat	Erbaa	Üzümlü	0,65
Hatay	Dörtyol	Dörtyol	0,48	Tokat	Niksar	Niksar	0,57
Hatay	Dörtyol	Altınçağ	0,40	Tokat	Niksar	Günebakan	0,59
Hatay	Dörtyol	Karakese	0,41	Tokat	Niksar	Kuyucak	0,54
Hatay	Dörtyol	Kuzuculu	0,41	Tokat	Niksar	Serenli	0,42
Hatay	Dörtyol	Yeni yurt	0,42	Tokat	Niksar	Yazıcık	0,45
Hatay	Dörtyol	Yeşilköy	0,38	Tokat	Niksar	Yolkonak	0,82
Hatay	Dörtyol	Yakacık (Payas)	0,44	Tokat	Niksar	Özalan	0,61
Hatay	Erzin	Erzin	0,54	Tokat	Niksar	Gökçeli	0,40
Hatay	Hassa	Hassa	0,46	Tokat	Niksar	Gürçesme	0,51
Hatay	Hassa	Akbez	0,53	Tokat	Pazar	Pazar	0,43
Hatay	Hassa	Ardıçlı	0,49	Tokat	Pazartesi	Dereköy	0,46
Hatay	Hassa	Söğüt	0,52	Tokat	Salı	Üzümlören	0,46
Hatay	Hassa	Aktepe	0,44	Tokat	Reşadiye	Reşadiye	0,68
Hatay	Hassa	Küreci	0,75	Tokat	Reşadiye	Baydarlı	0,57
Hatay	İskenderun	İskenderun	0,55	Tokat	Reşadiye	Büşürüm	0,59
Hatay	İskenderun	Azganlık	0,63	Tokat	Reşadiye	Çevrecik	0,91
Hatay	İskenderun	Bekbebe	0,42	Tokat	Reşadiye	Cimitekke	0,62
Hatay	İskenderun	Denizciler	0,48	Tokat	Reşadiye	Demircil	0,57
Hatay	İskenderun	Karaağaç	0,45	Tokat	Reşadiye	Hasanşeyh	0,52
Hatay	İskenderun	Karayılan	0,88	Tokat	Reşadiye	Kızılcaören	0,43
Hatay	İskenderun	Nardüzü	0,40	Tokat	Reşadiye	Kuzbağı	0,52
Hatay	İskenderun	Sarıseki	0,47	Tokat	Reşadiye	Nebişeyh	0,80
Hatay	İskenderun	Arsuz	0,63	Tokat	Reşadiye	Soğukpınar	0,71
Hatay	İskenderun	Akçalı	0,53	Tokat	Reşadiye	Yolüstü	0,73
Hatay	İskenderun	Gökmeşan	0,47	Tokat	Reşadiye	Bereketli	0,40
Hatay	İskenderun	Gözcüler	0,51	Tokat	Reşadiye	Bozcalı	0,62
Hatay	İskenderun	Madenli	0,53	Tokat	Sulusaray	Sulusaray	0,40
Hatay	İskenderun	Üçgüllük	0,54	Tokat	Sulusaray	Dutluca	0,73
Hatay	Kırıkhan	Kırıkhan	0,59	Tokat	Turhal	Turhal	0,47

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Hatay	Kırıkhan	Kurtuluşoğuksu	0,45	Tokat	Turhal	Çaylı	0,85
Hatay	Kumlu	Kumlu	0,67	Tokat	Turhal	Şenyurt	0,50
Hatay	Reyhaneli	Reyhaneli	0,58	Tokat	Turhal	Ulutepe	0,54
Hatay	Samandağ	Samandağ	0,45	Tokat	Turhal	Yazitepe	0,48
Hatay	Samandağ	Aknehir	0,60	Tokat	Turhal	Yenisu	0,66
Hatay	Samandağ	Koyunoğlu	0,50	Tokat	Turhal	Kat	0,59
Hatay	Samandağ	Kuşalanı	0,80	Tokat	Yeşilyurt	Yeşilyurt	0,58
Hatay	Samandağ	Mağracık	0,48	Tokat	Yeşilyurt	Çıkırık	0,79
Hatay	Samandağ	Mızraklı	0,53	Tokat	Yeşilyurt	Kuşçu	0,69
Hatay	Samandağ	Sutasi	0,76	Tokat	Zile	Zile	0,47
Hatay	Samandağ	Tekebaşı	0,59	Tokat	Zile	Yıldıztepe	0,61
Hatay	Samandağ	Değirmenbaşı	0,40	Tokat	Zile	Evrenköy	0,92
Hatay	Samandağ	Tavla	0,58	Tokat	Zile	Güzelbeyli	0,47
Hatay	Samandağ	Tomruksuyu	0,43	Tokat	Zile	Yalın yazı	0,66
Hatay	Samandağ	Uzunbağ	0,47	Trabzon	Trabzon	Trabzon	0,72
Hatay	Samandağ	Yaylıca	0,43	Trabzon	Trabzon	Akyazı	0,43
Hatay	Yayladagi	Yayladağı	0,66	Trabzon	Trabzon	Çukurçayır	0,46
Hatay	Yayladagi	Kıslak	0,58	Trabzon	Trabzon	Gürbulak	0,70
Hatay	Yayladagi	Yeditepe	0,55	Trabzon	Trabzon	Pelitli	0,59
Hatay	Yayladagi	Karaköse	0,62	Trabzon	Trabzon	Yalıncağ	0,51
Isparta	Isparta	Isparta	0,69	Trabzon	Trabzon	Yeşilova	0,66
Isparta	Isparta	Büyükökçeli	0,49	Trabzon	Trabzon	Çağlayan	0,67
Isparta	Isparta	Kuleönü	0,62	Trabzon	Trabzon	Akoluk	0,70
Isparta	Isparta	Sav	0,43	Trabzon	Akçaabat	Akçaabat	0,60
Isparta	Aksu	Aksu	0,56	Trabzon	Akçaabat	Adacık	0,84
Isparta	Aksu	Yakaafşar	0,65	Trabzon	Akçaabat	Akçakale	0,58
Isparta	Atabey	Atabey	0,59	Trabzon	Akçaabat	Akpınar	0,74
Isparta	Atabey	İslamköy	0,91	Trabzon	Akçaabat	Darıca	0,53
Isparta	Eğirdir	Eğirdir	0,69	Trabzon	Akçaabat	Doğanköy	0,77
Isparta	Eğirdir	Gökçeöyük	0,50	Trabzon	Akçaabat	Dört yol	0,83
Isparta	Eğirdir	Pazarköy	0,58	Trabzon	Akçaabat	İşıklar	0,60
Isparta	Eğirdir	Sarıdış	0,43	Trabzon	Akçaabat	Kavaklı	0,51
Isparta	Eğirdir	Barla	0,56	Trabzon	Akçaabat	Mersin	0,72
Isparta	Gelendost	Gelendost	0,65	Trabzon	Akçaabat	Söğütü	0,68
Isparta	Gelendost	Bağilli	0,49	Trabzon	Akçaabat	Sınık	0,72
Isparta	Gelendost	Yaka	0,57	Trabzon	Akçaabat	Yıldızlı	0,50
Isparta	Gönen	Gönen	0,69	Trabzon	Akçaabat	Derecik	0,64
Isparta	Gönen	Güneykent	0,68	Trabzon	Akçaabat	Akçaköy	0,72
Isparta	Keçiborlu	Keçiborlu	0,59	Trabzon	Araklı	Araklı	0,55
Isparta	Keçiborlu	Aydoğmuş	0,59	Trabzon	Araklı	Yeşilyurt	0,85
Isparta	Keçiborlu	Kılıç	0,46	Trabzon	Araklı	Çankaya	1,06
Isparta	Keçiborlu	Senir	0,49	Trabzon	Araklı	Erenler	0,66
Isparta	Senirkent	Senirkent	0,55	Trabzon	Arşın	Arşın	0,52
Isparta	Senirkent	Büyükkabaca	0,43	Trabzon	Arşın	Çatak	0,83
Isparta	Senirkent	Ulubey	0,65	Trabzon	Arşın	Fındıklı	0,88
Isparta	Senirkent	Yassıören	0,48	Trabzon	Arşın	Yeşilyalı	0,48
Isparta	Sütçüler	Sütçüler	0,58	Trabzon	Beşikdüzü	Beşikdüzü	0,59
Isparta	Sütçüler	Ayvalıpınar	0,58	Trabzon	Beşikdüzü	Türkelili	0,42
Isparta	Sütçüler	Kasımlar	0,63	Trabzon	Beşikdüzü	Yeşilköy	0,74
Isparta	Sütçüler	Kesme	0,50	Trabzon	Çarşibaşı	Çarşibaşı	0,54
Isparta	Sarkıkaraağaç	Sarkıkaraağaç	0,56	Trabzon	Çaykara	Çaykara	0,52
Isparta	Sarkıkaraağaç	Çarıkaraağaç	0,51	Trabzon	Çaykara	Ataköy	0,62
Isparta	Sarkıkaraağaç	Çiçekpınar	0,45	Trabzon	Çaykara	Karaçam	0,49
Isparta	Sarkıkaraağaç	Göksöğüt	0,58	Trabzon	Çaykara	Uzungöl	0,47
Isparta	Uluborlu	Uluborlu	0,62	Trabzon	Çaykara	Taşkıran	0,72
Isparta	Yalvaç	Yalvaç	0,63	Trabzon	Dernekpazarı	Dernekpazarı	0,49
Isparta	Yalvaç	Höyükülü	0,50	Trabzon	Düzköy	Düzköy	0,63
Isparta	Yalvaç	Körküler	0,46	Trabzon	Düzköy	Aykut	0,75
Isparta	Yalvaç	Özbat	0,65	Trabzon	Düzköy	Çalköy	0,69
Isparta	Yalvaç	Özgüney	0,74	Trabzon	Düzköy	Çayırbağı	0,63
Isparta	Yalvaç	Sütlü	0,57	Trabzon	Hayrat	Hayrat	0,73
Isparta	Yalvaç	Tokmacık	0,66	Trabzon	Hayrat	Balaban	0,60
Isparta	Yalvaç	Bağkonak	0,42	Trabzon	Hayrat	Gülderen	0,72
Isparta	Yalvaç	Çetince	0,49	Trabzon	Köprübaşı	Köprübaşı	0,68
Isparta	Yalvaç	Dedeçam	0,49	Trabzon	Köprübaşı	Beşkoy	0,81
Isparta	Yalvaç	Kozluçay	0,54	Trabzon	Maçka	Maçka	0,72
Isparta	Yalvaç	Kuyucak	0,49	Trabzon	Maçka	Şahinkaya	0,79
Isparta	Yalvaç	Kumdanlı	0,60	Trabzon	Maçka	Esiröğlü	0,46
Isparta	Yalvaç	Yukarıkaşıkara	0,56	Trabzon	Of	Of	0,61
Isparta	Yenişarbademli	Yenişarbademli	0,48	Trabzon	Of	Balıca	0,78
Mersin	Akdeniz	Akdeniz	0,64	Trabzon	Of	Bölümlü	0,53
Mersin	Toroslar	Toroslar	0,59	Trabzon	Of	Cumapazarı	0,54
Mersin	Yenişehir	Yenişehir	0,69	Trabzon	Of	Eskipazar	0,56
Mersin	Arpaçsakarlar	Arpaçsakarlar	0,48	Trabzon	Of	Gürpınar	0,44
Mersin	Çiftlikköy	Çiftlikköy	0,51	Trabzon	Of	Kıyıcık	0,50
Mersin	Davulpepe	Davulpepe	0,66	Trabzon	Of	Uğurlu	0,53
Mersin	Değirmençay	Değirmençay	0,46	Trabzon	Sürmene	Sürmene	0,51
Mersin	Dikilitaş	Dikilitaş	0,52	Trabzon	Sürmene	Çamburnu	0,48
Mersin	Dorukkent	Dorukkent	0,44	Trabzon	Sürmene	Ormanseven	0,77
Mersin	Güzelyayla	Güzelyayla	0,45	Trabzon	Sürmene	Yeniay	0,48
Mersin	Kuyuluk	Kuyuluk	0,44	Trabzon	Sürmene	Oylum	0,84
Mersin	Mezitli	Mezitli	0,68	Trabzon	Salpazarı	Salpazarı	0,61
Mersin	Tece	Tece	0,59	Trabzon	Salpazarı	Geyikli	0,57
Mersin	Yalınayak	Yalınayak	0,46	Trabzon	Tonya	Tonya	0,55
Mersin	Yenitaşkent	Yenitaşkent	0,63	Trabzon	Tonya	İskenderli	0,69
Mersin	Bahçeli	Bahçeli	0,46	Trabzon	Vakfikebir	Vakfikebir	0,69
Mersin	Arsınlıköy	Arsınlıköy	0,39	Trabzon	Vakfikebir	Yalıköy	0,67
Mersin	Gözne	Gözne	0,49	Trabzon	Yomra	Yomra	0,54
Mersin	Fatih	Fatih	0,49	Trabzon	Yomra	Kasüstü	0,48
Mersin	Soğucak	Soğucak	0,54	Trabzon	Yomra	Oymaltepe	0,60
Mersin	Kazanlı	Kazanlı	0,51	Trabzon	Yomra	Özdil	0,73

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Mersin		Adanalıoğlu	0,77	Tunceli	Tunceli	Tunceli	0,75
Mersin		Karacailıyas	0,50	Tunceli	Çemişgezek	Çemişgezek	0,67
Mersin		Fındıklıpınarı	0,59	Tunceli	Hozat	Hozat	0,86
Mersin		Tepeköy	0,58	Tunceli	Mazgirt	Mazgirt	0,68
Mersin	Anamur	Anamur	0,63	Tunceli	Mazgirt	Akpazar	0,77
Mersin	Anamur	Çarıklar	0,62	Tunceli	Mazgirt	Darıkent	0,59
Mersin	Anamur	Ören	0,65	Tunceli	Nazimiye	Nazimiye	0,78
Mersin	Aydıncık	Aydıncık	0,49	Tunceli	Ovacık	Ovacık	0,91
Mersin	Bozyazı	Bozyazı	0,51	Tunceli	Pertek	Pertek	0,60
Mersin	Bozyazı	Tekeli	0,54	Tunceli	Pülümür	Pülümür	0,99
Mersin	Bozyazı	Tekmen	0,52	Şanlıurfa	Şanlıurfa	Şanlıurfa	0,81
Mersin	Çamliyayla	Çamliyayla	0,57	Şanlıurfa	Şanlıurfa	Karaköprü	0,63
Mersin	Çamliyayla	Sebil	0,50	Şanlıurfa	Şanlıurfa	Konuklu	1,67
Mersin	Erdemli	Erdemli	0,48	Şanlıurfa	Şanlıurfa	Kısa	0,69
Mersin	Erdemli	Esenpınar	0,47	Şanlıurfa	Şanlıurfa	Uğurlu	2,14
Mersin	Erdemli	Kızkalesi	0,73	Şanlıurfa	Akçakale	Akçakale	1,18
Mersin	Erdemli	Kocahasanlı	0,51	Şanlıurfa	Akçakale	Pekmezli	1,95
Mersin	Erdemli	Kumkuyu	0,53	Şanlıurfa	Birecik	Birecik	0,65
Mersin	Erdemli	Limonlu	0,47	Şanlıurfa	Birecik	Ayran	0,76
Mersin	Erdemli	Ayaş	0,56	Şanlıurfa	Birecik	Mezra	1,13
Mersin	Erdemli	Tömük	0,48	Şanlıurfa	Bozova	Bozova	0,88
Mersin	Erdemli	Arpaçbahşiş	0,49	Şanlıurfa	Bozova	Kanlıavşar	1,09
Mersin	Erdemli	Çeşmeli	0,48	Şanlıurfa	Bozova	Yaylak	1,00
Mersin	Erdemli	Kargıpınarı	0,52	Şanlıurfa	Bozova	Yaşlıca	0,74
Mersin	Gülınar	Gülınar	0,57	Şanlıurfa	Ceylanpınar	Ceylanpınar	0,98
Mersin	Gülınar	Köseçobanlı	0,75	Şanlıurfa	Halfeti	Halfeti	0,66
Mersin	Gülınar	Kuşkan	0,50	Şanlıurfa	Halfeti	Argil	0,72
Mersin	Gülınar	Zeyne	0,55	Şanlıurfa	Halfeti	Yukarıgöklü	0,66
Mersin	Gülınar	Büyükeçeli	0,51	Şanlıurfa	Harran	Harran	1,77
Mersin	Mut	Mut	0,52	Şanlıurfa	Hilvan	Hilvan	1,01
Mersin	Mut	Göksu	0,60	Şanlıurfa	Siverek	Siverek	0,90
Mersin	Silifke	Silifke	0,55	Şanlıurfa	Siverek	Kapıkaya	1,93
Mersin	Silifke	Atakent	0,54	Şanlıurfa	Siverek	Gürakar	2,24
Mersin	Silifke	Atayurt	0,52	Şanlıurfa	Suruç	Suruç	1,04
Mersin	Silifke	Narlıkuyu	0,56	Şanlıurfa	Suruç	Onbimisan	1,10
Mersin	Silifke	Uzuncaburç	0,47	Şanlıurfa	Viranşehir	Viranşehir	1,14
Mersin	Silifke	Arkum	0,71	Şanlıurfa	Viranşehir	Eyüpnebi	1,61
Mersin	Silifke	Taşucu	0,65	Uşak	Uşak	Uşak	0,65
Mersin	Silifke	Akdere	0,51	Uşak	Uşak	Bölme	0,57
Mersin	Silifke	Yeşilovacık	0,51	Uşak	Uşak	İlyaslı	0,55
Mersin	Tarsus	Tarsus	0,55	Uşak	Uşak	Güre	0,90
Mersin	Tarsus	Atalar	0,45	Uşak	Banaz	Banaz	0,58
Mersin	Tarsus	Bağcılar	0,62	Uşak	Banaz	Büyükturak	0,45
Mersin	Tarsus	Bahşiş	0,56	Uşak	Banaz	Kızılcasöğüt	0,46
Mersin	Tarsus	Huzurkent	0,69	Uşak	Eşme	Eşme	0,58
Mersin	Tarsus	Yeşiltepe	0,48	Uşak	Eşme	Ahmetler	0,64
Mersin	Tarsus	Gülek	0,45	Uşak	Eşme	Güllü	0,51
Mersin	Tarsus	Yenice	0,51	Uşak	Eşme	Yeleşen	0,70
İstanbul	Adalar	Adalar	0,92	Uşak	Karahalli	Karahalli	0,66
İstanbul	Avcılar	Avcılar	0,76	Uşak	Karahalli	Karbasan	0,68
İstanbul	Bağcılar	Bağcılar	0,81	Uşak	Sivaslı	Sivaslı	0,51
İstanbul	Bahçelievler	Bahçelievler	0,89	Uşak	Sivaslı	Ağaçbeyli	0,50
İstanbul	Bakırköy	Bakırköy	1,07	Uşak	Sivaslı	Pınarbaşı	0,51
İstanbul	Bayrampaşa	Bayrampaşa	0,76	Uşak	Sivaslı	Selçukler	0,43
İstanbul	Besiktas	Beşiktaş	1,12	Uşak	Sivaslı	Tatar	0,43
İstanbul	Beykoz	Beykoz	0,62	Uşak	Sivaslı	Yayalar	0,53
İstanbul	Beykoz	Çavuşbaşı	0,45	Uşak	Ulubey	Ulubey	0,53
İstanbul	Beyoğlu	Beyoğlu	0,76	Uşak	Ulubey	Avgan	0,47
İstanbul	Eminönü	Eminönü	1,29	Uşak	Ulubey	Hasköy	0,60
İstanbul	Esenler	Esenler	0,76	Uşak	Ulubey	Kışla	0,63
İstanbul	Eyüp	Eyüp	0,64	Uşak	Ulubey	Omurca	0,61
İstanbul	Eyüp	Göktürk	0,59	Van	Van	Van	0,84
İstanbul	Fatih	Fatih	0,81	Van	Van	Bostaniçi	1,60
İstanbul	Gaziosmanpaşa	Gaziosmanpaşa	0,78	Van	Van	Erçek	1,12
İstanbul	Gaziosmanpaşa	Arnavutköy	0,53	Van	Bahçesaray	Bahçesaray	1,61
İstanbul	Gaziosmanpaşa	Boğazköy	0,56	Van	Başkale	Başkale	1,34
İstanbul	Gaziosmanpaşa	Bolluca	0,56	Van	Çaldıran	Çaldıran	1,37
İstanbul	Gaziosmanpaşa	Haraççı	0,49	Van	Çatak	Çatak	1,46
İstanbul	Gaziosmanpaşa	Taşoluk	0,54	Van	Edremit	Edremit	0,71
İstanbul	Gaziosmanpaşa	Güngören	0,88	Van	Edremit	Çiçekli	1,16
İstanbul	Kadıköy	Kadıköy	1,13	Van	Erciş	Erciş	0,84
İstanbul	Kağıthane	Kağıthane	0,74	Van	Erciş	Çelebibağı	0,99
İstanbul	Kartal	Kartal	0,76	Van	Erciş	Kocapınar	1,37
İstanbul	Kartal	Samandıra	0,49	Van	Gevaş	Gevaş	0,82
İstanbul	Küçükçekmece	Küçükçekmece	0,79	Van	Gevaş	Uysal	1,20
İstanbul	Maltepe	Maltepe	0,79	Van	Gürpınar	Gürpınar	1,33
İstanbul	Pendik	Pendik	0,67	Van	Muradiye	Muradiye	1,13
İstanbul	Sarıyer	Sarıyer	0,74	Van	Muradiye	Ünseli	0,64
İstanbul	Sarıyer	Bahçeköy	0,63	Van	Özalp	Özalp	1,22
İstanbul	Şişli	Şişli	0,85	Van	Özalp	Sağmal	2,10
İstanbul	Tuzla	Tuzla	0,66	Van	Saray	Saray	1,07
İstanbul	Tuzla	Akırat	0,43	Yozgat	Yozgat	Yozgat	0,55
İstanbul	Tuzla	Orhanlı	0,80	Yozgat	Yozgat	Çadırardıç	0,81
İstanbul	Ümraniye	Ümraniye	0,69	Yozgat	Yozgat	Osmanpaşa	0,48
İstanbul	Ümraniye	Alemdar	0,51	Yozgat	Yozgat	Esenli	0,73
İstanbul	Ümraniye	Çekme	0,55	Yozgat	Akdağmadeni	Akdağmadeni	0,55
İstanbul	Ümraniye	İmerli	0,61	Yozgat	Akdağmadeni	Belekçahan	0,60
İstanbul	Ümraniye	Sarıgazi	0,57	Yozgat	Akdağmadeni	Oluközü	0,44
İstanbul	Ümraniye	Sultançiftliği	0,53	Yozgat	Akdağmadeni	Umutlu	0,75
İstanbul	Ümraniye	Yenidoğan	0,41	Yozgat	Aydıncık	Aydıncık	0,58
İstanbul	Üsküdar	Üsküdar	0,86	Yozgat	Aydıncık	Baydoğan	1,28

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
İstanbul	Zeytinburnu	Zeytinburnu	0,75	Yozgat	Aydıncık	Kazankaya	0,59
İstanbul	Büyükkçekmece	Büyükkçekmece	0,97	Yozgat	Aydıncık	Kösrelik	0,57
İstanbul	Büyükkçekmece	Bahçeşehir	0,80	Yozgat	Aydıncık	Baştürk	0,58
İstanbul	Büyükkçekmece	Esenyurt	0,67	Yozgat	Boğazlıyan	Boğazlıyan	0,62
İstanbul	Büyükkçekmece	Gürpınar	1,06	Yozgat	Boğazlıyan	Çakmak	0,64
İstanbul	Büyükkçekmece	Kavaklı	0,87	Yozgat	Boğazlıyan	Çalaparverdi	0,64
İstanbul	Büyükkçekmece	Kıraç	0,54	Yozgat	Boğazlıyan	Devecipınar	0,55
İstanbul	Büyükkçekmece	Kumburgaz	0,72	Yozgat	Boğazlıyan	Ovakent	0,44
İstanbul	Büyükkçekmece	Mimarşinan	0,75	Yozgat	Boğazlıyan	Özler	0,62
İstanbul	Büyükkçekmece	Tepecik	0,59	Yozgat	Boğazlıyan	Sırçalı	0,55
İstanbul	Büyükkçekmece	Yakuplu	0,72	Yozgat	Boğazlıyan	Uzunlu	0,41
İstanbul	Çatalca	Çatalca	0,61	Yozgat	Boğazlıyan	Yamaçlı	0,43
İstanbul	Çatalca	Binkılıç	0,44	Yozgat	Boğazlıyan	Yenişehir	0,64
İstanbul	Çatalca	Muratbey	0,48	Yozgat	Çandır	Çandır	0,39
İstanbul	Çatalca	Hadımköy	0,78	Yozgat	Çandır	Büyükkışla	0,41
İstanbul	Çatalca	Durusu	0,48	Yozgat	Çayıralan	Çayıralan	0,49
İstanbul	Çatalca	Karacaköy	0,45	Yozgat	Çayıralan	Curalı	0,55
İstanbul	Çatalca	Çiftlik	0,46	Yozgat	Çayıralan	Çokradan	0,69
İstanbul	Silivri	Silivri	0,66	Yozgat	Çayıralan	Evçiler	0,65
İstanbul	Silivri	Celaliye-Kamiloba	0,60	Yozgat	Çayıralan	Konuklar	0,53
İstanbul	Silivri	Çanta	0,56	Yozgat	Çekerek	Çekerek	0,54
İstanbul	Silivri	Değirmenköy	0,50	Yozgat	Çekerek	Acecihüyük	0,47
İstanbul	Silivri	Gümüşyaka	0,61	Yozgat	Çekerek	Bazlambaç	0,55
İstanbul	Silivri	Kavaklı	0,53	Yozgat	Çekerek	Beyyurdu	0,93
İstanbul	Silivri	Ortaköy	0,56	Yozgat	Çekerek	Özükavak	0,85
İstanbul	Silivri	Selimpasha	0,65	Yozgat	Kadışehir	Kadışehir	0,54
İstanbul	Silivri	Büyükkavuşlu	0,48	Yozgat	Kadışehir	Halıköy	0,64
İstanbul	Sultanbeyli	Sultanbeyli	0,61	Yozgat	Saraykent	Saraykent	0,51
İstanbul	Şile	Şile	0,76	Yozgat	Saraykent	Çiçekli	0,75
İstanbul	Şile	Ağva	0,75	Yozgat	Saraykent	Dedefakılı	0,68
İzmir	Balçova	Balçova	0,77	Yozgat	Saraykent	Ozan	0,67
İzmir	Bornova	Bornova	0,73	Yozgat	Sarıkaya	Sarıkaya	0,55
İzmir	Buca	Buca	0,65	Yozgat	Sarıkaya	Babayağmur	0,56
İzmir	Buca	Kaynaklar	0,45	Yozgat	Sarıkaya	Karayakup	0,69
İzmir	Çiğli	Çiğli	0,63	Yozgat	Sarıkaya	Yukarısarıkaya	0,53
İzmir	Çiğli	Şaşallı	0,66	Yozgat	Sorgun	Sorgun	0,53
İzmir	Gaziemir	Gaziemir	0,71	Yozgat	Sorgun	Ahmetfakılı	0,60
İzmir	Gaziemir	Sarıç	0,50	Yozgat	Sorgun	Araplı	0,51
İzmir	Güzelbahçe	Güzelbahçe	0,71	Yozgat	Sorgun	Bahadın	0,54
İzmir	Güzelbahçe	Yelkı	0,52	Yozgat	Sorgun	Belencumafakılı	0,58
İzmir	Karşıyaka	Karşıyaka	0,76	Yozgat	Sorgun	Çiğdemli	0,47
İzmir	Konak	Konak	0,90	Yozgat	Sorgun	Doğankent	0,63
İzmir	Narlıdere	Narlıdere	0,68	Yozgat	Sorgun	Gedikhasanlı	0,59
İzmir	Aliağa	Aliağa	0,69	Yozgat	Sorgun	Karakız	0,77
İzmir	Aliağa	Helvacı	0,52	Yozgat	Sorgun	Gülşehir	0,64
İzmir	Aliağa	Yenişakran	0,57	Yozgat	Sorgun	Eymir	0,42
İzmir	Bayındır	Bayındır	0,57	Yozgat	Şefaattli	Şefaattli	0,50
İzmir	Bayındır	Canlı	0,57	Yozgat	Şefaattli	Kuzayca	0,55
İzmir	Bayındır	Zeytinova	0,66	Yozgat	Şefaattli	Paşaköy	0,54
İzmir	Bayındır	Çirpi	0,89	Yozgat	Şefaattli	Sarıkent	0,47
İzmir	Bergama	Bergama	0,55	Yozgat	Yenifakılı	Yenifakılı	0,50
İzmir	Bergama	Ayaşkent	0,58	Yozgat	Yenifakılı	Bektaşlı	0,66
İzmir	Bergama	Göçbeyli	0,62	Yozgat	Yerköy	Yerköy	0,53
İzmir	Bergama	Bölcek	0,80	Yozgat	Yerköy	Saray	0,48
İzmir	Bergama	Zeytinadağ	0,56	Yozgat	Yerköy	Sekili	0,56
İzmir	Bergama	Yenikent	1,02	Zonguldak	Zonguldak	Zonguldak	0,62
İzmir	Beydağ	Beydağ	0,55	Zonguldak	Zonguldak	Beycuma	0,53
İzmir	Çesme	Çesme	0,87	Zonguldak	Zonguldak	Catalağzı	0,50
İzmir	Çesme	Alaçatı	0,62	Zonguldak	Zonguldak	Elvanpazarcık	0,52
İzmir	Dikili	Dikili	0,62	Zonguldak	Zonguldak	Gelik	0,71
İzmir	Dikili	Çandarlı	0,60	Zonguldak	Zonguldak	Karaman	0,70
İzmir	Foça	Foça	0,92	Zonguldak	Zonguldak	Kilimli	0,55
İzmir	Foça	Bağarası	0,59	Zonguldak	Zonguldak	Kozlu	0,81
İzmir	Foça	Gerenköy	0,65	Zonguldak	Zonguldak	Muşlu	1,43
İzmir	Foça	Yenifoça	0,77	Zonguldak	Zonguldak	Sivrilere	0,75
İzmir	Karaburun	Karaburun	0,79	Zonguldak	Alaplı	Alaplı	0,66
İzmir	Foça	Mordoğan	0,63	Zonguldak	Alaplı	Gümeli	0,58
İzmir	Kemalpaşa	Kemalpaşa	0,55	Zonguldak	Çaycuma	Çaycuma	0,68
İzmir	Kemalpaşa	Armutlu	0,49	Zonguldak	Çaycuma	Filyos (Hisarönü)	0,52
İzmir	Kemalpaşa	Bağyurdu	0,66	Zonguldak	Çaycuma	Karapınar	0,48
İzmir	Kemalpaşa	Ören	0,50	Zonguldak	Çaycuma	Nebioğlu	0,56
İzmir	Kemalpaşa	Ulucak	0,54	Zonguldak	Çaycuma	Perşembe	0,48
İzmir	Kemalpaşa	Yukarıkızılca	0,44	Zonguldak	Çaycuma	Saltukova	0,50
İzmir	Kınık	Kınık	0,46	Zonguldak	Devrek	Devrek	0,73
İzmir	Kınık	Poyracık	0,50	Zonguldak	Devrek	Çaydeğirmeni	0,72
İzmir	Kınık	Yayakent	0,57	Zonguldak	Devrek	Eğerci	0,50
İzmir	Kiraz	Kiraz	0,54	Zonguldak	Devrek	Özbağı	0,48
İzmir	Menderes	Menderes	0,52	Zonguldak	Ereğli	Ereğli	0,69
İzmir	Menderes	Görece	0,62	Zonguldak	Ereğli	Armutçuk	0,58
İzmir	Menderes	Oğlanasası	0,82	Zonguldak	Ereğli	Gökçeler	0,66
İzmir	Menderes	Tekeli	0,77	Zonguldak	Ereğli	Gülüç	0,59
İzmir	Menderes	Değirmendere	0,51	Zonguldak	Ereğli	Güneşli	0,71
İzmir	Menderes	Gümüldür (Gümüssuyu)	0,50	Zonguldak	Ereğli	Ormanlı	0,76
İzmir	Menderes	Özdere	0,66	Zonguldak	Ereğli	Öğberler	0,72
İzmir	Menemen	Menemen	0,57	Zonguldak	Gökçebey	Gökçebey	0,65
İzmir	Menemen	Asarlık	0,67	Zonguldak	Gökçebey	Bakacakkadı	0,61
İzmir	Menemen	Harmandalı	0,41	Zonguldak	Gökçebey	Hacımusa	0,80
İzmir	Menemen	Koyundere	0,51	Aksaray	Aksaray	Aksaray	0,58
İzmir	Menemen	Maltepe	0,95	Aksaray	Aksaray	Aratol	0,57
İzmir	Menemen	Seyrek	0,82	Aksaray	Aksaray	Bağlıkaya	0,69
İzmir	Menemen	Türkelli	0,57	Aksaray	Aksaray	Doğantarla	0,67

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADİ	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADİ	Endeks Değeri
İzmir	Menemen	UluKent	0,68	Aksaray	Aksaray	Hamidiye	0,70
İzmir	Menemen	Emiralem	0,54	Aksaray	Aksaray	Kutlu	0,54
İzmir	Ödemiş	Ödemiş	0,56	Aksaray	Aksaray	Sağlık	0,79
İzmir	Ödemiş	Kayaköy	0,75	Aksaray	Aksaray	Sevinçli	0,69
İzmir	Ödemiş	Zeytinlik	0,69	Aksaray	Aksaray	Topakkaya	0,56
İzmir	Ödemiş	Bademli	0,57	Aksaray	Aksaray	Yuva	0,70
İzmir	Ödemiş	Birgi	0,65	Aksaray	Aksaray	Acıpınar	0,63
İzmir	Ödemiş	Bozdağ	0,61	Aksaray	Aksaray	Altinkaya	0,60
İzmir	Ödemiş	Kaymakçı	0,72	Aksaray	Aksaray	Sarayhan	0,87
İzmir	Ödemiş	Çaylı	0,68	Aksaray	Aksaray	Sultanhanı	0,57
İzmir	Ödemiş	Ovakent	0,72	Aksaray	Aksaray	Taşpınar	0,58
İzmir	Ödemiş	Konaklı	0,63	Aksaray	Aksaray	Akçakent	1,18
İzmir	Seferihisar	Seferihisar	0,64	Aksaray	Aksaray	Armutlu	0,58
İzmir	Seferihisar	Ürkmez	0,61	Aksaray	Aksaray	Helvadere	0,49
İzmir	Seferihisar	Doğanbey-Payanlı	0,67	Aksaray	Aksaray	İncesu	0,59
İzmir	Selçuk	Selçuk	0,60	Aksaray	Aksaray	Karkın	1,28
İzmir	Selçuk	Belevi	0,61	Aksaray	Aksaray	Yeşilova	0,59
İzmir	Tire	Tire	0,55	Aksaray	Aksaray	Uluçişla	0,61
İzmir	Tire	Gökçen	0,58	Aksaray	Aksaray	Yenikent	0,59
İzmir	Torbali	Torbali	0,57	Aksaray	Aksaray	Yeşiltepe	0,63
İzmir	Torbali	Ayrancılar	0,46	Aksaray	Ağaçören	Ağaçören	0,47
İzmir	Torbali	Çaybaşı	0,75	Aksaray	Ağaçören	Camili	0,54
İzmir	Torbali	Karakuyu	0,47	Aksaray	Eskil	Eskil	0,63
İzmir	Torbali	Pancar	0,60	Aksaray	Eskil	Esmekaya	0,51
İzmir	Torbali	Subaşı	0,77	Aksaray	Gülağaç	Gülağaç	0,71
İzmir	Torbali	Yazibaşı	0,48	Aksaray	Gülağaç	Bekarlar	0,74
İzmir	Urla	Urla	0,65	Aksaray	Gülağaç	Demirci	0,56
Kars	Kars	Kars	0,58	Aksaray	Gülağaç	Gülpınar	0,52
Kars	Akyaka	Akyaka	0,61	Aksaray	Gülağaç	Saratlı	0,62
Kars	Arpaçay	Arpaçay	0,68	Aksaray	Gülağaç	Sofular	0,71
Kars	Arpaçay	Koçköyü	0,61	Aksaray	Güzelyurt	Güzelyurt	0,61
Kars	Diğor	Diğor	0,66	Aksaray	Güzelyurt	İhlara	0,55
Kars	Diğor	Dağpınar	0,80	Aksaray	Güzelyurt	İlisu	0,59
Kars	Kağızman	Kağızman	0,68	Aksaray	Güzelyurt	Selime	0,54
Kars	Sarıkamış	Sarıkamış	0,65	Aksaray	Ortaköy	Ortaköy	0,50
Kars	Selim	Selim	0,56	Aksaray	Ortaköy	Bozkır	0,60
Kars	Susuz	Susuz	0,69	Aksaray	Ortaköy	Çiftevi	0,72
Kastamonu	Kastamonu	Kastamonu	0,67	Aksaray	Ortaköy	Devedamı	0,77
Kastamonu	Abana	Abana	0,57	Aksaray	Ortaköy	Harmandalı	0,61
Kastamonu	Ağlı	Ağlı	0,52	Aksaray	Ortaköy	Balcı	0,59
Kastamonu	Araç	Araç	0,62	Aksaray	Ortaköy	Ozancık	0,66
Kastamonu	Azdavay	Azdavay	0,64	Aksaray	Ortaköy	Sarıkaraman	0,51
Kastamonu	Bozkurt	Bozkurt	0,57	Aksaray	Sarıyahşi	Sarıyahşi	0,38
Kastamonu	Cide	Cide	0,62	Aksaray	Sarıyahşi	Boğazköy	0,48
Kastamonu	Çatalzeytin	Çatalzeytin	0,62	Bayburt	Bayburt	Bayburt	0,62
Kastamonu	Daday	Daday	0,62	Bayburt	Bayburt	Aksar	0,49
Kastamonu	Devrekani	Devrekani	0,51	Bayburt	Bayburt	Arpalı	0,41
Kastamonu	Doğanyurt	Doganyurt	0,56	Bayburt	Bayburt	Çayır yolu	0,41
Kastamonu	Hanönü	Hanönü	0,51	Bayburt	Bayburt	Konursu	0,37
Kastamonu	İhsangazi	İhsangazi	0,64	Bayburt	Aydıntepe	Aydıntepe	0,52
Kastamonu	İnebolu	İnebolu	0,66	Bayburt	Demirözü	Demirözü	0,51
Kastamonu	Küre	Küre	0,65	Bayburt	Demirözü	Beşpınar	0,43
Kastamonu	Pınarbaşı	Pınarbaşı	0,63	Bayburt	Demirözü	Gökçedere	0,42
Kastamonu	Seydiler	Seydiler	0,60	Karaman	Karaman	Karaman	0,58
Kastamonu	Şenpazar	Şenpazar	0,60	Karaman	Karaman	Akçaşehir	0,63
Kastamonu	Taşköprü	Taşköprü	0,58	Karaman	Karaman	Sudurağı	0,50
Kastamonu	Tosya	Tosya	0,58	Karaman	Karaman	Yollarbaşı	0,47
Kastamonu	Tosya	Ortalca	0,53	Karaman	Karaman	Kılbasan	0,65
Kayseri	Kocasinan	Kocasinan	0,58	Karaman	Karaman	Kısecek	0,70
Kayseri	Kocasinan	Erkilet	0,42	Karaman	Karaman	Yeşildere	0,61
Kayseri	Kocasinan	Ebiç	0,48	Karaman	Karaman	Taşkale	0,59
Kayseri	Kocasinan	Kuşçu	0,60	Karaman	Ayrancı	Ayrancı	0,49
Kayseri	Kocasinan	Mahzemin	0,46	Karaman	Başyayla	Başyayla	0,50
Kayseri	Kocasinan	Güneşli	0,47	Karaman	Ermenek	Ermenek	0,56
Kayseri	Kocasinan	Amarat	0,44	Karaman	Ermenek	Güneyyurt	0,48
Kayseri	Kocasinan	Himmethede	0,38	Karaman	Ermenek	Kazancı	0,52
Kayseri	Kocasinan	Düver	0,78	Karaman	Kazımkarabekir	Kazımkarabekir	0,50
Kayseri	Kocasinan	Yemilha	0,60	Karaman	Sarivelliler	Sarivelliler	0,53
Kayseri	Melikgazi	Melikgazi	0,57	Karaman	Sarivelliler	Göktepe	0,56
Kayseri	Melikgazi	Hisarcık	0,45	Kırıkkale	Kırıkkale	Kırıkkale	0,52
Kayseri	Melikgazi	Kıranardı	0,45	Kırıkkale	Kırıkkale	Ahili	0,47
Kayseri	Melikgazi	Mimarsinan	0,41	Kırıkkale	Kırıkkale	Aşağımahmutlar	0,44
Kayseri	Melikgazi	Gesi	0,54	Kırıkkale	Kırıkkale	Çullu	0,48
Kayseri	Melikgazi	Ağırmaş	0,36	Kırıkkale	Kırıkkale	Hacılar	0,40
Kayseri	Melikgazi	Gürpınar	0,51	Kırıkkale	Kırıkkale	Hasandede	0,37
Kayseri	Melikgazi	Turan	0,41	Kırıkkale	Bahşili	Bahşili	0,50
Kayseri	Akkışla	Akkışla	0,64	Kırıkkale	Bahşili	Karaahmetli	0,57
Kayseri	Akkışla	Gömürgen	0,62	Kırıkkale	Balışeyh	Balışeyh	0,55
Kayseri	Akkışla	Kululu	0,50	Kırıkkale	Balışeyh	Koçubaba	0,48
Kayseri	Bünyan	Bünyan	0,46	Kırıkkale	Balışeyh	Kulaksız	0,78
Kayseri	Bünyan	Büyükbürgüz	0,54	Kırıkkale	Çelebi	Çelebi	0,50
Kayseri	Bünyan	Büyüküzhisar	0,40	Kırıkkale	Delice	Delice	0,55
Kayseri	Bünyan	Güllüce	0,73	Kırıkkale	Delice	Büyükafsar	0,79
Kayseri	Bünyan	Karakaya	0,64	Kırıkkale	Delice	Büyükyağı	0,77
Kayseri	Bünyan	Koyunabdal	0,59	Kırıkkale	Delice	Çerikli	0,64
Kayseri	Bünyan	Yenişüksün	0,63	Kırıkkale	Karakeçili	Karakeçili	0,41
Kayseri	Bünyan	Elbaşı	0,51	Kırıkkale	Keskin	Keskin	0,49
Kayseri	Bünyan	Akmescit	0,51	Kırıkkale	Keskin	Ceritmüminli	0,87
Kayseri	Develi	Develi	0,49	Kırıkkale	Keskin	Konur	0,64
Kayseri	Develi	Gazi	0,53	Kırıkkale	Keskin	Köprüköy	0,50
Kayseri	Develi	Sindelihöyük	0,51	Kırıkkale	Sulakyurt	Sulakyurt	0,45

Bileşik Kırsallık Endeks Değerleri (devam)

İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri	İL	İLCE	BELEDİYE_ADI	Endeks Değeri
Kırıkkale	Sulakyurt	Güzelyurt	0,63	Osmaniye	Osmaniye	Osmaniye	0,50
Kırıkkale	Sulakyurt	Hamzalı	0,64	Osmaniye	Osmaniye	Cevdetiye	0,42
Kırıkkale	Yahşihan	Yahşihan	0,55	Osmaniye	Osmaniye	Kirmitli	0,57
Kırıkkale	Yahşihan	İrmak	0,45	Osmaniye	Bahçe	Bahçe	0,68
Kırıkkale	Yahşihan	Kılıçlar	1,02	Osmaniye	Düziçi	Düziçi	0,53
Batman	Batman	Batman	0,83	Osmaniye	Düziçi	Atalan	0,52
Batman	Batman	Balpınar	1,06	Osmaniye	Düziçi	Böcekli	0,57
Batman	Beşiri	Beşiri	0,92	Osmaniye	Düziçi	Ellek	0,60
Batman	Beşiri	İkiköprü	1,27	Osmaniye	Düziçi	Yarbaşı	0,51
Batman	Gercüş	Gercüş	0,94	Osmaniye	Hasanbeyli	Hasanbeyli	0,45
Batman	Gercüş	Kayapınar	0,78	Osmaniye	Kadirli	Kadirli	0,48
Batman	Gercüş	Hisar	1,39	Osmaniye	Sumbas	Sumbas	0,73
Batman	Hasankeyf	Hasankeyf	0,83	Osmaniye	Sumbas	Alibeyli	0,87
Batman	Kozluk	Kozluk	0,75	Osmaniye	Sumbas	Mehmetli	0,66
Batman	Kozluk	Bekirhan	1,14	Osmaniye	Toprakkale	Toprakkale	0,55
Batman	Sason	Sason	0,79	Osmaniye	Toprakkale	Tüysüz	0,63
Batman	Sason	Yücebağ	1,49	Düzce	Düzce	Düzce	0,62
Şırnak	Şırnak	Şırnak	0,85	Düzce	Düzce	Beyköy	0,40
Şırnak	Şırnak	Balveren	1,03	Düzce	Düzce	Konuralp	0,61
Şırnak	Şırnak	Kumçatı	2,09	Düzce	Düzce	Boğaziçi	0,45
Şırnak	Şırnak	Kasrik	1,60	Düzce	Akçakoca	Akçakoca	0,65
Şırnak	Beytüşşebap	Beytüşşebap	0,97	Düzce	Cumayeri	Cumayeri	0,49
Şırnak	Beytüşşebap	Mezra	1,51	Düzce	Çilimli	Çilimli	0,58
Şırnak	Cizre	Cizre	1,36	Düzce	Gölyaka	Gölyaka	0,49
Şırnak	Güçlükonak	Güçlükonak	1,46	Düzce	Gümüşova	Gümüşova	0,60
Şırnak	Güçlükonak	Findik	0,97	Düzce	Kaynaşlı	Kaynaşlı	0,70
Şırnak	İdil	İdil	1,26	Düzce	Yığılca	Yığılca	0,58
Şırnak	İdil	Sırtköy	2,21				
Şırnak	İdil	Karalar	1,61				
Şırnak	Silopi	Silopi	1,30				
Şırnak	Silopi	Çalışkan	1,79				
Şırnak	Silopi	Görümlü	1,18				
Şırnak	Silopi	Başverimli	1,39				
Şırnak	Uludere	Uludere	1,10				
Şırnak	Uludere	Hilal	0,81				
Şırnak	Uludere	Şenoba	1,24				
Şırnak	Uludere	Uzungeçit	1,41				
Bartın	Bartın	Bartın	0,71				
Bartın	Bartın	Arit	0,65				
Bartın	Bartın	Kozcağız	0,52				
Bartın	Bartın	Hasankadı	0,79				
Bartın	Amasra	Amasra	0,73				
Bartın	Kurucasile	Kurucasile	0,64				
Bartın	Ulus	Ulus	0,57				
Bartın	Ulus	Abdipaşa	0,49				
Bartın	Ulus	Kumluca	0,60				
Ardahan	Ardahan	Ardahan	0,65				
Ardahan	Çıldır	Çıldır	0,59				
Ardahan	Çıldır	Aşıkşenlik	0,61				
Ardahan	Damal	Damal	0,62				
Ardahan	Göle	Göle	0,72				
Ardahan	Göle	Köprülü	0,69				
Ardahan	Hanak	Hanak	0,60				
Ardahan	Hanak	Ortakent	0,64				
Ardahan	Posof	Posof	0,79				
İğdir	İğdir	İğdir	0,71				
İğdir	İğdir	Halfeli	1,41				
İğdir	İğdir	Hoshaber	1,05				
İğdir	İğdir	Melekli	0,59				
İğdir	Aralık	Aralık	0,66				
İğdir	Karakoyunlu	Karakoyunlu	0,55				
İğdir	Karakoyunlu	Taşburun	0,87				
İğdir	Tuzluca	Tuzluca	0,76				
Yalova	Yalova	Yalova	0,75				
Yalova	Yalova	Kadiköy	0,52				
Yalova	Altınova	Altınova	0,61				
Yalova	Altınova	Kaytazdere	0,87				
Yalova	Altınova	Subaşı	0,51				
Yalova	Altınova	Tavşanlı	0,54				
Yalova	Armutlu	Armutlu	0,72				
Yalova	Çınarcık	Çınarcık	0,79				
Yalova	Çınarcık	Esenköy	0,57				
Yalova	Çınarcık	Kocadere	0,64				
Yalova	Çınarcık	Koru	0,57				
Yalova	Çınarcık	Teşvikiye	0,51				
Yalova	Çiftlikköy	Çiftlikköy	0,75				
Yalova	Çiftlikköy	Taşköprü	0,74				
Yalova	Termal	Termal	0,96				
Karabük	Karabük	Karabük	0,60				
Karabük	Eflani	Eflani	0,59				
Karabük	Eskipazar	Eskipazar	0,56				
Karabük	Ovacık	Ovacık	0,66				
Karabük	Safranbolu	Safranbolu	0,61				
Karabük	Safranbolu	Ovacuma	0,87				
Karabük	Yenice	Yenice	0,58				
Karabük	Yenice	Yortanpazarı	0,63				
Kilis	Kilis	Kilis	0,54				
Kilis	Kilis	Yavuzlu	0,71				
Kilis	Elbeyli	Elbeyli	0,65				
Kilis	Musabeyli	Musabeyli	1,20				
Kilis	Polateli	Polateli	0,74				

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Osman YILDIZ
Doğum Yeri : Kayseri
Doğum Tarihi : 1966
Medeni Hali : Evli
Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl):

Lise : Kayseri Lisesi - 1986
Lisans : A.Ü. Ziraat Fak. –1990 ve A.Ü. İktisat Fak.- 2003
Yüksek Lisans : A.Ü. Ziraat Fakültesi – 1994

Çalıştığı Kurum : T.C Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 1990-

Sunulan tebliğler: Tarımsal Pazarlama Kanalları ve Fiyat Oluşumu,
Türkiye’deki Tarımsal Destekleme Politikaları,
AB’de NUTS Tanımlamaları ve Türkiye’de Buna yönelik Çalışmalar.

Makaleler: Master tezi ve semineri, Doktora semineri.
Tarım İstatistiklerinin Dünü, Bugünü ve DİE Rolü.

Danışmanlık hizmetleri: Kırgızistan Ulusal İstatistik Komitesi’nde Tarım Sayımının
Organizasyonu ve Alan Uygulaması konusunda danışmanlık.

Katıldığı Toplantılar:

İşgücü istatistikleri, 1997, Washington D.C. ABD.
Tarım İşletmelerinin Tipolojisi ve Yapısı, 2004, Lüksemburg.
Türk Tarım İstatistiklerinin Metodolojisinin Geliştirilmesi, 2004, Almanya.
Avrupa Tarım İstatistiklerinin Geleceği, 2005, Lüksemburg.
Tarımsal Hesap ve Fiyatlar, 2006, Lüksemburg.

Tarımsal Fiyatlar, 2007, Avusturya.

Tarımsal Fiyat Girdi ve Çıktı Endeksleri , 2007, Macaristan.

Tarımsal Hesap ve Fiyatlar, 2008, Lüksemburg.

Tarımsal Hesap, Fiyat ve Endeksler, 2008, Hollanda.

9. Kalkınma Planı (2007-2013) Kırsal Alanda İşbirliği ve Örgütlenme ÖİK Üyeliği.

TKB ‘‘Kırsal Kalkınma Planının Uygulanması için Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi’’ Yönlendirme Komitesi.

Ulusal Kırsal Kalkınma Planı (2007-2013) hazırlık çalışmaları 1, 2 ve 3. tematik grup kurum temsilciliği.

Tarımsal Fiyat ve Endeksler, 2009, İtalya.